

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

Türk Orman Devrimi

Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ

Türkiye Ormancılar Derneği
(The Foresters' Association of Turkey)

Tuna Caddesi No: 5/8 Kızılay-Ankara
Tel-Faks: 0312 4338413 - 4332664
E-posta:ormancilarder@ttmail.com
www.ormancilarderneği.org

TÜRK ORMAN DEVRİMİ

Ankara, 2018

Yazar:

Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Orman Fakültesi
Trabzon/Türkiye
E-Posta: canturk@ktu.edu.tr

Kapak Fotoğrafı: Prof.Dr.Cantürk GÜMÜŞ

Yayınlayan: Türkiye Ormancılar Derneği
Tuna Caddesi No: 5/8 Kızılay-Ankara
E-posta: ormancilarder@ttmail.com

TOD Yayın No: 43

Baskı: Dönmez Ofset

Grafik tasarım: Güngör GENÇ

ISBN: 978-605-68977-0-2

© Bütün hakları saklıdır. Türkiye Ormancılar Derneği'nden ve yazarlarından yazılı izni olmaksızın kitabın tümünün ya da bir kısmının elektronik, mekanik veya fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz. Bilimsel kurallar çerçevesinde kaynak gösterilmek suretiyle atıf yapılabilir.

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

Türk Orman Devrimi

Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

Türkiye Ormancılar Derneği, 26 Aralık 1924 tarihinde, Orman Yüksek Mühendisi ve Eczacı Abdulkadir SORKUN, Orman Yüksek Mühendisi Dr. Tevfık Ali ÇINAR ve Orman Yüksek Mühendisi Asaf IRMAK tarafından “Orman Mekteb-i Alisi Mezunları Cemiyeti” adıyla İstanbul’da kurulmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki en eski sivil toplum örgütlerinden biridir. Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği (TMMOB) nin kurulmasında öncülük etmiş köklü kurumlardandır. Bakanlar Kurulu Kararı ile 1951 tarihinde kamu yararına çalışan dernek statüsünü almıştır.

Bugün “ODTÜ Ormanı” olarak anılan, Ankara’nın akciğeri “ATATÜRK ORMANI”nın 1957- 1958 yıllarında kurulma kararı alınmış, Türkiye

Ormancılar Derneği bu ormanın kurulmasının her aşamasında gerekli çalışmaları yürüten öncü kuruluş olmuştur.

ABD’de bulunan TIES (Ekoturizm Derneği) üyesi olan Ekoturizm Grubumuz, halka açık ekoturizm gezileri düzenlemektedir. Bu gezilerinde gidilen bölgenin vahşi yaşamı ve florası hakkında yetkin ve Derneğimiz üyesi en az iki ekip lideri bilgilerini ve deneyimlerini katılımcılara aktarmaktadırlar. Pek çok ulusal ve uluslararası projeyi yürüten Derneğimiz bu kapsamda endemik türlerin korunması, Avrupa Sıcak Noktaları ve doğa ile vahşi yaşama ilişkin diğer özellikler üzerinde çalışmalar gerçekleştirmektedir. Derneğimiz aynı zamanda Fransa’da bulunan Akdeniz Ormanları Uluslararası Derneği (AIFM) üyesidir.

Orman ve Av Dergisi 1928 yılından beri düzenli olarak yayınlanmaktadır. Çoğunlukla ormancılık ve çevre konularında kitap ve dergi gibi 15.000'den fazla yayını içeren Ali Kemal YİĞİTOĞLU Kütüphanemiz bu konuda en büyük kütüphanelerden biridir.

Türkiye Ormancılar Derneği, 1924 yılından bu yana yaptıkları ile ülkemizde orman, çevre ve doğa sevgisinin yayılmasını, kökleşmesini, kamuoyunun bilinçlendirilmesini, ormancılık bilim ve tekniğinin ilerlemesini sağlamayı, ormancılık sorunlarının yurt, ulus gereksinimleri ve kamu yararı gözetilerek bilimsel ilkelere göre çözümünü amaçlamaktadır.

Türkiye Ormancılar Derneği, UNCCD (United Nations Convention to Combat Desertification - Birleşmiş Milletler Çölleşme İle Mücadele Sözleşmesi) akredite Sivil Toplum Örgütüdür.

2015 Dünya Ağaç Günü (World Wood Day 2015) ana organizatörlerinden olan TOD, Uluslararası Ahşap Kültürü Derneği (IWCS) ve Eskişehir Odunpazarı Belediyesi'ni bir araya getirerek 7-27 Mart 2015 tarihleri arasında ahşap zanaatkarlar, akademisyenler ve araştırmacılardan oluşan toplam 93 farklı ülkeden ve Türkiye'den 350 katılımcının bir araya geldiği, ülkemizin ilk ve en büyük ahşap festivalini gerçekleştirmiştir.

Türkiye Ormancılar Derneği İstanbul ve Antalya'daki iki şubesi, 21 farklı bölgedeki temsilcilikleri ve Orman Fakültesi temsilcilikleri ile bütün Türkiye'de hizmet sunmaktadır. TOD, sahip olduğu ISO 9001:2015 Kalite Yönetim Sistem Belgesi ile önemli ulusal ve uluslararası işbirliği ve projelere imza atmaktadır.

Prof.Dr. Cantürk GÜMÜŞ

1962 yılında doğdu. Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü (1984) ile Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat Bölümü'nü (1993) bitirdi. KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü bünyesinde "Amasya Orman Bölge Müdürlüğünde Orman Suçlarının Nedenleri" adlı tezi ile 1992 yılında doktor oldu. Bir ormancılık politikası uzmanı olarak 1995 yılında doçent, 2001 yılında ise profesör oldu. 2005-2007 yıllarında Kafkas Üniversitesi Artvin Orman Fakültesi Dekanlığı, 2007-2008 yılları arasında da Artvin Çoruh Üniversitesi'nde Rektör Yardımcısı, Orman Fakültesi Dekanı ve Üniversitelerarası Kurul Üyesi olarak görev yaptı. Halen KTÜ Orman Fakültesi'nde Orman Ekonomisi Anabilim Dalı Başkanı olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	4
Giriş	6
Osmanlı Döneminde Ormancılık	7
Cibal-i Mübaha Dönemi	7
İstanbul'da Orman Müdürlüğü Kurulması (1839)	14
Kırım Savaşı ve Dış Borçlar	20
Orman Nizamnamesine Doğru	23
Orman Okulunun Kurulması (1857)	24
Arazi Kanunnamesi (1858)	31
Orman Genel Müdürlüğü'nün Kurulması (1869) ve 1870 Orman Nizamnamesi	34
Ormanlar Sınıflandırılmıştır	39
İzinsiz Ağaç Kesimi Yasaklanmıştır	40
Köylülerin Ormanlardan Yararlanma Hakları Düzenlenmiştir	41
Ormanların Yönetimi ve İşletilmesi	43
Devlet Ormanlarının Mukavele İle İşlettirilmesi	44
Devlet Ormanlarında Otlatmaya Sınırlamalar Getiriliyor	45
Kasaba ve Köy Ormanları	46
Yargılama ve Cezalar	47
Orman Nizamnamesi ile Getirilen Ormancılık Düzeni	48
Orman Nizamnamesi Dönemindeki (1870-1937) Tasarı ve Düzenlemeler	52
Hoca Ali Rıza Efendi "Orman ve Mera Kanunu" Tasarısı (1910)	53
Demiryolu Mukaveleleri ve I. Dünya Savaşı Yıllarında Yaşanan Orman Kısımları	57
Franz Stöger (İbrahim Kutsi)	62
Veit ve Stöger "Orman Kanunu"	64
Ormanların Bilimsel Yöntemlerle Yönetimi Yasası (1917)	66
Amenajman Talimatnamesi	66
Kurtuluş Savaşı Yılları (1919-1922)	67
39 Sayılı Baltalık Yasası (1920)	68

109 Sayılı Resmi Kurumlara Gerekli ve Fakir Halka Dağıtılacak Yakacak Odun ile Silahlı Kuvvetlere Gereken Telgraf ve Telefon Direkleri ve Yakacak Odunun Artırma Olmadan Tarife Bedeli Üzerinden Sağlanması Hakkında Kanun (1921)	72
161 Sayılı Düşman Tarafından Tahrip ve Yağma Edilen Kasabalar ve Köy Halkının Devlet Ormanlarından Kesim Yapması Hakkında Yasa (1921)	73
Cumhuriyet Dönemi	74
484 Sayılı Devlet Ormanlarından Köylülerin Yararlanma Hakkı Yasası	74
504 Sayılı Türkiye Ormanlarının Bilimsel Yöntemlerle Yönetimi ve İşletilmesi Yasası	75
Planlı Yararlanma Denemeleri	76
Orman Yüksek Meclisinin Kurulması (1924)	77
Çağdaş Ormancılığa Geçiş Çabaları	82
Cumhuriyet İlan Edildiğinde Ülkenin Genel Durumu	83
Finansal Sorunlar	92
1929 Dünya Ekonomik Krizi	94
Yetişmiş Personel Eksikliği	95
Orman Fakültesinin Kurulması	96
İbrahim Kutsi'nin Karadere Devlet Orman İşletmesi Denemesi (1924)	99
Üzüm ve İncir İhracatında Yaşanan Kutulama (Ambalaj) Sorunları	100
Devam Eden Mukaveleler	103
Devlet Orman İşletmeciliğine Karşı Görüşler	105
Özel İşletmecilik Düzeniyle Ülke İhtiyacı Karşılanamamaktadır	107
Prof. Bernhard'ın Etkisi	108
Bağımsız Bir Orman Bakanlığı'nın Kurulmamış Olması	115
Türk Orman Devrimi: 3116 Sayılı Kanun	116
Orman Tanımı	126
Ormanların Sınırlandırılması ve Kadastro	132
Ormanların Korunması	137
Devlet Ormanı Dışındaki Ormanların Yönetimi	139
Muhafaza Ormanı Konusu	141
Amenajman Planları	145

Ağaçlandırma Çalışmaları	147
Devlet Orman Mülkiyeti	153
Parasız Yararlanma Hakkının Kaldırılması	160
Prof. Dr. Şeref Nuri İlkmen	172
Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu (1951)	174
Prof. Dr. Asaf Irmak (1951)	176
Prof. Dr. Selahattin İnal (1957)	178
Diğer Görüşler	179
Çözüm	180
6831 Sayılı Yasa ve Orman Köylülerinin Başka Yere Yerleştirilmesi	183
Devlet Orman İşletmeciliği	192
3204 Sayılı Kanun (1937)	204
Devlet Orman İşletmeleri	206
Karabük Orman İşletmesi	207
Büyükdere Orman İşletmesi	211
Diğer Orman İşletmeleri	212
Devlet Orman İşletmeciliği Tarihi Bir Adımdır	218
II. Dünya Savaşı	218
1939 Büyük Erzincan Depremi	222
Aydınlanma ve Sanayileşmenin Öncüsü: Orman İşletmeleri	225
Orman Bölge Müdürlüklerinin Kurulması (1951)	234
Çok Partili Düzenin Orman ve Ormancılık Üzerine Etkileri	238
Orman Suçlarının Affedilmesi	242
6831 Sayılı Orman Kanunu (1956)	244
Son Olarak	245
Kaynaklar	250
Ekler	268
Ek 1: 1870 Tarihli Orman Nizamnamesi (1285)	268
Ek 2: Prof.Robert Bernhard'ın Atatürk'e Yazdığı Mektup	275
Ek 3: 3116 Sayılı Orman Kanunu	280

nsz

“*Türk Orman Devrimi*” başlıklı bu kitap, Türkiye ormancılık tarihinin en önemli yazılı belgesi ve ülkemizin ağdaş ormancılığa geçişinin simgesi olan 3116 sayılı Orman Yasasını incelemek amacıyla yazılmıştır. Yasa, Atatürk’ün son devrimidir. Nasıl bir devrim olduğunun anlaşılması için, neyi, nasıl değiştirdiğinin incelenmesi gerekir. Bu nedenle kitapta öncelikle Osmanlı dönemindeki ormancılık anlayışı ele alınmıştır.

Osmanlı Dönemi’nde ormancılık açısından en önemli gelişme Fransızların etkisiyle çıkarılan 1870 tarihli Orman Nizamnamesidir. 1937 yılında yayınlanan 3116 sayılı yasa esas itibariyle bu nizamname ile oluşturulan ormancılık düzenini ortadan kaldırmıştır. Bu yasa ile özellikle devlet orman mülkiyeti ve işletmeciliğine geçiş ile parasız yararlanma hakkının ortadan kaldırılması açılarından tam bir devrim yapılmıştır.

Kitapta ncelikle Osmanlı dönemi ormancılık anlayışı incelenmiş, ormancılık alanında bu yasanın çıktığı 1937 yılına kadar yaşanan gelişmeler değerlendirilmiş ve gerçekleştirilmeye çalışılan yenilik ve değişikliklerin sonuçları ele alınmıştır.

Ormancılıkla ilgili gelişmeleri tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen diğer politik ve sosyo-ekonomik olaylardan soyutlayarak açıklamak çok da olanaklı değildir. Bu nedenle kitapta ormancılıkla ilgili gelişmeler, genel gelişmelerle birlikte ele alınmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede bilinçli ormancılık çalışmalarının Kırım Savaşı ile ortaya çıkan ekonomik sorunlarla birlikte başladığı ve bu tarihten itibaren ormanların uzun yıllar “*vatanı vatan için istismar etmek*” anlayışı çerçevesinde sömürüldüğü görülmüştür.

Kitabın yazımı sırasında eserlerinden sıklıkla yararlandığım Halil Kutluk’u rahmetle anıyorum. Değerli meslektaşımızın 1948 ve 1967 yıllarında iki ayrı cilt olarak yayınladığı “*Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar*” kitapları Türkiye ormancılık tarihinin eşsiz eserleridir.

Türk Orman Devrimi, Atatürk'ün gerçekleştirdiği en zor devrimdir. Meslektaşımız M.A. Salih'in de *"Bu iş fes çıkarıp şapka giymeye benzemez."* şeklinde ifade ettiği, şapka devrimine benzememektedir. Özellikle parasız yararlanma hakkının kaldırılması tüm bir toplum yaşamını derinden etkileyen bir konudur. Bu iradenin ortaya konması sonucunda büyük mağduriyetler de doğmuştur. Bununla birlikte çağdaş ormancılık anlayışı ormanlardan istenildiği gibi yararlanılmasına izin vermemektedir. Burada Türk Orman Devrimi'nin öncüleri olan başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü, Başbakan İsmet İnönü'yü, Tarım Bakanı Muhlis Erkmen'i, Trabzon Milletvekili Rauf Karadeniz'i ve katkısı olan diğer yerli yabancı uzmanları rahmetle anıyorum.

Kitabın yazımı sırasında değerli eleştirileri ile katkı yapan meslektaşım Prof. Dr. Nuray Mısıra teşekkür ederim.

Kitabın basımında her türlü desteği veren Türkiye Ormancılar Derneği'ne teşekkür eder, kitabın ormancılık mesleğine, bilim dünyasına ve öğrencilerime katkı yapmasını dilerim.

Kitabımı, yetişmemde önemli rolü olan rahmetli Hocam Prof. Dr. Avni Yücel Eryılmaz'a, günümüze kadar yeşil Türkiye ideali için çaba sarfeden meslektaşlarıma ve bu uğurda yaşamını kaybeden orman şehitlerine atfediyorum.

Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ

2018 - Trabzon

Giriş

Türkiye’de bilinçli ve belirli bir amaca dayalı ormancılık etkinlikleri Kırım Savaşı (1853-1856) sonrasında başlamıştır. Bu savaş öncesinde devletin ormanlara olan ilgisi sadece belirli konu veya alanlarla sınırlı idi. Bu konu ve alanlar sarayın odun ihtiyacı ile başlamış ve daha sonra öncelikle gemi yapımı için ihtiyaç duyulan odun hammaddesinin sağlanması ile sürmüştür. Barutun icadından sonra da tophanenin ihtiyaç duyduğu ormanların kullanımına yönelik belirli kısıtlamalar getirilmiştir. Bütün bunlara karşın ülke genelini kapsayan, yani tüm ülke ormanlarını ilgilendiren uygulamalar henüz söz konusu değildi. Ülke ormanları uzun yıllar cibâl-i mübâhâ¹ anlayışı ile kaderine terk edilmişti.

Kırım Savaşı’ndan sonra Devletin gelir elde etme arayışları sonucunda orman kaynakları ön plana çıkmış ve bu kaynaklardan yararlanmak amacıyla 1869 yılında Orman Genel Müdürlüğü kurulmuş, 1870 tarihinde de *“Orman Nizamnamesi”* adını taşıyan doğrudan ormancılıkla ilgili ilk ormancılık düzenlemesi hayata geçirilmiştir. Bu tarihten itibaren kurulan genel müdürlük bünyesinde, taşrada oluşturulan *“Orman Müdürlükleri”* vasıtasıyla mülkiyeti devlette kalmak üzere, ormanların işletilmesi hakkı, yerli-yabancı kişi veya kuruluşlara satılmaya başlanmıştır. Uzun yıllar süren bu yaklaşım veya yararlanma biçimi 1937 yılında çıkarılan orman yasası çerçevesinde 1945 yılında sonlandırılabilmiştir.

1937 yılı ülkemiz orman kaynaklarının yönetimi açısından en önemli dönüm noktasıdır. Bu yıl çıkarılan 3116 sayılı orman yasası tam bir devrim yasasıdır. Yasa ile ormancılıkta, devlet orman mülkiyeti ve işletmeciliğine geçilmiştir. Orman müdürlükleri kapatılmış ve yerine *“Orman Çevirge Müdürlüğü”*, *“Orman Revir Amirliği”* ve 1945 yılında da bu günkü yapı olan *“Orman İşletme Müdürlükleri”* oluşturulmuştur. Serbest yararlanma uygulamasına son verilmiş ve orman varlığını artırmayı amaçlayan yeni bir ormancılık anlayışı geliştirilmeye çalışılmıştır.

Bu eserde öncelikle Osmanlı dönemindeki ormancılık anlayışı ortaya konulacaktır. Bu dönemde yaşanan olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla yürütülen çalışmalar ve 1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı orman yasası önemli ve devrimci yanlarıyla ele alınacak, özellikle devletleştirme, serbest yararlanma uygulamalarına son verilmesi ve devlet orman işletmeciliği uygulamaları, az bilinen yönleriyle ve günümüzde yaşanan ormancılık sorunlarıyla da ilişkilendirilerek irdelenecektir.

Doğal olarak ormancılık, ülkede tarihsel süreç içerisinde yaşanan sosyal, ekonomik ve siyasal gelişmelerle çok yakın ilişki içerisinde (Atmış ve Günşen, 2006). Bu nedenle bu çalışmada ormancılık, olabildiğince yaşanan sosyo-ekonomik ve siyasal alandaki gelişmelerle ilişkilendirilerek açıklanmaya çalışılacaktır.

1- Ormanlardan yararlanmanın hiçbir koşula bağlanmadığı, tamamen özgür olduğu döneme verilen isim olup, deyim olarak, yararlanmanın ne günah ne de sevap olduğu dağlar, anlamını taşımaktadır.

Osmanlı Döneminde Ormancılık

Osmanlı döneminde bilinçli ormancılık etkinlikleri 19. yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. Kuşkusuz orman, insan için hemen her zaman en önemli yaşamsal öneme sahip bir yere sahiptir. Ülkemizde başlangıçtan günümüze kadar ormanlardan yararlanma konusundaki en temel yaklaşım, günümüzde sadece ormancılarının bildiği **“Cibal-i Mübaha”** anlayışıdır. Cibal-i mübaha², ormanların Allah vergisi bir kaynak olarak herkesin dilediği zaman ve miktarda yararlanmasının hiçbir kısıtlama olmaksızın serbest olduğu anlamına gelmektedir. Bu bölümde Osmanlı dönemi öncesini de ele alan gelişmelere de kısaca değinilecektir.

Cibal-i Mübaha Dönemi

İnsan - orman ilişkileri, insanlığın varoluşu ile başlar. Önceleri beslenme ve barınma ihtiyacı için ormandan yararlanan insan daha sonra ormanı endüstride kullanılmak üzere bir hammadde kaynağı olarak görmeye başlamıştır. Ormanların işlevlerinin çeşitlenmesi ile orman ve toplum arasındaki etkileşimde farklılaşmalar olmuştur (Yurdakul Erol ve Yıldırım, 2017).

Tarih literatürüne geçmiş en eski belge olan Hamurabi kanunlarının 59-60. maddelerinde orman ve insan arasındaki ilişkiler düzenlenmektedir.

Yine Antik Yunan Filozofu Eflatun (M.Ö. 427-347), ormanları tahrip edilmiş dağları, hasta bir hayvanın çıkık kemiklerine benzetir.

Resim1. Eflatun'un tahrip edilmiş ormanlarla ilgili yaklaşımı (Fotoğraf: A. İnce)

Roma Bilginlerinden Çiçero (M.Ö.106-43): **“Ormanlar savaş zamanında bir kaynak iseler, barış zamanının da süsüdürler.”** demektedir.

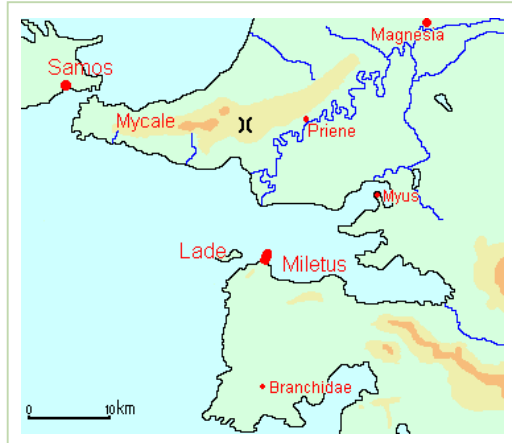
2- Cibal-i mübaha kavramının sözcük anlamı, yararlanmaya açık, yararlanmanın ne günah ne de sevap olduğu dağlardır. Cibal dağ, mübah da işlenmesinde sevap ve günah olmayan şey, yapılması veya yapılmaması şer'an caiz bulunan şey (yemek, içmek, uyumak gibi.) anlamındadır.

Yine Roma Bilginlerinden Plinius (M.S. 23-79)³ bundan 2000 yıl önce “*Historia Naturalis (Doğa Tarihi)*” adlı eserin 12. kitabının 11. bölümünde ormanlardan bahseder; onların maddi ve sosyal yararlarını anlatır. Derin bir sezişle dağlardaki ormanların mahvedilmesiyle ırmakların, nehirlerin taşmaya başlayacağını haber verir. Daha yakın yıllarda Prusya Kralı Wilhelm Friedrich Ludwig (1797-1888) Nurnberg ormanlarındaki cam eritme ocaklarının fazla odun harcayarak ormanları yok ettiği gerekçesiyle kaldırılmasını emretmiştir (Metin, 1954).

Tarihsel süreçte ormanların yok edilmesi, medeniyetleri bile ortadan kaldırabilecek sonuçlar doğurmuştur. Şöyle ki, Anadolu’da insanlar, ulaşım kolaylığı açısından öncelikle deniz kıyılarına yerleşmişlerdir. Kıyılarda ulaşım kolaylığı olduğu için ticari ürünlere ve bilgiye ulaşmak da kolaydır. Bu nedenle eski medeniyetleri temsil eden kentler genel olarak limanlarda, nehir ağzlarında ve vadilerde kurulmuştur. Ancak zamanla yukarı havzalarda yaşanan orman kıyımları neticesinde erozyon başlayan erozyon sonucunda nehirler taşıdıkları materyalle yataklarını ve ağzlarındaki limanları doldurmuş, buralarda geniş bataklıkların oluşmasına neden olmuştur. Nehir yataklarının ve limanların dolması sonucunda uzun yıllar içerisinde insan yaşamını etkileyen önemli bazı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisi, vadilerde tarım yapma olanağının ortadan kalkması veya tarımsal üretimin çok riskli bir hale gelmesidir. Diğeri ise, limanların dolması sonucunda öncelikle ticaret olanaklarının ortadan kalkması ve aynı zamanda oluşan geniş bataklıklar nedeniyle bu bölgelerin birer sıtma yatağı haline gelmesidir. M.S. 600 yıllarında Ege Denizi Söke yönüne doğru içerisine Priene, Mycale, Heraklea, Miletus gibi her biri bir donanma alacak nitelikte 4 limandan oluşan derin bir körfez şeklindeydi.

Harita 1. Menderes Nehri Ağzındaki Latmos Körfezi (Bafa Gölü)

(Harita: Erkmén Senan)

3- **Gaius Plinius Secundus Maior**, insanlık tarihinin ilk ansiklopedisini derlemiştir. 37 ciltlik bu dev eser “*Naturalis Historia*” (Doğa Tarihi) adını taşımaktadır. Yunanca bitki ve hayvan adlarının Latince karşılıklarına yer verdiği eseri bu yönüyle de ünlüdür.

O dönemde bu limanlarda ve bunların çevresinde, bunlara dayanan ticaret kentleri de mevcuttu. Bununla birlikte M.S. 60-1000 yılları arasında Menderes nehri bu körfezi hızla doldurmaya başlamıştır. Beş yüz yıl gibi jeolojik olarak kısa bir zamanda 12-15 km arasında bir dolgu meydana gelmiştir. Bunun sonucunda M.S. 1000 yıllarında söz konusu limanlar tamamen dolmuş ve çevresine hayat veren bu limanlar yerine, çevresine ölüm, salgın, sıtma saçan Azap gölü, Bafa gölü gibi daha birçok gölcükler ve bataklıklar oluşmuştur. Ayrıca körfezin başına 20 km kadar uzaklıkta ayrı bir ada olan Lade adası kara ile birleşmiş ve bu bölgede yeni birçok bataklık oluşmuştur.

Benzer oluşumları Gediz nehrinin doldurduğu alanlarda da görmek olanaklıdır. Eskiden Menemen önlerinde yer alan deniz günümüzde çok daha güneğe çekilmiştir. Menemen'den İzmir körfezine ve Agriya limanına kadar uzanan geniş ovalar, bu nehir tarafından taşınan malzemenin birikmesiyle oluşmuştur. Yine, tarihte Larissa'nın limanı olan Ödemiş günümüzde denizden kilometrelerce uzakta kalmıştır. Efes kasabası eskiden bir liman kenti iken Kayzer suyu, İzmir'in kuzeyindeki Sime limanı da Kayık suyu tarafından doldurulmuştur (Dedegil, 1947). Bu konuda Anadolu'da daha birçok örnek vermek olanaklıdır.

Bütün bunlar sonucunda 3 önemli sonuç ortaya çıkmıştır (Dedegil, 1947):

1. Limanları dolan sahil ticaret kentleriyle birlikte deniz ticareti yok olmuştur.
2. Bu liman ve ticaret kentlerini besleyen tarımsal üretim bölgesindeki ürünler değerini yitirmiştir. Çünkü o yıllarda tek ulaşım deniz aracılığı ile yapılabilmekteydi.
3. Bu doldurmaların en önemli sonucu ise, bu yolla oluşan bataklıkların neden olduğu salgın sıtma hastalığıdır.

Görüldüğü gibi ormanların yok edilmesi uygarlıkları derinden etkileyen sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Anadolu'da orman kaynaklarının kullanımı konusunda Osmanlı Devleti öncesi döneme ilişkin bir yazılı kayıt bulunmamaktadır (Tolunay ve Korkmaz, 2005).

Osmanlı Devleti'nde orman konusunda ilk işlemlerin Fatih Sultan Mehmet zamanında gerçekleştiği görülmekte, Kanuni (Kanuni Sultan Süleyman) dönemine doğru daha da yoğunlaştığı konusunda bilgilere ulaşılmaktadır. Bununla birlikte bu ilgi sadece İstanbul ile sınırlı olup orman kaynaklarının yönetimiyle ilgili ülke genelini ilgilendiren hükümler söz konusu değildir. Sadece bir miktar gelir elde etmek amacından doğan bir değerlendirme söz konusudur. O dönemde yayınlanan ve Osmanlı'nın ilk kanunlarından sayılan "Kanunname-i

Ali Osman”⁴da “Taşradan gelen malların vergilerine ilişkin buyruk” başlığı altında: “Çıra yükünden bir para alına ve bir gemi yükünden 130 akçe alına ve bir araba tahtadan bir tahta alına ve keزالik bir araba tahtadan iki akçe ve bir araba ağaçtan dahi iki akçe alına ve satılmaya gelen odun arabasından bir akçe alına ve her arabadan tekerlek başına bir akçe alına ve her fıçidan dörder akçe alına ve at yükünden iki akçe alına” şeklinde bir çeşit tarife niteliğinde hükümler konmuştu. Aynı dönemlerde Matbaa Amirliği’nin ihtiyacı olan odunların getirilmesi için saray tarafından Gebze ve Yalova kadılarına emirler verildiği görülmektedir (Kozak ve Kutluk, 1937).

Osmanlı Devleti zamanında 1550-1600 yılları arasında, Anadolu ‘da çeşitli *ayaklanmalar ve isyanlar* olmuştur. Bu isyan ve ayaklanmalardan zarar gören halk, o günkü koşullar içerisinde yaşamını sürdürdüğü köy ve kasabaları terk ederek, *Anadolu* içlerine ve özellikle kendini güvende hissedebileceği *orman alanları* *içerisine* göç etmiştir. Böylece, bugün sayıları 20293 olarak belirtilen orman köylerinin ilk oluşumu gerçekleşmiştir (Anıl,1974).

Celali İsyamları nedeniyle, orman içlerine göç eden halk; bir taraftan barınabileceği mesken için kerestelik odun temin ederken, diğer taraftan gündelik geçimini sağlayacağı tarımsal alan için açmacılık yapmıştır. Kuşkusuz açmacılık, Avrupa’daki *brandwirschaft*⁵ uygulamaları ile aynı amacı taşımakta ve zaman açısından aynı yıllara rastlamaktadır. Avrupa ülkeleri’nde *brandwirschaft* metodu, tarımsal alana ihtiyaç duyan halkın baskısı ve fizyografik düşüncenin bunu desteklemesi ile uygulanmıştır. Tolunay ve Korkmaz (2005) ise Anadolu’da ormandan yok ederek tarım alanına dönüştürme uygulamalarının (açma), isyanlar ve savaşlardan kaçan halkın orman içlerine göç etmesi ile başladığını vurgulamaktadırlar.

Ateşin bulunması ve denetim altına alınması tüm kürede olduğu gibi Anadolu’da da ormanlar ve ormancılık açısından bir dönüm noktası olmuştur. Bu çerçevede İstanbul ve çevresinde yaşanan orman kıyımlarında erken dönemlerde daha çok Mısır ve Mezopotamya’da geliştirilmiş olan cam sanatının da etkili olduğu söylenebilir. Cam üretimi için odunla yanan cam ocaklarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ocaklarda çok yüksek sıcaklıklara gerek olduğundan çok miktarda odun yakılmıştır. Özellikle reçineli ağaçlar günümüzde bile cam üretilen atölyelerde kullanılmaktadır. Osmanlı döneminde Anadolu’da cam sanatı oldukça gelişmiştir. İstanbul’da 1751-1789 yılları arasında Eğrikapı ve Tekfur Sarayı bölgeleri camcılık merkezi olarak bilinir. Camcılıkta kullanılan kumun nereden geldiği kesin

4- Kanunname-i Ali Osman ya da Kanunname-i Sultan Süleyman denilmesinin nedeni, Kanuni Sultan Süleymana izafe edilmesinden dolayıdır. Kanunun başlangıcında, “*Bu kanun ve bu kanunname atam ve dedem kanunudur. Ve benim de kanunumdur. Evladı kiramın neslen badeneslin bununla amil olalar*” ifadeleri yer almaktadır.

5- Bir orman veya ormanlık alanda bitkilerin kesilmesi ve yakılması ile geçim kaynağı olarak adlandırılan bir alan yaratılmasını içeren bir tarım yöntemidir.

olarak bilinmemekle birlikte, Yedikule civarındaki Kumboğazı'ndan elde edildiği söylenmektedir. O günün yakıtı olan odunu ise hükümet sağlamıştır (Anonim, 2008).

Ormanların herkese, her baltaya kayıtsız ve şartsız açık olduğu cibâl-i mübâha adı verilen dönemde bir orman konusu, eskilerin orman davası olarak isimlendirdikleri bir ormancılık politikası yoktu. Ancak o dönemde tersane ve tophane yönetimleri zamanla, kendilerine gerekli olan keresteyi bulmakta zorluklarla karşılaşmaya başlayınca o günkü yetkililerce Somdöken, Sinop, Ahıdağı, Kazdağı ormanları gibi bazı ormanlardan yararlanma yasaklanmıştı. Yine o zaman bazı müteğallibeler,⁶ kendi hayvanlarının otlatılmasını garantiye almak amacıyla belirli ormanlara el koymuşturlar. Fakat bu müdahalelerin hiçbirisi ormanlar hakkındaki cibâl-i mübâha anlayışını kaldıracak veya buna bir istisna oluşturacak anlamı taşımamaktaydı. Sadece bazı ormanlardan yararlanmayı sınırlandıran ve belirli amaca tahsis eden uygulamalardı (Erkmen, 1937). Devletin vatandaşlarına sağladığı bu serbestçe yararlanma hakkı, vatandaşlar tarafından ormanların sahipsiz mal olarak algılanmasına veya üzerinde fiilen yararlanma düzeni kurdukları ve kendi aralarında bu düzeni tanıdıklarından, orman varlığının sahibi olduklarını sanmalarına da neden olmuştur (Dölarslan ve Ok, 2006).

Osmanlı Devleti'nde donanma yapımı için kurulan tersanelerin kereste gereksinimi de ormanların korunması ve belirli amaçlar için işletilmesi konusunda en önemli gerekçeyi oluşturmuştur. Bazı ormanların bu amaçla yönetilmesine Osmanlı öncesinden; 900'lü yıllardan itibaren Kırkkilise (Kırklareli), Pınarhisar, Ahyolu (Pomorie, Bulgaristan) kadılarına hükümler ve buyruklar gönderilmesiyle başlanılmıştır. Söz konusu hüküm ve buyruklar adı geçen kadılıklar içindeki ormanlardan gemi yapımına yarayacak ağaçların kesilmesini yasaklıyordu. Bu da ormanları tersane adına işletmek amacı ile sınırlıydı. Daha sonra Karadeniz sahilinde Bolu ve Sinop sancakları ormanlarıyla Somdöken (Çatacak, Eskişehir) ve Ahıdağı (Bilecik) ormanları ve Marmara Bölgesi'ndeki Kazdağı (Balıkesir) ormanları da aynı amaçla korunmaya ve işletilmeye başlanılmıştır. Donanma gereksinimi için ayrılmış bütün ormanlar "Tersane Emîni" tarafından yönetilir ve emir ile "Baberat" olarak atanan "Koru Ağaları" tarafından korunurdu. Bu durumdan dolayı, ormancılık örgütlenmesinin ilk kez oluşturulmuş olması nedeniyle ülkemizde ormancılık örgütlenmesi tarihinin 900'lü yıllardan başladığı söylenebilir (Kozak ve Kutluk, 1937).

Bilindiği üzere Anadolu bir meşe cennetidir. Meşe, özellikle de ak meşe tarihsel olarak popüler bir tekne yapım malzemesidir. Bununla birlikte ülkemizde meşe ormanları önemli ölçüde tahrip edilmiştir. Var olan meşe ormanları ise verimsiz niteliktedir. Meşeler çalı şekline dönüşmüş ve uzun yıllardan beri baltalık

6- Zorba. Hak ve hukuka hürmet etmeden geçinmek isteyen kişiler

yöntemiyle işletilmiş olduğundan sadece yakacak odun olarak kullanılabilen nitelik taşımaktadır. Bernhard (1935) bunu, eski devirlerde gemi yapımı için yapılan plansız ve düzensiz kesimlere bağlamaktadır. Tarih boyunca İran, Yunan ve Osmanlı devletlerinin yaptıkları savaşlar kuvvetli bir donanmanın varlığını zorunlu kıldığından, Anadolu ile Balkan ormanlarından gemilik kereste kesimini zorunlu hale getirmiştir. Sonraki yıllarda ise dış piyasaların meşe için teklif ettikleri yüksek fiyatlar ihraç amacıyla meşe kesiminin artmasına neden olmuştur.

Saray ve saray personeli olan padişahlığın yakacak odun ihtiyacının karşılanması için ise çeşitli zaman ve yöntemlerle önlemler alınarak yasal düzenlemeler oluşturulması, eskiden beri uygulanagelen bir yöntemdir. Nitekim bu düzenlemelerin ilk örneğini Fatih ve Kanuni Süleyman zamanlarında Devlet büyüklerinden Piri Paşa ve Seydi Bey tarafından kaleme alınan (Kanunname-i Ali Osman)'da görüyoruz. Kanunname-i Ali Osman'ın 7. faslında “odun için uygulanan hükümleri bildirir” diye yazılıdır. Kanuna göre saray ve mutfak amirliği için her yıl ve düzenli olarak, İzmit Kadılığı 20000, Yalova Kadılığı 9000, Gebze kadılığı 2000 vezne⁷ karışık adi odun ve ayrıca da saraya tahsis edilmek üzere her üç kadılık beşer yüz veznedan 1500 vezne palamut ve hepsi birden 32500 vezne odun vermekle yükümlü tutulmuştur. Adı geçen kadılıklar; kendilerine tertip edilmiş olan odunu halka dağıtmak suretiyle zamanında kestirip yalılara indirmek, stok yeri olan yalılara halkın getirip teslim etmiş olduğu odunun her veznesine eksiksiz 2.5 akça vermek, yalılardan ve iskelelerden de odunu İstanbul'dan gelen gemilere yükleterek, gemi reislerinin ellerine odun miktarını gösterir hüccet⁸ vermek zorundadırlar.

Çok eski dönemlerde saray yakacağıının karşılanması için kanun çıkarılması sarayın büyük bir odun tüketicisi olduğunu göstermektedir. Çünkü saray, başta padişah ailesinin de dahil olduğu saray ve bunun ağalığı, divan ile koruma kadrosu ve benzerlerinden oluşmaktadır. Tahta geçen padişah ile akrabaları İstanbul'un çeşitli semt ve yörelerindeki saraylarda, konaklarda ikamet ederlerdi. Bunların tamamı da saray kavramına dahildi. Sarayın çeşitli yıllardaki odun ihtiyacının miktarı bilinmemekle birlikte sarayın yakacak odun ihtiyacını sağlamakla görevli İstanbul Ağalığının 13. yüzyılın ortalarında yılında saraya hitaben yazdığı bir yazıya göre bu miktarın o yıllarda 90000 çekiye⁹ ulaştığı anlaşılmaktadır (Kutluk, 1940).

Kutluk'un (1954) başka bir makalesinde İstanbul'da artan nüfusla bağlantılı olarak yakacak odun sorununun ortaya çıkmasına karşın, yakın tarihe kadar su havzalarının beslenmesi, doğal peyzajın bozulmaması ve av hayvanlarının

7- Vezne, ster gibi bir ölçü ise de ağırlığı ve hacmi bilinmemektedir.

8- Hüccet, burada teskere veya ilmi haber sözcüklerine eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

9- 1 çeki = 250 kg

korunması düşüncesiyle Kemerburgaz, Belgrat, Sarıyer, Beykoz, Yakacık ve Alemdağ ormanlarından bırakınız bir ağacı, bir dalın bile kestirilmediğine işaret etmektedir. Aynı makalede İstanbul'un odun ihtiyacının Anadolu'nun, Rumeli'nin ve Marmara'nın sahil kesimlerinden gemilerle getirilerek karşılandığı ve ayrıca Istranca dağlarından; Çatalca, Karacaköy taraflarından eşek, at ve katırlarla, Saray ve Vize ormanlarından ise develerle taşınarak karşılandığı bildirilmektedir.

Osmanlı Dönemi'nde ve hatta Cumhuriyetin ilk yıllarında bile İstanbul'da yer alan yapıların hemen hemen tamamına yakını ahşap malzeme ile inşa edilmiştir. Bunun için önemli miktarda kereste tüketimi de söz konusudur. Hele çeşitli dönemlerde çıkan yangınlar daha çok kereste tüketilmesine yol açmıştır. Çıkan büyük yangınlar İstanbul'u yerle bir etmekte, harabeye dönüştürmektedir. III. Ahmet zamanında 1716 yılında çıkan yangın da bunlardan birisidir. Yangınların büyük zararlarla sonuçlanmasının ana nedeni de bu ahşap yapılaşmadır. Bu durumu önlemek için o dönemde İstanbul'da ahşap kaynaklı malzeme ile ev ya da işyeri yapılmaması konusunda çeşitli yasal hükümler de çıkarılmasına rağmen, deprem korkusuyla ahşap malzemeden vazgeçilememiştir. Kullanılan kerestenin ise büyük ölçüde Eflak ve Buğdan voyvodalıklarından¹⁰ gemiyle getirildiğine ilişkin belgeler bulunmaktadır (Kutluk, 1954).

Osmanlı döneminde nüfusun çok büyük bir bölümü köylerde yaşamaktaydı. Kentsel alanlar ise, küçük kasabalar şeklindeydi. Bu dönemde kırsal halkın ormanlardan dilediği gibi yararlanması serbest idi. Sadece sarayın, tersanenin ve tophanenin ihtiyacı olan ormanlardan yararlanmaya sınırlamalar getirilmişti. Kasaba halkının odun ihtiyacı ise "oduncu veya tahtacı" adı verilen ve yine dilediği ormandan istediği ağaçları kesen kişilerce belirli bir bedel karşılığı karşılanmaktaydı. Bu yararlanma düzeni ve anlayışı 19. yüzyılın ortalarından itibaren alınmaya başlanan önlemlere karşı yakın yıllara kadar sürmüştür (Gümü, 2012). Nitekim Acatay (1974) 20. yüzyılın hemen başında Denizli'de geçen çocukluğunda bu yararlanma biçimini şöylece anlatmaktadır:

"1903 yılında Denizli'de doğdum. Çocukluğum orada geçti. Küçük iken, bilhassa kış geceleri saat 02-03 sıralarında sokağımızdan geçen merkep sürülerinin çan sesleri ile çok kere uyanır, komşularımızın ve merhum babamın hayvanlarını hazırlayıp, çanlarını taktıktan sonra geçmekte olan sürüye katmasını ve çan seslerinin gecenin sessizliği içerisinde uzaklaşıp kaybolmasını izlerdim. O zaman Denizli'de her semtin bir oduncusu vardı. Bu oduncular semtlerdeki hayvan sahiplerinin merkeplerini toplayarak en yakın ormana gider, yardımcılarıyla birlikte istedikleri ağaçları keserek odun hazırlar, bunları merkeplere yükleyerek ikindi zamanında

10- Voyvoda, Slav dillerinde kumandan ya da prens anlamına gelir. Osmanlı Devleti Eflak ve Boğdan'ı topraklarına katmadan önce bu ülkelerin kralları Voyvoda adıyla anılmaktaydılar.

şehre döner ve hayvanları odunlarıyla birlikte sahiplerine teslim ederlerdi. Haftada 5 gün dağa (ormana) giden oduncular her gün için hayvan sahibinden 50 para alırlardı. Bizim semt oduncusunun oduna götürdüğü hayvan sayısı 20-25 arasında değişirdi. Oduncuların biricik amacı odunları şehre en yakın bir mahalden temin etmektir. Bu suretle gayet ucuz ve kolay elde edilen odunlar evde hiçbir tasarrufa riayet edilmeksizin sarf edilirdi.”

Kanuni Sultan Süleyman'ın 1558, I.Ahmet'in 1610 ve I. Mahmut'un da 1733 tarihli fermanlarında ormanların korunması için bazı önlemler alındığı görülmektedir. I.Mahmut fermanında Belgrat ormanlarını tahribe yeltenenlerin taş gemisinde küreğe mahkûm edilmelerini emretmiştir. Yine Sultan I. Abdülhamit ve Sadrazam Koca Yusuf Paşa zamanında hazırlanan 1784 tarihli kereste sağlanması konusundaki fermanların incelenmesinden anlaşılmaktadır ki, Osmanlı Devleti sınırları içindeki ormanların azalması, bu devletin denizlerdeki hâkimiyetinin sona ermesi ile sonuçlanmıştır. Bu da Osmanlı Devleti'nin çöküş nedenlerinden birisidir (Metin,1954).

Bu değerlendirme önemlidir. Çünkü başta İngilizler olmak üzere batılı ülkeler 16 ve 17. yüzyıllarda denizaşırı yörelerde sömürgeler elde etmişler ve buralardan elde ettikleri kaynaklarla gelişmelerini hızlandırarak, ekonomilerini daha da güçlü hale getirmişlerdir. Bütün bunlar büyük ölçüde zamanın en önemli, belki de tek ulaşım sistemi olan deniz ulaşım araçlarına sahip olmaları ile gerçekleşmiştir. O dönemde gemilerin sadece ahşaptan yapılabiliyor olması, ormanların önemini bir kez daha ön plana çıkarmaktadır.

İstanbul'da Orman Müdürlüğü Kurulması, (1839)

Osmanlı döneminde ormancılık alanında yaşanan ilk kurumsal/ciddi deneyim 1839 yılında İstanbul'da bir Orman Müdürlüğü'nün kurulmasıdır. Bu müdürlükten bahsetmeden önce bu dönemde Avrupa'da ve ülkemizde yaşanan ekonomik ve siyasal gelişmeleri kısaca özetlemekte yarar bulunmaktadır.

Avrupa bu yıllarda sanayi devrimini yaşamaktadır. Başta İngiltere ve takip eden yıllarda da diğer Avrupa ülkeleri tekstil, buhar makinesi ve demir üretimi ile birlikte kitle üretimini gerçekleştirmeye başlamışlardır. Küresel anlamda insanlığın yaşadığı en önemli deneyimlerden birisi hiç kuşkusuz sanayi devrimidir. Başta İngiltere ve takip eden yıllarda da diğer Avrupa ülkeleri tekstil, buhar makinesi ve demir üretimi ile birlikte kitle üretimini gerçekleştirmeye başlamışlardır. Bu döneme kadar yüzde 90'ı kırsal alanda yaşamakta olan Avrupa ülkeleri hızla kentleşmeye başlamıştır. Halk fakirdir ve milli gelir düşüktür. İngiltere'de yapılan keşiflerle öncelikle tekstil alanında su gücünden yararlanılmaya

başlanmış ve buharla çalışan tekstil makineleriyle sanayileşme süreci başlamıştır. Buna bağlı olarak geliştirilen buharlı gemi ve trenlerle hammadde ve işlenmiş maddenin taşınmasında da önemli mesafeler alınmış ve böylece İngiltere ucuz ve kaliteli kumaşları tüm dünyaya ihraç etmeye başlamıştır. İngiltere hammadde aldığı sömürgeleri ve ihraç ettiği sanayi malları sayesinde büyük bir imparatorluk haline gelmiştir. Onu Fransa ve Almanya izlemiştir. Kuşkusuz bu gelişmeler Avrupa'da siyasal ve sosyal alanda da etkisini göstermiş ve sonuçta da ciddi anlamda dönüşümler yaşanmıştır.

Sanayi Devrimi sürecinde ülkelerin deniz hâkimiyeti ve deniz ulaşım donanımlarına sahip olmaları başlı başına önem taşımıştır. Gerek hammaddenin uzaklardan, deniz aşırı ülkelere üretim merkezlerine getirilmesi, gerekse mamul malın pazarlanabilmesi için ulaşım modeliydi. Bu durum doğal olarak ülkelerin gelişmesinde etkili olmuştur. Ağaç malzemenin gemi yapımında kullanımı uzun yıllar en etkili yol olmuştur. Gemilerin ise hem uluslararası ticaret hem de savunma-saldırı sistemleri üzerinde önemli rolü vardır. Bu nedenle ormanlar uzun yıllar boyunca gemi yapımı amacıyla yok edilmiştir.

On sekizinci yüzyıl sonlarına doğru yaşanan Fransız İhtilâli (1789-1799) ile Fransa'da mutlak monarşi devrilip, yerine cumhuriyet kurulması dini alanda da ciddi anlamda reformların yapılmasını gerektirmiştir. Ortaya çıkan bu gelişme Avrupa için önemli bir dönüşüm anlamına gelmektedir. Bu gelişmeler yeni bir sosyal akımın başlangıcını oluşturmuştur.

18. yüzyıla gelinceye kadar sanayi, bilim ve teknoloji dahil hemen her alanda Batı Avrupa ülkeleri ile aynı düzeyde bulunan Osmanlı Devleti'nin 26 Ocak 1699 Karlofça Antlaşması ile zaten başlamış olan siyasal ve askeri gerilemesi, hatta çöküşü, 18 ve 19. yüzyıllarda, çeşitli cephelerdeki savaşlar ve karışıklıklar, ticarete gayrimüslimlerin egemen olması ve benzeri diğer nedenlerin yanı sıra, özellikle "makineleşmenin ve yeni teknolojilerin üretime girmesi, gümrük duvarlarının koruması altında dış ekonomik ilişkilerin genişlemesi ve derinleşmesi" gibi Batı Avrupa ülkeleri lehine ekonomik ve askeri öğeleri de içinde barındıran sanayi devriminin de gerisinde ve hatta tamamen dışında kalması sonucu, daha da hızlanmıştır (Pamuk, 1988).

Avrupa'da 1760-1870 yılları arasında bu gelişmeler yaşanırken Osmanlı Devleti gelişmeleri izlemekle yetindiği için, uzun yıllar boyunca bu gelişmelerin olumsuz sonuçları ile boğuşmak zorunda kalmıştır.

Osmanlı Devleti, uzun yüzyıllar boyunca dil, din, ırk açısından farklı kültürlerden oluşan bir toplum olarak yaşamıştır. İmparatorluğun bu özelliği yüzünden 18. yüzyılın sonlarından itibaren gelişen "milliyetçilik" ve "bağımsızlık" akımı, Osmanlı ülkesinde hızla yayılmıştır. Bu siyasal akımlar 19. yüzyılın başından itibaren

birçok isyanın çıkmasına ve uluslararası birçok sorunun yaşanmasına neden olmuştur. Bu çerçevede Osmanlı Devleti'ne karşı Balkanlar'daki ilk isyan hareketi 1804'teki Sırp isyanıdır. Bu olaydan kısa bir süre sonra 1806-1812 Osmanlı-Rus savaşı başlamıştır. Ruslar bir taraftan savaşırken, diğer yandan da Balkanlardaki tüm Hristiyanları Osmanlı'ya karşı ayaklandırmaya çalışmışlardır. 1821 yılına gelindiğinde ise, bu defa Fransızların ve Rusların desteğiyle Rumlar, Mora'da isyan başlatmışlardır.

Osmanlı Devleti bu isyanı yalnız başına bastıramayınca 1824 yılında Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'dan yardım istemiş ve Mısır Ordusu yardımıyla bu isyan bastırılmıştır. Bunun üzerine İngiltere, Fransa ve Rusya Osmanlı Devletine karşı Yunanistan devletinin kurulması konusunda bir protokol imzalamışlardır. Osmanlı Hükümeti bunu tanımayınca, 20 Kasım 1827'de Navarin'deki Osmanlı-Mısır ortak donanması İngiliz-Fransız- Rus ortak donanması tarafından bir baskınla batırılmıştır. Bu durum diplomatik bir sorun haline gelince İngiltere, Fransa ve Rusya elçileri İstanbul'u terk etmişlerdir. İngiltere, İbrahim Paşa komutasındaki Mısır kuvvetlerini Mora'dan Mısır'a götürmek üzere gemiler göndermiştir (Kocaoglu, 1995).

Bu tarihten sonra 1828-1829 Osmanlı - Rus savaşı sırasında Kavalalı, Osmanlı Devleti'ne talep edilen desteği vermediği gibi, Devletin güç duruma düşmesinden yararlanmak amacıyla Osmanlı Padişahı II. Mahmut'tan Girit ve Suriye valiliklerini de talep etmiştir. Osmanlı Devleti'ni uzun yıllar uğraştıran Kavalalı Mehmet Ali Paşa olaylarının temelinde de Kavalalı'nın 1831 yılında Lübnan yöresini, Suriye Valiliği'ni de istemesi vardır. Metin (1954) Kavalalı'nın aslında denizlerdeki gücünü artırmak için gerekli olan Lübnan ormanlarına sahip olmak istediğine işaret etmektedir. Bilindiği gibi Sedir ağacı odununun dayanıklı olması nedeniyle eski çağlardan beri gemi yapımında en çok tercih edilen tür olmuştur. Lübnan yöresi adını da bir sedir türüne vermiş (*Cedrus libani*) ve o dönemde bu türün yaygın olarak yetiştiği bir yöre olmuştur.

**Resim 2. Güncel
Lübnan Bayrağı'nın
Figürü: Sedir**

Kocaoğlu'nun (1995) ifadelerine göre, Kavalalı Mehmet Ali Paşa, bu talepleri karşılık bulmayınca Osmanlı Devleti'ne başkaldırmış ve oğlu İbrahim Paşa komutasındaki Mısır ordusunu Akka üzerine göndermiştir. 1832 yılında Önce Akka'da (İsrail) daha sonra da Beylan'da (Hatay) Osmanlı Ordusu'nu yenilgiye uğratan Mısır ordusu daha sonra Toroslari aşarak Anadolu'ya gelmiştir. 1832 sonunda Konya'da Osmanlı ordusunu yine yenilgiye uğratanca Osmanlı Ordusu dağılmış, Mısır Ordusu Kütahya'ya kadar gelmiş ve İstanbul için açık bir tehdit durumuna dönüşmüştür.

Bu gelişmeler sonucunda Padişah II. Mahmut Fransa ve İngiltere'den yardım istemiş ancak bu istek karşılık bulmamıştır. Beklenen destek Rusya'dan gelmiş ve Rusya ile 1833 yılında bir savunma anlaşması niteliğindeki Hünkâr İskelesi anlaşması imzalanmıştır. Bu durumun aleyhlerinde olduğunu değerlendiren İngiltere ve Fransa hemen harekete geçmiştir. Alınan destek sonucu Mehmet Ali Paşa kuvvetleri geri çekilmek zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti olası bir savaş için ordusunu yeniden düzenlemeye başlamıştır. 1838 yılına gelindiğinde Mehmet Ali Paşa'nın bağımsızlığını ilan edeceği söylentileri yayılmıştır. İngiltere, olası bir savaş durumunda Rusya'nın Osmanlıdan daha fazla ödün koparmasından endişeleniyordu. Bu nedenle Osmanlı Devleti ile ilişkileri yakınlaştırarak 1838 yılında Osmanlı Devleti ile Balta Limanı Ticaret anlaşmasını imzalamıştır (Kocaoğlu, 1995, Eren, 2008). Özdemir (2009) bu anlaşmaya kadar yaşanan gelişmeleri değerlendirmiş ve 1838 yılının Osmanlı ekonomisinin en önemli çöküş noktası olduğunu ifade etmiştir. Bu anlaşma ile Osmanlı Devleti, Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya karşı İngiltere'nin desteğini sağlamıştır. Buna karşın, anlaşmayla sağlanan gümrük indirimleri sonucunda, Sanayi Devrimi ile kitle üretim yapmaya başlayan İngiltere malları Osmanlı pazarlarına egemen olmuş ve Osmanlı Devleti ekonomik anlamda tam bir çöküş sürecine girmiştir.

Ortaylı (2007), bu anlaşmayı, zor bir siyasi dönemde İngiltere'ye verilen radikal bir serbesti olarak değerlendirmekte ve anlaşma sonucunda İngiltere'nin ve ardından da diğer ülkelerin devamlı ve kapsamlı bir ticari imtiyaz elde ettiklerine işaret etmektedir. Sonuçta Avrupa malları Osmanlı pazarlarını doldurmuş, gümrüksüz giren gelişmiş İngiliz makine endüstrisi malları, Osmanlı'nın korumasız el tezgâhı endüstrisini kısa zamanda yok etmiştir (Özdemir, 2009). Böylece siyasal alanda yaşanan gerileme süreci ekonomik alanda yarı sömürge bir yapının oluşması ile birlikte yol almış ve böylece Osmanlı ekonomisi en zayıf noktaya gerilemiştir.

Bu esnada Mehmet Ali Paşa'nın bağımsızlığını ilan etmesiyle uzun süredir hazırlıklar yapan Osmanlı Ordusu Suriye üzerine sefere çıkmıştır. 29 Haziran 1839 tarihinde Nizip'te karşılaşılan iki ordunun savaşı Osmanlı Ordusu'nun darmadağın olmasıyla son bulmuştur. Padişah II. Mahmut savaşın sonucunu öğrenmeden 1 Temmuz 1839 tarihinde ölmüş ve yerine en büyük oğlu 16

yaşındaki Abdülmecit padişah olmuştur. O sırada Çanakkale önlerinde bulunan Osmanlı donanması, donanmanın başındaki paşanın sadrazamlık hesaplarının tutmaması nedeniyle Mısır'a götürülerek Mehmet Ali Paşa'ya teslim edilmiş ve böylece Osmanlı Devleti, ordusuz ve donanmasız yani savunmasız kalmıştır.

Ülke bu koşullar altındayken 3 Kasım 1839 tarihinde Tanzimat ilan edilmiştir. Devletin ileri gelenlerinin, kalabalık bir halk kitlesinin, Osmanlı tebaasının her din ve sınıftan ahalisini temsil eden ruhani reislerin ve yabancı diplomatların önünde okunan "*Hatt-ı Hümayun*", imparatorluğun devlet ve toplum hayatında bir dönüm noktasını teşkil ediyor, yeni bir devri açıyordu. Bundan sonra aydın bürokrat zümre, imparatorluğun işlevini yitirmiş kurumlarını ve sarsılan merkezi otoriteyi yeniden kurmak, devleti mali, idari, adli alanlarda düzenli bir yapıya kavuşturmak için hâkimiyeti ele geçirdiler. Bu ferman, ekonomik yapısı ve toplumsal kurumları ile sanayi çağına ayak uyduramayan bir imparatorluğun aydın bürokratlarının, iç ve dış baskılar sonunda zorunlu olarak ilan ettikleri bir belge idi. İmparatorluk iki asırdır gerekli tarımsal ve endüstriyel yenilikleri yapamamıştı. Öte yandan 1838 İngiltere-Osmanlı Devleti Ticaret Anlaşması (Balta Limanı) yarı sömürgeleştirme sürecini hızlandıran ve Tanzimat'ın bir an önce ilanını gerektiren olay olmuştur (Ortaylı, 2007).

Aydoğan (2005), Tanzimat'ı o dönemde Hariciye Nazırı olan Mustafa Reşit Paşa'nın 16 yaşındaki Padişah'ı (Abdülmecit) "kandırarak" başlattığı; halkın sorunları ve toplumsal gerçeklerle bağı olmayan, özgüvenden yoksun, yüzeysel ve içi boş bir "yenileşme" hareketi olarak değerlendirmekte ve oluşum ve uygulamanın kaynağının Osmanlı Devleti olmadığına, Avrupa olduğuna değinmektedir.

Özdönmez ve arkadaşları (1989) ise, 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonraki yaklaşımları Osmanlı Devleti'nin batılılaşma anlamında attığı adımlar olarak değerlendirmiştir. Bu çerçevede ormanlardan serbestçe yararlanma uygulamalarına karşı ilk kıpırdanma hareketi de bu dönemde ortaya çıkmıştır. 1839 yılında ormanlardan kesilecek odun ile yapılacak kömür ve keresteden alınacak vergi (rüsüm) ve ayrıntıları hakkında ilk irade çıkarılmış (İlkmen, 1949) ve aynı yılın sonlarına doğru İstanbul'da ormanların korunması ve gereken düzenlemelerin yapılması amacıyla kurulan ilk örgüt, 1839 yılında kısa bir deneyim olmaktan öteye gidememiştir. Ticaret Bakanlığı bünyesinde kurulan bu örgütün adı "Orman Müdürlüğü" olarak tarihe geçmiştir. İstanbul'da kurulan Orman Müdürlüğü'ne bağlı olarak taşrada da bazı müdürlükler kurulmuş ve tayinler de yapılmıştır. Müdürlük, Ticaret Bakanı Fethi Paşa'nın emrindedir. İlk Orman Müdürü de Ahmet Şükrü Bey'dir. Kurulan "Orman Müdürlüğü" yaklaşık bir yıl (on bir buçuk ay) yaşayabilmiştir (Kutluk, 1948, Bingöl, 1990, Eryılmaz, 1985, Eryılmaz ve Tolunay, 2015). Ormanları korumak ve ekonomik anlamda yararlanmak düşüncesi açısından uygulanmak istenen ilk deneme böylece başarısızlığa uğramıştır (Gümüş, 2014*).

Ok (2016) bu oluşumu, ormanların sürekliliğini sağlayacak bir kurum oluşturma amacıyla değil, ek ekonomik olanaklar sağlayacak yeni bir devlet kurumu oluşturma amacına dayandığına işaret etmektedir.

Kutluk'un (1942) bir makalesinde bu hareketi "Türkiye'de ormanların korunması, yönetimi ve ormanlardan nöbet ile ağaç kesilmesi yoluyla yararlanılması 1839 yılında Tanzimat'la doğduğunu görürüz." şeklinde tanımlaması ilgi çekicidir. Burada yer verilen "nöbetle ağaç kesilmesi" konusu günümüzde sözü edilen "sürdürülebilir yararlanma" ifadesinin bir karşılığı olsa gerek. Böylece bu hareket aynı zamanda Osmanlı döneminde sürdürülebilir yararlanma düşüncesinin ilk kez ortaya atıldığı bir dönemin de başlangıcı sayılabilir. Kutluk bu makalesinde, başta İstanbul olmak üzere çeşitli yerlerde açılan Orman Müdürlüklerinde görevlendirilen müdürlerin emirlere uygun olmayan davranışlar sergilediklerine de yer vermektedir.

Koç (1999) da Orman Müdürlüğü'nün, faaliyetleri sonucunda eski uygulamalarla kıyaslanamayacak önemli başarılar elde edilmişse de gerek halkın orman ürünlerine konan yeni vergi ve uygulamalara tepkisi, gerek yöneticilerin istikrarlı bir yönetim anlayışından uzak olmaları sonucunda 1841 yılında kaldırıldığına değinmektedir.

Avrupa'da ekonomik ve sosyal alanda yaşanan gelişmeler Osmanlı'da da yankısını bulmuş, zorunlulukların da etkisiyle yukarıda da değinildiği gibi Tanzimat Fermanı ilan edilmişti. Tanzimat hareketi, batılılaşma ve gelişme yolunda ileri adımlar olmuş ise de, rasyonel ve kapsamlı bir etki yapamamıştır. Bunun en önemli nedeni sözkonusu yenileşme hareketlerini tam anlamı ile gerçekleştirebilecek yetişmiş insan kaynağı ve bunların uygulanabileceği sosyal bir yapının bulunmamasıydı (Köprülü, 1950). Orman Müdürlüğü'nün kurulması ve kapatılmasını da bu çerçevede değerlendirmek yanıltıcı olmayacaktır.

Daha sonraki yıllarda yaşanan siyasal ve ekonomik gelişmeler orman kaynaklarının harekete geçirilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bunun için Fransa'dan getirilen uzmanların öneri ve desteği ile önce bir orman okulu kurulmuş (Erdönmez ve ark., 2010) ve hemen arkasından da bir daha kapanmayan ve varlığını günümüze kadar sürdüren Orman Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Kırım Savaşı ve Dış Borçlar

İngilizlerle imzalanan Balta Limanı Ticaret Anlaşması'na (1838)¹¹ kadar Osmanlı Devleti'nin dış borcu yoktu. Bu anlaşma ile devlet olağanüstü durumlarda yararlanabileceği önemli bir ek gelir kaynağını (gümrük vergisi) kaybetmiştir. Osmanlı Devleti, bir süre sonra da 1853 yılında giriştiği Kırım Savaşı (1853-1856) sırasında içine düştüğü mali sıkıntılar yüzünden ilk kez dış borçlanmaya başvurmak zorunda kalmıştır (Pamuk, 1999).

Devletin orman ve ormancılıkla asıl ilgisi de Kırım Savaşı'ndan sonra başlamaktadır.

Gerçekten de ormancılık etkinliklerinin kurumsal ve eğitsel gelişimine, kurumsallaşmasına etkisi olan en önemli siyasal ve ekonomik gelişme Kırım Savaşı'dır. Kırım Savaşı ile başlayan dış borçlar ve bu borçların ödenemez boyutlara ulaşması Osmanlı Devleti'nin ormanlara ilgi duymasının en önemli nedeni olmuştur (Gümüş, 2004). Kanımızca dış borçlar sorununun ormancılıkla ilişkisi, bu borçların ödendiği 1930'lu yılların başlarına kadar sürmüştür. Bu nedenle öncelikle devletin ilk kez borçlanmak zorunda kaldığı Kırım Savaşı'nın neden ve sonuçlarının ve dış borçlar konusunun değerlendirilmesinde yarar bulunmaktadır.

Kırım Savaşı, Rusya'nın Müslüman olmayan Osmanlı vatandaşının haklarını bahane ederek Osmanlı üzerine harekete geçmesiyle başlamıştır. Bu hareket Avrupa'daki diğer büyük devletlerin çıkarlarına dokunmuştur. Rusya'nın Balkanlar'dan Osmanlı topraklarına girmesiyle endişeye kapılan İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti'nin yanında yer alarak Rusya'ya karşı bir Avrupa Bloğu oluşturmuşlardır (Özcan, 1998). İngiltere, Fransa ve Sardunya Krallığı yaklaşık ikiyüzbin kişilik kuvvetle Osmanlıyı desteklemiş (Slade, 2012, Palabıyık, 2014) ve sonuçta yapılan savaşta Rusya yenilmiş ve 1856 yılında Paris Antlaşması imzalanmıştır.

Osmanlı Devleti bu savaşı kaybetmemiş görünmekle birlikte; savaşın finansmanı konusunda tarihinde ilk kez İngiliz ve Fransızlardan borç alınması (Badem,

11- İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi sonucunda üretim süreci büyük dönüşüme sahne olmuş, İngiltere başta olmak üzere kapitalist metropol ülkelerin pazar ve hammadde ihtiyacı tarihin önceki hiçbir kesitinde görülmeyecek kadar şiddetlenmişti. 19. yüzyılın hegemonik gücü İngiltere (Pax Britannica) 1820-1840 yılları arasında Latin Amerika'dan Çin'e kadar birçok azgelişmiş ülke ile ya yerel iktidarlara anlaşılıp işbirliği yaparak ya da zora başvurarak serbest ticaret anlaşmaları yoluna gitmiştir. Bu bağlamda gündeme gelen 1838 Serbest Ticaret Anlaşması sonucunda Osmanlı geleneksel sanayi büyük ölçüde tasfiye olmuştur. Serbest Ticaret Anlaşması'nın yerel üreticiler üzerinde yarattığı hoşnutsuzlukları gidermek için 19. yüzyılın sonlarında mamul mallar üretecek fabrika kurma girişimleri gündeme geldiğinde, 1838 anlaşmasından dolayı gümrükleri yeterince yükseltme olanağı olmadığı için sanayileşme girişimleri liberal ekonomi koşulları altında başarısız olmuştur. Bu gelişme Osmanlı ekonomisinin metropol ülkelere olan bağımlılığını daha da artırarak çevreleşme sürecini hızlandırmıştır (Eşiyok, 2010).

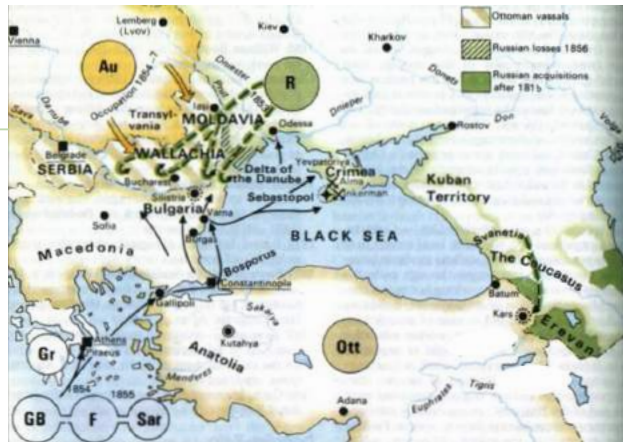
2010) ile zaten bozuk olan mali yapısı iyice zayıflamıştır. Yine anlaşma hükümleri çerçevesinde ilan edilen Islahat Fermanı (1856)¹² ile özellikle azınlıkların mali yükümlülüklerinin ortadan kaldırılması da, Osmanlı mali yapısının iyice bozulmasına neden olmuştur.

Devletin Kırım Savaşı sırasında milyonlarca altın borca girmesi, savaş sonrasında imzalanan Paris Anlaşması uyarınca, özellikle azınlıklara tanınan ayrıcalıklarla borçlarını ödeyemez duruma gelmesi sonucunda, başvurulması düşünülen kaynaklardan birisi de ormanlar olmuştur.

Osmanlı devleti uzun yıllar boyunca dış borç konusunda tutucu davranmıştır. Hatta dış borç alınmasının bir “Cihan İmparatorluğu” olarak görülen Osmanlı Devleti için onur kırıcı olduğu düşünülmüş, şeyhülislamlardan da “dış borç almanın mekruh olduğu” yönünde fetvalar çıkarılmıştır (Falay, 1989). Sosyal, ekonomik ve konjonktürel nedenlere bağlı olarak Osmanlı Devletinin mali yapısı bozuktur. Ekonomide kronik bir mali açık söz konusudur. Yerli sermaye birikimi yetersiz, yerli üreticinin de rekabet gücü söz konusu değildir. Ülke pazarları yabancıların eline geçmiştir (Şeker, 2007).

Harita 2. Kırım Savaşı 1853-1856

(<http://photos1.blogger.com>)

12- 18 Şubat 1856 yılında yayınlanan Islahat Fermanı, Tanzimat Fermanı’ndan çok daha fazla dış amaçlara yönelmişti. “Üçte ikisi azınlıkların imtiyazlarına, geri kalan kısmı da Osmanlı İmparatorluğu’ndaki yabancıların imtiyazların ayrılması” (Yerasimos, 2007). Osmanlı Devleti’nde yüz yıllardır hiç olmazsa hukuki anlamda hakim millet olan Müslümanların Islahat Fermanı ile bu ayrıcalıkları ortadan kalkmıştı. Önce Tanzimat Fermanı ve ardından da yayınlanan Islahat Fermanı’yla, Osmanlı Devleti çok önemli bir tarihi dönemece girmiştir. Islahat Fermanı Tanzimat Fermanı gibi teoride kalmayan hemen bütün alanlarda geniş yankısı olan bir belgedir. Avrupa devletlerinin zorlamasıyla ilan edildiği içindir ki, devletin kendi iç işlerin de dahi bağımsız politikalar üretmesine önemli bir darbe niteliği taşır. Bundan böyle bu belge, Avrupa ülkelerinin Türkiye’nin iç işlerine müdahalelerine zemin teşkil edecektir. Hatta bu tarihten sonra Paris Anlaşması’nda öngörülen Osmanlı Devleti’nin iç işlerine karışılmayacağı hükmü hiçbir zaman dikkate alınmamış Anlaşmaya imza koyan devletler fırsat buldukça Osmanlı Devleti’nin iç işlerine karışarak bir takım iç ve dış olayların çıkmasına neden olmuşlardır (Yeniçeri, 2002).

Osmanlı Devleti'nin mali yapısı Kırım Savaşı ile iyice bozulunca dış borç kaçınılmaz olmuştur. Bunun üzerine 24 Ağustos 1854 tarihinde ilk borç anlaşması imzalanarak İngiltere'den 3.3 milyon sterlinlik, arkasından da 27 Haziran 1855 tarihinde 5.5 milyon sterlinlik borç alınmıştır. (Özdemir, 2009).

Yirmi yıl içerisinde (1854-1875) Osmanlı borçları 200 milyon sterline yaklaşmıştır. Anapara ve faiz ödemeleri ise yıllık 11 milyon sterlin tutmaktadır. Osmanlı'nın tüm gelirleri ise 18 milyon sterlindir. 1876 yılına gelindiğinde Osmanlı borçlarını ödeyemez duruma gelmiştir (Pamuk, 1988). Borçların ödenememesi sonucunda, kapitalizmin batılı temsilcileri kendi yönetimlerinde olan bir borç idaresi (Duyunu - Umumiye) kurup, Osmanlı maliyesi ve ekonomisine hakim olmuşlardır. Böylece Osmanlı ekonomisi sadece ticari hayatta değil, mali kesimde de batı kapitalizminin etkisinden kurtulamamıştır. Osmanlı Devleti'nin borç sarmalı içerisinde girmesi süreci Cumhuriyete kadar devam etmiş ve genç Cumhuriyete büyük bir borç yükü bırakılmasıyla sonuçlanmıştır (Şeker, 2007).

Türkiye Cumhuriyeti dış borç sorunu ile 1933 yılına kadar büyük bir mücadele sürdürmüştür (Soylu, 2015). Kırım Savaşı ile başlayan ve dış borçların ödenmesiyle sonuçlanan 1933 yılına kadarki süreçte ülkemizin ormancılık serüveni ile ilgili olarak yapılacak bütün değerlendirmeler bu mali durum çerçevesinde ele alınmalıdır. Bir taraftan Devlet borçlarını ödemek için ormanları kullanmakta, diğer yandan da bu borç sarmalı devletin ormancılık konusunda istenen ve beklenen hamleleri yapmasını engellemektedir. Nitekim Türkiye çağdaş anlamda ormancılığa ancak bu borç yükünün ortadan kaldırılmasından sonra 1937 yılında ancak bir adım atabilme olanağına kavuşmuştur.

1839 yılında Ticaret Bakanlığı bünyesinde kurulan ve 11 ay süren Orman Müdürlüğü deneyimi sonrasında 1869 yılında kurulan Orman Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde yer aldığı bakanlıklar, ormancılıktan benlenen işlevlerle bağlantılı bir gelişme göstermiştir. Osmanlı döneminde Ticaret Bakanlığı bünyesi ile başlayan örgütlenme biçimi, İktisat Bakanlığı ile son bulmuştur (Gümüş, 2014^b). Aslında ormanlardan gelir elde edilmesinin ön planda olduğu bu yaklaşım ya da ormancılık anlayışı, dış borçların tamamen ödendiği 1930'lu yılların başlarına kadar sürdürülmek zorunda kalmıştır. Ticaret Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, İktisat Bakanlığı gibi Osmanlı dönemi ormancılık örgütlerinin bağlı oldukları bakanlık kuruluşları bu anlayışı açıkça göstermektedir.

Resim 3. Ormanlar uzun yıllar mali durumu düzeltmek için kullanılmıştır.

Selahattin İnal (1946) “*Uğuldayan Orman ve Gelişen Ormancılığımız*” başlıklı kitabında, ilginç bir üslupla ormana hitap ederken konuyu şöyle özetlemektedir:

“Gün geçmekte, ‘Hasta Adam’ın kaygısı artmakta ve imparatorluk hazinesinin açığı büyümektedir. Bu kaygıyı gidermek ve bu açığı kapatmak için her ne pahasına olursa olsun usta ellerle milli servetlere kadar uzanmak ve hazineye büyük ölçüde gelirler sağlamak gerekmektedir. Senin dilinden anlayan Avrupalı uzmanlar getirtiliyor. Fakat bunlar, sadece ceplerini şişiriyor ve seni, devlet hazinesine girecek az bir para için müteahhede kurban etmenin yolunu öğretiyorlar. İşte böylece şimdiye kadar devamedegelen çete savaşı bundan sonra sana karşı yöneltilen düzenli ve planlı bir savaş halini alıyor. Kıymetli çocuklarından birçoğunu kabile kabile alıp götürün ve senin varlığını bile tehlikeye düşüren bu kanlı kavgalar saltanatın tarihe gömüleceği güne kadar bütün şiddeti ile devam edecektir.”

Orman Nizamnamesine Doğru

Kırım Savaşı, Osmanlılarla Fransa ve İngiltere arasındaki diplomatik, siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel ilişkileri geliştirmiştir. Aslında Paris Anlaşması ile Osmanlı Devleti, Kırım Savaşı öncesinde Rusların bahane ettiği Ortodoks haklarının çok daha fazlasını kabul etmek zorunda kalmıştır.

Savaş sonrasında Fransa, İngiltere ve Avusturya’nın uyguladığı baskılar sonucunda Sultan Abdülmecid 28 Şubat 1856 tarihinde “Islahat Fermanı”nı yayınlamıştır. Bu ferman ağırlıklı olarak imparatorluk içindeki Gayri Müslim tebaanın haklarını konu almakla beraber esasında Müslüman nüfusu çok yakından ilgilendiren ve hatta Osmanlı devlet ve toplum yapısını kökünden sarsacak önemli kararları içermektedir (Somel, 2007).

Fermanın daha giriş paragrafında “*Osmanlı tebaasının* tümünün hiçbir ırk, din veya cemaat ayrımı olmaksızın eşitliği” kabul edilmiştir. Bu fermanla Padişah bundan sonra imparatorluk tebaasının her bakımdan mutluluğunun sağlanması ve imparatorluk topraklarının bayındırlığını sağlaması için gerekli olan koşul ve araçları geliştirme iradesini beyan etmektedir.

Kırım Savaşını ve bu savaşın bir ürünü olarak kabul edilebilecek Islahat Fermanı’nın ilanını takiben, bu fermanla da bağlantılı olarak ormancılığı ilgilendiren 4 önemli gelişme söz konusudur. Bunlar;

- Orman Okulu’nun Kurulması (1857),
- Arazi Kanunnamesinin İlanı (1858),
- Orman Genel Müdürlüğü’nün Kurulması (1869),
- Orman Nizamnamesinin Yayınlanması (1870).

Orman Okulunun Kurulması (1857)

Osmanlı döneminde, 1839-1876 yılları arasını kapsayan süre genel olarak “Tanzimat Dönemi” olarak ifade edilirken, 1856 yılında Islahat Fermanı’nın ilanından 1876 yılında Kanuni Esasi’nin kabul edilmesine kadar geçen 20 yıllık süre ise “Islahat Fermanı Dönemi” olarak adlandırılmaktadır. Bu dönem anayasal döneme geçiş öncesini kapsamı bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Islahat Fermanı her ne kadar büyük devletlerin yoğun baskı ve çabaları sonucunda ilan edilmiş olsa da, Osmanlı İmparatorluğu açısından da Islahat Fermanı’nın ilanını kaçınılmaz kılan siyasi ve ekonomik sebepler söz konusudur (Erdem, 2010).

Ekonomik açıdan Islahat Fermanı’nın ilanı önemli bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü Osmanlı maliyesi uzun süreden beri iflasın eşiğindedir. Düzenli bir vergi sisteminin kurulamaması, paranın değerinin sabit tutulamaması, kapitülasyonlar ve ticari sözleşmelerle yabancı devletlere tanınan mali ayrıcalıkların gittikçe artması, devletin ciddi bir bütçe ortaya koyamaması ve bunların sonucunda çok büyük boyutlarda zorunlu dış borçlanmaya gidilmesi İmparatorluğun ekonomik çöküşünü hazırlamış ve Islahat Fermanı’nın gerekçelerinden birisi olmuştur (Kara, 1995).

1856 yılında genel ıslahat projesine uyularak ülke ormanlarının durumunu belirlemek üzere Avrupa’dan uzman bir heyet getirtilmiş ve bu heyetin önerileri üzerine İstanbul’da bir “Orman Okulu” kurulmuştur. İşte Türkiye’de devletin ormancılıkla ilgili ilk hamlesi bu şekilde başlamıştır. Bununla birlikte diğer

bütün alanlarda olduğu gibi, bu alanda da gerçek anlamda bir düzenleme oluşturulamamıştı. Aslında bu hamlenin böyle bir amacı da, iddiası da yoktu. Çünkü Devlet ormanlardan sadece gelir sağlamayı amaçlıyordu (İlkmen, 1949).

Ormanları incelemek ve gereken düzenlemeleri yapmak amacıyla gelen uzmanlar 1827 yılında kabul edilmiş “*Fransız Orman Kanunu*” konusunda da bilgi ve deneyim sahibidirler. Ülkemizde uzun yıllar geziler ve incelemeler yapan bu uzmanların ülkemiz ormanlarıyla ilgili üç önemli tespitleri söz konusudur (Erkmen, 1937):

- Türkiye sanıldığığının aksine ormanca fakirdir.
- Ormanlar inanılmayacak ve şaşılacak bir hızla tahrip edilmektedir.
- Orman tahribinde hayvan otlatması, özellikle keçi ve yangınlar büyük tahrip faktörleridir.

Bu dönemdeki ormancılık çalışmalarını yürüten heyetin başında Fransız Orman Uzmanı Prof. Louis Tassy bulunmaktadır. Prof. Tassy 1857-1862 ve 1865-1868 yılları arasında yaklaşık 8 yıl ülkemizde kalmıştır. Tassy’ye başlıca;

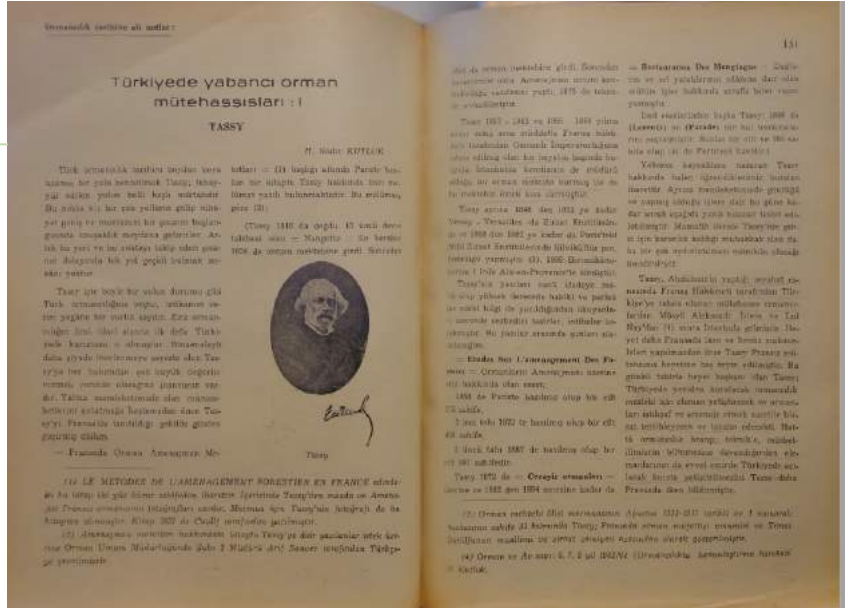
- Orman okulunun açılması,
- Orman Nizamnamesinin hazırlanması,
- Ormanlarımızın keşfi (envanteri) ve
- Orman teşkilatının kurulması görevleri verilmiştir (Yund, 1969, Çağlar, 1979, Yiğitoğlu, 1937).

Prof. Louis Tassy, Türkiye ormancılığı açısından en önemli kişilerden birisidir. Ormancılık eğitiminin başlamasını sağlamış ve ayrıca ülkemizin ormancılıkla ilgili ilk düzenlemesi olan Orman Nizamnamesi’nin hazırlanması ve bir ormancılık örgütünün kurulmasında büyük katkıları olmuştur. Bu nedenle üzerinde ayrıntılı olarak durulmasında yarar bulunmaktadır.¹³

13-Louis TASSY ile ilgili bilgiler Halil Kutluk tarafından yazılan “*Ormancılık Tarihine Ait Notlar - Türkiye’de Yabancı Orman Mütebassısları: I (TASSY), Orman ve Av, Nisan 1945, Yıl 17, Sayı 4*” makalesinden derlenmiştir. Bu makalede Kutluk birçok eserden yararlanmıştır. Tarafımdan bu eski eserlere ulaşmak olanaklı olamamıştır.

Resim 4. Prof. Louis Tassy

(Fotoğraf: Orman ve Av)

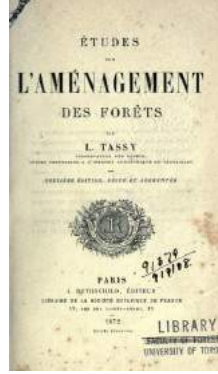
Yukarıda da değinildiği gibi ülkemizde ormancılıkla ilgili ilk eğitim kurumu Prof. Tassy'nin gayretleriyle kurulmuştur. Kırım Savaşı sonrasında Fransızlarla gelişen ilişkiler neticesinde ülkemize gelen Tassy, ülke ormancılığının gelişmesi, ormancılıkta istenen çalışmaların yapılabilmesi bakımından önceliğin teknik eleman yetiştirilmesinde olduğunu düşünmüştür. Bu çerçevede 1857 yılında İstanbul'da Ticaret Bakanlığı bünyesinde kurulmuş olan okulun adı "Orman Okulu" olup (Kutluk, 1967, Eryılmaz, 2008), okulun müdürlüğü kendisine verilmiştir. Bu okul, kurucusunun gayretlerine karşılık olarak "**Tassy Orman Mektebi**" diye anılmıştır (URL, 2012). Bu dönem içerisinde 9 öğrenci mezun olabilmıştır (Eryılmaz, 2008).

İstanbul'da bir orman okulunun açılması Eraslan ve Kutluk gibi birçok ormancı ve bilim insanı tarafından "**Türkiye'de Ormancılığın Başlangıç Tarihi**" olarak kabul edilmektedir. Tarafımızdan da kabul edilen bu değerlendirme, aslında bu okulun kurucusu olan ve aynı zamanda da Türk ormancılığının temellerinin atılmasını sağlayan Tassy'nin ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Yani Türkiye'de bilimsel ve yönetsel anlamda ormancılığın kurucusu o'dur.

Resim 5. Orman okulu öğrencisi

Resim 6. Louis Tassy'nin Orman Amenajmanı kitabı (1872)

(<https://ia600308.us.archive.org>)

“Le Metodes De L’amenagement Forestier En France” başlıklı kitaptan elde edilen bilgilere göre (Kutluk, 1943), Prof. Tassy 1816 yılında doğmuştur. 1836 yılında Nancy Orman Okulu’na girmiş ve korucu (konservatör) olarak mezun olmuştur.

1848-1853 yılları arasında Versay – Versailles’de Ziraat Enstitüsünde Silvikültür Profesörlüğü yapan Tassy, 1857-1862 ve 1865-1868 yıllarında sekiz yıl süreyle Fransa Hükümeti tarafından Osmanlı Devleti’ne tahsis edilmiş olan bir heyetin başkanı olarak görev yapmıştır. İstanbul’da kısa bir süre yaşamış olsa da ilk orman okulunun kurucusu olmuştur. Bu görevlerinin sonrasında 1868 yılından sonra da Paris’teki Milli Ziraat Enstitüsü’nde Ziraat Profesörlüğü yapmıştır. Tassy, 1 Ocak 1895 tarihinde Aix-en-Provence’te ölmüştür. Tassy’nin baş yapıtı, ilk baskısı 1858 yılında yayımlanan Etudes Sur L’amenagement Des Forestes (Orman Amenajmanı Üzerine İnceleme) isimli kitabıdır. 1972 yılında “Cezayir Ormanları”, 1882-1884 yılları arasında da “Restoration Des Mongtagne” (Dağların ve Sel Yataklarının Islahı) konularında önemli raporlar hazırlamıştır (Kutluk 1945).

Prof. Tassy, Abdulaziz’in yaptığı seyahat sırasında Fransa Hükümeti tarafından Türkiye’ye tahsis edilen uzman ormancılardan Alexsandre Sthems ve Lui Nay’dan sonra İstanbul’a gelmiştir. Heyet Fransa’dayken, daha anlaşmalar yapılmadan önce, Tassy bu heyetin başkanı olarak belirlenmiştir. Tassy, Türkiye’de yeniden kurulacak ormancılık örgütü için eleman yetiştirmek, ormanları araştırmak ve planlamak (ameneje etmek) suretiyle ülkemiz ormancılığını düzenlemek için görevlendirilmiştir.

Tassy'nin ilk gelişinde kendisine verilen öncelikli görev ormanların belirlenmesi olmuştur. Bu amaçla Alexandre Sthems ile birlikte Teselya (Yunanistan), Midilli Adası, Gelibolu, Çanakkale gibi yörelerde ormanlarda incelemelerde bulunmuş ve amenajman planlarını yapmıştır (Bricogne, 1940).

Kutluk'un (1945), Devleti Aliyeyi Osmaniye Salnamelerinden derlediği bilgilere göre, daha sonra da o zamanlar ülkenin ihtiyaçları olan karayolu, demiryolları, kanallar, sanayi, ziraat ve benzerlerine yönelik birçok işle ilgili incelemeleri ve gereken düzenlemeleri yapma görevlerini üstlenen Meclisi Meabir'e yabancı temsilci ve uzman üye olarak girmiştir. Bu mecliste başkanlık ve başkan yardımcılığı da yapmıştır. Yapılan incelemelere göre Tassy Meclisi Meabir'de, 1865 yılında Başkan Vekilliği, 1866-1867 yıllarında ikinci başkanlığı, 1868 yılında ise başkanlık görevlerini yapmıştır.¹⁴ 1861 yılında hazırlanan Orman Nizamnamesi tasarısında, Orman Genel Müdürlüğü kuruluncaya kadar ormanların bağlı olacağı örgüt ve ormanların korunması, satış ve kesim gibi konulardan oluşan düzenlemelerin uygulanması Meclisi Meabir tarafından yapılacaktır. Yine 1862 yılına ait bir belgede de Meclisi Meabirin mevcut olduğu ve Tassy'nin de bu kurumda orman mühendisi olarak görev yaptığı hususuna yer verilmektedir. Prof. Tassy bir taraftan ormanların belirlenmesi işiyle uğraşırken; diğer yandan da ormanların korunması ve ıslahıyla ilgili amenajman yöntemlerinin öğrenilip uygulanması ve bu konuda eleman yetiştirilmesi için önceden yapılmış hazırlıklar çerçevesinde bir okul açılmasını kabul ettirmiştir. Tassy okulun müdürlüğüne getirilmiş ve aynı zamanda bütün derslerin tek hocası olmuştur. Dokuz kişiden ibaret olan ilk devre öğrenciler 1860 yılında mezun olmuş ve Ticaret ve Ziraat Bakanlığı tarafından diplomaları verilmiştir.

Tassy, Orman Mektebi'nin ilk mezunlarıyla birlikte Rumeli ve Anadolu'da üç milyon hektardan fazla devlet ormanının keşif ve tespitlerini yapmıştır (Koç, 1999). Tassy aynı zamanda ormancılık mevzuatını oluşturan nizamname ve şartname tasarılarının ana hatlarını derlemiş ve yazımını gerçekleştirmiştir. Buna ek olarak, yürürlüğe girmesine karar verilen bu nizamname tasarısının Meclisi Valayı

14- Islahat Fermanı öncesi dönemde Müslüman olmayanların subay ve memur yetiştiren okullara girme hakları yoktu. Ferman ile Müslüman olmayanların da bu okullara girmesi kabul edilmiştir. Açılan orman okulunda hocalar Fransız idi. Dolayısıyla kitaplar ve eğitim dili de Fransızcaydı. Bu nedenle okulun ilk öğrencileri de doğal olarak, çoğunlukla Fransızca bilen gayrimüslim Osmanlı tebaası olmuştur.

Islahat Fermanı'nın gayrimüslimlere, Müslümanlarla eşit koşullarda bürokrasiye girme hakkı tanınmasından beri devlet idaresi artık tek başına Müslümanlara özgü bir iş sahası olmaktan çıkmıştı. Bu durumda iyi eğitim almış gayrimüslimlerin Osmanlı idaresinde çok sürmeden Müslümanların yerini alma olasılığı muhtemelen Müslüman Türk yöneticileri açısından önemli bir endişe kaynağına dönüşmüştü (Somel, 2007). Bu çerçevede orman okulu mezunu veya diğer gayrimüslimlerin aşağıda yer verilecek ormancılık örgütlenmelerinde önemli görevlere getirildikleri görülmektedir.

Ahkamı Adliye'nin¹⁵ Kanunlar Dairesi'nde Meclisi Meabir adına savunmasını dahi yapmıştır. Bununla birlikte tasarıya tersane ormanlarından yapılacak kesim ve satışlar sonucunda, gemi yapımına ilişkin kereste sıkıntısı çekilebileceği olasılığı nedeniyle Bahriye Reisi olan Paşa tarafından karşı çıkmış, böylece nizamname ülkenin her tarafına değil sadece Kuşadası'ndan İskenderun'a kadar olan kıyı kesimindeki ormanlarda uygulanması kabul edilmiştir. Bu nedenle de Tassy bir an önce başlamasını istediği uygulamaları gerçekleştirememiştir.

Tassy, orman okulu müdürü ve öğretmenliğini yaparken birkaç öğrencisiyle birlikte Belgrat ormanlarının amenajmanını yapmıştır. Bunun yanında İstem ile birlikte büyük kısmı Kastamonu ve bir kısmı da Sinop ili sınırları içerisinde olan Elekdağı ormanlarının amenajman planlarını da yapmıştır. Yine Mösyö Tassy'nin ısrarı üzerine 1865 yılında Bulgaristan ormanlarının keşfi ile geçici amenajman planlarının yapılması için 3 kişilik heyet oluşturulmuştur.

Tassy, hem yazdığı raporlarla ve hem de sözlü olarak ormanlardan gelişigüzel yararlanmanın önlenmesi konusunda çok mücadele vermiştir. Ormanlardan amenajman planları yapılarak yararlanılmasının hem ormanların korunması hem de devlet hazinesine önemli bir gelir kaynağı meydana geleceğini sürekli olarak dile getirmiştir.

Fransa'dan getirilen hocaların (Louis Tassy ve M.Alexsandre Stheme) Türkçe bilmemesi ve ders kitaplarının da Fransızca olması nedeniyle okula alınacak öğrencilerin Fransızca bilmeleri zorunluluğu getirilmiştir. Kurs niteliğinde olan bu okul Ticarethane yöresinde açılmıştır (Kutluk, 1948).

Tassy'nin 1862 yılında ülkemizden ayrılması ile okul kapatılmış, 1866 yılında dönmesiyle de yeniden açılmıştır. Bu dönemde Tassy'nin önerisiyle ülkemize gelen Charles Simon da okulda hocalık yapmaya başlamıştır. Tassy'nin ülkemize 2. Seferi yeniden Orman Okulunun başına geçmesi yanında Orman Genel Müdürlüğü'nün kurulması (1869) ve 1870 Orman Nizamnamesinin taslağının ve gerekçesinin hazırlanması bakımından da önem taşımaktadır.

Bu dönemde ülkemizde bir ormancılık örgütü kurulmadığından bu okulda okumak bir anlam ifade etmemektedir.

Öte yandan daha çok bir kurs niteliğinde olduğu anlaşılan bu okulda eğitimin Fransızca olması nedeniyle de okula ilk yıllarda sadece Fransızca bilen Müslüman olmayan azınlıkların ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır. Okuma yazma bilen kişi sayısının azlığı da okulun öğrenci bulmasında etkili olan diğer bir etmen olmalıdır.

15- Osmanlı Devleti'nde II. Mahmut döneminde 1837 yılında kurulan günümüzdeki Yargıtay ve Danıştay'ın görevlerini birlikte gören bir meclis.

Bu okulda kurulması tasarlanan ormancılık örgütünün ihtiyaç duyacağı teknik elemanları yetiştirmek ve özellikle de o zamanlarda acil ihtiyaç olan “keşif” işlerinde çalıştırmak amacının ön planda olduğu anlaşılmaktadır. Tassy Orman Okulundan Mezun olanlara dördüncü rütbe (Rütbei rabia) unvanı verilmektedir (Eraslan, 1989).

Eraslan (1989), Tassy’nin ilk ormancılık okuluyla ikinci gelişi arasında önemli bir fark olduğunu ifade etmesi, bu farkın da ikinci gelişinde Orman Nizamnamesinin yayınlanmış olmasından kaynaklandığını ifade etmektedir. Oysa bu tespit çok gerçekçi görünmemektedir. Çünkü Orman Nizamnamesi, Tassy ülkemizden ayrıldıktan sonra yayımlanmıştır. Bu nedenle, eğitim sistemindeki köklü değişimin Simon ile birlikte başladığını söylemek daha doğru olacaktır.

Tassy’nin 1868 yılında ülkemizden ayrılmasıyla okulun müdürlüğüne Charles Simon getirilmiş ve orman okulu için bir tüzük hazırlamıştır (Eraslan, 1989, URL,2012).

Simon’un döneminde 1869 yılında Orman Genel Müdürlüğü’nün kurulması ve 1870 yılında da Orman Nizamnamesinin yürürlüğe sokulması (Özdönmez ve ark.,1996) ile Orman Okulu bir anlam kazanmış ve daha önce yarı resmi nitelikte olan okul, resmi bir yapıya kavuşmuştur.

Hazırlanan tüzüğün ilk maddesi incelendiğinde okulun Maliye Bakanlığı’na bağlı olarak, kurulan Orman Genel Müdürlüğü’nün denetiminde, bu örgütün ihtiyacı olan “*Orman Memurlarını*” yetiştirmek amacıyla kurulduğu anlaşılmaktadır.

1870 Orman Nizamnamesi ile devletin ilk defa ormanlardan gelir elde etme düşüncesini hayata geçirmeye ve bu amaçla da ormanların taahhüt ya da imtiyaz yoluyla işletmeye başladığını görüyoruz. Ormanlar artık bir gelir kaynağıdır. Bu nedenle gelişigüzel yararlanma da sonlandırılmalıdır. Bu çerçevede nizamnameden 1 yıl önce 1869 yılında kurulan Orman Genel Müdürlüğü de ormanların korunmasını ve dikili halde satılarak gelir elde edilmesini sağlayan bir örgüt olacaktır (Gümü, 2012, 2014¹).

Bu çerçevede bu dönemde orman okulu öğrencileri bu amaçlara hizmet edecek şekilde eğitime başlanmıştır. Okuldan mezun olanlara ikinci müfettiş (müfettişi sani) unvanı verilmektedir (Eraslan, 1989), Mezun olan öğrenciler, taşrada oluşturulan orman müdürlüklerinde yaptıkları iş dikkate alınarak “*Orman Müfettişi*” olarak görevlendirilmeye başlamışlardır.

Arazi Kanunnamesi (1858)

Bilindiği gibi, Osmanlı Devleti'nde genel olarak toprak devletin malı olarak değerlendirilir. Yani arazinin büyük bir çoğunluğu devlet (miri) arazidir. Bir yazara göre (Küçükkalay, 1999) Osmanlı topraklarının yaklaşık yüzde 87'si bu niteliktedir. Bunun yanında özel mülkiyete ve vakıflara ait araziler de bulunmaktadır.

Devlete ait topraklarda köylüler kiracılık tarzında bir tasarrufta bulunmaktadırlar. Toprağın işlenmesi, ekilip biçilmesi köylüler tarafından yapılmaktadır. Toprağın sahibi ile devlet arasında ise toprağı idare eden, artı ürünlerden¹⁶ vergileri toplayan, düzeni sağlayan dirlik sahipleri bulunmaktadır. Çiftçi belli koşullar çerçevesinde toprağı işlemekte ve yasalar uyarınca vergisini vermektedir. Devlet, dirlik sahibi ve köylü (reaya) üçlüsünün ilişkilerini düzenleyen sisteme ise "Tımar Sistemi" adı verilmektedir.

Tanzimat'ın (1839) ilanından sonra birçok konuda olduğu gibi arazi düzeni konusunda da yenilikler yapılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte arazi konusunda en kapsamlı düzenleme Kırım Savaşı'ndan sonra 11 Haziran 1858 tarihinde çıkarılan Arazi Kanunnamesi (Arazi Kanunname-i Hümayunu) ile yapılmıştır.

Arazi Kanunnamesinin kabul edilmesine kadar her eyalet için ayrı ayrı kanunnameler çıkartılırken, Arazi kanunnamesi, o güne kadar arazi ile ilgili olarak çıkarılmış çeşitli ferman, kanun ve fetvalarda dağınık halde bulunan arazi hükümlerini bir araya toplayan, tamamen Osmanlı hukukunu kaynak alan ve uzun yıllar uygulanmakta olan arazi hukukunu kanunlaştıran temel bir yasa niteliği taşımaktadır (Kenanoğlu, 2006).

Arazi Kanunnamesi'ne göre Osmanlı toprakları;

- Miri arazi (arazi-yi emirriyye),
- Mülk arazi (arazi-yi memluke),
- Vakıf arazi (arazi-yi mevkufe),
- Metruk arazi (arazi-yi metruke),
- Mevat arazi (arazi-yi mevat) olarak 5 öbekte toplanmıştır.

Arazi Kanunnamesi mevcut olan ve kaynağını büyük ölçüde İslami yaşam tarzına ve anlayışına dayalı sosyal düzen kurallarından oluşan mecelleden alan hukuk kurallarının bir araya toplanmasından oluşmaktadır. Bu nedenle kanunnamenin orman ve ormancılıkla ilgili maddeleri de Osmanlının ormanlara bakışını, dönemin ormancılık anlayışını yansıtmaları bakımından önem taşımaktadır.

16- İnsanların günlük azami gereksinimlerinden fazla üretilen ürün.

Osmanlı döneminde 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar orman kaynaklarının yönetimi ile ilgili kapsamlı bir yasal düzenleme mevcut değildir. Çıkarılan buyrultu, resmi yazı, belge vb. ile yürütülen ormancılık etkinlikleri çoğunlukla İmparatorluğun ihtiyaç duyduğu orman ürünleriyle (tomruk, kereste, zift, katran vb.), Başkent İstanbul ve özellikle de Saray'ın ihtiyaçlarıyla ilgili konular üzerinde yoğunlaşmıştır (Çağlar, 1979). Bu düzenlemeler kapsam ve coğrafya itibarıyla genel nitelikli değildir. Arazi Kanunnamesi doğrudan ormancılıkla ilgili bir düzenleme değildir. Buna karşın bu düzenlemede ormancılığı ilgilendiren bir takım hükümler söz konusudur. Bu hükümler, Orman Nizamnamesi (1870) öncesi dönemde Osmanlı topraklarının tamamındaki ormancılık anlayışı hakkında fikirler vermesi bakımından önem taşımaktadır.

Arazi Kanunnamesinin 19, 30, 91, 92 ve 104. maddeleri orman ve ormancılıkla ilgili hükümler içermektedir.

Bunlar arasında yer alan 104. madde¹⁷ Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Orman Nizamnamesi (1870) öncesi orman kaynaklarının yönetimiyle ilgili en önemli maddedir. Bu maddeye göre “Cibal-i mübaha olan ormanlardan herkes odun ve kereste kesebilir. Bu tür ormanların kullanımından dolayı vergi istenmez. Ancak, şahıs korusu haline getirilemez.” Bilindiği gibi, cibal-i mübaha ormanları herkesin hiçbir karşılık ödmeden serbestçe yararlanabildiği ormanlar anlamındadır. Arazi kanunnamesine göre bu ormanlardan herkesin dilediği gibi yararlanması serbesttir. Bu tür yerlerin kişi mülkiyetine geçmesi yasaktır. Arazi Kanunnamesi kaynağını oluşturan Mecelle bu konuyu 1243. madde¹⁸ kapsamında ele almıştır. Maddeye göre kimsenin mülkü olmayan sahipsiz dağlarda (cibal-i mübaha) yetişen ağaçların mubah olduğu hüküm altına alınmıştır. Şimşek (2011) Mecellenin bu hükmünü, herkesin bu ağaçlardan yararlanma ve ağaçlarını keserek özel mülkiyet haline getirme hakkına sahip olduğu yönünde değerlendirmektedir. Gerçekten de Mecellenin anılan maddesinde bu konuda Arazi Kanunnamesinde olduğu gibi, buraların özel mülkiyete geçirilemeyeceği hususunda yasaklayıcı bir hüküm bulunmamaktadır. Bu değerlendirmeye göre Arazi Kanunnamesiyle cibal-i mübaha ormanlarından yararlanmak serbest olmakla birlikte, bu ormanların sahiplenilerek özel arazi haline getirilmesi uygulamasına son verilmiş olduğu söylenebilir.

17- Madde 104- Minelkadim ahaliye mahsus kuru ve ormanlardan olmayıp cibal-i mübahadan addolunan dağlardan ve balkanlardan herkes odun ve kereste katedebilip yekdiğer müdahale edemez ve bunlardan husule gelen giyahtan ve katolunan eşcardan öşür alınmaz ve bu makule cibal-i mübahadan bir miktarı bilifraz müstakillen veya müştereken kuru ittihaz olunmak üzere mamuru tarafından kimseye batapu tasarruf ettirilmez.

18- Madde 1243 - Cibâl-i mubahada, yani kimsenin yed-i temellüküne geçmemiş olan, dağlardaki hüdâ-yı nâbit ağaçlar mubahtır.

Kanunnamenin 19. maddesi¹⁹ ise, “Orman ve pırnallık gibi mahalleri müstakil tapu ile tasarruf eden kimse bu bölgeleri tarla haline getirebilir. Müsterek olarak tasarruf ediliyorsa, ortağının onayını almalıdır. Tapuya konu olan yeri onay almadan tarla yaparsa ortağı mevcut durum için hak iddiasında bulunabilir.” şeklindedir. Buna göre özel orman niteliğindeki alanlardan sahiplerinin alanın niteliğini değiştirmek de dahil olmak üzere dilediği gibi yararlanması olanaklıdır.

Kanunnamenin 30. maddesi²⁰ uyarınca cibal-i mübaha kapsamında köylülerin serbestçe yararlanabileceği ormanlar dışında atadan kalan veya başkalarından alınan sahipli ormanlardan sadece sahipleri tarafından ağaç kesilebilir. Bu tür ormanlardan yabancılar ağaç kesecek olursa buna memurlar engel olacaktır. Eğer ağaç kesilmişse kesen kişiden belirli bir bedel alınacaktır.

Kanunnamenin 91. maddesine²¹ göre ise, eskiden beri köy veya kasabaların kullanımında olan baltalıklardan sadece o yerleşim biriminde yaşayanlar yararlanabilmekte ve bu tür yararlanmalardan da vergi alınmamaktadır. Konu ile ilgili 92. maddede²² de baltalık olarak tahsis edilmiş yerlerin niteliğinin değiştirilemeyeceği hükmüne yer verilmektedir.

Yukarıda yer alan hükümler aslında Osmanlı döneminin 3 farklı mülkiyet tipi dahilindeki ormanların yönetimiyle ilgili temel fikirler vermektedir. Buna göre

19- Madde 19- Orman ve pırnallık gibi mahallere müstakilen batapu mutasarruf olan kimse ol mahalli açıp ziraat etmek üzere tarla itti haz edebilir. Fakat a makule müstereken mutasarrıf olanlardan biri diğer şerikinin izni olmadıkça ol mahallerin mecmuunu veyahut bir miktarını açıp tarla yapamaz. Yaptığı surette şeriki ol açılan yere dahi müsterek olabilir.

20- Madde 30- Cibal-i mübaha ile ahali kuraya mahsus olan orman ve korulardan maada eşcarı hudaı nabit olup ihtitaben aba ecdad veyahut ahardan teferruğan tasarruf oluna gelen korular tapu ile tasarruf olunarak eşcarını yalnız mutasarrıfı kat'eder. Ecanipten biri kat'edecek olursa memuru marifetiyle menedilir. Ve eğer kat'etmiş ise ol eşcarın kaimeten kıymeti canibi miri için alınır ve bunların mahalleri için dahi canibi miriden öşre muadil icarei zemin alınır ve makule korular hakkında dahi arazii saire muamelesi olunur.

21- Madde 91 – Kadimden bir kariyeye veya bir kasabaya ihtitaba ve intifaa mahsus olup baltalık tabir olunan kuru ve ormanların eşcarını ancak ol kariye ve ol kasaba ahali katedip başka kariye ve kasaba ahalisinin katetmeğe salahiyeti yoktur. Ve müteaddit kariyelere kezalik minelkadim ihtitaba ve intifaa mahsus olan kuru ve ormanların eşcarını dahi ol kariye ahali katedip sair kariyeler ahali katedemez. Ve bu makule kuru ve ormanların resmi yoktur.

Bir kariye ahalisine tahsis kılınmış baltalığa hakkı ihtitabı olmıyan diğer kariye ahali tarafından tecavüzle ihtitap edildiği tahakkuk eder ise kat' ve kal' olunan eşcarın kaimeten kıymeti bigayrihak tecavüz ve ihtitap edenlerden tahsil ile hakkı ihtitaba malik olan kariye ahalisinin umumuna taksim olunacaktır.

22- Madde 92 – Ahali kuraya mahsus kuru ve ormanlardan bir miktarı ifrazı yerle kuru itti haz olunmak veyahut ziraat için açmak üzere bir kimseye tefviz ile batapu müstakillen veya müstereken tasarruf ettirilmez. Tasarruf eden olur ise cemi zamanında ahalinin meneylemeğe salahiyeti vardır.

devlet ormanlarından herkesin yararlanması, bu alanları mülkiyetine geçirmemek koşuluyla serbesttir. Özel ormanlar ise tarlaya çevrilmek de dahil olmak üzere istenildiği gibi tasarruf edilmektedir. Köy tüzel kişiliğine ait ormanlardan da yine niteliğini değiştirmemek koşuluyla sadece bu kaynağın yer aldığı köylülerin yararlanabildiği görülmektedir.

Bu hükümler, ormancılık konusunda, yeterliliği tartışılır olmak üzere, ülke genelini ilgilendiren ilk yazılı kurallar olması bakımından önemlidir.

Orman Genel Müdürlüğü'nün Kurulması (1869) ve 1870 Orman Nizamnamesi²³

Devlet, özellikle de Fransa'dan getirilen uzmanların da etkisiyle ormanlardan gelir sağlanabileceğini görmüş, bu amaçla öncelikle 1869 yılında "Orman Genel Müdürlüğü" (Orman Müdüriyeti Umumiyesi) adı altında bir örgüt kurmuştur.

Osmanlı Devleti'nde Orman Nizamnamesi'ne (1870) kadar yürürlüğe konmuş ormancılıkla ilgili yasa, yönetmelik, tamim, buyruk, fetva kısaca hiçbir düzenleme Orman Nizamnamesi kadar ıssız tutucu ve önemli değildir. Batıda, özellikle Fransa'da gelişen ormancılık tekniğini ülkemizde yerleştirmek isteyen ilk yasamız 1285 (1870) tarihli Orman Nizamnamesidir. Aslında nizamname hazırlama görevi 1869 yılında kurulan Orman Genel Müdürlüğü'ne verilmişti. O sırada Padişah Sultan Abdulaziz, Sadrazam Ali Paşa (Mehmet Emin) idi. Yeni kurulan ormancılık örgütü de Maliye Bakanlığı'na bağlı olup, Bakan Sadık Paşa idi. İlk Orman Genel Müdürü Arsitidi Baltacı (Aristide Baltazzi Bey) (1830-1887) adında Fransa'da öğrenim görmüş, İzmir'li bir ailenin çocuğu idi.

Orman Nizamnamesini hazırlayıp Devlet Şurası'na getirmesi ilk ve öncelikli göreviydi. Fakat o kadar çalışmasına rağmen kendisi Rum olduğu için ve ayrıca Maliye Müsteşarlığı görevine de baktığından Orman Nizamnamesi çıkarmayı başaramadı. Bu durumu onur meselesi yaptığı için işinden ayrıldı.

23- Nizamnamenin tam metni Ek-1 başlığı halinde ekte verilmiştir.

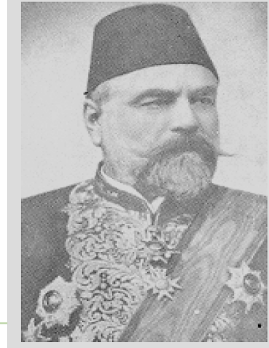

Resim 7. İlk Orman Genel Müdürü Arsitidi Baltacı

(<http://www.levantineheritage.com>)

Resim 8. İkinci Orman Genel Müdürü Bedros Kuyumcuyan

(<https://www.ogm.gov.tr>)

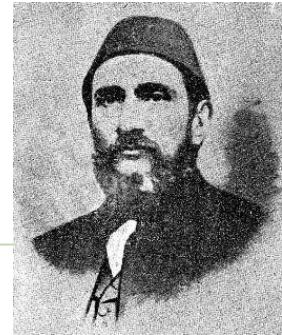
Bedros KUYUMCİYAN (1836-1899)

Yerine hemen birisi tayin edilmedi. Bir süre sonra Devlet Şurası üyelerinden ve Ermeni asıllı Bedros Kuyumcuyan Orman Genel Müdürü oldu. Devlet Şurası üyeliğini de aynı anda sürdürdü. Bu nedenle de nizamnamenin Devlet Şurası'ndan geçmesi kolay oldu. Nizamname güzel bir el yazısı ile yazılmış olup, altında da Sadrazam Mehmet Emin Ali Paşa'nın mühürü yer almaktadır. Eski Türkçe ve Fransızca olarak bastırılıp ilgililere dağıtılmıştır. Nizamname 1870 yılından itibaren 1937 yılına kadar 67 yıl yürürlükte kalmıştır (Yund, 1970).

Resim 9. Sadrazam M. Emin Ali Paşa

Resim 10. Mehmet Sadık Paşa

Orman Nizamnamesi'nden son yıllara doğru ormancılardan hiç de memnun olmadığını dile getiren Yund (1970), konu ile ilgili olarak o yıllarda sözedilen şöyle bir fıkradan bahseder:

"Bulgarlara 'ormanlarınızı nasıl böyle bir düzen altına aldınız?' diye sormuşlar. Onlar da 'sizin beğenmediğiniz 1285 (1870) tarihli orman nizamnamesini uygulamak suretiyle' diye cevap vermişler. Bu değerlendirmeden alınacak ders, kanunu çıkarmak da yetmez, onu uygulayacak ellere ihtiyaç vardır. Nitekim hukukta da şöyle bir ilke vardı: 'En kötü kanun iyi hakim elinde iyi uygulamaya kavuşur. En iyi kanun bilgisiz ellerde yürümez duruma düşer.'"

Yund (1970) da, Orman Nizamnamesi'nin yürütülmeyen bazı maddeleri olduğuna, bu maddelerin yürütülebilmiş olması durumunda ormanlarımızın çok daha iyi durumda olabileceğine değinmektedir.

Daha önce de ifade edildiği gibi 1839 yılında İstanbul'da Orman Müdürlüğü ile 1857 yılında açılan Orman Okulu'nun Ticaret Bakanlığı'na; 1869 yılında kurulan Orman Genel Müdürlüğü'nün de Maliye Bakanlığı'na bağlı olarak kurulması, orman konusunda ne yapılmak istendiğinin çok açık bir ifadesidir.

Ülkemizde doğrudan ormancılıkla ilgili ilk düzenleme olan 1870 Orman Nizamnamesi, kapsam itibariyle Türkiye ormancılığının ilk önemli belgesidir. Bununla birlikte bu gelişmeden hemen önce 1869 yılında Orman Genel Müdürlüğü'nün kurulması doğru bir adım olmuştur. Çünkü ormancılık örgütü hem politika oluşturma ve hem de bu politika çerçevesinde oluşturulacak amaçlara ulaşmak için oraya konulacak araçların belirlenmesinde önceliğe sahiptir (Kuvan ve ark, 2011).

Yığıtoğlu (1937) tarafından verilen bilgiye göre bu nizamname esas itibariyle 1862 yılında hazırlanmıştır. İnal'ın (1967) Bricogne'ye atfen verdiği bilgiye göre de nizamnamenin, Fransız uzman ormancılarının da katılması ile çok önceleri hazırlanmış olduğuna, hatta 09.11.1862 tarihinde zamanın padişahı tarafından da onaylandığına değinilmektedir. Kutluk (1945) tarafından da 1861 yılında 68 maddeden oluşan bir orman nizamnamesi tasarısı hazırlandığına, bu tasarı ile Orman Genel Müdürlüğü kuruluncaya kadar ormanların bağlı olacağı örgüt ve ormanların korunması, satış ve kesim gibi konulardan oluşan düzenlemelerin uygulanmasının Meclisi Meabir tarafından yapılacağına, 1862 yılına ait bir belgede de Meclisi Meabir'in mevcut olduğu ve Orman Okulu'nun kurucusu olan Tassy'nin de bu kurumda orman mühendisi olarak görev yaptığı hususuna yer verilmektedir.

Tassy tarafından hazırlanan ve Orman Nizamnamesi'nin temelini oluşturan layihada (tasarı); miri ormanların yeni bir oluşuma gidilene kadar, Ticaret Nezareti bünyesinde Meclis-i Me'abirin idaresinde olması öngörülüyordu. Miri ormanlardan kış mevsiminde yaprakları dökülen ağaçların 15 Ekim'den 15 Nisan'a kadar olan dönemde ücret karşılığında alınacak ruhsatla kesim yapılması isteniyordu. Ormanlar bundan sonra Orman Mektebi mezunu müfettişlerin denetiminde süvari ve yaya bekçilerin denetimine bırakılıyor (her bekçinin sorumlu olduğu alan 8.000 dönüm olacaktır), kesilecek ağaçların işaretlenmesi, kesim, nakil, satış, dava, ceza vb. işlemler için müfettişlerin defter tutma zorunluluğu öngörülüyordu. Her yıl köy muhtarları köy ahalisinin miri ormanda otlatılacak hayvanların cins ve miktarını bildirecekler, müfettişler ise hayvanların otlayacağı süre ve yerleri tespit edeceklerdir. Orman yangını ve izinsiz tasarruflarda

nakdi cezalar ve ödenmediği zaman da hapis cezası getiriliyordu. Tersane ve tophane için gereken kereste ise, bu kurum görevlileri ve orman bekçileri birlikte işaretledikten sonra kesim yapılabilir.

Miri ormanların tasarrufuna ilişkin kontrol ve idari düzenlemelerden sonra Tassy, 1862 yılında, Fransa'daki uygulamaları esas alarak, orman ürünlerini iç ve dış pazarlara satacak mültezim ve müteahhitlerin yükümlülükleri, kefalet ve alınacak vergileri, ağaçların kesilmesi, nakli ve pazarlanmasıyla ilgili teknik bir metin kaleme almıştır. Pilot bölge olarak, Kuşadası'ndan İskenderun'a kadar olan hat ve Yama bölgesindeki ormanlar seçilmiş; başarılı olduğu zaman diğer bölgelerde de uygulanması konusunda yöneticileri de ikna etmiştir (Kutluk, 1948).

Orman Nizamnamesinin yayım tarihi olan 1869'dan önce ormanlardan faydalanmayı sınırlayan nizamname, talimatname ve irade gibi bir takım yasal düzenlemeler yapılmış ancak ormanların çağdaş anlamda devlet ve yurttaş açısından hukuki konumunu ve tasarrufa ilişkin sınır ve kısıtlamaları cezalarıyla birlikte uygulamaya koyan Orman Nizamnamesi olmuştur (Koç, 1999).

Tassy, 2. ve 1. Başkanı olduğu Meclisi Meabir'de ormancılık konusunu her zaman öncelikli bir yere oturtmuştur. Türk ormancılığının ilerlemesi için çok gayret göstermiştir. Bu arada Orman Nizamnamesinin gerekçesini de hazırlamıştır. Bu ormancı ülkemizde 8 yıl kalmış ve en zorlu ormancılık sorunlarıyla uğraşmıştır. Hazırladığı nizamnamenin ülkenin her yerinde yürürlüğe girmesini ve tüm ülke genelinde bir ormancılık örgütlenmesi oluşturulması konusundaki çabaları ödenek yoksunluğundan gerçekleşememiştir. Hazırlıklarında çok emek verdiği orman nizamnamesi ile ormancılık örgütlenmesi konusundaki gelişmeleri göremeden büyük bir üzüntü ile 1868 yılında ülkemizden ayrılmıştır. Tassy ayrıldıktan hemen sonra 1869 yılında Orman Genel Müdürlüğü kurulmuş, arkasından da 1870 yılında Orman Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir. Kendisi Fransa'da iken yaşanan bu gelişmeler karşısında çok sevindiği ifade edilmektedir (Kutluk, 1945).

Tarafımızdan ulaşılamamış olmakla birlikte Köprülü (1950) tarafından, muhtemelen 1861-1862 yıllarında hazırlanan tasarının güçlü gerekçelere dayandığı, ülkemiz ormanlarının ne kadar ihmal edildiğini, bunların yok olmakta olduğunu ve bu yok oluşu önlemek için alınması gereken önlemleri kapsamlı bir biçimde gösterdiği, ülkemizde bu hususta yasal yaptırımlara ne kadar ihtiyaç duyulduğunu ve yapılacak orman kanununun kapsamlı hükümleri içermesi gerektiğini bütün ayrıntılarıyla ortaya koymakta olduğundan bahsedilmekte, buna karşın ileri görüşleri içeren bu tasarının istenildiği gibi Orman Nizamnamesine yansıtılamadığına işaret edilmektedir.

Bütün bu değerlendirmeler ve Tassy'nin ülkemizde görev yaptığı yıllar ve yaptığı görevlerin niteliği dikkate alındığında 1870 Orman Nizamnamesinin büyük

ölçüde Tassy'nin eseri olduğu söylenebilir.

Şeref Nuri'ye (1937¹) göre, tüm eksiklerine karşın kabul edilen Orman Nizamnamesi tıpkı Almanya'nın ortaçağ orman nizamnameleri gibi çoğalan ihtiyaçlarla azalan orman kaynakları arasında bir denge kurmaya çalışıyordu. Bununla birlikte bütün hükümler çağdaş bir ormancılık görüş ve felsefesi ile oluşturulmuş değildi.

Tanzimat'la birlikte bütün kurum ve kuruluşlarda yapılan düzenlemelerin paralelinde hazırlanarak, 1937 yılına kadar yürürlükte kalan Nizamnamenin Osmanlı ormancılığına katkılarını şu başlıklar altında toplamak mümkündür (Koç, 2005):

- Miri ormanları devlet lehinde bir statüye kavuşturmak.
- Miri olan ve olacak ormanlardan gelişi güzel faydalanma dönemini sona erdirip, Osmanlı ormancılığının teknik yöntemlerle ve tek elden idare edilmesine giden süreci başlatmak.
- Zorunlu kullanımları *yasal ve kontrollü hale getirerek, cibal-i mübaha* anlayışından kaynaklanan *sınırsız kullanım dönemini sona erdirmek*.
- Miri ormanları devletin ticari hedeflerine hizmet eder hale getirmek.
- Ormanları mera olarak kullanma alışkanlığından vazgeçirmek.
- Ormanı altındaki ve üstündeki tüm varlıklarıyla birlikte, bütün halinde değerlendirme bilinci aşlamak.
- Ormanlara verilecek zararlara yönelik standart bir ceza sistemi getirmek.

Nizamname hükümleri genel anlamda bakıldığında iki grupta toplanmaktadır. Bunlardan birincisi ormanların işletilmesi, diğeri ise orman suçlarının cezalandırılmasıdır.

Orman Nizamnamesi'nin "Bab-ı Evvel" (İlk Bölüm) başlığındaki birinci bölümü (madde 1-26) 4 alt bölümden oluşmaktadır.

Bunlar:

- Ormanların Aksamı Beyanındadır,
- Kısmı Evvel Devlete Ait Ormanlara Aittir,
- Kısmı Sani – Evkafa Merbut Olan Ormanlar Hakkındadır,
- (Kısmı Salis – Kasabat ve Kura Baltalıkları Beyanındadır.

Ormanlar Sınıflandırılmıştır

Orman Nizamnamesi öncelikle ormanların mülkiyet açısından sınıflandırmasını ele alan ve “Ormanların Aksamı Beyanındadır” (Ormanların Bölümlerini Anlatır) başlığını taşıyan 1. madde ile başlamaktadır. Bu madde:

“1. Memaliki mahrusai şabanede kâin ormanlar dört kısma münkasımdır. Birincisi doğrudan doğruya devlete ait olan ve ikincisi evkafa merbut olan ormanlar ve üçüncüsü kasabat ve kuraya mahsus baltalıklar ve dördüncüsü eşhas uhdesinde bulunan korulardır. Dördüncü kısmın ahkâm ve muamelatı tarifiyesi ve ahvali sairesi arazi kanunnamei hümayununun mevadî muhtelifesinde muharrer olduğundan işbu nizamname andan bahs etmeyip yalnız miriye ve evkaf ve kuraya mahsus olan ormanlar ve baltalıkları şamildir.”

Bu maddeye göre ormanlar 4 bölüme ayrılmıştır. Bunlar:

- Devlet (Miri) ormanları,
- Vakıf (Evkaf) ormanları,
- Kasaba ve köy (Kasabat ve Kura) baltalıkları ve
- Özel (Eşhas) ormanlarıdır.

Bu orman tasnifi, temelde Osmanlı toprak hukukunun tasarruf şekillerinden -miri, vakıf ve mülk arazi- yola çıkılarak yapıldığı için, ormanların hukuki statülerine ilişkin yeni bir düzenleme öngörmemiştir (Çağlar, 1979). Ancak mevcut statülerin üzerinde belirli bir orman varlığını kabul ve tasnif etmiş olması açısından dikkate değerdir (Koç, 2005).

Bu maddeye göre kanunname özel ormanları kapsamamaktadır. Dolayısıyla özel ormanlardan istenildiği gibi yararlanılması ve hatta bu ormanların tarım alanına dönüştürülmesi bile serbesttir. Bu ayırım ormancılık politikası açısından savunulması olanaklı olmayan bir hatadır. Öte yandan nizamnamede işletme tekniği açısından da birçok hata söz konusudur.

Orman Nizamnamesinin “Kısmı Evvel Devlete Ait Ormanlara Aittir” başlığını taşıyan 2-18. maddeleri devlet ormanlarıyla ilgilidir. Devlet ormanlarıyla ilgili bu bölümde devlet ormanlarının belirleneceği ve sınırlandırma işleminin yapılacağına, devlet ormanlarından ağaç kesim işinin bu yasal düzenlemenin öngördüğü biçimde yapılacağına ve Devlet ormanları ile vakıf ormanları ve özel ormanlardan tersane ve tophane idareleri için gereken ağaçların kesilmesinin de bu yasal düzenlemeye bağlı olarak gerçekleştirilebileceğine yer verilmektedir.

Nizamnamenin 2. maddesi²⁴ günümüzde bile çözüme kavuşmamış olan, ormanların sınırlandırılması ve kadastrosunun yapılmasıyla ilgilidir. Buna

göre ülkede ne kadar devlet ormanı varsa bunun belirlenmesi ve sınırlandırılması yapılacaktır. Nizamname hükümleri bu sınırlandırma işlemi sonucunda koruma altına alınacak olan ormanlar için geçerli olacaktır. Aslında uzun yıllar boyunca ormanların korunmasının ya da alan güvenliğinin veya öncelikle alansal olarak sürdürülebilirliğin sağlanabilmesinin ön şartı olarak görünen sınırlandırma işleminin 1870 yılında ele alınmış olması önemlidir.

Nizamnamede sınırlandırma işlerinin kimler tarafından, nasıl, hangi ilke ve düzenlemeler çerçevesinde ve ne kadar sürede yapılacağı gibi sınırlandırma işleri hakkında başka bir hüküm bulunmamaktadır. Buna karşın nizamnamenin son hükümlerinde²⁵, nizamnamenin yürütülmesine yönelik bütün önlemlerin özel talimatla belirleneceği hususuna yer verildiğine göre, sınırlandırma işleri hakkında da bir talimatname hazırlamak ve işe başlamak gerektiği kendiliğinden anlaşılır. Yapılan araştırma ve soruşturmalara göre böyle bir talimatnamenin hazırlandığı ve programlı ve genel bir sınırlandırma işlemine başlandığına yönelik bir tespit yapılamamıştır.

Sonuçta hiçbir sınırlandırma işleminin yapılmadığı anlaşılmaktadır (H.A., 1943). Kuşkusuz bu kapsamda ortaya çıkacak en önemli sorun, nerelerin orman, nerelerin orman sayılmayacağı hususudur. Nizamname ile buna bir açıklık getirilmemiş, belki de bu konu da hazırlanması tasarlanan bu talimatname kapsamına bırakılmıştır.

Harita ve teknik analizler bir tarafa bırakılırsa, yabancı uzmanlar, ülkedeki miri orman varlığının o güne kadar tespit edilerek devlet lehinde bir statüye kavuşturulmamış olması, Osmanlı toprak hukukunun ormanlara ilişkin hükümlerinin uygulanışıyla ilgili eksikliklere yönelik şaşkınlık içerisindeydiler (Koç, 2005).

İzinsiz Ağaç Kesimi Yasaklanmıştır

Nizamnamenin üçüncü maddesine²⁶ göre devlet ormanlarından Nizamname hükümlerine aykırı ağaç kesilmesi yasaklanmıştır. Böylece öteden beri ormanlardan süregelen hiçbir sınırlama olmaksızın, istenildiği gibi ağaç kesilmesi uygulamasına en azından yasal anlamda, kâğıt üzerinde son verilmiştir. Bu madde

24- Madde 2- Memaliki Devleti Aliyede ne kadar miri orman var ise tayin ve tehdit olunacak ve mevadi atiyenin ahkâmı tayin ve tahdit ile tahtı muhafazaya alınan ormanlar hakkında cari olacaktır.

25- (Hateme)

İdarei mahsusası tarafından tensip olunacak mahallerde işbu nizamnamenin icrasına memurları tarafından resmen vukubulacak ilandan üç mah sonra mübaşeret olunacak ve orman memurlarının vezaifi ve işbu nizamın icrasına müteallik olan kaffei tedabir idarei mahsusası tarafından talimatı mahsusa ile tayin kılınacaktır.

26- 3-İşbu nizamname ahkâmına muhalif olarak miri ormanlardan eşcar kat'ı caiz olmayacaktır.

ile ciddi anlamda bir felsefe değişimi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Yüzyıllardır süregelen cibal-i mübaha anlayışı, özel ormanlar hariç tutulmakla birlikte bu madde ile yasal anlamda sona erdirilmiştir.

Bu yasa maddesini aşağıda açıklanacak 5. madde ile birlikte değerlendirdiğimizde, serbestçe ağaç kesilmesi uygulamasının sadece ticari amaçla yapılacak kesimlere yönelik olduğu görülecektir. Dolayısıyla serbest yararlanma uygulaması bir yönüyle, kişisel ihtiyaçlar için yine devam etmekte, böylece toplum yaşantısında 1937 yılındaki kadar büyük bir etki ortaya çıkmamış bulunmaktadır.

Nizamnamenin 4. maddesi²⁷ ise tersane ve tophane yönetimlerinin ihtiyacı olan orman ürünlerinin üretimi için özel bir düzenleme yapılmasına hükmetmektedir. Bu madde söz konusu ihtiyacın devlet, vakıf ve özel ormanlardan karşılanabileceğine yer vermektedir.

Köylülerin Ormanlardan Yararlanma Hakları Düzenlenmiştir

Nizamnamenin 5. maddesi ile köylülerin Devlet ormanlarından kişisel ihtiyaçları için karşılıksız kesim yapabilecekleri; ticari amaçla kesim yapmak için ise belirli bir bedel ödeyecekleri hüküm altına alınmıştır.

Nizamnamenin en önemli hükümlerinden birisi budur. Nizamnamenin 3. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde bu hükümle devlet ormanlarından herkesin dilediği gibi yararlanması anlamına gelen “*cibal-i mübaha*” anlayışına son verilmiştir. Aslında kesim yapmak yine serbesttir. Ancak, köylülerin sadece kendi ihtiyaçları için ağaç kesmelerine izin verilmektedir. Nizamname ile eskiden beri serbest olan ticari amaçlı yararlanmalara bir düzen vermeye çalışılmaktadır.

Orman nizamnamesinin görüşülmesi sırasında Türkiye’de bulunan Fransız orman uzmanları bu maddenin (5. madde) varlığının ormancılığın gelişmesini olumsuz etkileyeceğinden bahsederek yasadan çıkarılması konusunda çok gayret göstermişlerse de başarılı olamamışlardır. Briconie tarafından hazırlanan raporlarda bu konu açıkça eleştirilmiştir. Daha sonraki yıllarda aynı orman biriminde hem planlı, hem de köylülerin yasadan kaynaklanan hakları dolayısıyla plansız yararlanmalar sürdürülmek zorunda kalmıştır (M.Fahrettin, 1929).

27- 4- Gerek miri ormanlardan ve gerek vakıf ormanları ile eşhas uhdelinde bulunan korulardan tersane ve tophane idarelerine muktazi kerestelik eşcarın kat ve naklini işbu nizamnameye merbut olan nizamı mahsus ile tayin kılınmıştır.

Nizamnamenin 5. maddesi çerçevesinde devlet ormanlarından köylülere aşağıdaki faydalanma haklarını tanımıştır (Özdönmez,1973) :

- 1- Baltalığı olmayan bütün köylüler yaşamlarını sürdürmek için gerekli olan yapacak ve yakacak odunu bir bedel ödemeksizin devlet ormanlarından kesebileceklerdir.
- 2- Eskiden beri kendilerine ait koru ve baltalığı olmayan, devlet ormanları içinde veya bu ormanlara bir iki saat uzaklıkta bulunan köylerde oturan ve öteden beri odun, kömür ve kereste ticareti ile geçimini sağlayan köylüler, ticaret amacı ile mensup oldukları pazar yerlerine kendi araçları ile götürüp satacakları odun ve kömürü devlet ormanlarından bedelsiz alabileceklerdir. Ancak, köyün mensup olduğu pazar yerinde satılabilecek miktardan fazla ve başka vasıtalarla diğer pazarlarda satacakları odun ve kömür için idarece tayin edilen bedeli ödemeleri gerekmektedir.
- 3- Yine bu köylerde oturan halk, ticari amaçla idare tarafından belirlenen bedeli ödemek suretiyle devlet ormanlarından kerestelik odun kesebileceklerdir.

Orman Nizamnamesi köylülere devlet ormanlarının odun ürünleri (yapacak ve yakacak odunu) dışında, odun dışı orman ürünlerinden de (mazı, palamut, kitre, reçine, yaprak gibi) faydalanma hakkı (Md. 18) ile ayrıca, devlet ormanlarında hayvan otlatma hakkı (Md. 13, 14, 15, 16) tanımıştır. Ancak bu sonuncular mutlak olmayıp, izne bağlı tutulmuştur.

Orman Nizamnamesi ile kabul edilen bu faydalanma haklarına ilişkin hükümlerin uygulanmasının, gerek orman-köylü ilişkileri, gerekse devlet ormanlarının korunması üzerinde olumsuz etkileri olmuştur.

Özellikle devlet ormanlarından köylülere tanınan yapacak ve yakacak odun alma hakkı bir takım kötü niyetli kullanımlara yol açmıştır. Şöyle ki, köylü zati ihtiyacı için gerekli kereste ve odunu çevredeki ormanlardan sağlamış ve bu amaçla kendisine verilen bedelsiz ruhsatnamelerle ormandan çıkardığı ürünü ise satmıştır. Aynı şekilde ticaret amacı ile aldığı bedelli ruhsatnameler çok defa hak sahibi olmayan odun tüccarlarının kolaylıkla menfaat sağlamasına yaramıştır. Zira nizamname köylülere ticaret için verilecek kerestenin miktarını sınırlamamış olduğundan, araya giren tüccarlar köylüye verilen ruhsatname bedelini yatırarak ürünü kendileri alıp satmışlar, köylülere ancak ağacı kesmek ve taşımak işleri için para ödemişler ve böylece büyük kazanç sağlamışlardır (Yiğitoğlu, 1937). Ruhsatname işlerinin düzensizliği ve orman teşkilatının yetersizliği nedeni ile artan bu kötü niyetli kullanımlar devlet ormanlarının büyük ölçüde tahribi ile sonuçlanmıştır.

Ormanların Yönetimi ve İşletilmesi

Nizamnamenin 6-18. maddeleri ormanların işletilmesi ve yönetimi konusunda özetle aşağıdaki hükümleri içermektedir:

Nizamnamenin bu bölümde yer alan hükümlerine göre ormanlardan damgasız ağaç kesilmeyeceği, kesilecek ağaçların “devlet çekici” ile işaretleneceği ve kayıt altına alınacağı (Madde 6)²⁸, ağaçların ne zaman kesileceği ve hangi işlemlere tabi tutulacağı (Madde 7)²⁹, ormanlarda hayvan otlatılması konusunun bir düzen içinde gerçekleşeceği (Madde 13-16), Devlet ormanlarından izin alınmadan taş, toprak, taze ve kuru yaprak ve madenlerin kullanımının yasak olduğu (Madde 18) vurgulanmaktadır.

Resim 11. Kesilecek ağaçlar devlet çekici ile işaretlenecektir

(Fotoğraf: eba.gov.tr)

Görüldüğü gibi Nizamnamenin bu bölümünde yer alan hükümlerle birlikte ağaçların kesilmesiyle ilgili olarak günümüzde “damga” olarak isimlendirilen “devlet çekici”, kesilen ağaçlardan üretilen kerestelere de özel işaretlerin (alameti mahsusa) konulmasına ve bütün bunların belgelerle desteklenmesine başlanılmıştır.

Ormanlardan kesilecek ağaçlar (kerestelik) ve kesilen ağaçların taşınması bir izin belgesine (ruhsat ilmuhaberi) bağlanmıştır (Madde 8)³⁰. Bu belge olmadan kimsenin ağaç kesmesi veya taşınması olanaklı olmayacaktır (Madde 9)³¹. Devlet ormanlarından çıkacak keresteler orman memurları tarafından özel bir işaretle (alameti mahsusa) tespit edilecek ve bu işaret ağaçların nereden çıkarıldığının delili olacaktır (Madde 10)³².

28- Madde 6- Miri ormanlardan beher sene kat’a şayan kerestelik eşcar miri çekici namı ile bir aleti mahsusa ile nişanlanacak ve işbu nişanlanan eşcarın cinsi ve miktarı orman memurları tarafından tesbiti defter olunacaktır.

29-Esnayı şitada yapraklarını döken ağaçlar yalnız teşrinievvelin onbeşinden nisanın onbeşine kadar yani ağaçların suları çekildiği mevsimde katolunacak ve fakat meşe ağaçlarının kabukları soyulmak için ruhsatı mahsusa üzerine sair vakitlerde dahi kat’ı caiz olacaktır ve yaprağını dökmeyen eşcar her mevsimde kesilecektir.

30- Madde 8- Ormanlardan kerestelik ağaç kat’ı ve katolunan kerestelik ağaçların yerine kaldırılıp nakli memurları tarafından ruhsat ilmuhaberi itasına menuttur.

31- Madde 9- Ruhsatı haveri yedinde olmadıkça hiç kimsenin kerestelik ağaç katı ve nakletmesi caiz olmayacaktır.

32- Madde 10- Miri ormanlarından ihraç olunacak keresteler orman memurları tarafından alameti mahsusa ile nişanlanacak ve bu nişan eşcarın nereden çıkarıldığını mübeyyin şehadetname yerini tutacaktır.

Devlet Ormanlarının Mukavele İle İşlettirilmesi

Orman Nizamnamesinin en önemli yanı devletin ormanlardan gelir elde etmesiydi. Bu amaçla devlet ormanlarının özel kişi veya şirketler tarafından işletilmesinin yolu açılmış ve bu tarihten itibaren ormanların işletme hakkı özel kişi veya kuruluşlara verilmiştir. Nizamnamenin 12. maddesi³³ bu amaçla düzenlenmiş olup, bu maddeye göre devlet ormanlarından kesim yapmak için bir anlaşma (mukavele) yapılması gerekmektedir. Belirli bir bölgede yer alan ormanların (kıtayı muayyen) blok olarak özel anlaşma (mukavele) ile mukavele sahiplerine hazırlanan talimat hükümleri çerçevesinde belirlenmesi, kestirilmesi ve taşınması söz konusu olabilecektir.

Nizamnamenin 11. maddesi³⁴ ile devlet ormanlarından mukavele hükümleri çerçevesinde ağaç kesme hakkını satın alanlardan taahhütlerini yerine getirmeleri yanında kendileriyle çalıştıracakları işçilerin haklarının garantisini için bir ücret alınacak ve gerektiğinde bu konuda güvenilir bir kefil de istenebilecektir.

Nizamnamenin yürürlüğe girmesinden itibaren Osmanlı ormanları mukavele ile kişi veya kuruluşlara işlettirilmeye başlanılmıştır. Bu sisteme, tarafımdan yazılan “Ormancılık Politikası” kitabımda (Gümüş, 2004), “İltizam Ormancılığı” ismi verilmiştir. Bilindiği gibi iltizam, devletin özellikle 17. Yüzyıldan itibaren gelir getiren kaynakları (mukataa) belirli bir bedel karşılığında özel kişilere vermesine dayalı bir vergi toplama sistemidir. İltizamı üzerine alan kişilere ise mültezim adı verilmekteydi.

Bu yeni sistemle kırsal kesimin zorunlu ihtiyaçları dışındaki yararlanmalar kısıtlanmış ve devletçe bu türden yararlanmalar için bir çeşit vergi alınması dönemi başlatılmıştır.

Bu dönemde insanlar ormana, sadece maddi ihtiyaçları karşılayan, yakacak ve yapacak odun veren bir doğa vergisi, tarla açmaya yarayan bir arazi deposu, hayvanlar için otlak gözüyle bakmış, devlet tarafından ise ekonomik gelir kaynağı olarak görülmüştür. Ormanlar ondalıkçıların denetiminde mukavele ile mültezimlere bir nevi kiralanmaya başlamıştır. Bu düzen sayesinde ülke ormanları yerli ve yabancı sermayeye açılmış ve önemli ölçüde sömürülmüştür (Yumurtacı, 1999).

Söz konusu sistemin yol açtığı tahripler ve sonuçta yaşanan çıkmaz, ormancılığa yeni arayışlara gidilmesinin en önemli nedeni olmuştur. Yaşanan bu sorunlara aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı olarak yer verilecektir.

33- Madde 12- Miri ormanlarından bir kıt'ayı muayenede bulunan ağaçların mukavelei mahsusa ile taliplerine kat ettirilmesi caiz olacak ve her ne suretle olursa olsun miri ormanlarından müşterilerinin katedecekleri eşcarın tayin ve kat nakilleri talimatı mahsusa ahkâmına tevfiğ olunacaktır.

34- Madde 11- Miri ormanlardan tahtı mukavelede olarak kat eşcara mezun olanlardan teahhüdâtı vakıalarının icrasını ve kendileriyle amele haklarında hükmolunması muhtemel olan cezainaktileri eda edeceklerini temin için kefalet akçesi alınacak ve icabı maslahata göre kefilî muteber ahzı dahi caiz olabilecektir.

Devlet Ormanlarında Otlatmaya Sınırlamalar Getiriliyor

Orman Nizamnamesiyle oluşturulan bu sistemde her yıl, her köy muhtarları, köy halkının devlet ormanında otlatmak istediği hayvanların cins ve miktarını gösteren bir listeyi orman memurlarına vermek zorundadır (Madde 13)³⁵. Orman memurlarının bu listeleri değerlendirme sırasında hayvanların ormanda otlayacakları mevsim, süre ve otlatma yöntemlerini belirlemektedir (Madde 14)³⁶. Hayvanların otlatma sırasında izin verilen alanın dışına çıkmamasını sağlamak üzere her köyün bir çoban görevlendirmesini öngören 15. madde³⁷ ise her köy için bir otlatma alanı ayrılacağını göstermektedir. Bunun yanında Nizamnamenin 16. maddesi³⁸ gereğince köyler dışından gelecek olan ticari amaçla hayvancılık yapanların hayvanlarını ormanda otlatmak istemeleri durumunda bir ruhsat almaları gerekmektedir. Bu ruhsat ile bu türden yararlanma isteyenler için bir orman alanı gösterilecek ve bunlardan belirli bir ücret (resim) alınacaktır.

Böylece orman nizamnamesi ile ormanlarda serbestçe hayvan otlatılmasına dair bir düzenleme getirilmeye çalışıldığı da görülmektedir.

Bu hükümler, Nizamname döneminde hayvanların ormanlara verdiği zararın anlaşıldığını ve bunun önemsendiğini göstermektedir. Nizamname ile ormanda hayvan otlatılması yasaklanmamakta, sadece sınırlandırmaktadır. Öte yandan ormanlardan odun hammaddesi yararlanmasında da olduğu gibi köyler dışından gelerek ticari amaçla hayvancılık yapanlardan da belirli bir ücret alınmaktadır.

Resim 12. Karakeçi

35- Madde 13- Beher sene her kariyenin muhtarı ol karye ahalisinin miri ormanında ray ettirmek isteyecekleri hayvanatın cins ve miktarını mübeyyin orman memurlarına bir defter verecektir.

36- Madde 14- 13. cü madde mücibince muhtaran tarafından verilecek defterleri orman memurları badel mütalea hayvanatın ormanda duracakları mevsim ve müddet ve sureti raylerini tahdit ve tayin edeceklerdir.

37- Madde 15- Hayvanatın esnayı rayde gösterilen hududu tecavüz etmemeleri için her karyenin hayvanatına ol karye tarafından mahsus bir çoban tayin olunacaktır.

38- Madde 16- Hariçten gelen ve tüccar malı olan hayvanat sürülerinin eshabı hayvanlarını bir miri ormanında tevkif ve ray ettirmek murat eylediklerinde orman memurları tarafından ruhsat istihsal etmeleri iktiza edecek ve o misillü sürülerin tevakkuf edecekleri mahaller memurlar tarafından tayini irae edilip bunlardan nizamât ve muamelatı sabıkasına tevfikân resim alınacaktır.

Orman Nizamnamesi'nde bu hükümlere yer vermesine rağmen, belirtilen hükümlerin uygulanabilir olmadığı görülmektedir. Her şeyden önce muhtarların bir defter tutması olanaklı değildir. Çünkü Osmanlı Dönemi'nde kırsal kesimde yaşayan Türk halkının büyük bir kesimi Osmanlıca'yı anlamak bir yana, kendi dilini bile yazıp okuyamıyordu (Tongul, 2004). Öte yandan ormanın sınırları da belli değildir. Dolayısıyla otlatma konusunda verilecek izinlerin somutlaştırılması olanaklı görülmemektedir. Ayrıca otlatma ile ilgili uygulamaları denetleyecek taşra örgütü ve bu örgütte görev yapacak eğitilmiş insan gücü de söz konusu değildir. Bütün bu nedenlerden dolayı ormanlarda hayvan otlatılması konusunda 1937 yılına kadar ciddi anlamda bir önlem alınabildiği düşünülmemektedir.

Kasaba ve Köy Ormanları

Nizamnamenin 21-26. maddelerinde köy ve kasaba ormanları ile ilgili hükümler yer almaktadır. Burada kasaba ve köy ormanları tanımlanmakta, sahip olunan ormanlardan kimlerin nasıl yararlanacağına ilişkin hükümlere yer verilmektedir.

Buna göre kasaba ve köy baltalıkları, "eskiden beri bir köy veya kasabanın odun kesmesi veya yararlanması için tahsis edilmiş kuru ve ormanlar" olarak tanımlanmıştır (Madde 21³⁹). Bu ormanlar öncelikle tahsis edildiği köy ve kasaba halkının yararlanmasına açıktır. Buralardan tahsisin yapıldığı köy ve kasaba halkı dışındaki kişilerin yararlanabilmesi konusunda daha önceki bölümlerde açıklanan Arazi Kanunnamesinin 91 ve 92. maddeleri uygulanacaktır. Buna göre başka köy halkının bu ormanlara müdahalesi yasaktır (madde 22⁴⁰). Arazi Kanunnamesi'nin 92. maddesine göre kasaba ve köy ormanlarının tarım alanına dönüştürülmesi yasaklanmıştı. Orman Nizamnamesinin 23. maddesine⁴¹ göre ise, kasaba ve köy baltalıklarının tarım alanına dönüştürülmesi veya bu ormanlardan özel kişilerin yararlanabilmesi bir kanun çıkarılmasıyla olanaklı olabilecektir.

39- Madde 21 - Kasabat ve kura baltalıkları kadimden bir karye yahut bir kasabaya ihtitaba ve intifa tahsisi edilmiş olan kuru ve ormanlardır.

40- Madde 22- Her kasaba ve karyenin baltalığı evvela kasaba ve karyenin ahalisine mahsus olup bunların eşcarını katetmek hususunda ve ahvali saire i intifaiyesinde arazi kanunnamei hümayunun doksanbirinci ve doksanikinci maddelerinin hükmü mucibince her kasaba ve karye ahalisinin muayyen olan selahiyetine ve diğer karye ve kasaba halkının müdahalesi memnudur.

41- Madde 23- Kasaba ve kura baltalıklarının gerek araziye ve gerek yalnız eşcar itibariyle şahsı mahsus tarafından tasarrufu memnuniyeti kanuniye tahtındadır.

Bu türden ormanların veya baltalıkların zamanaşımı ile mülk edinilmesi de söz konusu değildir (Madde 24⁴²). Köylüler bu ormanlardan topluca ya da bireysel olarak yararlanabilir. Bununla birlikte ticari amaçla yararlanma söz konusu olduğunda eskiden olduğu gibi bir işlem vergisi alınacaktır (Madde 25⁴³). Orman Nizamnamesinin 26. maddesi⁴⁴ ise bu ormanların korunması konusunda kolluk kuvvetleriyle muhtarlara sorumluluk vermektedir.

Yargılama ve Cezalar

Orman Nizamnamesinin bundan sonraki hükümleri ise, yargılama ve cezalandırma ile ilgilidir. Bu bölümde yer alan ceza hükümleri nizamname ile getirilen ormancılık düzenine aykırı hareket edenlere ve ormanda izinsiz hayvan otlatanlara para cezası verilmesine yöneliktir. Nizamnamenin son maddesi ise (madde 52⁴⁵) para cezasını ödeyemeyenlerin hapse mahkûm edileceğine ilişkindir.

Uygulama sonuçları bilinmemekle birlikte ormanların korunmasına ne kadar önem verildiğinin anlaşılabilmesi bakımından Orman Nizamnamesinin 47. maddesi (Herkim amden ormanı ihrak ederse ceza kanunnamei hümayunun 164. cü maddesince mücazat olunur.⁴⁶) ilgi çekicidir. Anılan madde, bilerek orman yakanların ceza kanununun 164. maddesine göre cezalandırılacağına hükmetmektedir. Anılan ceza kanununun 164. maddesinde ise bilerek orman yakanlar için ömür boyu hapis cezası verilmesini öngörmektedir.

42- Madde 24- Minelkadim ahaliye tahsis ve terkolunmuş olan koru ve ormanlara müteallik davalarda arazi kanunun 102.ci maddesi mucibince müruru zaman itibar olunmaz.

43- Madde 25- Her kasaba ve karye ahalisinin hey'eti mecmuası kendi kasaba ve karyelerine mahsus olan baltalıktan müştereken ve münferiden istifade ederler. Şu kadar ki baltalıklardan ticaret için katolunan keresteden muamelat mer'yesine tevfikan kemaken öşür alınacaktır.

44- Madde 25- Her kasaba ve karye ahalisi kendi baltalıklarından gerek odun ve kömür olmağa salih olan ağaçları ve gerek kerestelik eşcari aherkasaba ve karye ahalisine kestirmeğe ve kömür imal olunacak mahalleri tayin ile ormanı harabiden vikaye etmeğe mecbur ve zabıta memurlariyle muhtarlar bu muhafazayı icra ettirmeğe memurdurlar. Muhafazanın sureti icrası talimatı mahsusa ile tayin kılınacaktır.

45-52-Haklarında hükmolunacak cezai naktiyi tediye eden ve kefil iraesinden aciz olanlar hükmolunan cezai naktinin yekununda kaç beşlik var ise her iki beşlik için bir gün hapis olunacaktır.

46- Ceza kanunnamei hümayunu onaltıncı faslında yüzaltmış dördüncü madde – Hariş şehir ve kasaba ve kurada insana mahsus veyahut kabili süknâ ve istismal olmayan binalara ve sefinelere ve koru orman ve henüz toprak üzerinde bulunan mahsulata kendi malı olmadığı halde amden ateş koyup ihrak eden kimesne müebbeden ve kendi malı olup ta kezalik amden ihrak etmesinden harikin siyayetiyle ahire mazarrat dokunduğu halde dahi muvakkat kürek cezasına müstehak olur.

Orman Nizamnamesi ile Getirilen Ormancılık Düzeni

Türkiye ormancılık tarihinin ilk yasal düzenlemesi olan Orman Nizamnamesinin en önemli özelliği ormanlardan yapılan gelişigüzel faydalanmaya, yani cibâl-i mübâha anlayışına son vermeye çalışan bir yasa olmasıdır. Nitekim bundan önce yürürlükte olan Arazi Kanunnamesine göre, devlet ormanları, özel ormanlar, vakıf ormanları, köy ve kasabalara ait ormanlar ve cibâl-i mübâha ormanlar şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulmakta iken, Orman Nizamnamesi, cibâl-i mübâha ormanlarını veya cibâl-i mübâha anlayışını eylemsel olmasa bile yasal anlamda ortadan kaldırmış; padişaha ait ormanlar, devlet ormanları, tersane ve tophane ormanları adı altında farklı yöntemlerle yönetilen ormanlar ise devlet ormanları kapsamında birlikte değerlendirilmiştir.

Bu yasa ile bir taraftan ormanların korunması, diğer taraftan da ormanlardan yapılacak üretimden alınacak vergiler ile devlete gelir sağlanması amaçlanmaktadır. Bunun yanında ormanların bakımı ve iyileştirilmesi, ağaçlandırmalarla yeni ormanlar oluşturulması konularında herhangi bir yaptırım ortaya konulmamıştır.

Orman Nizamnamesinin uygulanmaya başlandığı 1870 yılından itibaren ormanların korunmasında birinci derecede valilere sorumluluk verilmiş ve merkezde kurulan “*Orman Meclisi*” ile uyumlu çalışmaları istenmiştir. Taşrada ise, özellikle mübah ormanların tasarrufunda ve tarla açmaya yönelik hareketlerde nizamname hükümleri orman okulu mezunlarının denetimine bırakılmıştır.

Nizamname ile ormanların korunması ve devlet maliyesine para kazandırmak amaç olarak belirlenmiş olmasına rağmen uygulamada daha çok gelir sağlama yönü üzerinde durulmuştur. Bu andan itibaren ormanların maddi değer kaynağı olduğu yaklaşımı devletin fikir evrenine yerleşmiştir (Yığitoğlu, 1937).

Nizamname öncesinde devlet ormanlarından yararlanmak “*cibâl-i mübâha*” idi. Nizamname ile bu anlayış sınırlandırılmış, ormanlardan sadece kişisel ihtiyaçlar için yararlanmak serbest bırakılıp, ticari amaçlarla yararlanmaya kısıtlamalar getirilmiştir.

Aynı durum köy ve kasaba baltalıkları için de söz konusudur. Yani baltalıklardan yararlanma hakkına sahip olan köylüler ve kasaba halkı buralardan bedava, yani hiçbir karşılık ödemediği yararlanma hakkına sahiptir. Nizamname yararlanmanın amacı bakımından bir sınırlama getirmiş olup, bedelsiz yararlanma sadece zorunlu ihtiyaçlarla sınırlandırılmıştır. Ticari amaçla yararlanmalar için ise devlet ormanlarında olduğu gibi bir bedel (rûsum) ödenmesi koşulu getirilmiştir (Orman Nizamnamesi - Madde 25).

Özel ormanlar konusunda nizamnamede bir hüküm bulunmadığı için bu kanun

genel nitelikli bir kanun değildir (Ayanoğlu, 1987). Özel ormanlardan serbestçe yararlanma, hatta bu alanların başka kullanım biçimlerine dönüştürülmesi uygulamaları 1937 yılına kadar sürmüştür. Özel ormanlardan serbestçe yararlanmanın yanında devlet ormanlarından yararlanmaya kesin hatlarla bir sınırlama getirilememiş, köylülerin bireysel ihtiyaçlarını hiçbir sınırlamaya bağlı olmaksızın karşılamaları sürmüştür. Aslında nizamnamenin “sürdürülebilir yararlanma” bağlamında en dikkat çekici uygulaması, köylülerin ormandan yararlanma hakkı olmuştur. Nizamnamenin 5. maddesinde halkı incitmemek için nizamnamede yer verilen, bu konunun en tehlikeli tahrip faktörü olacağına işaret edilmektedir. Nizamname hükümlerini topluca inceleyen yabancı uzmanların nizamname hükümleri çerçevesinde yürütülen ormancılık etkinlikleri veya anlayışının orman varlığının korunması ve geleceği konularındaki yetersizlikleri ifade etmişlerdir. Daha sonra da **“Sizin ormana dört elle sarılmanız gerek ve ilk planda düşünmeniz gereken de sadece korumadır.”** demelerine karşın o zamanın politikası, o zamanın hükümeti bu ormanları gelir sağlamak için bir araç saymıştır. Bu algı ve yaklaşım ormanların tahrip edilmesinde en büyük sebep olmuştur. Gelir artırma yaklaşımı o kadar ileri gitmiştir ki, buna katkısı olanlar ödüllendirilmiştir. Meşrutiyet döneminden (1908) itibaren ülkemiz ormancılığında Fransızların etkisi sona erdirilmiştir. Bu yıllardan itibaren I. Dünya Savaşı’nda da müttefik olduğumuz Alman ve Avusturyalılar etkindir. Bu çerçevede bu yıllarda ülkemize gelen Avusturyalı orman mühendisi Fayt, özellikle bu konuya işaret ederek; **“Orman memurlarının, orman müfettişlerinin hemen ilk ve tek işleri orman satmak olduğu ve orman satmakla, mukavele yapmakla gerek sanatlarına ve gerek memleketlerine karşı vazifelerini ifa etmekte olduklarını zan ettikleri hissettim. Oysa hükümetin uzun zaman üzerinde durmaya mecbur olacağı şey sadece ormanların korunması sorunudur.”** (Erkmen, 1937) demesi, ormanların korunmasının ülkemiz için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Nizamname ile bir gelir kaynağı olarak görülen ormanlar korunmaya çalışılmış, kurulan örgüt vasıtasıyla da ormanlar yerli-yabancı tüccarlara satılmaya başlanmıştır. Bu satış işlemleri ile ormanlarımız uzun yıllar boyunca talana uğramıştır. Ali Kemal Yiğitoğlu tarafından bu talan **“Türkiye’de düzenli ormancılığın ilk kuruluşunda Fransız ormancılar tarafından yapılan bata, yani ormancılık amacının başlangıçta yanlış konması, Türkiye ormanları ve ormancılığı için çok kötü sonuçlar doğurmuştur. Bu andan itibaren ormanlarımız, devlet hazinesine para sağlamak amacıyla insafsızca doğranmıştır.”** sözleriyle dile getirmiştir (Çağlar, 1998).

1944–1946 döneminde Orman Genel Müdürü olan Nazım Batur da bu dönemdeki ormancılık anlayışını şöylece özetlemektedir (Sungar, 1946):

“Bu tarz işletmede ormanı iltizam eden yüklenicilerin (müteahhit) işletmeyi istihsal,

imal ve nakli kolay olan yerlerde yoğunlaştırma çabaları kısmen egemen olur ve ormanda hiçbir bakım ve gençleştirme yapılmaz, sadece kesilirdi.”

Daha ayrıntılı bir şekilde açıklamak gerekirse 1870 Orman Nizamnamesi hükümlerine göre ormanların işletilmesi şu şekilde gerçekleştirilmekteydi (Kozak, 1937):

“Sermaye sahibi bir kimse taşra orman dairelerine veya bakanlığa başvurarak falan kazadaki ve şu sınırlar içinde falan ormanın kereste veya odun ve benzeri çıkarmak üzere kendisine satılmasını ister. Bu, bir kişi olduğu gibi, büyük sermayeli bir şirket ve elinde halen orman bulunan bir kişi de olabilir. Başvuru şekli başvuran kişi veya şirketin durumu ve niteliği ve ormanın ve işin çeşitli özellikleri bulunabilir. Fakat işin özü aynıdır. Müdahale görmüş veya görmemiş bir devlet ormanını devletten başka bir kişi işletmek istemektedir. Bu başvuru dikkate alınır. İstenilen ormana bir, iki veya bir grup orman mühendisi gönderilerek orman sınırlandırılır ve planlanır. Yapılan plana göre yıllık kesilebilecek miktar ne ise o oranda bir veya birçok seneler işletmek için belirli miktar hammadde ağaç satışa çıkarılır ve satılır. İşletme hakkını satın alanla bir mukavele (anlaşma) yapılarak orman bu yeni müteahhide teslim edilir. Söz konusu mukavelede ormanı ve devlet hukukunu koruyucu yönetsel, mali ve bilimsel hükümler vardır. Fakat iş, özünden bozuk ve ormancılık tekniğine ve ormanın çağdaş yönetimi ilkelerine aykırı olduğundan orman idaresi bu mukavelede uygulanmasında hemen hiçbir başarı ve daha doğrusu hiçbir fayda elde edemez. Sonuçta orman, müteahhidin ve çeşitli görev ve sorumluluklarla ormana doldurduğu adamlarının elinde kalır. Artık ormanın sömürülmesi etkinliği gündeme gelir ve şu faaliyetler birbirini kovalar:

Müteahhit kendi çıkarı için ormandaki en iyi ağaçları işine en uygun gelen yerden kesmek ister. İsteği yerine getirilmezse izinsiz keser veya kestirir.

Müteahhidin veya adamlarının bütün amaçları ve her hareketlerinin asıl nedeni kişisel çıkar sağlamak olduğundan ormanın korunmasına itibar etmezler, kaçakçılık olur, yangın çıkar, hastalık alır yürür, çürükler ve enkaz ormanı doldurur.

Müteahhit piyasada kendi şirketini yükseltmek, malını biran önce satmak için en çok aranan boyutta kereste yapmak ister, fazla zayıat verir, ülke servetini ziyan ve israf eder.

Hemen hiçbir müteahhit devlete karşı olan taahhütlerini ve borçlarını zamanında ve tamamıyla ödememiştir. Sözleşmeyi iyi niyetle uygulamamıştır. Çoğunlukla sermayeleri de yetersidir. İşleri geciktirir ve bu yüzden bazen kendileri de zarar görürler.

Müteahhit ormanı sömürürken kazancının bir kısmını da çalıştırdığı köylünün sırtından çıkarır. Çalışan işçiye düzenli ve hakkı olan ödemeleri yapmaz.

Sayılan bu ve benzer nedenlerle çoğu zaman anlaşmalar bozulur. İşler başka boyutlara girer, işler uzar, devlet alacağıının peşine düşer, ormanlar tahrip olur, yangınlar çıkar, incelemeler, mahkeme süreçleri birbirini takip eder. Ormandan işletme hakkı alan bireyler kendine verileni alır ve gider. Ağaçlandırma, toprak ıslahı, yangınla, böceklerle, mantar ve hastalıklarla mücadeleyi hiç düşünmez. Çünkü buna sermayesi, ömrü, teşkilatı, bilgisi ve son olarak da ticari amacı uygun düşmemektedir.”

Benzer şekilde İlkmen de (1949), işletilmek üzere ihale olunmuş ormanların, 504 sayılı yasanın 6. maddesinde *“İşletme esnasında orman müteahhit veya yararlanma veya kullanım hakkı elde edenler tarafından kesin ve geçici planlar tatbik edilmediği veya tahribat olduğu bilimsel olarak belirlenirse, bu suretle kesilen veya tahrip olunan bölümü arazi sahibine ağaçlandırma yaptırılmasının dışında, tahribatın derecesine göre ceza hükmolunur ve müteahhitlerin mukaveleleri de yok sayılabilir”* denilmekte ise de, uygulamada anlaşmazlık çıkmadığına, çıksa da genellikle mahkemeye gidilmediğine, mahkemeye gidildiğinde ise uyuşmazlık davası uzayıp gittiğinden dolayı da bunların hesabının orman varlığından ödendiğine işaret etmektedir.

Orman Nizamnamesi ile oluşturulan amaçlara ulaşabilmek için taşrada ormanları korumak ve satış işlerini düzenlemek amacıyla orman müdürlükleri kurulmuş, müdürlükler bünyesinde çalışan orman okulu/yüksekokulu mezunları da yaptıkları işle bağlantılı olarak orman müfettişi (ser müfettiş, II. müfettiş, III. müfettiş veya müfettişi sani) unvanı ile görev yapmışlardır.

Bu dönemde satılan ormanlar, transport olanaklarına bağlı olarak daha çok deniz kıyılarına yakın ormanlar olmuştur.

Ne kadar ormanın ihale edildiği ve ne kadar gelir elde edildiğine ilişkin sağlıklı bilgiler bulunmamaktadır. Bununla birlikte Osmanlı Devleti’nin 1909-1910 mali yılı bütçesinde öngörülen 28 milyon liralık gelirin yaklaşık 127 bin lirasının *“özel ormanlar hasılasından rüsum”* (Özdemir, 2009) başlığı altında ele alındığı bilgisine ulaşılmıştır.

Ormanların anlaşmalar (kontratlar) imzalanarak işletme hakkının yerli-yabancı tüccarlara satılması uygulaması önceden kazanılan haklar saklı kalmak kaydıyla 1937 yılına kadar sürmüştür.

Orman Nizamnamesi Dönemindeki (1870-1937) Tasarı ve Düzenlemeler

Orman Nizamnamesinin yürürlüğe girdiği yıllar Osmanlı ekonomisinin iflasın eşiğine geldiği yıllardır. Daha önce de kısmen ifade edildiği gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa ekonomisiyle bütünleşme süreci 16. yüzyılda başlamış ve Avrupa'yla yapılan ticaret geliştikçe kapalı Osmanlı ekonomisi çözülmeye başlamıştır. Özellikle 1838 yılında İngiltere ve hemen sonrasında diğer Avrupa ülkeleri ile imzalanan ticaret anlaşmaları, 19. yüzyılda dış ticaretin hızla artmasına yol açmıştır. Bu ticaret anlaşmaları, bir yandan Osmanlı ekonomisinin dünya ekonomisiyle bütünleşmesini hızlandırırken bir yandan da dış ticaret açıklarını artırmıştır. 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kronik hale gelen bütçe açıklarının önemli nedenlerinden biri de dış ticaret açıklarıdır. Bütçe açıklarının artması ise finansman ihtiyacını şiddetlendirmiştir. Zaman içerisinde iç ve dış borçları artan ve bu borçların faiz ve anapara ödemelerini gerçekleştirmede güçlük çeken Osmanlı Devleti, 1875 yılında moratoryum (borç erteleme) ilan etmek zorunda kalmış ve 1881 yılında ise borç ödemelerinin düzenli bir şekilde yapılmasını sağlamak amacıyla alacaklılar tarafından Düyun-u Umumiye İdaresi kurulmuştur (Anbar, 2009).

Osmanlı ekonomisinin borç sarmalı içerisine girdiği bu yıllar aynı zamanda 19. Yüzyılın Fransız ve İngiliz tipi sömürgecilik akımına geç kalmış olan Almanya'nın (Ortaylı, 2014) yayılcılık politikalarına yöneldiği yıllardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yukarıda sözü edilen ekonomik sorunlarla boğuştuğu dönemde Fransızların 1881 yılında Tunus'u, İngilizlerin de 1882 yılında Mısır'ı işgal etmeleri Alman İmparatorluğu'nun Osmanlı ile ilişkilerinin geliştirilmesi için önemli bir ortam oluşturdu.

Devlet orduda ve mülki yönetimde Almanlara kapılarını tamamen açmıştı. Ortaylı (2014), Osmanlı Devleti'nin 19. Yüzyıl sonlarında Avrupa güçler dengesini altüst ederek ortaya çıkan Almanya ile kurduğu ilişkileri, *“Devletler ailesindeki herhangi iki devletin normal bağlaşıklığı olmaktan daha fazla bir olay”* olarak değerlendirmektedir.

Sonuçta Almanya 19. Yüzyılın sonlarında İngiltere ve Fransa gibi emperyalist ülkelerin karşısına yeni bir güç olarak çıktı. Almanlar Orta Avrupa, Balkanlar ve Osmanlı'yı ekonomik olarak kendisine bağlamayı amaçlıyordu. Bu amaçlar doğrultusunda işe öncelikle ekonomisi büyük ölçüde İngilizlerin ve Fransızların hâkimiyetinde olan Osmanlılarla işbirliği yaparak başladı. **İngiliz, Rus** ve Fransızlarla uzun uğraşılardan sonra 1888 ile 1903 yılları arasında İstanbul'dan Pers Körfezi'ne kadar uzanan bütün demiryollarının yapımı konusunda *“Bağdat Demiryolu”* adıyla anılan proje ile ilgili bir seri imtiyaz anlaşması kazandı. Bir İtalyan

gözlemci Giordani (2015)'e göre Bağdat Demiryolu Alman emperyalizminin en büyük zaferidir. Giordani (2015), Ekici (2015), Bilgin (2015), Maloney (1959) gibi birçok bilim insanı Bağdat Demiryolu yapım işinin Almanlara verilmesini Birinci Dünya Savaşı'nın da en büyük nedeni olarak görmektedir.

Orman Nizamnamesinin uygulama süreci içerisinde siyaset ve ekonomik alanda Almanlarla ve I. Dünya Savaşı öncesinden itibaren de savaşta da müttefik olduğumuz Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile geliştirilen bu ilişkiler ormancılık alanında da kendisini göstermiştir. **Özellikle 20.yüzyılın başından itibaren ormancılığımızda Alman etkisi kendisini açık bir şekilde hissettirmeye başlamıştır.**

Daha önce de ifade edildiği gibi 1870-1937 yılları arasında yürürlükte kalan Orman Nizamnamesi esas itibarıyla Fransızların etkisiyle hazırlanmıştır. Bununla birlikte 19. Yüzyılın sonlarından itibaren ormancılığımızda Alman-Avusturya etkisi söz konusudur. Aslında Avusturya ormancılığı da Alman ormancılığına paralel özellikler içerdiği için sadece Almanların etkisinden bahsetmek yanıltıcı olmayacaktır. Bu kitabın ana konusunu oluşturan **“Türk Orman Devrimi”** de 1937 yılında Atatürk'ün son devrimi olarak Almanların etkisiyle hazırlanmıştır. Nizamnamenin yürürlükte olduğu bu dönemde yüzyılın başından itibaren 1937 yılına kadar geçen süreçte ormancılıkla ilgili birçok tasarı ve yasal düzenleme oluşturulmuştur. Türk Orman Devrimi üzerinde etkileri olduğu düşünülen tasarı, düzenleme ve uzmanlar aşağıda özetle yer almaktadır.

Hoca Ali Rıza Efendi “Orman ve Mera Kanunu” Tasarısı (1910)

25 Ağustos 1908 ile 30 Ağustos 1913 tarihleri arasında Orman Genel Müdürlüğü görevini yapan Hoca Ali Rıza Efendi (GDF, 1989), 1843 yılında doğmuş, 65 yaşında Genel Müdürlük görevine getirilmiş, 1910 yılında emekliliği dolmasına rağmen 1913 yılında kadar emekliliği uzatılmıştır.

Hoca Ali Rıza Efendi, 1871 yılında Orman Okulu'nda Türkçe-Arapça Hocası olarak göreve başlamıştır. Bir taraftan Orman Okulu'ndaki öğrencilere Türkçe-Arapça dersi veren Hoca Ali Rıza Efendi, aynı süreçte ormancılık öğrenimi görmüştür. 1878 yılında bu okuldan mezun olan 16 kişiden biri olmuş ve **“Orman Müfettişi”** unvanı almıştır. Yedi yıl süreyle birlikte çalıştığı Fransız hocalardan, Fransızca'yı öğrenen Hoca Ali Rıza Efendi, 1879 yılından itibaren Orman Okulu'nun yerini alan Orman ve Maden Okulu'nda 15 yıl; 1893 yılında Orman ve Maden Okulu'nun yerine açılan Halkalı Ziraat Okulu'nda ise 14 yıl hocalık yapmıştır. 1887 yılı için elde edilen bilgilere göre, Hekimyan Mıgırdıç Efendi'nin Müdür ve Orman Bilimi Hocalığı yaptığı okulda Müdür Yardımcılığı ve Osmanlı

Dili Hocalığı yapmıştır. Genel Müdürlük görevine getirilmeden önce Selanik, Manastır ve Kosova illerini içeren **“Selase İlleri Genel Müfettişliği”** bünyesinde ormancılık işlerini düzenlemekle görevlendirilmiştir. Bu bölgede orman varlığını ve sınırlarının belirlenmesini sağlamış, yeni bir örgütlenmeye giderek başarılı çalışmalar yapmış, etkili kişilere verdiği koruma çalışmaları ile bu konuda da verimli sonuçlar elde etmiştir. Halka kolaylıklar sağlamış ve işlerin hızlı görülmesi için yeni yöntemler geliştirmiştir (Kutluk, 1848, Bingöl, 1990).

Resim 13. Hoca Ali Rıza Efendi
(1843-1925)

(Orman ve Av)

Tüm bu başarıları yetkililerin dikkatini çekmiş olacak ki, 25 Ağustos 1908 tarihinde **“Orman, Maden ve Ziraat Bakanlığı”** bünyesinde yer alan Orman Genel Müdürlüğü görevine getirilmiştir. Ormancılık konusunda tam bir reform yapmak ve konu ile ilgili genel düzenlemeleri oluşturmak ile görevlendirilmiştir. Tayinini izleyen 5 yıl içerisinde çok sayıda bakan ile çalışmış, her bir bakan da Hoca Ali Rıza Efendi’nin görevini sürdürmesi kararını vermiştir. Uzun süre görev yapması bir grup tarafından başarılı bulunurken, diğer bir grup uygulayıcı tarafında da çeşitli eleştiriler almıştır. Nitekim Hoca Ali Rıza Efendi’den sonra Genel Müdür olan Tevfik Ortaç tarafından hazırlanan, Osmanlı ormanlarının imar ve ıslahı için gereken önlemleri içeren raporda Hoca Ali Rıza Efendi zamanı ve yasal düzenlemeleri sert bir dille eleştirilmiştir (Kutluk, 1967) Özdönmez ve arkadaşları (1996) da, Hoca Ali Rıza Efendi’nin ormancılığa yeni bir yön verilmesi konusunda verdiği uğraşlara, ormancılık örgütündeki yenileşme çalışmalarına yer vermekte, ormanların korunması için bekçi ve bekçibaşlarının görevlendirilmiş olması konularına işaret etmekle birlikte yapılanların ormanların korunmasında etkili olamadığına değinmektedirler.

Hoca Ali Rıza Efendi’nin ormancılığa yaptığı bir diğer önemli katkı da eğitim-öğretim alanında olmuştur. Bu dönemde zamanın Orman, Maden ve Ziraat Bakanı ikna edilerek 1903 yılından itibaren Halkalı Ziraat ve Ormancılık Yüksek Okuluna bağlanmış bulunan ormancılık eğitimi, 1910 yılında bağımsız olarak **“Orman Yüksek Okulu”** şekline dönüştürülmüştür.

Hoca Ali Rıza Efendi dönemi tam da ülkemiz ormancılığında Fransızların etkisinin son bulduğu (Daşdemir, 1999), Alman ve Avusturyalıların etkilerinin daha açık bir şekilde görülmeye başlandığı İkinci Meşrutiyetin ilan edildiği (1908) yıllara rastlamaktadır.

Hoca Ali Rıza Efendi tarafından 1913 yılında “Orman ve Mera Yasası” adı altında bir yasa tasarısı hazırlanmıştır. Yasalaşma olanağı bulmayan tasarının “*Gerekçe*” başlığını taşıyan bölümü, o zamana kadar sürdürülen ormancılık etkinliklerini değerlendirmekte, bu bakımdan da ormancılık tarihimiz açısından önemli bir belge niteliği taşımaktadır. Dönemin ormancılık etkinliklerini, sorunları ve bu sorunlara yönelik olarak, günün koşullarına göre geliştirilen çözüm önerilerini, bu bölüm içerisinde görmek olanaklıdır. Bu bölümde ülke ormancılığının göstermiş olduğu gelişim ele alınmış ve Orman Nizamnamesi üzerinde de durulmuştur. Yapılan değerlendirmede Orman Nizamnamesinin İkinci Maddesi’nde yer alan “*ormanların sınırlandırılması ve ayrılması*” işleminin gerçekleştirilememiş olmasının ormancılık açısından son derece olumsuz sonuçları doğurduğuna işaret edilmiş, geçmiş dönemde orman koruma memurlarının kendileri için düşünülen görevlerde değil; vergi toplama işinde çalıştırılmış olmasının ormanların tahribinde önemli rol oynadığı üzerinde durulmuştur.

Orman ve Mera Yasa Tasarısı ile “*ormancılık iş ve hizmetlerine bir çekidüzen vermek, etkinliklerin başarıya ulaşabilmesi için kötüye kullanılan nizamname ve talimatların yerini almak, bunları iyileştirmek ve daha düzenli bir hale getirmek*” amaçlanmıştır. Yasa da orman ve mera, daha değişik bir ifade ile ormancılık ve hayvancılık birlikte değerlendirilmiş ve bu iki sektörün birlikte ıslah edilmesi düşünülmüştür. Orman ve Mera Yasası’nda ormanlardan daha fazla gelir elde etme amacına bağlı düzenlemeler yerine, ormanların tahribini önleyici uygulamaların önceliği aldığı görülmektedir. Zamanın hükümeti tarafından da olumlu bulunan yasa tasarısı, Bakanlıktan ve Sadrazamlıktan (Başbakanlık) kabul görmüş, Tanzimat Fermanı’nın ilan edilmesinden sonra oluşturulan “*Mebuslar Meclisi*” onayına sunulmuştur. Tasarı, ilgili komisyonlarda görüşülmüş, ilk fırsatta Genel Kurul’da görüşüleceği bildirilmesine rağmen, bu olanaklı olamamış, araya savaş yıllarının girmesiyle yasalaşamamıştır. Gerçekten de Hoca Ali Rıza Efendi dönemi Balkan savaşlarıyla geçmiştir. I. Balkan Savaşı (1912-1913) ile II. Balkan Savaşı (1913) Osmanlı Devleti’nin bu dönemde başlıca sorununu oluşturmuş, bu savaşlar Şeref Nuri İlkmen’e (1974) göre iç siyasal çekişmeler yüzünden yok yere kaybedilmiştir.

Yasa tasarısının önemli bir özelliği “*mera*” konusunun tasarısı da olsa, ilk kez bir yasal düzenlemede ele alınmış olmasıdır. Cumhuriyet öncesi dönemde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de mera konusunda kapsamlı bir yasal düzenleme söz konusu olamamış, bunun için 20. yüzyılın sonuna kadar beklenmiş ve nihayet yüzyılın sonunda, 1998 yılında “*4342 Sayılı Mera Yasası*” çıkarılmıştır.

Orman ve Mera Yasa Tasarısı'nın "**Giriş**" başlığını taşıyan bölümünde yer alan 1. maddesinde halen geçerli orman yasamızdaki orman tanımına benzer bir orman tanımı yapılmıştır. Bu tasarıda orman;

"Sak ve gövde basıl eden nebatatı mütehaşşibenin topluca büyüyüp yetişmesi haline orman ve yerine de ormanlık denir."⁴⁷ şeklinde tanımlanmaktadır.

Tasarının 2. maddesinde ise mera, otlak, yaylak ve kışlak kavramları tanımlanmıştır. Buna göre söz konusu tanımlar; **"koşu ve sağmal ve binek hayvanları ve sağılır hayvanların otlayıp gezindiği yerlere mer'a ve otlak denir. Yazın otladığı yere yaylak, kışın barınıp otladığı yere kışlak denir."** şeklindedir.

Tasarı'nın 3. maddesine göre orman ve mera arazileri kime ait ise buralardan yararlanma hakkı da ona aittir. Yine bu bölümde, ormanlık alanların sökülmesi/ açılması yasaklanmakta, ormanlardan yapılacak kesimlerin teknik yöntemlere göre olacağı hükümlerine yer verilmektedir.

Orman ve Mera yasa tasarısında ormanlar ve meralar mülkiyet bakımından devlete, şahıslara ve köy ve kasabalara ait orman ve meralar olmak üzere 3 bölüme ayrılmakta; devlete ait orman ve meraların ise, kimsenin kullanımında olmayan orman ve meralar olduğuna da açıklık getirilmektedir. Böyle olmakla birlikte her mülkün sahipliğinin bir belgeye dayanması gerekliliği de vurgulanmakta, köy korulukları dahil olmak üzere taşınmazların sınırlandırılacağı, köylü ihtiyacından fazla olan orman alanlarının devlet ormanlarına katılarak korunacağı, her haneye 10 dönüm alan verileceği, orman içerisinde dağınık nitelikteki yerleşim birimlerine tahsis yapılmayacağı, tahsisin mescit, kilise ve okul bulunan yerleşim birimlerine yapılacağı gibi hükümlere yer verilmektedir.

Bunun yanında, devlet ormanı ve merası içerisinde yer alan tarım alanlarının genişletilmeye olanak verilmeyecek şekilde sınırlandırılması, özürsüz 3 (üç) sene kullanılmayan arazilerdeki mülkiyet hakkının düşeceği ve Devlet ormanı sayılacağı, hükümleri de yer almaktadır. Özellikle bu hüküm, günümüzde yeniden ele alınması ve değerlendirilmesi gereken bir kural olarak görülmelidir. Çünkü günümüz orman köylerinde yoğun göç olgusu sonucunda terk edilerek kullanımına son verilen birçok arazi bulunmaktadır. Bu tür arazilerin bir ulusal servet olarak yeniden değerlendirilmesi düşünülmeli ve benzer kuralların konulması üzerinde çalışılmalıdır.

Yine yasa tasarısında ormanların alanı 1000 dönüm olan ve aralarından 6'şar metrelik yol ve açıklık bırakacak şekilde bölümlere ayrılması ve her bir bölümün de daha alt bölümlere ayrılması ve haritalanması gerekliliği gibi teknik bir takım

47- 1 Kök ve gövde oluşturan bitkiler topluluğunun topluca büyüyüp yetişmesi haline orman ve yerine de ormanlık denir.

düzenlemeler yer almaktadır. Kesilecek ağaçların belirlenmesi, kesilecek ağaç bedellerinin tespiti (fiyatlandırma), kesilecek ağaçların satışı, satış bedellerinin alınması, satılan ağaçların kesim, üretim ve taşınması ile ilgili koşul, ilke ve önlemlerle ilgili ayrıntılara da yer verilmiş bulunmaktadır. Yasa ile ayrıca, çam sakızı ve reçine üretimi, palamut ve mazi ve ağaç kabuğu toplanması, yabancı harnup ve zeytin aşılınması ile ilgili izin, tahsis, yasak, bedel v.b. düzenlemeler ele alınmaktadır.

Demiryolu Mukaveleleri ve I. Dünya Savaşı Yıllarında Yaşanan Orman Kıyımları

Daha önce de ifade edildiği gibi 18. yüzyıl ortalarından itibaren İngiltere’de sanayi devrimi yaşanmıştır. Sanayi devrimi ile birlikte artan hammadde ihtiyacı ve üretilen sanayi ürünlerinin uzak ülkelere pazarlanması sorunları ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerin arkasından ortaya çıkan arayışların bir sonucu olarak 1829 yılında George Stefenso’nun deneyi ile ilk buharlı lokomotif tasarlanmıştır. Bu icat insanlık tarihinin en önemli dönüm noktalarından birisini oluşturmuştur. Trenin icadı ile hammadde/mamul madde hareketlerinin dolaşımının kolaylaşmasına bağlı olarak uluslararası ticaret gelişmiş, böylece Avrupa sömürgeciliği katlanarak büyümüştür.

İngiltere’den hemen sonra Batı Avrupa ülkeleri de bu sürece katılmış hem hammadde sağlanması ve hem de mamul maddenin pazarlanabilmesi açısından Asya ve Afrika ülkelerindeki sömürgecilik arayışları da genişlemiştir. Bu ülkeler sömürge ülkelerdeki demiryolunu destekleyerek sömürgecilikle bağlantılı nüfuz bölgeleri oluşturmaya başlamıştır.

Demiryollarının icadı askeri açıdan da çok büyük öneme sahip olmuştur. Demiryolu sayesinde askeri birliklerin, silah, cephane ve ilişkili diğer malzemenin hızlı ve kolayca taşınabilmesi batılı ülkelere bir üstünlük kazandırmaya başlamıştır. Osmanlı devleti de demiryollarının öncelikle ve özellikle bu yönüyle ilgilenmeye başlamıştır. Çünkü özellikle 19. yüzyıl başlarından itibaren yaşamaya başlayan iç isyanların ve karışıklıkların önlenmesi için askeri birliklerin hızlı bir biçimde taşınabilmesi önem taşımaktaydı.

Osmanlı padişahları ve devlet adamları demiryoluna çok büyük ilgi gösterdiler. Sultan Abdülmecit (1839-1861) saray duvarına tren resmi astırıyor ve özel doktoruna bu resmi göstererek “Ülkemde bu trenlerden bulunması en büyük arzumdur” diyordu. Aynı padişah, 1855 yılında devlet adamlarına hitaben yaptığı bir konuşmada, dış borç almamak için çok gayret gösterildiğini, ama sonuçta buna mecbur kalındığını vurgulayarak artık borçların ödenmesi ve ülkenin kalkınması için demiryolları yapmanın bir zaruret haline geldiğini ifade ediyordu. Halefi Sultan Abdülaziz ise, tren yolu hattının saray bahçesinden geçmesi söz

konusu olduğunda, “Memleketime demiryolu yapılınsın da isterse sırtımdan geçsin, razıyım” demek suretiyle demiryoluna verdiği büyük önemi göstermiş oluyordu. Yine dönemin önde gelen devlet adamlarından Fuat Paşa, özel sohbetlerinde, hükümetin vazgeçilmez görevinin demiryolu yapmak olduğunu, Avrupa ülkeleri kadar demiryoluna sahip olunduğunda, dünyanın önde gelen devletleri arasına girileceğini belirtiyordu (Engin, 1994).

Osmanlı Devleti özellikle Kırım Savaşı sırasında aldığı dış borçlarla birlikte ekonomik bir çöküntü sürecine girdiği için ekonomisi de oldukça kötü durumdadır. Öte yandan imparatorluğun her yanında isyan ve karışıklıklar baş göstermektedir. Bir taraftan güvenliğin sağlanması diğer yandan da ekonominin canlandırılması için ulaşım olanaklarının geliştirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Demiryollarının yapımı kaçınılmazdır. Bunun için finansal kaynaklar söz konusu değildir. Tek yol ya da çare bir takım imtiyazların⁴⁸ tanınmasıdır.

Kırım Savaşından hemen sonra, 1856-1860 döneminde gerçekleştirilen 66 kilometrelik Köstence - Çernavoda demiryolu, aynı zamanda Osmanlı Devleti’nin Rumeli topraklarında inşa edilen ilk demiryolu olmuştur. Ardından, 1863-1866 yılları arasında, 224 kilometrelik Varna-Ruşçuk hattı yine İngiliz sermayesi ile gerçekleştirilmiştir. İngilizler aynı amaç doğrultusunda, Anadolu topraklarındaki ilk hatlar olarak, 1856-1866 yılları arasında 130 kilometrelik İzmir-Aydın ve Fransızlar da 93 kilometrelik İzmir-Kasaba (Turgutlu) demiryollarını yapmışlardır. Bu hatlar İzmir, Varna, Rusçuk gibi liman şehirlerinin hinterlandları ile olan irtibatını sağlamış ve bu suretle tarımsal ürünlerin limanlara taşınması konusunda önemli bir kolaylık sağlamıştır (Engin, 1994).

Eylül 1856 tarihinde İngilizler tarafından yapımına başlanan İzmir-Aydın Demiryolu için bu bölgenin seçilmesi sebepsiz değildi. Burası o dönemde diğer yörelere kıyasla nüfusça daha kalabalık, ticari potansiyeli yüksek, İngiliz pazarı olmaya kısmen hazır bir toplum vardı. Sonuçta İngilizlerin siyasal çıkarlarına (Orta Doğu’nun kontrol altına alınarak Hindistan yollarının emniyete alınması) hitap eden, stratejik öneme sahip olma gibi birçok koşulun bir araya gelmesi nedeniyle yatırım alanı olarak tercih edilmiştir (Özdemir, 2001).

Osmanlı Devleti’nin kendi inisiyatifi ile gerçekleştirdiği ilk büyük çaplı hat Rumeli Demiryolları olmuştur. Esas itibarı ile 1855 yılından itibaren bu hattı yapmaya çalışan devlet, ancak 1869 yılında, Baron Hirş adlı Yahudi bir bankere imtiyaz vermek suretiyle icraata geçebilmiştir. Osmanlı Devleti daha önceki başarısız teşebbüslerin etkisi ile her türlü fedakârlığı göze alacak tarzda hareket etmiştir (Engin, 1994).

48- İmtiyaz, kısaca bir yatırım için verilen hakların ve tanınan önceliklerin bütününe sembolize eden ve pâdişah tarafından verilen bir belgeydi. Bu imtiyaz belgesi imtiyaz sâhibine, ülkenin yeraltı ve yerüstü kaynaklarını uzun bir süre için işletme ve ona sâhip olma hakkı veriyordu.

Bu çerçevede Rumeli bölgesinde demiryolları yapmak ve işletmek amacıyla Bayındırlık (Nafia) Bakanı Garabed Artin Davut Paşa ile Baron Mösyö Hirş arasında 17 Nisan 1869 tarihinde imzalanan sözleşmenin 10. maddesi hükümlerine göre anılan kişiye maden ve taş ocakları ile ormanlardan yararlanma konusunda özel bir anlaşma ile imtiyaz verilmiştir.

Buna göre demiryolu şirketi, demiryolunun her iki tarafında 10 km arazi olacak şekilde yani, toplam 20 kilometrelik bir şerit içerisinde kalan arazi üzerinde devlete ait maden ve taş ocakları ile ormanları işletme hakkına sahip olacaktır. Şirket, önce maden ve taş ocaklarının saf hasılasından yüzde 10'unu ve sonra da ormanların saf hasılasının yüzde 30'unu maliye hazinesine verecektir. Saltanat makamı demiryolu hattının iki tarafında ormanlar için belirlenen arazi şeridi genişliğini 10 kilometreden 20 kilometreye (toplam 40 kilometrelik şerit) çıkarmayı uygun gördüğü takdirde şirket tarafından vergi yüzde 30'dan 50'ye çıkarılacaktır (Kutluk, 1948, s. 242).

Böylece demiryollarının yapımı sırasında ormanlar çok büyük bir kıyıma uğramıştır. Şirket, bir taraftan demiryolu yapımı için ormanları kullanma hakkı elde etmiş, diğer yandan da demiryolunu uzattıkça kendisine verilmiş hat üzerindeki ormanları tüketim bölgelerine nakletmiş ve büyük kazançlar elde etmiştir.

Resim 14. Trenler odun yakarak çalıştırılmıştır

(Eba.gov.tr)

Özellikle 1881 yılında Deyun-u Umumiye (Borçlar İdaresi) ilanı ile sonuçlanan Osmanlı maliyesinin iflası sürecinden sonra ülkemizin doğal zenginliklerinin tekeli imtiyazlar halinde yabancılara verilmesi hızlanmıştır (Ortaylı, 2014).

19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı üzerindeki kötü emelleri iyice açığa çıkan İngiltere, Fransa ve Rusya'ya karşı Osmanlı Devleti Almanya ve Avusturya-Macaristan ile yakınlaşmıştır. Bu çerçevede Almanlarla başta ticari olmak üzere birçok alanda işbirliği yapılmaya başlanmıştır. Bu yeni anlayışla birlikte Osmanlı toprakları büyük sanayi devletlerinin bir rekabet alanına dönüşmüştür.

Resim 15. İstanbul-Bağdat Demiryolu (Varda Köprüsü-Adana)
(eba.gov.tr)

Avrupanın sanayileşmiş ülkeleri arasındaki rekabet alanlarından birisi, aslında ekonomik çıkarlar açısından belki de en önemlisi demiryolu girişimciliğidir. Bu çerçevede 24 Eylül 1888 tarihinde çıkan bir irade ile İstanbul-Bağdat demiryolu yapım ve işletme imtiyazı Almanlara verilmiştir. Başta kilometre garantisi olmak üzere birçok ekonomik ayrıcalık tanınması yanında demiryolunun geçeceği devlet arazisinin mülkiyeti imtiyaz sahiplerine bedelsiz devredilecekti. Bu arada demiryolu hattının iki tarafında toplam 20 kilometrelik hattaki doğal kaynakların ve hatta tarihi eserlerin bile Almanlara verilmesi sözleşmelerde yer alan konulardan birisi olduğu gibi, demiryolu için gereken kerestelerin de ormanlardan karşılıksız temini söz konusuydu.

Sonuçta I. Dünya savaşına kadar geçen süreçte Almanlara yaptırılan demiryolları, özellikle ekonomik ve askeri anlamda yararlı sonuçlar da üretmiştir. Ortaylı (2014) 1900'li yıllarda Rusya'dan alınan yıllık 65 bin ton una, demiryolunun Ankara ve Konya'ya ulaşması ile ihtiyaç kalmadığına işaret etmektedir. Bununla birlikte demiryolu yapım sürecinin demiryolu hattının iki tarafında verilen yararlanma hakları yüzünden büyük orman yıkımları yaşandığını tekrardan ifade etmekte yarar vardır.

Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) yıllarında demiryolları, askeri amaçlarla; asker, silah, cephane ve gıda sevkinde çok önemli yararlar sağlamıştır. Bununla birlikte savaşın başlamasından itibaren yakıt sıkıntısı ortaya çıkmıştır. Kömür bulunamamıştır. Demiryollarının işletilmesinde karşılaşılan zorluklar yeni yakıt kaynaklarına yönelmeyi kaçınılmaz bir hale sokmuş, bu durumda sağladığı enerji azlığı nedeniyle zorunlu olmadıkça tercih edilmeyen "odun" ilk çare olarak düşünülmüştür (Özdemir, 2001). Ancak bu da o kadar kolay olmamıştır. Çünkü demiryolu yakınlarında orman kalmamıştı. Demiryolu yapımını üstlenen şirkete verilen imtiyaz gereğince demiryolu hattı boyunca 10'ar kilometrelik şeritlerde odun yoktu. Bu soruna çare bulmak üzere Müslüman olmayan Osmanlı vatandaşlarından özellikle Balkan savaşından sonra *"Amele Taburları"* adı altında atlı birlikler oluşturulmuş, bu birlikler aracılığı ile yakacak odun sağlanması yoluna gidilmiştir. Bu birlikler demiryollarının 10 km ötesine giderek odun sağlamışlardır. Böylece demiryolu boyunca ormansız şerit genişliği 10 kilometrenin çok üzerine çıkmak zorunda kalmıştır.

Trenlerde yakıt olarak odun kullanımı savaşın son 3 yılı boyunca da sürmüştür. Savaş sonunda ise imzalanan Mondros Ateşkes Anlaşması (30 Ekim 1918) sonrasında çekilen yakıt sıkıntısı kömür fiyatlarının kısa zamanda büyük ölçüde artmasına neden olmuştur. 12 Kasım 1919 tarihinde 14 lira olan kömür fiyatı 18 Kasım 1919'da 20 liraya çıkmıştır. Ateşkes anlaşması gereğince Osmanlı Ordusu ve bu arada amele taburlarındaki askerler de terhis edilmişti. Bu nedenle trenlerin çalıştırılması olanaklı görünmüyordu. Demiryollarına büyük ölçüde el koyan İngilizlerin odun istekleri de Osmanlı yönetimi tarafından karşılanamıyordu. Bu iş için bir süre müteahhitlerden yararlanılmaya çalışılmışsa da onlara da para ödemesi yapılamayınca bu çare de uzun süreli bir çözüm olamamıştır. Böylece yaşanan odun sıkıntısı demiryolu taşımacılığını tamamen durma noktasına getirmişti. Bu nedenle ülkelerine gönderilen Alman ve Avusturyalı askerlerle birlikte terhis edilen Osmanlı askerleri günlerce Afyon ve Eskişehir'de beklemek zorunda kalmıştır (Özdemir, 2001).

İnal (1946) da bir eserinde *"Şu çıplak tepelerin ormanlarını bu savaş günlerinde cepheye asker ve yiyecek taşıyan trenlerin lokomotifleri bitirmiştir."* diyerek I.Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşanan orman kıyımlarına yer vermiştir.

Franz Stoger (İbrahim Kutsi)

Yukarıdaki değerlendirmelerden de anlaşıldığı üzere Türkiye ormancılığının temelleri Fransızlar tarafından atılmış olmasına rağmen yaşanan siyasal gelişmelerin de etkisiyle 20. yüzyılın hemen öncesinden itibaren Fransızlarla gerilen ilişkilerin de bir sonucu olarak Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'nda müttefikimiz olan Almanlarla ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile yakın ilişkiler içerisinde olmuştur. Yaşanan bu siyasal gelişmeler ormancılığı da etkilemiş ve özellikle yüzyılın başından itibaren Alman ve Avusturyalıların ormancılığımız üzerinde çok daha yoğun etkileri gözlenir olmuştur.

Bu çerçevede ülkemize gelen ve ormancılığımız üzerinde etkili olan birçok Alman ve Avusturyalı uzman arasında yüzyılın başından itibaren 1937 yılına kadar ülkemiz ormancılığına damga vuran önemli iki uzman söz konusudur. Bunlardan birisi Franz Stoger, diğeri de Prof. Bernhard'dır. Prof. Bernhard Türk ormancıları tarafından iyi bilinmektedir. Ancak Stoger ve katkıları ve daha da önemlisi Bernhard üzerine etkileri bilinmemektedir.

Franz Stöger 1859 yılında şimdi Çek Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalan Budejovice'de doğmuş ve 1882 yılında Viyana'daki Toprak Kültürleri Yüksek Okulu'nda ormancılık eğitimini tamamlamıştır. Stöger 1889 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Veliht Prensi Rudolf'ün ölmesi ya da öldürülmesi olayıyla bağlantılarının olduğu şüphesi sonucunda ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış, Türkiye'ye gelmiş ve bir daha ülkesine dönmemiştir. Adını İbrahim Kutsi⁴⁹ olarak değiştirmiştir. Yaklaşık 45 yıl ülkemizde kalmış olan bu uzman hakkında İktisat (Ekonomi) Bakanlığı bünyesinde 1926-1929 yılları arasında **“Orman Uzmanı”** olarak görev yapan Prof. Bernhard tarafından 1931 yılında kaleme alınan **“Anadolu Çamları”** başlıklı makalede (Bernhard, 1931) şu bilgi verilmektedir: **“Sözü edilen Çam türünün doğal olarak yetiştiği yerlere ilişkin bilgiler kısmen gezilerim sırasındaki kişisel incelemem, kısmen eski ismi Wilhelm Stöger'in -şimdi Türkiye'de “Orman Komiseri” olarak bulunan İbrahim Kutsi Bey ki benim fikrime göre Türkiye ormanlarını en iyi tanıyan kişidir- yazılı beyanına, kısmen de 1928 yılında Mersin'de vefat eden ve Anadolu florasını da iyi tanıyan bitkici ve koleksiyoncu Walter Siebe'nin ve Weimarlı Prof. Bornmüller'in verdiği bilgilere dayanmaktayım.”**

Prof. Bernhard'ın bu ifadelerine göre (1931);

- Franz Stöger, Wilhelm Stöger olarak da anılmaktadır.
- Türkiye ormanlarını en iyi tanıyan kişi olarak tanınmaktadır.
- 1931 yılı itibarıyla ormancılık örgütünde **“Orman Komiseri”** olarak görev yapmaktadır.

49- Bazı yayınlarda İbrahim Kutsi olarak da yazılmıştır. Bernhard da Stöger'den Wilhelm Stöger olarak bahsetmektedir.

İbrahim Kutsi, I. Dünya Savaşı başlarında Eskişehir Somdöken ormanlarını imtiyaz yoluyla işleten Manizadeler'in himayesinde görevlendirilmiştir. Burada bir kereste fabrikası ile havai hat ve dekovil hattı yapımında görev almıştır (Özdönmez ve Ekizoğlu, 1993). Kutsi'nin Cumhuriyet dönemi sonrasında Bozüyük'te faaliyet gösteren İbrahim Çolak'a ait şirket tarafından Bozüyük ormanları içerisinde kurulan kereste fabrikalarında ve bu fabrikalarda üretilen kerestelerin demiryoluna (Bozüyük) kadar taşınması amacıyla kurulan hava hattının kurulmasında da etkili olduğu düşünülmektedir (Gümüş, 2017).

Savaş sonunda ülkesine dönmek istemeyen Kutsi, isteği ve başvurusu üzerine İstanbul'a gelmiş ve ormancılık örgütünde Harita Memuru, Ağaçlandırma Müdürü gibi çeşitli görevlerde çalışmıştır. 1921-1923 arasında Ankara'da Nafia (Bayındırlık) örgütünde teknik işlerde çalışmıştır (Kutluk, 1957^a).

Stöger ülkemize gelen onlarca yabancı uzmandan farklıdır. Geçici olarak görev yapan birisi değildir. Osmanlı Devleti ve sonrasında da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşdır. Türkiye ormanlarını çok iyi bilmektedir. Stöger'in ülkemiz ormancılığına yaptığı önemli katkılardan birisi; I. Dünya Savaşı yıllarında ormancılık etkinliklerini düzenlemek amacıyla ülkemize getirtilen ve ormancılık müşavirliği ile görevlendirilen Avusturyalı Uzman Oberforstrat Veit ile birlikte 1917 yılında hazırladığı Orman Kanunu tasarısıdır. Aşağıda da değinileceği gibi, üzerinde hassasiyetle durulmasına ve meclislerde görüşülmesine karşın bu tasarı yasalaşamamıştır. Bununla birlikte uygulamada yasal hükümlere büyük ölçüde ihtiyaç duyulmasından dolayı 24 Nisan 1917 tarihinde **“Ormanların Usulü İdarei Fenniye”⁵⁰** adı altında yeni ve kısa bir tasarı hazırlanmış, meclislerden hızlıca geçirilmiş ve yürürlüğe girmiştir (Bingöl, 1990). Dokuz maddeden oluşan bu kanunla, ormancılık uygulamalarında, işletme planı adı verilen ve az çok teknik müdahale anlamı taşıyan ilkelerin geçerli olmasına çalışılmıştır. Daha sonra, 1919 yılında bu düzenleme çerçevesinde ünlü **“Devlet Ormanlarına Ait Amenajman Talimatnamesi”** hazırlanmıştır.

Yapılan incelemelere göre 24 Nisan 1917 tarihinde yürürlüğe giren **“Ormanların Usulü İdarei Fenniye Kanunu”**, Veit ve Stöger tarafından hazırlanan Orman Kanunu'nun “Ormanların Usulü İdareleri, Tesis ve İşletilmeleri” başlığını taşıyan V. bölümünde yer alan 39-44. maddelerinden oluşmaktadır. Bu nedenle ülkemizde teknik ormancılık ve dolayısıyla da amenajman planlarının yapımı uygulamalarının başlangıcını oluşturan 1917 ve 1919 yıllarında hazırlanan bu yasal düzenlemeler üzerinde Stöger'in de etkilerinin olduğunu söylemek olanaklıdır (Gümüş, 2017).

Dünya Savaşı yıllarında Hendek'te açılan Orman Ameliyat Mektebinde ve daha

sonra da Ziraat ve Ticaret Bakanlığı'nda görevlendirilen İbrahim Kutsi, 1917 yılı ekim ayında *“Ağaçlandırma Müdürü”* olarak atanmıştır (Orman ve Av, 1937^a).

Stöger 1924 yılında kurulan Yüksek Orman Meclisi üyesidir. Bu çerçevede atılan adımlar üzerinde en etkili isimdir. Bunlardan birisi 1924 yılında kurulan Orman Başmüdürlükleri, diğeri de yine aynı yıl geliştirilen ve ilk Devlet Orman İşletmeciliği girişimi olan ve günümüzde Dirgine⁵¹ Orman İşletmesi olarak isimlendirilen bölgede Gökmar kerestesi üretmek amacını taşıyan Karadere Projesi'dir.

Stöger Türkiye ormancılığını çok iyi bilmektedir. Orman Nizamnamesi hükümleri çerçevesinde orman işletme imtiyazı almış bir şirkette çalışmıştır. Buna karşın aşağıda da yer verileceği üzere Veit ile birlikte hazırladığı Orman Kanunu Tasarısı'nda Türkiye için devlet orman mülkiyeti ve işletmeciliğinin doğru olduğunu düşünmektedir. Bu fikirlerinin daha sonra ülkemize gelerek yasa tasarısı hazırlayan ve çıkarılan 3116 sayılı yasada da büyük etkileri olan Prof. Bernhard üzerinde de etkili olduğu açıktır.

Veit ve Stöger⁵² “Orman Kanunu”

Hoca Ali Rıza Efendi'den sonra Genel Müdürlük görevine getirilen Tevfik Ortaç, I. Dünya Savaşı yıllarında yararlı çalışmalar üretmiştir. Bu savaşa kadar Fransızların hakim olduğu ormancılığımızda, I. Dünya Savaşı'ndan sonra Avusturya - Almanya etkisi açık bir şekilde görülmeye başlamıştır. Ormancılık bakımından ileri olan bu ülkelerden öncelikle Avusturyalı bir uzman olan Oberforstrat Veit ormancılığa bir yön vermesi amacıyla ülkemize getirilmiştir. Veit ülkemizin çeşitli bölgelerinde incelemeler yaptıktan sonra ülkemiz ormancılığıyla ilgili raporlar hazırlamıştır. Raporlarında ileri sürdüğü görüşleri Osmanlı İdaresi'ne benimseten Veit'in önerisi ile çeşitli alanlarda uzman olan başka kişiler de ülkemize getirilmiştir. Avusturya'dan gelen 5 uzman ile 7 Türk mühendisten oluşan bir heyet tarafından 1916-1917 yıllarında ülkemizde bir amenajman planı yapılmış ve bu plan Türkiye'de ormanlardan planlı yararlanmanın başlangıcı, plansız dönem ile planlı yararlanma devresini birbirinden ayıran bir dönüm noktası olmuştur (Bingöl, 1990).

Bu arada Hoca Ali Rıza Efendi tarafından 1913 yılında hazırlanan Orman ve Mera Yasası'nın gerçekleşmesinin olanaklı görülmemesi nedeniyle Veit ile yine Avusturyalı bir uzman olan Stöger'e *“bu yasaı inceleme ve konuyla ilgili görüş*

51- Dirgine, Zonguldak - Devrek - Yazıcık köyünün eski ismidir.

52- Franz Stöger (İbrahim Kutsi), 1924 yılında girilen Karadere Orman İşletmesi'nin Müdürü olarak daha sonraki bölümlerde ele alınacaktır.

“bildirme” görevi verilmiştir. Bunlar da inceledikleri Orman ve Mera Yasası’nı yetersiz görmüşler ve yaptıkları çalışmalar sonucunda yeni bir yasa hazırlayarak Bakanlar Kurulu’na⁵³¹ göndermişlerdir. Veit ve Stöger tarafından hazırlanan 199 maddelik yasa tasarısı 1917 yılında meclise sunulmuş, mecliste tartışılmış, bazı değişiklikler de yapılmış, ancak bu da yasalaşamamıştır.

Yasa tasarısının **“Esbabı Mucibe Layihası”** başlığını taşıyan **“Gerekçe”** bölümünde, orman tanımı yapılmış, ormanların çeşitli yararlarından bahsedilmiş, ülkemiz ormanlık alanının yüzde 30’luk bir orana sahip olması gerekirken, bu oranın yüzde 10’dan az olduğu vurgulanmıştır.

Yasa tasarısının **“Genel Hükümler”**¹ başlığını taşıyan I. bölümünde bu yasanın devlet, vakıf, köy ve diğer genel kurumlar veya ortak mülkiyetli ormanlarda uygulanacağı, özel ormanlar için bazı özel durumlar dışında mecelle ve arazi kanunu hükümlerinin geçerli olacağı belirtilmektedir. Devlet ormanlarının mülkiyetinin kişilere verilmesi yasa ile sınırlandırılmış, orman alanlarının başka alanlarla değiştirilmesi bakanlar kurulu ve padişah onayı ile olanaklı kılınmıştır.

Veit ve Stöger Orman Yasası’nın en önemli özelliklerinden birisi **“Koruma Ormanı”** kavramına yer vermesidir. Aynı bir bölüm olarak **“Takviye Ormanları (Mubafaza)”** başlığı ile ele alınan bu bölümde koruma ormanı tanımlanmış, bu ormanlarda kişilere ait olsa bile kesim, otlatma ve ateş yakılması yasaklanmıştır.

Yasada **“Devlet Mülkiyeti”** ana ilke olarak kabul edilmiş, orman sınırlandırma çalışmalarına çok önemli bir yer verilmiştir. Bunun dışında ormanlardan yararlanma kesin izinlere bağlanmış, izinsiz yararlanma yasaklanmıştır. Ormanlarda kesim işlerinin ne zaman ve nasıl yapılacağı, koru ve baltalıklardan yararlanma için öncelikle teknik elemanlar tarafından işletme planlarının yapılacağı, bakanlık tarafından onaylanacağı ve her yıl belirli miktarda kesim yapılacağı, devlet ormanlarından yapılacak kesim, ihale ve satış işlerinde nasıl bir yol izleneceği, iş adamları (müteahhitler) ile ilişkiler gibi hususlar ayrıntılı olarak hüküm altına alınmıştır. Bu hükümler anılan yıllarda ormanların nasıl ve kimler tarafından işletildiğini veya işletilmesine ihtiyaç duyulduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Yasa tasarısının bir başka önemli yanı ağaçlandırma konusuna önemli bir yer verilmiş olmasıdır. **“Ağaçlama”** başlığı ile ele alınan XI. bölümde ilk defa bu yasa ile ağaçlandırma için bütçe oluşturulması gündeme getirilmiştir. Çıplak arazi ve dağların orman haline getirilmesinin iş adamları ve şirketlere de yaptırılabilceği, askerlerden de seferberlik zamanı dışında ağaçlandırma çalışmalarında yararlanılacağı, ağaçlama yapanlara belirli bir sürenin sonunda o arazinin mülkiyetinin verilmesi gibi hükümler de bu bölümde yer almaktadır.

Ormanların Bilimsel Yöntemlerle Yönetimi Yasası⁵⁴ (1917)

Veit ve Stoger tarafından hazırlanan yasa yürürlüğe sokulamayınca, ortaya çıkan sorunların aşılabilmesine olanak sağlamak için **“Ormanların Usul-ü İdare-i Fenniyyeleri”** başlığı ile 24 Nisan 1917 tarihinde 9 maddeden oluşan bir kanun yürürlüğe sokulmuştur. Yasa maddeleri daha önce de değinildiği gibi Veit ve Stoger tarafından hazırlanan tasarının **“Ormanların Usulü İdareleri, Tesis ve İşletilmeleri”** başlığını taşıyan 5. bölümünde yer alan 39-44. Maddelerinden oluşmaktadır.

Yürürlüğe giren bu yasaya göre ormanlar **“Koru Ve Baltalık”** olarak iki gruba ayrılmakta, devlete ait olan ormanların **“İşletme Planı”** yapılmak suretiyle yönetimi hüküm altına alınmaktadır. Bununla birlikte işletme planları yapılmamış ormanlarda **“Geçici İşletme Planlarıyla”** üretim yapılmasına da izin verilmektedir.

Yasa ile düzensiz seçme kesimleri ve plansız müdahalelerle yapısı bozulmuş korularda uygulanacak kesimler ile belirli bir sürenin sonunda planlı işletme ormanlarına ulaşılması düşünülmüştür. Kesimlerin ise, gençleştirme veya aralama şeklinde yapılması ilkesi benimsenmiştir. Seçme yöntemi ile yapılacak kesimlerin ise sadece erozyona açık alanlardaki koruma ormanlarında ve çok küçük alanlarda yapılabilmesi; baltalık ormanlarında ise tıraşlama kesimlerinin yapılması ilkesi oturtulmaya çalışılmıştır.

Bu düzenleme birçok bilim insanı ve uygulamacı tarafından (Asan , 2017, Köse, 2017, Aydın, 2017 ve Aydoğan ve Şahin, 2017) Türkiye’de orman kaynaklarını planlı bir şekilde yönetilmesinin başlangıcı olarak görülmekte ve **“Amenajman Kanunu”** olarak da isimlendirilmektedir.

Amenajman Talimatnamesi

Büyük ölçüde Avusturyalı uzman Veit ve Stöger’in etkileriyle hazırlanan **“Devlet Ormanlarına Ait Amenajman Talimatnamesi”**, Mösyö Fayt tarafından 5 Nisan 1917 yılında kaleme alınmış olmakla birlikte (Kutluk, 1948), 13 Temmuz 1919 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Talimatname ile ormanlar **“İşletme Ormanları Ve Koruma Ormanları”** olarak ikiye ayrılmış, işletme ormanları **“Koru Ve Baltalık”** şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Koru ormanları **“Aynı Yaşlı (Makталı) Koru Ve Değişik Yaşlı (Seçme) Ormanı”** olarak bölümlendirilmiştir. Asıl tip olarak da aynı yaşlı - makталı koru ormanı kabul edilmiştir. Talimatnamede seçme ormanı yönteminin sadece arızalı, sarp ve yapay gençleştirmenin çok zor olacağı; erozyonu önleyici önlemlerin şart olduğu yerlerde uygulanabileceği belirtilmektedir.

Kurtuluş Savaşı Yılları (1919-1922)

Dünya Savaşı (1914-1918) ve öncesinde ormancılık konusundaki gelişmeler ile savaş öncesinde verilen imtiyazlar ve savaş sırasında yaşanan orman tahripleri yukarıda değerlendirilmiştir. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti açısından I. Dünya Savaşı 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile sona ermiştir. Bu anlaşma ile Osmanlı Devleti fiilen sona erdirilmiş ve Anadolu ile Trakya her türlü işgale açık bir duruma getirilmişti. Çünkü Antlaşmanın 7. maddesi İtilaf Devletleri'ne Osmanlı İmparatorluğunun herhangi bir bölgesini, güvenliklerini tehdit edecek bir durum gördüklerinde işgal etme hakkını tanıyordu. Osmanlı Devleti bu antlaşma hükümlerine göre tam anlamıyla teslim olmuş, sınırların korunması ve iç güvenliğin sağlanması için gerekli olan ordu dağıtılmış ya da esir olmuş, ulaştırma araçları tamamen İtilaf Devletleri'nin kontrolüne geçmiştir.

Galip (İtilaf) devletler, antlaşma hükümlerine dayanarak Musul, İskenderun, İstanbul ve Çanakkale boğazlarını ve daha sonra da Trakya ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerini işgal etmişlerdir. İstanbul'da oturan Sultan Halife kendi sarayının sınırlarını dahi aşacak güce sahip değildir. Düşmanlar işgal edilen yerleri kendi anavatanına katmak ve bir daha da hiç çıkmamak amacıyla yerleşiyordu (Eroğlu, 1981).

Anadolu İngiliz, Fransız ve İtalyanlar tarafından paylaşılmıştır. Yunanlıların kendilerine vaat edilen İzmir yöresini ele geçirmek üzere İngiliz, Fransız ve hatta Amerikan savaş gemilerinin koruması altında, 1919 Mayıs'ında İzmir'e çıkmasıyla Mustafa Kemal Atatürk önderliğindeki Türk Kurtuluş Savaşı başlamıştır.

Kurtuluş Savaşı sürerken 23 Nisan 1920'de 338 milletvekilinin katılımı ile açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi ormancılığı ilgilendiren üç yasa çıkarmıştır. Bunlar;

- 11 Ekim 1920 tarihinde yürürlüğe konan 39 sayılı **"Baltalık Yasası"**,
- 26 Mart 1921 tarih ve 109 sayılı **"Resmi Dairelere Gereken ve Fakir Halka Dağıtılacak Yakacak ile Askeri Kurumların İhtiyaç Duyduğu Telgraf ve Telefon Direkleri ve Yakacak Odunun Müzayede Olmadan Tarife Bedeli Üzerinden Verilmesi Hakkında Yasa"**,
- 31 Ekim 1921 tarih ve 161 nolu **"Düşman Tarafından Tahrip ve Yağma Edilen Kasabalar ve Köy Halkının Devlet Ormanlarından Kesim Yapması Hakkında Yasa"**dır.

Kılıç ve Ok (2018) da Kurtuluş Savaşı sırasında ormanlarımızın, resmi ve askeri kurumların ihtiyaçları ile halkın yapacak ve yakacak odun ihtiyaçlarını karşılamak

gibi bir görevi yerine getirdiğine değinmektedir. Aynı yazarlar tarafından kaleme alınan makalede Kazım Karabekir Paşa'nın da Kurtuluş Savaşı'nda ormanların çok önemli bir rol üstelendiğine, hatta Kurtuluş Savaşı'nın ormanlar sayesinde kazanıldığını ifade ettiğine işaret etmektedirler. Ancak bu yayında ormanların oynadığı role ilişkin başka bir ayrıntı bulunmamaktadır. Bu durumun aşağıda da açıklanacak olan odun ihtiyaçlarının karşılanması konusuyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Bunun yanında, bu ifadelerin aynı zamanda 1870 tarihli Orman Nizamnamesi hükümleri uyarınca orman işletmeciliğinin mukavele veya ihale ile özel kişilere/kuruluşlara verilmiş olması sonucunda olan gelirlerle de ilişkili olma olasılığı vardır. Ormanlardan elde edilen gelirlerin de savaşın finansmanında kullanılmış olabileceği değerlendirilmektedir.

Öte yandan demiryolları savaş sırasında gerek askeri birliklerin ve gerekse askeri donanımların taşınmasında önemli rol oynamıştır. Savaş yıllarında madencilik faaliyetlerinin tamamen durmuş olduğu dikkate alınacak olursa trenlerin tamamen odun yakılarak çalıştırıldığı söylenebilir. Kazım *“Karabekir'in Kurtuluş Savaşı'nı ormanlar sayesinde kazandık”* ifadelerinin arkasında demiryollarının odun yakarak çalıştırılmış olması olasılığı akla gelmektedir.

Acatay (1974) çocukluğunun geçtiği Birinci Dünya Savaşı yıllarında Denizli çevresindeki dağlarda çok sayıda orman yangını çıkarıldığını ve bu yangınların haftalar boyunca sürdüğünü belirtmektedir. İnal (1946) Kurtuluş Savaşı sonrasında bozguna uğrayan düşman askerlerinin Ege Bölgesi ormanlarında çok miktarda orman alanını yatıgını ifade etmektedir. Sonuçta hem Birinci Dünya Savaşı ve hem de Kurtuluş Savaşı sonunda çıkarılan orman yangınları sonucunda özellikle Ege Bölgesi ormanlarının önemli ölçüde yok edildiği söylenebilir.

39 Sayılı Baltalık Yasası (1920)

I. Dünya Savaşı'ndan sonra 23 Nisan 1920 tarihinde açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti bir taraftan yurdumuzu düşman işgalinden kurtarmaya çalışırken diğer yandan da ülkenin iç güvenliğini sağlamak ve bu arada orman kaynaklarına olan ihtiyaçların karşılanması konularına da eğilmek zorunluluğu duymuştur (Özdönmez ve ark., 1996, Aydın, 2017).

Orman - köylü ilişkilerinin düzenlenmesi bakımından ilk orman yasamız olan 1870 Tarihli Orman Nizamnamesinden günümüze kadar birçok önlem alınagelmiş ve bu önlemlerle orman köylülerine bazı haklar tanınmıştır.

Adı geçen yasal düzenlemenin 5. maddesi⁵⁵, de Devlet ormanlarından köylülerin yararlanması yönünde aşağıdaki hakları tanımıştır (Bingöl, 1990)

Köy yerleşim birimlerinde yaşayanlar ahır benzeri gereksinim duydukları yapıları tamir veya yeniden yapma ve araba ile tarım aleti üretmek ve kendi ihtiyaçları için kömür yapmak, odun almak için devlet ormanlarından karşılıksız kereste ve odun kesebilecekleri, ancak ticari amaçla kesecekleri ağaçların yönetim tarafından belirlenen değerini vermeye ve odun ticareti yapanlar gibi nizamname hükümlerine uymaya zorunlu olacaklardır. Her köyün en yakın pazar yerine kendi araba ve hayvanları ile götürüp sattıkları odun ve kömür için yukarıdaki hüküm geçerli olmayacaktır.

Görüldüğü gibi Orman Nizamnamesi ile ormanlardan faydalanma bir düzene sokulmaya; sınırsız ve kualsız yararlanma ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Nizamname ile köylülerin sadece ev, ambar ve ağıların onarımı veya yeniden yapılması ile tarım aletleri üretme, odun ve kömür elde etme gibi yararlanmaları öngörülmektedir. Pazara götürülüp satılacak mallar için ise belli bir bedel ödenmesi gerektiği görülmektedir.

Nizamnamenin 5. maddesi, ruhsatname işlerinin düzensizliği ve ormancılık örgütünün yetersizliği nedeniyle yaşanan olumsuzluklar, devlet ormanlarının geniş ölçüde tahribi sonucunu doğurmuştur.

39 Sayılı Baltalık Yasası'nın gerekçesinden derlenen bilgilere göre, öteden beri ormanları korumak amacıyla alınan önlemlerin yetersiz kaldığı ifade edilmekte, Orman Nizamnamesinin 5. maddesi ile baltalığı olmayan köylülere devlet ormanlarından verilen haklar nedeniyle haksız bir takım uygulamaların oluştuğu değerlendirilmektedir. Bu itibarla da yasanın gerekçesinde anılan yasa ile ***"hem var olan ormanları tahripten kurtarmak ve hem de köylüye yasal haklarından rahatsızlıkla yararlanma olanağı tanımak amacıyla devlet ormanlarından baltalık ayırmak"*** amaçlanmıştır (Kutluk, 1967). İsa Bingö (1990)l, ***"Geçmişten Günümüze Ormanlarımız ve Ormancılığımız"*** adlı eserinde Baltalık Yasası ile ***"Vatanı vatan için istismar etmek"*** anlayışı ile hareket edildiğini ve bu anlamda yorgun ve fakir vatandaşı memnun etmek, fakir halkın ormanlardan yararlanmasına olanak sağlama, iş ve geçim sahası bulmalarına yardımcı olma gibi amaçların

55- 5. Ahalii kariye sakinleri ile anbar ve ahır misillu muhtaç oldukları ebniyeyi tamir veya müceddeden inşa etmek ve araba ve edevat ziraat imal eylemek ve ihtiyacı beytiyeleri mertebesinde kömür yapmak, odun almak için miri ormanlardan meccanen kereste ve eşcar kesecek ve fakat ticaret için katedecekleri kerestenin idare tarafından tayin olunan kıymet ve esmanını itaya ve tüccar gibi işbu nizamname ahkâmına ittibaa mecbur olacakları misillu gerek bizzat ve gerek bilvasıta aher mahalle nakil ve fûruht edecekleri hatebi ve kömür için miri ormanlarından kesilecek eşcarın idare tarafından tayin olunacak kıymeti ita eyleyeceklerdir. Her karyenin mensup olduğu Pazar yerine ahalinin kendi araba ve hayvanları ile nakil ve fûruht ettikleri hatep ve kömür bu hükümden müstesnadır ve bunlar hakkında cereyan edecek muamelat mahsusunda beyan kılınacaktır.

güdüldüğüne yer vermektedir. Bu yasa ile halkın şikâyetleri bir ölçüde giderilmekte ve durumdan memnun kalanların savaşa gitmelerinin kolaylaşmakta olduğu ifade edilmektedir (Ayanoğlu, 1987).

11 Ekim 1920 tarihinde yürürlüğe giren 39 Sayılı Baltalık Yasası'na göre Orman Nizamnamesinin 5. maddesi yürürlükten kaldırılmış **ve “odunculuk, kömürcülük ve kerestecilik yapan veya büyük ormanlar bitişiğinde yer alan köylere her haneye en fazla 18 atık dönüm⁵⁶ olmak üzere baltalık verilmesi”** ilkesi anılan yasanın 1. maddesi ile benimsenmiştir. Böylece Orman Nizamnamesi ile bütün köylere tanınan yararlanma hakkı, Baltalık Yasası ile sadece eskiden beri odunculuk, kömürcülük ve kerestecilik yapan köylüler ile büyük ormanlara en fazla 20 km uzaklıkta bulunan köylere tanınmak suretiyle sınırlandırılmıştır. Yasa ile sanatı çiftçilik olan, kerestecilik ve odunculukla ilgisi olmayan ve belirlenen mesafe dışında kalan köyler için baltalık ayrılmamaktadır.

Yine Baltalık Yasası'nın 1. maddesinde söz konusu baltalıkların dağıtımının orman memurlarının başkanlığında yerel mühendis ve tapu memurlarından ve köy ihtiyar heyetinden katılan ikişer kişiden oluşan bir komisyon tarafından yapılması hükmü getirilmiştir.

Son yıllarda üzerinde sıklıkla durulmaya başlayan **“Ormanların Köylülerce Korunması Yaklaşımı”** da yine Baltalık Yasası'nın 1. Maddesi kapsamında yer almakta ve **“Baltalıkların korunması ile yararlanma köy ihtiyar heyetinin denetim ve sorumluluğu altında köy halkına aittir”** hükmüne yer verilmektedir.

Köy çevresindeki ormanların özel orman statüsünde olmasından dolayı 1. maddede belirtilen devlet ormanlarından baltalık verilememesi halinde orman memurunun kontrolü altında köylülerden ve orman sahipleri tarafından oluşan birer ve iki tarafın anlaşması halinde bir üçüncü şahıs, anlaşma olmaması durumunda ise orman memurunun belirleyeceği bir kişi olmak üzere toplam üç kişiden oluşan değer biçici heyet tarafından takdir edilecek kıymet üzerinden köy namına bedeli peşin ödenmek sureti ile istimlak yapılır. Köylü bedeli peşin ödeyemezse İktisat Bakanlığı tarafından Ziraat Bankalarından yaptırılacak borçlanma ile konu düzenlenir. Taraflar belirlenecek bedele razı olmazlarsa bedel düzeltme için mahkemeye başvurulabilir.

Köy çevresinde yer alan orman tartışmalı durumda ise, yukarda tayin olunan bedel, ileride haklı çıkan tarafa verilmek üzere Ziraat Bankası'na yatırılır.

Yasanın 4. maddesine göre elinde orman idaresi tarafından verilmiş bir belge olmadıkça köy halkının hiçbir şekilde devlet ormanlarına girmeleri ve hayvan sokmaları yasaklanmıştır.

56- 1 atık dönüm = 919 m²

Baltalık Yasası'nın 5. maddesine göre, 1. ve 2. maddeler gereğince baltalığa sahip olan köyler halkının kesip pazarda satacakları kereste ve yakacak odunları her türlü vergiden muaf tutulmuştur. Ancak, köyün onarımı ve yardımlaşma sandıkları oluşturulması için köy ihtiyar heyeti kararınca kesilip satılan ürünlerden elde edilen bedel, İktisat Bakanlığı'nın emrine olmak üzere Ziraat Bankası'na yatırılmaktadır.

Baltalık Yasası yaygın bir şekilde hayata geçirilememiş, hatta halkın önemli bir bölümü yasadan haberdar bile olmamıştır. Nitekim 25.11.1922 tarihinde Gaziantep Milletvekili Yasin Bey tarafından Baltalık Yasası'nın yürütülmesinden sorumlu olan İktisat Bakanı Mahmut Esat Bey'in cevaplaması için sorduğu soruda; *“Baltalık Kanununun neşir ve ilan edilmediğini ve halkın bundan istifade edemediği esbabını İktisat vekâletinden şifaben sual ederim efendim”* (Kutluk, 1967) diyerek uygulamayı eleştirmiştir.

İktisat Bakanı Mahmut Esat Bey ise bu soruya özetle; Baltalık Yasası'nın Meclis tarafından kabul edildiğini, her tarafa tebliğ edildiğini ve uygulandığını, bununla birlikte halkın yeterince yararlanmadığını, yasanın uygulanması için bayındırlıktan, kaza ve livaların yerel memurlarından ve İktisat Bakanlığı memurlarından oluşan bir komisyon tarafından mevkilerin belirlenmesi gerektiğini, bunun büyük masraf gerektirdiğini ve her bakanlığın memurlarını gönderemediğini ve bu nedenle de halkın yasadan tamamen yararlanmasının olanaklı olmadığını, ifade ederek cevap vermiştir.

Öte yandan İktisat Bakanı aynı soruya verdiği yanıtta, Baltalık Yasası'nı başarılı bir yasa olarak görmediğini, uygulandığı takdirde her tarafa ormanlarımızın tahrip olacağı kanaatini taşıdığını, tehlikeli bulduğunu ve yürürlükten kaldırılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere Baltalık Yasası, ormanlarımızı önemli ölçüde tahrip edebilecek özellikler taşımaktadır. Öte yandan baltalıkları ayıracak yeterlilikte eleman bulmanın da zorluklarıyla tam anlamıyla uygulanamamıştır. Yasayı uygulamakla görevli bakan da konudan endişe duymakta ve endişesini dile getirmektedir.

Bütün bunların sonucunda Baltalık Yasası 1924 Yılında çıkarılan 484 sayılı yasa ile yürürlükten kaldırılmış ve bu konuda tekrar 1870 tarihli Orman Nizamnamesi hükümlerine dönmüştür.

Baltalık Yasası, uygulama sonuçları önceden ayrıntısıyla dikkate alınarak hazırlanmış bir düzenleme değildir. Hangi amaçla hazırlanırsa hazırlanmış olsun, ormanların tahribi ile sonuçlanmış veya en azından bu anlamda önemli endişelere yol açmıştır (Gümüş, 2000, Çağlar, 2012).

109 Sayılı Resmi Kurumlara Gerekli ve Fakir Halka Dağıtılacak Yakacak Odun ile Silahlı Kuvvetlere Gereken Telgraf ve Telefon Direkleri ve Yakacak Odunun Artırma Olmadan Tarife Bedeli Üzerinden Sağlanması Hakkında Kanun (1921)⁵⁷

Bu yasa ile Bayındırlık (Nafia) Bakanlığına bağlı demiryollarına, her türlü resmi daireye ve askeri birliklere gerekli olan yakacak odun ve askeri birlikler tarafından talep edilecek telgraf ve telefon direkleri ve bayındırlığa gereken maden direkleri ve traversler ve fakir ailelere dağıtılmak üzere belediyelere veya kamu yararı amacıyla kurulan hayır kurumlarına özel bir belge ile açık artırma olmadan verilebilecektir. Ancak fakir ailelerden bunun için bir para alınmayacaktır. Böylece kurtuluş savaşı sırasında fakir halka destek olacak bir düzenleme çıkarılmıştır.

Kurtuluş Savaşı yıllarında;

- Bayındırlık bünyesinde yer alan trenlerin çalışması için gereken yakacak odun,
- Her çeşit resmi kurumun ihtiyacı olan yakacak odun,
- Silahlı kuvvetlerin ihtiyacı olan yakacak odunlar ile telefon ve telgraf direkleri,
- Bayındırlığa gereken maden direkleri ve demiryolu traversleri,
- Fakir halka dağıtılmak üzere belediye veya hayır kurumlarına gereken yakacak odunlar oluşturulacak bilimsel raporlar çerçevesinde açık artırma yapılmadan, özel bir ruhsat ile verilecektir.

Fakir halka verilecek odunlar için düzenlenecek ruhsatlardan bir bedel alınmayacak, diğer ihtiyaçlar tarife bedeli üzerinden karşılanacaktır. Bu yasa ile güç durumunda olan halkın ihtiyaçları gözetilmiş olmaktadır.

57- Devairi Resmîyeye Lüzumu ve Fukarayı Ahaliye Tevzi Edilecek Olan Mahrukat ile Ciheti Askeriyece Lüzumu Olan Telgraf ve Telefon Direkleri ve Mahrukatın Bila-Müzayede Tarife Bedeli üzerinden İta Edilmesi Hakkında Kanun (26 Mart 1921)

161 Sayılı Düşman Tarafından Tahrip ve Yağma Edilen Kasabalar ve Köy Halkının Devlet Ormanlarından Kesim Yapması Hakkında Yasa (1921)⁵⁸

Kurtuluş savaşı sırasında ülkemizi işgal eden yabancı güçlerle yaşanan çatışmalar sırasında birçok yerleşim yeri zarar görmüştür. Batıda Yunan güçleri geri çekilirken Anadolu'yu yakıp yıkmışlardır. Doğuda isyan eden Ermeni ve Rumlar da ülkemize büyük zararlar vermişlerdir.

Kurtuluş savaşı sonunda Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa bir gazeteye verdiği mülakatta sadece Yunanlıların verdiği zararı (Türkmen, 2016) *“Yunan ordusunun Anadolu’da yaptığı yıkımın maddi karşılığı bir buçuk milyar altın liradır. Yunanlılar, Anadolu’da 280 bin ev yakmıştır. Yaktıkları şehir ve köyler hakkında ciddi bir inceleme yapıldığı takdirde bunun daha da fazla olduğu görülecektir...”* şeklinde dile getirmiştir.

Bu zararların giderilmesi konusunda da görev bir kez daha ormanlara düşmüştür. Yaşanan tahripler sonucu yapılacak onarımlar için savaş sırasında, 31 Ekim 1921 tarihinde 161 nolu *“Düşman Tarafından Tahrip ve Yağma Edilen Kasabat ve Kura Ahalisinin Miri Ormanlarından Katiyatına Dair Kanun”* isimli bir yasa çıkarılmıştır. Çıkarılan bu kanunun 1. maddesi ile düşmanlardan geri alınan ve alınacak olan yörelerde düşmanlar tarafından tahrip edilen ve yağmalanan veya savaştan dolayı zarara uğrayan kasaba, köy veya çiftliklerin vermesi gereken vergiler yasanın çıkarıldığı 1921 yılı sonuna kadar affedilmiştir. Yine bu bölgelerdeki çiftçilerin Ziraat Bankası’na olan borçları iki yıl boyunca faizsiz olarak ertelenmiştir (madde 2). Yasanın 3. maddesine göre sözü edilen yerlerde yaşayanlardan fakir ve ihtiyaç sahibi olanlara yemeklik ve tohumluk olarak parasız hububat dağıtılması konusunda hükümet yetkili kılınmıştır.

Yasanın 4. maddesine göre ise, tahrip edilen ve yakılan binaların yapımı için devlet ormanlarından kesilecek ağaç ve keresteler orman resminden (vergi) muaf tutulmuştur. 5. maddeye göre parasız verilecek kerestenin kesimi bu yerlerin geri alınmasından itibaren üç yıl sürmüştür.

58- Düşman Tarafından Tahrip ve Yağma Edilen Kasabat ve Kura Ahalisinin Miri Ormanlardan Katiyatına Dair Kanun (31 Ekim 1921)

Cumhuriyet Dönemi

484 Sayılı Devlet Ormanlarından Köylülerin Yararlanma Hakkı Yasası

39 Sayılı Baltalık Yasası'nın yukarıda belirtilen sakıncalarının ortadan kaldırılması için bu yasanın yürürlükten kaldırılmasına ve yerine geçmek üzere 15 Nisan 1924 tarihinde 484 Sayılı yeni bir yasa çıkarılmıştır. 11 maddeden oluşan bu yasa ile köylülerin veya köy yapısındaki kentlerin devlet ormanlarından karşılıksız yararlanması olanaklı hale getirilmiştir.

484 Sayılı Yasa ile bazı köylülere verilen baltalık ormanları devlet ormanları kapsamına alınmıştır. Bunun yerine köylülere ve daha önceki yasalarda yer almayan köy yapısındaki kasabalara devlet ormanlarından bazı haklar tanınmıştır.

484 Sayılı Yasa'nın 1. maddesine göre, kadimden koru ve baltalığa sahip olmayan köy ve köy yapısına benzeyen kasaba halkının okul, mescit, köprü gibi ortak ihtiyaçları, ambar, ağıl, samanlık, bina yapımı ve tamiri, araba, tarım aletleri üretimi ile hane ihtiyaçları çerçevesindeki bireysel ihtiyaçları için yakın pazar veya kasabalara götürüp satmak üzere odun ve kömür yapmak için devlet ormanlarının bilimsel olarak kesilmesi olanaklı olan bölümlerinden resmi belgeye dayalı olarak karşılıksız kesim yapmasına izin verilmektedir. Kadim koru ve baltalığı olan köyler ise, ormanlarının köy halkının ihtiyacını karşılamaya yeterli olmaması durumunda yukarıdaki haktan yararlanabilmektedirler.

İkinci maddede yukarıda sözü edilen yararlanmanın nasıl yapılacağı konusunda ayrıntılara yer verilmekte, köylülerin ihtiyaç duydukları odun ve kereste miktarını her yılın mart ayı sonuna kadar muhtarlıklara bildirileceğine, muhtarlıklarında düzenleyeceği belgelerin orman memurlarınca incelenip, istenen kereste ve odun miktarlarının ihtiyaçtan fazla olmadığını belirledikten sonra ormanların bilimsel durumu ve korunması hakkında yürürlükte olan yasal düzenlemelere uygun olarak Mayıs ayına kadar bir orman bölümü belirlenip kesilecek ağaçlar damgalandıktan sonra kesim işlerinin yapılabilmesine işaret edilmektedir.

Yasaya göre orman içi ve civarındaki köyler halkından, ticaret için kereste üretimi yapacakların her sene açık artırmasız ve tarife bedeli ile en yakın devlet ormanlarından üretim yapması için belge düzenlenmek suretiyle yararlanmaları olanaklıdır. Kerestelerin her yere götürülmesi serbest olup bedelleri taksitle alınır. Bununla birlikte, ormanlardan öncelikle köylülerin ihtiyacının dikkate alınması da zorunlu tutulmaktadır.

Eskiden beri koru ve baltalığı olan köylerin buralardan yapacağı kesimlerde de yukarıdaki hükümlere göre resmi belge ile yararlanma ilkesi de hüküm altına

alınmaktadır.

Yasanın yukarıdaki hükümlerinin uygulanmasında görevi savsaklayan memurların ve korucuların ilk defasında bir haftalık, ikincisinde 15 günlük maaşları kesilmekte; üçüncüsünde ise memurluktan atılmaları kararı verilmektedir.

“İntifa Hakkı Yasası” da denilen yasanın bundan sonraki maddelerinde ise bazı yasaklara ve cezalara yer verilmekte, son iki maddede ise yürürlük ve yürütme konusu yer almaktadır.

504 Sayılı Türkiye Ormanlarının Bilimsel Yöntemlerle Yönetimi ve İşletilmesi Yasası

22 Nisan 1924 tarihinde yürürlüğe giren bu yasaya göre, ister devlete ister özel veya tüzel kişilere ait olsun ülkedeki tüm ormanlardan kesim yapılabilmesi için **“İşletme Planlarının Düzenlenmesi”** zorunluluğu getirilmektedir. Yasa ile 1917 yılında çıkarılan **“Ormanların Bilimsel Yöntemlerle Yönetimi Yasası”** yürürlükten kaldırılmıştır. Çıkarılan 504 sayılı Yasa ile 1917 yılında yürürlüğe sokulan yasanın daha işler hale sokulması sağlanmıştır. Önceden sadece devlet ormanlarının işletme planları ile yönetimi esas söz konusu iken; bu yasa ile tüm ormanlar bu kapsama alınmıştır. Bu yasanın çıkması çağdaş bir adım olarak değerlendirilebilir.

Alan büyüklüğü 1000 hektardan az olan özel ormanlarla bilimsel olarak 1000 m³'ten az kesim yapılabilmesi olanaklı olan devlet ormanlarından yapılacak yararlanmalar için ise, 3 sene içerisinde kesin işletme planı yapılması koşuluyla, geçici işletme planları yeterli görülmektedir.

Bununla birlikte bu hüküm, 6.12.1924 tarihinde çıkarılan 526 sayılı **“Türkiye Ormanlarının Bilimsel Yöntemlerle Yönetimi ve İşletilmesi Hakkındaki 22 Nisan 1924 Taribli ve 504 Sayılı Yasaya Ek Yasa”** ile kesin ve geçici planları yapılmamış bulunan devlet ormanlarından köylülerin yıllık 1000 m³'e kadar kesim yapacak üreticilerin ve özel ormanlar ile köy baltalıklarından ilgililerin yararlanmaları için önceden olduğu gibi keşif raporları ile kesim yapılabileceği biçiminde değişikliğe uğratılmıştır.

Yine 526 sayılı yasa ile devlet ormanlarına bitişik olmayan ve alanı 5 hektardan az olması koşuluyla, kişilerin tapulu arazisinde yetişen ağaçların kesimi için işletme plan ve raporlarına gerek olmadığı hükmü getirilmiştir.

12 maddeden oluşan 504 Sayılı Yasa'nın 4-7. maddeleri planların nasıl ve kim tarafından yapılacağı ve onaylanacağı ile satış ve ihale koşullarını içermektedir.

Yasanın 8. maddesi ise ilgi çekicidir. Buna göre devlet tarafından koruma ormanı

olarak ayrılan ormanlardan kesim yapmak yasaklanmakta ve devlete ait olmayan bu özellikteki ormanların kamulaştırılması zorunluluğu getirilmektedir.

İlginç olan bir başka hüküm de 9. maddede yer alan, devletin bu yasadaki yükümlülüklerini yerine getirmesi için ihtiyaç duyulan teknik personeli yetiştirmek için Türkiye'nin çeşitli yerlerinde 1925 yılı içerisinde üç adet Orman Okulu açması konusundaki yaklaşımdır. Bu yaklaşımın sonucu olarak da 1930 yılında İstanbul'da yer alan Yüksek Orman Okulu bünyesinde **“Orman Mühendis Muavini”** yetiştirmek üzere **“Orman Ameliyat Mektebi”⁵⁹** açılmıştır.

Yüksek Orman Okulu Rektörlüğü'ne bağlı olan bu okul Yüksek Orman Okulu'nun 1934 yılında kapatılıp bir fakülte olarak Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlanınca ortadan kaldırılmıştır.

Planlı Yararlanma Denemeleri

Ülke ormanlarının yapılacak işletme planları doğrultusunda yönetilmesi konusunda 1917 yılından itibaren yapılan düzenlemeler, ana orman yasasını (1870 Orman Nizamnamesi) yürürlükten kaldırmış değildir. Ormanlar yine özel kişi veya kuruluşlar tarafından işletilmiştir. Bu düzenlemelerle getirilen yenilik bu yararlanmanın bir plan dahilinde gerçekleştirilmesine yöneliktir. Söz konusu planlar Orman Müdürlüklerince, yani devlet tarafından yapılmakta, işletmecilik ise yapılan plan çerçevesinde özel kişi veya kuruluşlarca yapılmaktadır. Yüksek Orman Mektebi'nden 1933 yılında mezun olan ve Eskişehir Orman Müdürlüğü bünyesinde Eskişehir Merkez Orman Mühendisliği görevine getirilen Selahattin İnal (1946) bu dönemde tarafından yürütülen görev ile ilgili şunları söylemektedir:

“Köylüye vereceğin paralı, parasız ruhsatnameler sadece bir formalite işidir. Daha ziyade iş sahibinin (müteahhit) ormanlardaki gizli faaliyetlerini perdelemeye yararlar. Bu ruhsatnamelere ait planları yaparken kullanacağın mesaba (alan ölçüm) aleti, gözün, ormandan çıkacak odun ve kereste miktarını takdirdeki ölçü de vicdanındır.

Bazen sen, bütün bu imkansızlıklara rağmen, günlerce uğraşır bir koru veya baltalığın planını yaparsın. Fakat görürsün ki, iş sahibi senin günlerce süren uğraşmanı sadece sonuçlansın diye beklemekte ve boşuna bir çaba olarak gördüğü emeklerin için de bıyık altından gülmektedir. Çünkü o, ne senin gösterdiğin yerle, ne de senin planladığın kesim miktarıyla yetinecektir. Kim bilir ruhsat almış olmanın verdiği güven ve cesaretle daha ne kadar yerden ne miktarda ağaç kesilecektir. Köylünün, gösterilen yerden ağaç kesmesi, ancak bu ormana resmen girebilmek hakkını kaybetmemesi ve özellikle “makta kontrolünden” temiz çıkmasını sağlaması amacıyla katlandığı bir yüküdür.

Az sayıda kalan ve zaten basit bir rapor olmaktan ileri gidemeyen bu ruhsatname ve mukavele planları dışında, teknik elemanları en çok meşgul eden iş çeşitli kaçakçılık olaylarıyla, bütün mevsim boyunca ardı arkası kesilmeyen orman yangınlarıdır.”

Bu değerlendirmeden anlaşılmaktadır ki, 1917 yılından itibaren gerçekleştirilmeye çalışılan ormanlardan planlı yararlanma denemeleri boş bir çabadan ibarettir. Sadece bir formalitenin yerine getirilmesinden ibarettir. Etkili bir denetim mekanizması yoktur. Plana aykırı uygulamalar ortaya çıktığında ruhsatnamenin iptal edilmesi dışında, özellikle tahrip edilen orman örtüsünün onarımı konusunda bir uygulama söz konusu değildir.

Orman Yüksek Meclisinin Kurulması (1924)

Kurtuluş savaşından yorgun ve perişan çıkmış olan Anadolu halkı özgürce yaşamak istiyordu. Henüz Lozan müzakereleri cereyan ederken İzmir’de 13 Şubat – 4 Mart 1923 günleri arasında toplanan İktisat Kongresi’ne katılan temsilciler, İktisadi Misak metninde; ormanların önemini *“Türk halkı, servet itibariyle bir altın hazinesi üzerinde oturduğunun farkındadır. Ormanlarını evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar, yeniden orman yetiştirir”* şeklinde belirliyordu (Ardıç, 1986).

Kongrede, ormanların korunması, çoğaltılması, köylü ve çiftçilerin ihtiyacı olan kerestenin parasız ve hiçbir sorunla karşılaşmadan ormanlardan karşılanmasına izin verilmesi, köylülere baltalık verilmesi gibi konular da gündeme alınarak onaylanmış ve öneri olarak meclise sunulmasına karar verilmiştir.

1917 yılında çıkarılan ve 1924 yılında son şeklini alan ormanların planlı olarak işletilmesi ile ilgili yasalar yürürlüğe konulmuş olmakla birlikte, yasaların ülke genelinde uygulama şansı bulduğu söylenemez. 1920 yılında çıkarılan Baltalık Kanunu da kısa süre sonra 1924 yılında ormanların tahrip edilmesi yüzünden yürürlükten kaldırılmıştır.

Mustafa Kemal, daha 1924 yılından itibaren *“Ormancılık Devrimi”* için uzmanların görüşlerini almaya başlamıştır. Atatürk, büyük bir orman aşığı ve dostu olduğu için konuyu ta baştan itibaren bütün yönleri ile incelemiştir. O yıllarda biri Fransız (Sabi), diğeri Alman (Prof. R. Bernhard) iki uzman davet edilmiş ve kendilerine ülkemizdeki ormanları ve orman teşkilatını incelemek için her türlü olanak verilmiştir. Sabi’nin alınacak kararlara ışık tutmak üzere bir *“Ali Orman Meclisi (Orman Yüksek Meclisi)”* kurulması hakkındaki teklifi uygun görülerek böyle bir meclis kurulmuştur (Ardıç, 1986).

Resim 16. Bir ağacın kesilmemesi için raylı sistemle taşınan köşkün inşaatı

(Yalova 8 Ağustos 1930)

*Bir ağacın kesilmemesi için raylı sistemle taşınan köşkün inşaatı.
Yalova, 8 Ağustos 1930.*

7 Şubat 1924 tarihinde, 76 gün görev yapabilen Orman Yüksek Meclisi kurulmuştur. İktisat Bakanlığı Müsteşarı Başkanlığındaki bu heyetin aldığı ilk karar daha sonraki bölümlerde ayrıntılarına yer verilecek olan, 27 Şubat 1924 tarihli olup, Bolu – Karadere ormanlarının devlet tarafından işletilmesine aittir. Bu işletme ile İzmir piyasasının üzüm ve incir kutularının yapılması için gerekli Gökmar kerestesinin üretilmesi, demiryolları ve özellikle de Zonguldak yöresinin ihtiyacı olan travers ve maden direğinin sağlanması düşünülmüştür. O yıllarda çamdan yapılan ambalajların reçineli olması ihracatı engellediği için İsveç ve Romanya'dan Gökmar kerestesi ithal edilmektedir. Altı milyon m³ ağaç servetine sahip olduğu tahmin edilen ormanlardan yılda 111 bin m³ üretim planlanmıştır. Kerestenin Bolu'da üretilmesi, Trabzon yöresinde 1914 Osmanlı - Rus savaşı döneminden kalan ray ve dekovil malzemelerinin getirtilerek Zonguldak'a kadar 150 km (75 cm genişlik) bir hattın yapılması kararlaştırılmıştır (Kutluk, 1967). Bu proje çerçevesinde bir miktar tomruk üretimi yapılmış, dekovil döşenmiş, Ereğli'de de Güllüç ırmağının denize döküldüğü kısımda ırmak içerisine doğru bir liman da yapılmış olmasına karşın bu proje devam ettirilememiştir (Gümüş, 2017).

Cumhuriyetin ilanından hemen sonra 1924 yılında Bütçe Kanunu çerçevesinde ormancılık örgütü de ele alınmış olup merkez teşkilatında Genel Müdürün başkanlığında üç müdürlük oluşturulmuştur. Bunlar (A.Mithat,1929);

- Amenajman ve teşcir (ağaçlandırma) müdürlüğü,
- İhale (İhaleler) ve hesabat (muhasabe) müdürlüğü,
- Muhafaza (koruma) ve teftişat (denetimler) müdürlüğü şeklindedir.

Genel müdürlük bünyesinde oluşturulan bu üç müdürlük, o dönemde ormancılıkla ilgili yapılması planlanan işleri, başka bir ifade ile ormancılık düzenini özetlemektedir. Buna göre söz konusu dönemde;

- Amenajman şubesi ihaleye çıkarılacak ormanları belirlemektedir. Ağaçlandırma konusu ise bu dönemde hemen hiç ele alınabilmiş bir konu olmamıştır.
- İhaleler ve muhasebe müdürlüğü söz konusu ormanlar için ihale koşullarını oluşturmak ve ihaleye çıkarmak, ihale edilen ormanlardan elde edilen gelirlerin toplanmasıyla ilgili parasal işleri yapmaktadır.
- Koruma ve denetleme şubesi ise ormanların korunması ve mevcut işletmecilik düzeniyle ilgili iş ve işlemlerin denetiminin yapılmasını sağlamaktadır.

Teftiş Kurulu Müdürlüğü bünyesinde de 5 adet “*Orman Genel Müfettişi*” görevlendirilmiştir.

Taşra teşkilatında ise;

- 8 Başmüdürlük,
- 5 Müstakil Müdürlük,
- Başmüdürlüklere bağlı 15 adet Orman Müdürlüğü,
- Her başmüdürlükte 1 veya 2, hatta iş yoğunluğuna göre 3 adet merkez müdürü ve,
- 10 Mıntıka (Bölge) Müfettişi olmak üzere 30 müfettiş görevlendirilmiştir.
- 185 adet mühendis ve fen memuru ile 1500 adet muhafaza memuru kadrosu da söz konusudur.
- İşlem ve vergi tahsil memurları ile kâtipler fen dışında her türlü ormancılık işi ile uğraşmaktadırlar.

Yukarıda sözü edilen başmüdürlükler ile başmüdürlük merkezinde yer alan orman müdürlüğü yanında bağlanmış bulunan birinci ve ikinci sınıf orman müdürlükleri şunlardır (Kutluk, 1967):

Başmüdürlük	Bağlı Orman Müdürlükleri
İstanbul	İstanbul, Edirne ve Çanakkale
İzmir	İzmir, Karasi
Bolu	Bolu, Zonguldak ve Kocaeli
Eskişehir	Eskişehir, Kütahya ve Konya
Adana	Adana, Maraş
Menteşe	Menteşe, Denizli
Antalya	Antalya, Burdur ve Isparta
Trabzon	Trabzon, Samsun, Tokat, Erzurum ve Artvin

Bursa, Kastamonu, Sinop ve Mersin birinci sınıf orman müdürlükleri ile Ankara ikinci sınıf orman müdürlüğü bu bölge müdürlüklerine bağlanmamış olup, doğrudan genel müdürlüğe bağlı kalmışlardır. Doğrudan genel müdürlüğe bağlı müdürlüklere **“Orman Müstakil Müdürlüğü”** adı verilmiştir.

Kutluk'un yukarıda atıf yapılan eserinden elde edilen bilgilere göre, ilgi çekici iki değerlendirme yapılabilir: Birincisi o dönemde orman müdürlüklerinin önem derecesine göre birinci sınıf ve ikinci sınıf olarak sınıflandırılması; ikincisi de 1924 yılı itibarıyla ülkemizde toplam 28 adet orman müdürlüğünün bulunmasıdır.

1924 yılında oluşturulan başmüdürlük örgüt ve unvanları 1929 yılı sonunda kaldırılmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ormancılıkla ilgili en önemli sorun olarak 1870 Orman Nizamnamesinin 5. maddesi uyarınca **“köylülere verilen ormandan karşılıksız yararlanma serbestisi”** görülmektedir. Bu yararlanma serbestisi ormancılık konusunda daha sonraki yıllarda ormanlardan planlı olarak yararlanmaya yönelik birkaç maddelik yasanın bile uygulanmasını zora sokmuştur. Aynı orman parçası üzerinde bir taraftan planlı yararlanmaya çalışılmakta, diğer yandan da köylülerin serbestçe yararlanma hakkı bulunmaktadır.

Öte yandan çıkarılan bölük pörçük yasalar da sorunları çözmek konusunda yetersiz kalmışlar ve her defasında birkaç senelik uygulamadan sonra yasalar ya değiştirilmekte ya da yürürlükten kaldırılmıştır. Orman Nizamnamesinden sonra yürürlüğe konulan 1917 tarihli **“Ormanların Bilimsel Yöntemlerle Yönetimi Kanunu”**, 1920 tarihli **“39 Sayılı Baltalık Kanunu”**, 1924 tarihli **“484 sayılı Devlet Ormanlarından Köylülerin Yararlanma Hakkı Kanunu”** ve aynı yıl yayınlanan **“504 sayılı Türkiye Ormanlarının Bilimsel Yöntemlerle Yönetilmesi ve İşletilmesi Kanunu”** gibi kanunların hepsinin baştan sona eksik hükümlerle dolu ve tek yönlü, sakat görüşlere dayanan ve belirli bir ormancılık politikası etrafında toplanan hükümleri içermeyen yasal düzenlemeler olarak tanımlanmaktadır (Şeref Nuri, 1937¹).

Aslında bu düzenlemeler içerisinde, 1924 tarihli **“504 sayılı Türkiye Ormanlarının Bilimsel Yöntemlerle Yönetilmesi ve İşletilmesi Kanunu”**nu yapmak istedikleri açısından ayrı bir değerlendirmeye tabi tutmakta yarar vardır. Bu kanunun 1. maddesi ile bütün ormanların işletilmesi amenajman planlarına bağlanmış ve bu amaçla bazı amenajman grupları oluşturulmuştur.

Bu yaklaşım oldukça temel bir müdahale niteliği taşımaktaydı. Çünkü bu yaklaşım ile ormanlar artık serbest bir servet olmaktan çıkıyor ve ormanlar artık ekonomik bir içerik kazanıyordu. Gerçekten de ormanların amenajman planına bağlanması, gelişigüzel yönetim biçiminden kurtulup düzenli işletmeye geçilmesi anlamını

taşımaktadır. Çünkü amenajmanın amacı ormandaki devamlılığı ilke edinerek hasılatı zaman ve mekân (yer) bakımından düzenlemektir. Bu amaçla oluşturulan amenajman grupları ülkenin birçok yerinde amenajman planlarını yapmışlardır. Bununla birlikte buradaki eksiklik, devletin sadece amenajman planlarıyla yetinip, ormanları şu veya bu müteahhidin eline bırakmış olmasıydı (İlkmen, 1949).

Bu dönemde çalışan ormancılar yaşanan bu dağınıklığı ve yetersizlikleri dile getirirken bir Fransız atasözünü hatırlatmaktadırlar (M. Fahrettin, 1929):

“Bir kapı ya açık durmalı ya kapalı.”

Bu sözle ifade edilmek istenen ise, tam ve kesin olmayan, yarım tasarruf ve iradelerin daha zararlı olduğudur. Bundan dolayı ne pahasına olursa olsun Türkiye ormanlarından yararlanma ve mülkiyeti ile ilgili sorunlarını bir an önce çözmek gerekmektedir. Kaldı ki, bu sorunların çözümü oldukça zordur. Bununla birlikte devlet ormanlarının sınırlarının belirlenmesi ve bu sınırlar içerisinde hiçbir hak iddiasına yer verilmemesi gerekmektedir.

Cevat da (1930) mevcut işletmecilik düzenini eleştirirken, ormanlarımızda o zamana kadar (1930) uygulanagelen yönetim biçiminin doğal bir sonucu olarak düzensiz kesimler yapılmakta olduğuna, ihale alan kişilerle ilgili sıradan ticari işlerde bile aranan birçok hususla ilgili hiçbir inceleme yapılmadığına ve sonuçta da ormanların tahrip edildiğine işaret etmektedir. Cevat’a göre, devlet bunun karşılığında çok az miktarda gelirle yetinmiştir. Orman müteahhitlerini bir miktar da olsa yükümlülük altına sokan ve böylece ormanı tahripten koruyacak kesin amenajman planlarının uygulanmasında görünen tuhafliklar başlangıçtaki ümitleri iyice yok etmiştir. Binlerce hektarı bulan alanların kesin planları gelişigüzel bir biçimde 5-10 günde yapılmaktadır.

Türk ormancıları bu hususları içeren bir kanunun çıkmasını özlemle beklemektedir. Çıkarılacak kanun ile birlikte geliştirilecek ve desteklenecek bir koruma örgütü ile kesim çağına gelmiş ormanların kesilmesi ve gençleştirilmesi ile çalılık haline gelmiş veya tamamen çıplaklaşmış alanların oduncuların, çobanların ve diğer zararlıların saldırılarından korunarak iyileştirilmeleri olanağı bulunacaktır. Yine ülkemiz sadece iskele, istasyon, şehir ve kasabalarda yer alan denetim teşkilatından kurtarılmış olacaktır. Böylece ormancıların gerçek görevi olan ormanların gençleştirilmesi ve bakımı işlerine kavuşması sağlanacaktır (M. Fahrettin, 1929).

Çağdaş Ormancılığa Geçiş Çabaları

Cumhuriyetin ilanından itibaren devletin başta dış borçlar olmak üzere, sağlık, dış göçler ve iskân, ulaşım gibi birçok sorunu vardır. Bu arada ormanların mevcut ormancılık düzeni ve bireysel ihtiyaçlar çerçevesinde hızla tahrip edilmesi de çok önemli bir sorundur. Ancak devlet bu soruna bir türlü el atamamaktadır. Ormanların korunması ve çağdaş bir ormancılık sisteminin kurulması için gerekli önlemler alınamamaktadır. Yerli ve yabancı uzmanların ve özellikle de Prof. Bernhard'ın feryatlarına karşın sorunların çözümü açısından bir adım atmayı güçleştiren koşullar vardır.

Kabaca bakıldığında, cumhuriyetin ilanından itibaren başkaca çok öncelikli konu ve sorunlar vardır. Bunlara aşağıda değinilecektir. Bunun yanında Cumhuriyetin ilanından 6 yıl sonra 1929 yılında bütün dünyayı derinden etkileyen bir ekonomik kriz ortaya çıkmıştır. Krizden hemen sonra yaklaşan ve Almanya'nın hazırlıkları dikkate alındığında çıkacağı çok önceden belli olan bir Dünya Savaşı hazırlıklarına girilmiştir. Gerek bu türden makro gelişmeler ve gerekse doğrudan ormancılık düzeni ile ilişkili politikalarla bağlantılı sorunlar nedeniyle ormancılıkta istenen ve beklenen kapsamlı bir yasa ancak 1937 yılında çıkarılabilmektedir.

Aslında 1870 tarihli Orman Nizamnamesi Fransızların etkisiyle ve yönlendirmesiyle hazırlanmıştır. Bunlar aracılığı ile mevzuata ekonomik anlamda ferdiyetçilik fikirleri sokulmuştur. Oysa 1937 Türkiye'sinin varlığı ve gelişme olanakları ise devletçilik ilkesine dayanmaktadır. Ormancılık kesimi de bu çerçevede devletçilik ilkesini benimsemiş olmakla birlikte bu anlamda tasarlanan işlemleri yapmak çok da kolay değildir. Devletin, özel kişilerin aksine, ormanları sadece bir gelir kaynağı olarak görmemesi bu yaklaşımın en önemli gerekçesini oluşturmaktadır. Buna karşın 1937 yılına kadar devlet orman işletmeciliğine geçilememiştir.

Cumhuriyetin ilanından itibaren yerli yabancı birçok kişi bir orman yasası çıkması ve bu yasa ile ormanların korunması ve ormanlarda imtiyazlı işletmecilik anlayışına son verilmesi konusunda uyarılar yapmışlardır. Ancak bu o kadar kolay bir şey değildir. Maddi yetersizlikler başta olmak üzere birçok sorun vardır. Aslında birbiriyle çok yakın ilişkide olan bu sorunlar aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

Cumhuriyet İlan Edildiğinde Ülkenin Genel Durumu

Orman ve ormancılık sorunlarının ülkenin genel sorunlarından soyutlanması olanaklı değildir. Bu nedenle Cumhuriyetin ilanı ile gelişen süreçte öncelikle ülkenin genel durumu hakkında bilgi verilmesi yararlı olacaktır.

Cumhuriyetin ilanından önceki 23 yıla bakıldığında ülkenin dörtbir yanında isyanlar ve sürekli bir savaş durumunun varlığından ve bunların neden olduğu kargaşadan başka bir şey görünmemektedir. Osmanlı Devleti yeni yüzyıla, 1901 yılında Makedonya’da çete faaliyetlerinin artışı ve büyük devletlerin müdahalesiyle başlamıştır. Bu ayaklanmalar sürerken bu defa Yemen de 1902 yılında ayaklanma başlamıştır. 1908’de Avusturya Macaristan İmparatorluğu Bosna-Hersek’i ilhak etmiştir. Aynı yıl Girit Rumları adayı Yunanistan’a bağladıklarını ilan etmiştir. 1909 yılında Adana’da Ermeniler, 1910’da da Arnavutluk ayaklanmıştır. 1911 yılında İtalyanlar Trablusrap ve Bingazi’ye saldırmıştır. 1911-1912 Osmanlı-İtalya Savaşı, 1912’de İtalyanların Rodos, Oniki Ada ve Çanakkale boğazına tecavüzleri ve Arnavutluk’un bağımsızlığını ilan etmesi, bunlardan yararlanmak isteyen balkan ülkelerinin 1912-1913 yıllarında Osmanlı Devleti ile savaşmaları (I. ve II. Balkan Savaşları) ve arkasından yaşanan I. Dünya Savaşı (1914-1918) ve Kurtuluş Savaşı (1919-1922), geriye dönük uzunca bir sürenin hep savaş ve ayaklanmalarla, iç huzursuzluklarla geçtiğini göstermektedir. Yüzyılın ilk çeyreğinde savaşın, isyanın olmadığı yıl yoktur. Savaşlarla geçen yıllar birbirini izlemiş ve sonunda Kurtuluş Savaşı kazanılmış ve 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Anlaşması ile ülkemizin bağımsızlığı tescillenmiştir.

Lozan Anlaşması ile aralıklı olarak 1920’den beri süren ve büyük can ve mal kayıplarına yol açmış olan savaş sona ermiş ve Türkiye barışa kavuşmuştur. Bu anlaşma ile ekonomik gelişmenin en büyük engellerinden sayılan kapitülasyonlar da – yürürlükte olan gümrük tarifesi 1929’a kadar dondurulmak şartıyla – kaldırılmış ve Duyunu Umumiye İdaresi tasfiye edilerek yabancı mali denetim son bulmuştur. Böylece yeni Türkiye Osmanlı Devleti’ne oranla ülkesi çok daha küçük, fakat bütün egemenlik haklarına sahip ve bağımsız bir devlet olarak vücut bulmuş oluyordu (Yaşa, 1980). Ancak bu bağımsızlık siyasal bağımsızlıktır. Ekonomik bağımsızlık ise çok daha çetin bir mücadeleyi gerektirmektedir.

Cumhuriyet ilan edildiğinde ülkemiz gerçekten tükenmiş durumdaydı. Açlık, hastalık ve her tür yoksulluk ortalıkta kol geziyordu; üretim yoktu. Bu durumdaki yoksul bir ülkeyi, kendi gücüne dayanarak kalkındırmayı, güçlü ve gönençli bir ülke haline getirmeyi ‘düşünmek’, hayalcilikten başka bir şey değildi. Onlara göre Türkiye, ya borç alarak ayakta kalabilecek ya da bir süre sonra dağılacaktı. O günkü Türkiye’nin toplumsal yapısını bilenlerin, böyle düşünmesi doğaldı (Aydoğan, 2005).

Atatürk, cumhuriyetin ilanından bir gün sonra 30 Ekim 1923'te **İsmet Paşa'yı** köşke davet ederek, ona ülkenin içinde bulunduğu durumu, Osmanlı'dan devralınan mirası anlatmıştır. Atatürk sözlerine, *"Bize geri, borçlu, hastalıklı bir vatan miras kaldı. Yoksul bir köylü devletiyiz..."* diye başlamıştır. Atatürk sözlerine; *"Bizi yine büyük bir savaş bekliyor. Durumumuzun bir bölümünü Cephe Komutanı ve Lozan Başdelegesi olarak elbette biliyorsun. Büyük devletlerin bu sefil duruma bakarak, kısa zamanda pes edeceğimizi sandıklarını Lozan dönüşü sen bize anlattın"* (Türenç, 2010).

Lozan Barış Görüşmeleri sırasında Türkiye'nin kapitülasyonları kaldırma konusundaki direnci karşısında İngilizlerin Baş Delegesi ve Dışişleri Bakanı Lord Curzon, Türk Baş Delesi ve Dışişleri Bakanı İsmet İnönü'ye *"Konferanstan bir neticeye varacağız. Ama memnun ayrılmayacağız. Hiçbir işte bizi memnun etmiyorsunuz. Hiçbir dediğimizi makul olduğuna, haklı olduğuna bakmaksızın kabul etmiyorsunuz. Hepsini reddediyorsunuz. En nihayet şu kanaate vardık ki, ne reddederseniz hepsini cebimize atıyoruz. Memleketiniz haraptır. İmar etmeyecek misiniz? Bunun için paraya ihtiyacınız olacaktır. Parayı nereden bulacaksınız? Para bugün dünyada bir bende var, bir de bu yanımdakinde (Amerikalı temsilci Mr.Chaild). Unutmayın ne reddederseniz hepsi cebimdedir. Nereden para bulacaksınız, Fransızlardan mı?... İhtiyaç sebebi ile yarın para istemek için karşımıza gelip diz çöktüğümüz zaman, bugün reddettiklerinizi cebimizden çıkarıp size göstereceğiz"* (İnönü, 2006).

Resim 17. Atatürk ve İnönü

Mustafa Kemal, 19 Ocak 1923 de İzmit'de halkla yaptığı konuşmada, ülkenin yoksulluğunu şu sözlerle açıklıyordu: *"Memlekete bakınız! Baştan sona kadar harap olmuştur. Memleketin Kuzey'den Güney'e kadar her noktasını gözlerinizle görünüz. Her taraf viranedir; baykuş yuvasıdır. Memlekette yol yok, memlekette hiçbir uygar kurum yoktur. Memleket ciddi düzeyde viranedir; memleket acı ve keder veren, gözlerden kanlı yaş akıtan feci bir görüntü arz ediyor. Millet in refah ve mutluluğundan söz etmek mümkün değil. Halk çok yoksuldur. Sefil ve çıplaktır"* (Anonim, 1993).

**Resim 18. Atatürk
Kızılcahamamda – 1935**

(Eba.gov.tr)

Atatürk'ün çok haklı olduğu ülkemizin 1923 yılındaki durumuna bakınca anlaşılmaktadır. Sarc (1970) ve Meydan (2011) bu durumu şöyle özetlemektedir:

Türkiye nüfusu 13 milyondur. Nüfusun % 80'i kırsal bölgede yaşamakta, ülkede yer alan 40 bin köyün 37 bininde ne okul, ne postane, ne de dükkan bulunmaktadır. Köylerde yaklaşık 11 milyon insan yaşamakta olup bunların sadece % 2'si okur-yazardır. 1922 istatistiklerine göre 1950 köyde sığır vebası vardır.

**Resim 19.
Ülkemizde ilkel
tarım araç ve
donanımları**

(eba.gov.tr)

Düşmanların tümüyle yaktığı köy sayısı 830, yanan bina sayısı 114.408'dir. Ülkeyi neredeyse yeniden kurmak gerekmektedir.

Tüm Türkiye'de sadece 337 doktor vardır. 150 kadar ilçede doktor bulunmamaktadır. Doktor başına 30.000 kişi düşmektedir. Sağlık memuru sayısı

434. Pek az şehirde eczane var. Türkiye'deki toplam eczacı sayısı 60. Salgın hastalıklar insanımızı kırmaktadır. Üç milyon insanımız trahomlu. Sıtma, tifüs, verem, frengi, tifo salgın halindedir. Bit ciddi sorundur. Nüfusumuzun yarısı hasta denebilir. Bebek ölüm oranı % 60'ı geçmekte ve yaklaşık 40 bin köye karşılık 136 ebe görev yapmaktadır.

Bütün sanayi ürünlerini dışarıdan alıyoruz. Buğday, şeker, un ve hatta kiremiti bile ithal etmek durumundayız. Avrupa'nın her çeşit malı için açık pazar halindeyiz.

Tablo 1: Türkiye'nin 1923 ve 1924 yılları Dışalım ve Dışsatımı (milyon lira)
(Sarc, 1970 ve Yaşa, 1980)

Dışalım Maddeleri	1923	1924	Dışsatım Maddeleri	1923	1924
Buğday	8.6	18.3	Yaprak tütün	20.3	46.4
Un	3.0	0.7	Üzüm	10.6	18.2
Pirinç	1.9	2.2	İncir	4.9	10.0
Şeker	11.0	12.8	Fındık	3.8	8.0
Çay	0.9	1.2	Fıstık, badem	0.6	1.4
Kahve	2.5	3.2	Afyon	4.2	6.1
Matbaa kağıt	0.6	1.0	Palamut	1.4	2.1
Yün iplikleri	0.5	0.8	Yumurta	1.4	3.7
Pamuk İplik	5.6	6.6	Koyun ve keçi	2.4	3.7
Yünlü doku.	8.3	12.6	Pamuk	6.2	11.4
Pamuk doku.	48.3	57.0	Tiftik, Yün, İpek	5.7	9.0
Demir-çelik	7.8	16.2	Zeytin yağı	1.0	0.5
Makinalar	1.3	5.6	Halı	3.3	4.5
Ziraat aletleri	0.5	2.2	Kömür	1.5	2.3
Benzin	0.7	0.8	Krom	-	0.8
Gaz	4.2	4.5	Diğer	17.3	30.8
Diğer	39.1	47.8			
TOPLAM	144.8	193.6		84.6	158.9

Tabloda yer alan en önemli ihraç ürünümüz olan “**tütün**” Cumhuriyet’in ilan edildiği yıl itibariyle ne yazık ki, Fransızların kontrolünde olan çok uluslu bir şirket olan Reji⁶⁰ **yönetimindeydi**.

Aslında yabancıların elinde olan tek ürün tütün değildi. Demiryolları, elektrik, tramvay, içme suyu şebekesi işletmeleri, liman ve rıhtım, sanayi (Reji dahil), ticaret, madencilik (özellikle Ereğli kömür işletmeleri), bankacılık ve sigortacılık hemen hemen tamamen yabancıların elindeydi. Bunların millileştirilmesi uzun yıllar ve büyük çabaları gerektirmiştir.

Osmanlıdan kalan borçlar vardır. Lozan Anlaşması ile tespit edilen borçların ödeme tarzı kararlaştırılmış; borç toplamında bir değişiklik yapılmamakla beraber yıllık taksitler, önemli oranda hafifletilmiştir. Anlaşmaya göre: ilk iki sene için 1.6 milyon; sonraki beş sene için 2 milyon; bunu takip eden altı için 2.38 milyon ve bundan sonra gelen beş sene için 2.78 milyon altın Türk lirası taksit verilecek ve borcun tamamı ile ödenmesine kadar da 3.400.000 altın Türk lirası ödenecektir (Kopar ve Yolun, 2012).

Sanayi gelişmemiş, iktisatçı sayısı da yok denecek kadar azdır. Mühendisimiz olmadığı gibi ara elemanımız da yoktur. Elektrik, sadece aydınlatma amacıyla yalnız İstanbul ve İzmir’in bazı semtlerinde kullanılabilmektedir.

İskân işleri ise, Cumhuriyetin ilk yıllarında da ülkemizi ilgilendiren ve uğraştıran en önemli sorundur. Yanmış yıkılmış kentlerin onarımı, yurt dışından göç etmiş insanların yerleştirilmesi için mali kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Gerek bu insanların yerleştirilmesi, gerekse yaşamlarını sürdürebilmeleri hiç kuşku yok ki, büyük orman yıkımlarına neden olmaktadır.

60- Osmanlı borçlarının ödenmesini garanti altına almak amacıyla kurulan ve Osmanlı tütün tekeli elinde bulunduran Reji Şirketi, kâr amacıyla ülkeye gelmiş çok uluslu bir yabancı sermaye yatırımdır. Osmanlı Devleti, 19. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra Avrupalı devletlere borçlanarak bağımlı hale gelmiş; şirket, haklarını bu devletlerden aldığı güçle kabul ettirmişti. En önemli gelir kaynaklarından birini Reji’ye devreden Osmanlı Devleti, karşılığında çok düşük bir gelir elde edebiliyordu. Hükümet bu imtiyazı vermekle, tütün üreticisinin ve tütün üretiminin geleceğini Reji Şirketi’nin kâr beklentilerine terk etmişti. Reji Şirketi, Doğu Rumeli hariç, Osmanlı Devleti sınırları içinde bandrol yönteminin uygulandığı vilayetlerin tümünde, ülke içinde tüketime ayrılan tütünlerin üretim, satın alınma, depolanma, işlenme ve ayrıca sigara üretim ve satış aşamalarını gerçekleştirmek, bu faaliyetlerini Osmanlı Devleti adına yürütmek üzere kurulmuştur. Reji Şirketi bir yandan küçük ölçekli yerel tütün atölyelerini ortadan kaldırmış, mali ilişkilerde radikal değişiklikler yaratarak Osmanlı’nın mali bağımlılığını pekiştirmiştir. Tütün Rejisi, 1925 yılında kabul edilen 558 sayılı Kanun ile dört milyon Türk lirasına satın alınarak millileştirilmiştir (Doğruel ve Doğruel, 2000, Öztürk ve Keskin, 2013).

Ergin (1977) bu dönemde yaşanan iskân sorunlarını şöylece özetlemektedir:

“Ermeniler 1915’te ve daha sonra, terk ettikleri her yeri ateşe vermişlerdir. Anadolu kent ve kasabalarında birçok mahalleden geriye sadece yangın yerleri kalmıştır.

Yunanlılar da, kaçarken rastladıkları her şeyi tahrip ettiler. Kadınları, çocukları ve yaşlıları süngülediler veya kurşunladılar. Evleri yaktılar. Hayvan sürülerini önlerine katıp götürdüler veya imba ettiler. Arkalarında cesetler ve harabeler bıraktılar.

Resim 20.
Ülkemiz uzun
yıllar savaşlarla
boğuşmuştur

(eba.gov.tr)

Trakya bir çarpışma olmadan boşaltıldığından bölgedeki zarar daha hafifti. Kocaeli, Bilecik, Bursa, Balıkesir, Kütahya, Afyon ve Denizli’de değişik derecelerde tahribat yapılmıştı. Uşak’ın üçte biri yakılmıştı. Manisa ilinde durum çok vahimdi.

Manisa, İzmir ve Trakya sayılmazsa, 414 köy tümüyle ve 463 köy kısmen yakılmıştı. Yakılan bina sayısı 57203 ve hasara uğrayan bina sayısı 5701 idi. Trakya, İzmir ve Manisa’daki maddi kayıplar eklenince, bu rakam iki kattan fazlasına yükseliyordu.

Resim 21. Savaşlar
sonunda ülkemiz
harap haldedir

(eba.gov.tr)

İzmir de felaketten kurtulamamıştı. Çıkartılan yangın, mahalleleri kül haline getirmişti.

Kurtuluştan sonra “Mübadele, İmar ve İskân Bakanlığı” kuruldu. Yurtsuz (evsiz) kalmış çok sayıda aile vardı. Açıkta kalmış ailelere barınacak çatı bulmak ve geçim olanaklarını kaybedenleri, üretici duruma geçirmek gerekiyordu.

Devletin kaynakları sınırlıydı. Felakete uğrayanlara ordunun hayvanları dağıtıldı. Tahıl stokları tohumluk olarak verildi. Kentlerde yaşayan ailelere devlet binaları tahsis edildi. Toplam nüfusu 38030 kişiden oluşan 6538 aile konuta kavuşturuldu.

Lozan Antlaşması uyarınca geniş bir nüfus mübadelesi yapılacaktı. Türkiye’den ayrılan Rumlara karşılık Batı Trakya ve adalardan mübadillerin gelmeleri bekleniyordu.

Kavala, Selanik, Golos, Preveze, Parga limanları ile Girit, Midilli ve diğer adalara vapurlar gönderildi. 379913 kişiden oluşan 99709 hane halkı Anadolu’ya taşındı. Gelenlere yerleştirilinceye kadar yiyecek, giyecek ve barınak sağlandı. Bunlara 7618 ton tahıl, 22501 çift öküz, 27501 tane tarım alet ve makinesi dağıtıldı. 19279 ev tamir edildi. 4567 ev yeniden yapıldı. 66 yeni köy oluşturuldu.

Balkan Savaşı’nda yurda geldikleri halde henüz yerleştirilmemiş göçmenler vardı. Mübadil olmayan, fakat can ve geçim güvenliği arayarak Türkiye’ye göç edenler de kalabalık bir grup oluşturmaktaydı. Bunlardan 284392 nüfusu bulan 58027 aileye on yılda “Adi İskân” yoluyla 40692 ev, 6321 parça arsa ve 1 milyon 567 bin dönüm tarla, bağ, bahçe verildi.”

Zorunlu okuma yaşındaki çocukların ancak dörtte biri okula gidebilmektedir. Halkın eğitimi ise hiç çözülmemiş bir sorundur. Erkeklerin % 7’si, kadınların ise % 0,4’ü okuma yazma bilmektedir. Lozan anlaşmasıyla ülkemize Osmanlı döneminden kalma 107,5 milyon lira borç bırakılmıştır. Yıllık taksitleri zamanla 3,5 milyon altına çıkmak üzere başlangıçta 2 milyon altın lira olarak belirlenmiştir. Eski devrin ikinci ipoteği ise başta demiryollarının tamamı olmak üzere, Ereğli-Zonguldak kömür madenleri, elektrik, gaz, tramvay, su, telefon, liman ve fenerler üzerindeki yabancı haklarıdır. Bunların millileştirilmesi de önemli miktarda paraya ihtiyaç göstermektedir (Meydan, 2011).

Nüfusun yüzde 80’i toprak ekonomisine bağlı olup, milli gelirin yaklaşık yarısı tarımdan elde edilmektedir. Köylü perişan, tarım yöntemleri ise ilkelidir. Köy evlerinin çoğu kerpiçtendir. Elektrik, su ve kanalizasyon yoktur. Tarım, saban ve öküzle yapılmaktadır. Çiftçilikle geçinenlerin birçoğu ilaç ve giysi alabilecek ekonomik olanaklara sahip değildir (Ergin,1977).

Resim 22. Ankara Beypazarı
Tantalı Örencik Köyü

(Eba.gov.tr)

Ülkemiz özetle bu koşullar altındadır. Ekonomik durum çok kötüdür. Yaşanan finansal sorunlar nedeniyle devletin ekonomik yaşamı geliştirmek için çok fazla hareket alanı bulunmamaktadır. Bu koşullarda, devletin on paraya bile muhtaç olduğu bu yıllarda devlete gelir sağlayan kurumların başında “Orman Müdürlükleri” gelmektedir. Yürürlükte olan “Orman Nizamnamesi” hükümleri çerçevesinde orman satılarak gelir elde edilmektedir. Ormanların tahrip edilmesi nedeniyle eleştirilen bu işleyiş ve yapılanmanın aynı zamanda Cumhuriyetimizin kurulması ve geliştirilmesinde önemli bir rol oynadığını da görmek gerekmektedir. Bu nedenle Cumhuriyetin ilk yıllarında orman müdürlüklerinin faaliyetlerine son verilmesi mümkün olamamıştır.

Özetle, Cumhuriyet ilan edildiğinde ülkemiz çok fakirdir. Kentlerimiz yorgun, yıkık döküktür. Devlet borç içindedir. Ekonomik yaşam, devletin ayakta durması, ihraç edilen birkaç kalem hammadde ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Açlık, hastalık, barınma gibi birçok sorun vardır. Para yoktur. Bu koşullar altında devletin orman konusuna veya sorununa el atması olanaklı değildir. Bu konuda hemen bir politika belirleme noktasında yeterli donanım da bulunmamaktadır. İlk planda mevcut durumun devam ettirilmesinden başka bir çare de görülmediği anlaşılmaktadır. Kaldı ki, var olan 30 civarındaki orman müdürlüğü tarafından yapılmış ihalelerle satılan ormanlardan dolayı devletin bir geliri de söz konusudur. Orman işletmeciliğinden yani blok olarak ormanların şirketlere satılması sonucu elde edilen gelir çok önemlidir. A. Mithat’ın (1929) “Ormanlarımız Elde Ettiğimiz Hasılat ve Mevcut Teşkilat” başlıklı makalesinde bu gelirler Tablo 2’de ortaya konulmuştur.

Cumhuriyet ilan edildiğinde yıkık dökük, hastalıklı, harap, borçlu bir durumda olan ülkemizde var olan ve gelir getiren birkaç ekonomik faaliyet alanından

birisi de ormancılıktır. Bu nedenle orman satışı ile elde edilen gelirle ülkemizin kuruluşunda çok önemli işlev görmüştür.

1924 Bütçesi, Cumhuriyet'in ilk bütçesidir ve yalnızca 118,2 milyon liradır. 1924 Bütçesi'nde; eğitim, sağlık ve yatırımlarla ilgili kimi bakanlıklara ayrılan ödenekler ve bunların bütçe toplamı içindeki oranları aşağıda verilmiştir.

Bayındırlık Bakanlığı 14,2 milyon lira (yüzde 5,3), Milli Eğitim Bakanlığı 6,2 milyon lira (yüzde 5,3), Sağlık Bakanlığı 2,3 milyon lira (yüzde 2,1) Adalet Bakanlığı 4,6 milyon lira (yüzde 3,9) (Aydoğan, 2005).

Tablo 2. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Orman Gelirleri (A.Mithat, 1929)	Yıllar	Gelirler (TL)
	1923	1290143
	1924	1934090
	1925	2127819
	1926	2662531
	1927	2000000 +
	1928	2500000 +
	1929	3000000 (Tahmin)

Görüldüğü gibi orman satışından elde edilen gelirler 1924 bütçesi içerisinde çok önemli bir yer işgal etmektedir. Orman satışı ile bir bakanlığın (Sağlık Bakanlığı) bütçesi kadar gelir elde edilebilmektedir. Dolayısıyla devletin, cumhuriyetin kuruluş aşamasında bu gelir kaleminin oynadığı rolü iyi değerlendirmek gerekmektedir. Cumhuriyetin ilanı itibarıyla yeni bir ormancılık düzeni kurulamazdı. Çünkü yeni bir ormancılık düzeni kurmak demek, yeni gider kalemleri oluşturmak demektir. Bir taraftan orman gelirlerinizden vaz geçeceksiniz; diğer yandan da yeni giderlere yol açacak bir düzen oluşturacaksınız. Bu çok da mantıklı ve günün koşullarına uygun bir tercih değildi. Bu nedenle ormanların bir süre daha tahribine tahammül edilmiş, **“vatanın vatan için istismarına”** 1937 yılına kadar engel olmak olanaklı olunamamıştır.

Devlet orman işletmelerinin kurulması için başlangıç sermayesi gereklidir. İşletme için ayrılacak sermayenin kısa süre içerisinde geri dönüşü olanaklı değildir. Bu nedenle başta salgın hastalıklar olmak üzere çözüm bekleyen daha öncelikli birçok sorun vardır. Orman işleri, orman müdürlükleri bünyesinde, istenmeyen bir biçimde de olsa bir şekilde sürdürülebilmektedir.

Finansal Sorunlar

Devlet orman işletmeciliğine geçişte karşılaşılan bir başka sorun da devlet orman işletmesi kuracak paranın olmamasıdır.

M. Ali Salih tarafından yayınlanan *“Orman İşletmesinde Devlet ve İhale Usulleri”* başlıklı makalede (M.A.Salih, 1931^{a,b}) devlet orman işletmeciliğine geçiş için *“halen hükümetin ormanları işletecek derecede bir sermayesi yoktur. Kadroya bir memur alınması bile sorun oluşturmakta iken bu kadar büyük miktarda personeli idare edecek paranın bulunamayacağına”* işaret etmektedir. Gerçekten de Cumhuriyet kurulduğunda devlet ekonomik olarak çok güçsüzdür. Savaştan yeni çıkmıştır. 1924 yılında kurulmaya çalışılan Karadere Orman İşletmesi örneğinde devlet işletmesi için ayrılan ödeneğin 10 yılda geri alınabileceği düşünüldüğünde, devlet orman işletmeciliğine geçilmesi konusunun çok kolay karar verilecek bir konu olmadığı anlaşılmaktadır.

A.Cevat da (1930) personel yetersizliği ve finansal olanaklar açısından Türkiye ormanlarının tamamında devlet işletmeciliği uygulanması olanaklı olmadığına ve bu nedenle işe öncelikle bir kısım önemli ormanlardan başlanabileceğine işaret etmektedir.

Prof. Bernhard tarafından yazılan ve Yüksek Ziraat Enstitüsü tarafından 1936 yılında yayınlanan *“Türkiye Ormancılığının Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri”* isimli kitabın önsözünde (Orman ve Av, 1937^b), teşekkür bölümünden sonra *“Bugün artık ormancılık sorunlarının çözümü bir iş ve tartışma konusu olmayıp, gereken paranın teminine bağlı bulunmaktadır.”* ifadesi ile finansman sorununa işaret etmektedir. Bernhard’ın orman kanununun hazırlanması ve meclis gündemine getirilmesi konusundaki başarılarından dolayı zamanın Tarım Bakanı’na yönelik olarak dile getirdiği temenniler de aynı hususu destekler içeriktedir: *“Gelecek nesiller Mublis Erkmen’i, bu cesur adamı yaptığı işten dolayı şükranla anacaktır. Orman işleri için gereken para sorununun da çok yakın bir zamanda çözümü ile memleketin selameti ve ulusun refahı uğrındaki gayretlerinin başarıya ulaşması özellikle temenni olunur.”*

Prof. Dr. Şeref Nuri İlkmen (1937^a) de orman kanunu tasarısı hakkında kaleme aldığı makalesinde, *“Devlet ormanların idaresini üzerine alınca yapılacak işlerin görülmesi ve işletmelerin finanse edilmesi için de paraya ihtiyaç olacaktır. İşte bu paranın sağlanması kanun tasarısının en önemli konularından birisidir”* diyerek finansman sorununa işaret etmektedir.

Gerçekten de yasa öncesinde orman müdürlüklerinde görev yapan teknik personel sadece ihale ile orman satışı işleri ile uğraştığı için, ne çok fazla paraya ne de

personeler ihtiyacı söz konusu idi. Oysa devlet orman işletmeciliği bu açıdan kolay değildir. Çünkü devlet orman işletmeciliğinde orman kadastrosu, orman haritaları, tahdit işleri, istatistik işleri, ormanların korunması, fidanlık ve ağaçlandırma, odun üretimi, kereste üretimi gibi birçok yeni iş alanı ortaya çıkmaktadır. Bütün bu işlerin yapılabilmesi için hem paraya ve hem de çok sayıda yetişmiş personeler ihtiyacı duyulmaktadır. İşletmeler ormanlara yakın yerlerde kurulmalıdır. İşletmelerin kurulduğu yerlerde işçi yoktur. Ulaşım olanakları söz konusu olmadığı için uzaklardan toplanacak işçilerin konaklaması gerekmektedir. Sadece işçilerle ilgili bu örnek bile işletme kurulması için ne büyük sorunlarla karşılaşıldığını göstermektedir.

Prof.Dr.Selahattin İnal (1946) Yüksek Orman Mektebi'nde öğrenci olduğu yıllarda (1930-1933) okulu ziyarete gelen yetkili bir devlet adamının sorun ve isteklere verdiği cevabı şöyle aktarmaktadır:

“Kabul ediniz ki, deniz ortasında bir gemi batmakta ve bütün yolcuları var olan bir sandalla sabile taşımak zorundadır. Siz, buradaki sandalcının yerinde olsanız ne yaparsınız? Yolcuları önem derecesine göre sıraya koyar ve bunları hızla sabile taşımaya başlarsınız. İşte devlet, buradaki sandalcıdır. Ve emin olunuz ki, sıra size gelmektedir.”

Bu ifadeler devletin ormancılık işlerinde neden geciktirildiğinin anlaşılabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Aslında yukarıdaki ifadeler Atatürk döneminde çok güzel özetlemekte ve hangi koşullar altında nelerin başarılabilirdiğini de göstermektedir. Yukarıda da özetlendiği gibi cumhuriyetin ilanını takip eden yıllarda devletin hemen her alanda atılım yapması gerekmektedir. Ancak halk fakir, özel girişim yok denecek düzeyde ve devletin gelir kaynakları çok sınırlıdır. Cumhuriyetin ilanından 6 yıl sonra bu kez de aşağıda açıklandığı gibi küresel ekonomik kriz ortaya çıkmış ve kıt kanaat gelişmekte olan ekonomimiz bu krizden derinden etkilenmiştir. Kriz sonrasında ise bu defa da II. Dünya Savaşı hazırlıklarına başlanılmıştır. Bu dönemde yaşanan küresel ekonomik kriz ve II.Dünya Savaşı ekonomik gelişmemize sekte vuran en önemli gelişmeler olmuştur. Buna karşın Türk Orman Devrimi'nin bu süreçte gerçekleştirilebilmesi büyük bir başarı olarak değerlendirilebilir.

Resim 23. Atatürk Trakya Manevraları'nda, 17-20 Ağustos 1937

(eba.gov.tr)

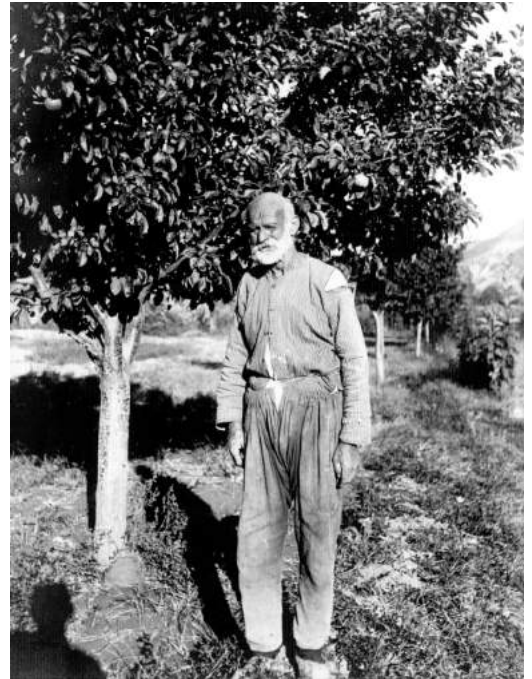
1929 Dünya Ekonomik Krizi

Halen dünyada yaşanmış olan en büyük ekonomik kriz 1929 Krizi'dir. Bu krizin dünyayı en az I. ve II. Dünya Savaşları kadar etkilediği de açıktır. Büyük bunalımın yol açtığı 1930'lar dünya tablosuna bakıldığında ekonomik krizlerin bazen insanlık tarihini etkileyecek boyutlara varabileceği rahatlıkla görülebilir. Bu yüzden ekonomik krizlere yalnızca ekonomik değil aynı zamanda sosyal, hatta politik bir olgu olarak da bakılmalıdır.

Bu Dünya Krizi'nin Türkiye ekonomisine olan yansımasıyla birlikte, 1930-1933 yıllarında ithalatta hızlı ve büyük daralma oluşmuştur. Bu daralma Türkiye ekonomisinde bir para krizinin yaşanmasına neden olmuştur. Ekonomik kriz ile oluşan güvensizlik ortamı, sermayenin reel yatırımlara yönelmesini engellemiştir. Üretimin düşmesi, talep yetersizliğinin oluşması ve işsizliğin artması, iktisatta devletin ekonomiye müdahale etmesini isteyen Keynesyen politikaların⁶¹ yükselmesine neden olmuştur. 1929 yılındaki dünya ekonomik krizinin ve olumsuz iklim şartlarının etkisiyle tarım sektöründeki gerileme, büyüme oranını da düşürmüştür (Açıkgöz ve Özkan, 2009, Ateş, 2007).

Cumhuriyetin ilanından itibaren ülkemizin dış dünya ile ilişkileri daha çok dış ticaretle olmuştur. Bu nedenle 1929 ekonomik kriz etkisini daha çok bu alanda göstermiştir. Tarımsal ürün ihracına dayalı dış ticaretimizde krizin etkisiyle tarımsal ürün fiyatlarının düşmesi sonucunda ülkemizde de iflaslar yaşanmıştır. Zaten fakirlikle mücadele eden ülkemiz açısından bu kriz gelişmeler, önünde çok önemli bir etki yapmıştır.

Türkiye 1930 yılına yaklaşırken, milli mücadeleyi kazanmış, Lozan'dan başarıyla çıkmış, gümrük esaretinden kurtulmuş, köklü reformlarına devam eden genç bir Cumhuriyet ülkesi olarak bütün dünyanın ilgisini çekmekteydi. Bununla birlikte 1929 krizi ülkemizi derinden etkilemiştir. Bu durum ormancılık alanında da istenen atılımların yapılmasını büyük ölçüde engellemiştir.

Resim 24. 1930'larda bir köylü

(W.Cramer)

61- İngiliz Ekonomist J.M.Keynes tarafından geliştirilen, kapitalist ülkelerde 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nden sonra başlayan devletin gerektiğinde ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini savunan makroekonomik teoridir.

Yetişmiş Personel Eksikliği

Yetişmiş personel yetersizliği iki boyutta ele alınabilir. Birincisi sayısal eksikliklerdir. Nitekim 1930 yılında ülkemizde 130 civarında orman mühendisi vardır. Yine Orman Ameliyat Mektebi ile kısa süreli kurslarda yetiştirilmiş 55 personel daha söz konusudur. Yani toplam 185 teknik personel görev yapmaktadır. Aynı yıl İstanbul'daki Orman Yüksek Okulu'nun öğrenci sayısı 55 olup, yılda 10 mezun vermektedir (A. Mithat, 1929). 1930-1934 yılları arasında okuldan sırası ile 6,4,5 ve 8 kişi olmak üzere toplam 23 mühendis mezun olmuştur (Ardıç, 1986).

Bilindiği gibi Orman Yüksek Okulu 1934 yılında "Orman Fakültesi" adını alarak Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne bağlanmıştır. Öğrenim süresi de 3 yıldan 4 yıla çıkarılmıştır. Bu nedenle de 1936 yılında mezun vermemiştir. Dolayısıyla 3116 sayılı Orman Yasası'nın ilan edildiği yıl olan 1937'de ülkemizde 150-160 orman mühendisi vardır. Bu nedenle ülkemizde kurulması planlanan devlet orman işletmeciliği için ve bu işletmeciliğin 3116 sayılı Orman Kanunu çerçevesinde öngörülen etkinliklerin yürütülebilmesi için yeterli yetişmiş personel söz konusu değildir. Mevcut personelin önemli bir bölümü de 1939 yılında patlak veren Dünya Savaşı sırasında ilan edilen seferberlik ile askere alınmıştır.

Personel sorunlarının ikinci boyutu ise, ormancılık teknik personelinin orman işletmeciliğini gerçekleştirmek amacıyla yetiştirilmemiş olması; o yıllara kadar uygulanan ormancılık sistemine uygun olarak yetiştirilmiş olmasıdır. Ormancılık eğitimi ülkede uygulanan ormancılık politikası çerçevesinde ormancılığın sadece ekonomik ve ticari kısmı ile sınırlandırılmıştır.

Aslında az sayıdaki yetişmiş personel ormanların bakımı, gençleştirilmesi, ağaçlandırma, ormanların sınırlandırılması ve kadastro işlemlerinin yapılması, üretim, transport, kereste üretimi vb. gibi alanlarda yeterli uzmanlığa sahip değildir. Çünkü orman yüksekokulu mezunları sözü edilen işleri yapmamaktadır. Bu nedenle okulun eğitim planlamasında daha çok ekonomi, denetim, hesap gibi konulara ağırlık verilmekte, ormancılık tekniği ile ilgili konular yüzeysel olarak ele alınmaktadır. Bu kitapta sıklıkla ifade edildiği gibi 1937 öncesinde ormancı teknik personel tarafından ormanları işletecek kişi veya kuruluşlar için mukavele hazırlamakta ve bu mukaveleye göre ormanların işletilmesi sağlanmaktadır. Bunun dışında teknik elemanlar mukavele olmaksızın ormanlarda kaçak kesim yapanlarla mücadele etmektedir.

M. Ali Salih (1931^a) tarafından da *"Yetişmiş Personel Eksikliği"* konusu; *"o zamana kadar yetişen ormancıların ormancılık tekniklerinden çok "yönetici" olarak yetiştirildiği, oysa bir orman mühendisi, orman müdürü veya orman müfettişinin öncelikle ormancılık bilimleri üzerinde eğitim alması gerekmektedir"* şeklinde açıklamaktadır. Uzman kişilerin olmaması veya sayıca az olmasının devlet orman işletmeciliği gibi bir girişimin başarı şansını azaltacağı üzerinde durulmakta ve böyle bir girişimin çok tehlikeli olabileceğine de işaret edilmektedir.

Orman Fakültesinin Kurulması

Ülkemizde ormancılık eğitimi köklü bir geçmişe sahiptir. Daha önceki bölümlerde de ele alındığı gibi 1857 yılında İstanbul'da kurulan “*Orman Okulu*” ülkemizin ilk eğitim kuruluşları arasında yerini almış ve bu tarih birçok ormancı tarafından da Türkiye’de ormancılığın başlangıç tarihi olarak kabul edilmiştir.

Cumhuriyet döneminde ise hemen her alanda yapılan devrimlerden belki de en önemlisi eğitim-öğretim alanında gerçekleştirilmiştir. Ülkemizde 1933 yılında Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde bir üniversite reformu gerçekleştirilmiştir.

Atatürk, bilim yerleri olan üniversitelere, öğrencilerine ve öğretim üyelerine çok önem vermiştir. Atatürk, cumhuriyeti kurduktan sonra yurtdışına yetenekli öğrencileri göndererek “*Üniversite Reformu*” için hazırlık yapmaya başlamıştır. Üniversite reformu öncesinde İsviçre Cenevre Üniversitesi pedagoji uzmanı Profesör Albert Malche Türkiye’ye davet edilir ve İstanbul Darülfünunla ilgili bir inceleme yaparak rapor yazması istenir (Erdem, 2012).

Malche’nin raporu da dikkate alınarak Almanya’dan Nazi Rejiminden kaçarak Türkiye’ye gelen çoğunluğu Yahudi asıllı bilim insanlarının katkılarıyla 1933 yılında İstanbul’da Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak Darülfünun’un yerine 2252 sayılı yasayla “*İstanbul Üniversitesi*”, Ankara’da da 2291 sayılı yasayla Ziraat Bakanlığı’na bağlı olarak “*Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü*” (YZE) kurulmuştur.

Mustafa Kemal ATATÜRK üniversite reformunun yapıldığı yılın 1 Kasım’nda meclisin açılışında yaptığı konuşmanın bir yerinde bu reformla ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır:

“Arkadaşlar!

Üniversite tesisine verdiğimiz ehemmiyeti beyan etmek isterim. Yarım tedbirlerin kısır olduğuna şüphe yoktur. Bütün işlerimizde olduğu gibi maarifte ve kurulan üniversitede de radikal tedbirlerle yürütmek kati kararımızdır”

Atatürk, üniversiteyi ülkenin kalkınması, her yönüyle gelişmesi için kültür politikasının da önemli kurumu olarak görüyordu. Atatürk üniversite reformuyla *“Türk devriminin ilkelerini savunacak ve siyasal iktidarın desteği olacak bir üniversite oluşturmayı”* hedeflemiştir (Erdem, 2012). Ziraat Bakanlığı’na bağlı olarak kurulan Ankara YZE kurulduğu yıl itibarıyla, Tabii İlimler, Ziraat, Veteriner ve Ziraat Sanatları fakültelerinden oluşturulmuştur.

YZE ilk kurulduğu dönemde eğitim ve öğretim çalışmalarını Alman bilim insanlarının katkılarıyla gerçekleştirmiştir. Bir yıl sonra çıkarılan 2524 sayılı kanun ile o zamana kadar Ziraat Bakanlığı’na bağlı olarak İstanbul’da bağımsız bir rektörlükle yönetilen Yüksek Orman Okulu kaldırılarak bir fakülte haline getirilmiş ve 5. Fakülte olarak YZE’ne bağlanmıştır. Eğitim süresi de 4 yıla çıkarılmıştır (Gümüş, 2012).

Resim 25.
YZE’nün
Kurulması’nın
Basındaki Yeri

Başlangıçta YZE Orman Fakültesi öğrencileri ilk 2 yıl Ankara’da sonraki 2 yıl ise İstanbul’da öğrenim görmekteydiler. 1944-1945 öğretim yılından itibaren ise sadece 1-2. sönestre öğrencileri Ankara’da (Botanik, Zooloji, Kimya, Fizik, Matematik derslerini Tabii İlimler Fakültesi’nde, Ormancılığa Giriş ve Meteoroloji derslerini de Ziraat Fakültesi’nde) görmekte; 3-8. sönestr öğrencileri de İstanbul’da öğrenim görmekteydi (İlkmen, 1974).

Orman Fakültesi’nin YZE serüveni 1948 yılına kadar sürmüştür. Bu yılda çıkarılan bir yasa ile Orman Fakültesi biyolojik ve ekonomik yönleri ağır bastığı

için İstanbul Teknik Üniversitesi'ne değil (İlkmén, 1974), İstanbul Üniversitesi'ne bağlanmıştır.

Kutluk (1967), İstanbul'da faaliyet gösteren Yüksek Orman Okulunun 1934 yılında fakülteye dönüştürülerek YZE'ne bağlanmasını ile ormancılığın bilimsel bir hüviyet kazandığını ifade etmektedir. Bizce de ormancılık eğitiminin fakülte düzeyine dönüştürülmesi ile Türk Orman Devrimi'nin en önemli altyapısı oluşturmuştur. Böylece ülke ormancılığı için ihtiyaç duyulan teknik personelin çağdaş bir anlayışa göre yetiştirilmesine başlanılmıştır.

Bu gelişme İnal (1946) tarafından ***“77 yaşındaki yaşlı (Yüksek Orman Mektebi), 1934 yılında emekliye ayrılmış, yerine YZE ailesi içinde sadece mübendis yetiştirmekle kalmayan ve aynı zamanda ülkemizin bütün ormancılık sorunlarını da tek tek ele alan bir fakülte kurulmuştur”*** diyerek, YZE Orman Fakültesi ile eğitim bu kurumunun aynı zamanda ormancılık sorunlarıyla ilgili araştırmaların da başlatıldığına işaret etmiştir. Bu nedenle YZE'ne bağlı olarak Orman Fakültesi'nin kuruluşu ülkemizde ormancılık sorunlarıyla ilgili araştırmaların da başlangıcını oluşturduğu söylenebilir.

Yüksek Orman Mektebi'nin kapatılarak YZE bünyesinde bir Orman Fakültesi kurulması da Türk Orman Devrimi'nin en önemli öğelerinden birisi olarak değerlendirilebilir. İnal⁶² (1946), Yüksek Orman Mektebi dönemi ile YZE Orman Fakültesi döneminin 1946 yılında geldiği noktayı şu ifadelerle karşılaştırmaktadır:

“Dün, mektebin önündeki bahçe, sade bir bostandı. Bu gün onun yerini, boyu 10 metreyi aşan çeşitli orman ağaçları ile süslü bir bitki bahçesi kaplamaktadır. Çünkü mektebin dersaneleri nemli ve ışıksızdı. Bu günkü fakültenin geniş pencereci dersanelerinde, dolan ışıkla gönüş açılmaktadır. Dün eski binanın okuma salonlarında gaz lambası yanardı. Şimdi koridorlardan bile yüzlerce mumluk elektrik ampullerinin ışıkları taşmaktadır. Çünkü mektepte, meslek dersi okutan hocaların asistanlarla beraber sayısı 7'yi geçmezdi. Bu gün bu sayı daha şimdiden 25'i bulmuştur. Dün bu mektepte okuyan öğrenci sayısı 3 sınıf birlikte 24'tü. Oysa bu gün, 4 sınıfta okuyan 240 genç meslektaş vardır.”

62- Prof.Dr.Selahattin İnal, 1909 yılında Tarsus'da doğmuştur. 1930 yılında girdiği Yüksek Orman Mektebi'nden 1933 yılında mezun olarak Yüksek Orman Mühendisi diploması almıştır. 1935 yılında açılan bir sınavı kazanarak Tarım Bakanlığı tarafından ormancılık öğrenimi ve doktora yapmak üzere Viyena'ya gönderilmiş, burada 1939 yılında Orman Mühendisi ünvanı almıştır. Aynı yerde doktora çalışmasına başladığı sırada İkinci Dünya Savaşının çıkması üzerine yurda çağrılmış ve YZE Orman Fakültesi'nde Asistanlık görevine atanmıştır. 1940 yılında yeniden Viyena'ya gitmiş, 1941 yılında doktorasını tamamlayarak yurda dönmüştür. 1950 yılında İ.Ü.Orman Fakültesinde Ormancılık Politikası ve Amenajman Kürsüsü'ne eylemli Doçent olarak tayin olmuş, 1956 yılında da Profesörlüğe terfi etmiştir (Özdönmez, 1974). Görüldüğü gibi İnal, hem Yüksek Orman Mektebi dönemini ve hem de Fakülte dönemini yaşamıştır.

İbrahim Kutsi'nin Karadere Devlet Orman İşletmesi Denemesi (1924)

Ülkemizde ormanların devlet tarafından işletilmesi, bazı meslektaşların karşı görüşte olmalarına karşın yerli yabancı birçok uzmanın üzerinde görüş birliği içerisinde olduğu bir konudur. Devlet orman işletmeciliği ve bu anlamda bir orman işletmeciliğinin yürürlüğe konacağı bir orman kanunu uzun yıllar boyunca Türk ormancısının özlemi olmuştur. Karadere denemesi bu açıdan önemli bir aşama olarak görülebilir (Gümüş, 2017). Bu denemeyi ormancılık tarihi açısından çok önemli gören Kozak (1938), Meşrutiyet döneminde bazı bakanların ve yabancı uzmanların belirsizliklerle dolu yaklaşımlarından sonra Cumhuriyetin ilanını takip eden yıl içerisinde bu konunun biraz daha aydınlandığını, bununla birlikte konunun asıl yörüngesinde gelişmediği yani amacından saptığını ifade ederek, haksız bir şekilde ormancılık tarihine geçen bir Karadere macerasına girildiğine ve hiçbir olumlu sonuç alınmadan bu girişimden vaz geçildiğine işaret etmektedir.

Kozak (1938), bu amaçla kurulan örgütü de eleştirerek, örgütün devlet orman işletmeciliğini başaracak nitelikte ormancılardan oluşmadığını, sadece Karadere ormanlarının içinden geçecek olan demiryolu yapımı için örgütlenmiş; mühendis, ressam, inşaat ekibi, şube başkanı gibi 43 kişiden oluştuğunu, postacı ve odacı kadrolarıyla idare müdürü unvanını taşıyan bir ormancı olduğunu, işin başında da *“İbrahim Kuddusi (Pol Stoker)”*’ın bulunduğunu ifade etmektedir. Aynı makaleden anlaşıldığına göre orman işletmesi için alınan bir miktar ödenek ile Karadere vadisinde bir miktar demiryolu ve birkaç kulübe yapılmış, ardından da bu faaliyete son verilmiştir. Buna gerekçe olarak da, bu girişimin devlet orman işletmesinin yapılabilmesi konusunda derinlemesine incelemeler yapılmadan bu işe girilmesinin ve sanki ormanı işletmek için ilk önce ve kesinlikle bir demiryolu yapmak gerekliymiş gibi bir anlayışla işe başlanması gösterilmektedir. Sonuçta Kozak ilk devlet orman işletmeciliği girişimini *“Karadere Hezimet-i”* olarak isimlendirmekte ve bu sonucun *“devlet orman işletemez, işte Karadere ortada”* şeklinde yapılan değerlendirmelerin söz konusu olduğunu, aslında Karadere Hezimet-i’nin Türk ormancılarının eseri olmadığını, *“belki, vaktiyle bilgisine gereğinden fazla güvenilen ve kendisinden alınan ilhamla bu işe girildiğini ve aslında Türk dahi olmayan merhum İbrahim Kuddusi’nin (Pol Stoker) eseri”* olduğunu ifade etmektedir.

Başarısız Karadere örneği ülkemizde devlet orman işletmeciliğine geçiş sürecini geciktiren hususlardan birisi olmuştur. Nitekim M. Ali Salih (1931a) tarafından kaleme alınan *“Orman İşletmesinde (Devlet ve İhale Usulleri -1)”* başlıklı makalede *“Devlet işletmesini bir kere tecrübe ettik acı neticeler aldık. -Kötü örnek örnek olmaz- diye genel bir kural vardır. Bununla birlikte orman üretiminin devletleştirilmesi çok uzun incelemelerden sonra kararlaştırılması gereken önemli bir konudur”* demek suretiyle konuya ihtiyatlı yaklaşılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Üzüm ve İncir İhracatında Yaşanan Kutulama (Ambalaj) Sorunları

Üzüm ve incir kutusu üretimi uzun yıllar Türk ormancısını ilgilendiren bir sorun olarak görülmüştür. Üzüm ve incir ihracatında daha önceki bölümlerde de ifade edilen ambalaj sorunu vardır. Reçineli olmadığı için göknar kerestesinden üretilmesi gereken kutu sorunu çözülememiştir. Doğası gereği 1000 metre rakımın üstünde yetişen göknarlar kesilerek İzmir'in ihtiyacı olan göknar kerestesi üretilmemektedir. Çünkü göknarın yetiştirme ortamına ulaşılacak bir ulaşım ağı veya mekanizması yoktur. Yukarıda da değinildiği gibi bu amaçla 1924 yılında girilen Karadere projesi sonuçlandırılmamıştır. İhtiyaç duyulan göknar kerestesi yurt dışından alınmaktadır. Bu da maliyeti artırmakta ve rekabet şansını zayıflatmaktadır.

İktisat Bakanlığı Dergisi kayıtlarına atfen bildirildiğine göre (Orman ve Av, 1929^a), ekonomik krizin patlak verdiği 1929 yılı itibarıyla İzmir'de 5 adet kutu brikası vardır fakat yaklaşık 20 bin m³ tomruk işleme kapasitesine sahip bu işletmelerin ihtiyacı karşılayamadıkları anlaşılmaktadır (Gümü, 2017).

Üzüm ve incir dışsatımında yaşanan kutulama sorunu 1930'lu yılların sonuna doğru da çözülebilmüş değildir. Nitekim 1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı Orman Kanunu'nun çıkarılış gerekçeleri arasında da yerini alan bu konuda zamanın TBMM Başkanı Mustafa Abdülhalik Renda (1937), devlet orman mülkiyeti ve işletmeciliği konusunda İktisat Bakanı Celal Bayar'a atfen *"İktisat Vekili diyor ki; ben kabul edilmiş esaslara prensip olarak muhalif değilim. Yalnız iktisadi bir durum vardır. Memleketin iktisadi durumu ile alakadar olan ihraç malları vardır. Mesela üzüm, incir, yumurta... Bunların kereste meselesi zaman zaman meclise kadar aksediyor. Bazen lazım olan keresteliği temin imkânı olmuyor ve hariçten getirmeye mecburiyet hasıl oluyor. Bu kanun kabul edilip de yürürlüğe konacak olursa tabi bütün ormanlar devlete intikal edecektir. Devlet teşkilatını birdenbire yapacak maddi olanaklara sahip değildir. Şu halde bütün bu fabrikalar kereste yokluğu yüzünden atıl bir hale geleceklerdir. Nihayet memleketin ihracatı bundan çok zarar görecektir. Gümrük kapılarını açıp hariçten kereste getirmek meselesi bir nazariye olarak kabul edilse bile gene arzu ettiğimiz maksat hasıl olmayacaktır"* demektedir. Burada sözü edilen fabrikalar, elbette yukarıda sözü edilen kutu fabrikalarıdır.

Zamanın İktisat Bakanı Celal Bayar (1937) da konu ile ilgili olarak mecliste şu beyanlarda bulunmuştur:

"Biz nihayet uluslararası piyasanın gelişimine uyarak mallarımızı satmak zorundayız. Mallarımızın ambalaj, nakliye ve benzeri bütün masrafları diğer ülkelerin aynı işler için harcadıkları paradan ve fiyattan fazla olursa ihraç mallarımız, doğal olarak bundan etkilenir. Kutuluk kereste fiyatının çok olması ve hatta Yunanlıların bizden daha ucuz kereste tedarik ettikleri ve bu suretle üzümlerimize rakip oldukları hakkında şikâyetler oldu."

Resim 26. Celal Bayar

(Eba.gov.tr)

Bunun üzerine inceleme yaptım, ilgilileri çağırdım, kendileri ile anlaşma yaparak fiyatları belirledik, fakat mahsulün yarısında gördüm ki, bana verilen sözü tutmanın imkânı yok gibidir. Benim için çok şiddetli ve endişeli bir hayat başladı, memleketin ürünlerini uluslararası piyasanın istediği şekilde çıkarmak için önlemler almıştım. Fakat bu önlemler işe yaramamaktadır. Büyük bir ürünümüzün felaketi karşısında bulunuyordum, hatta geceleri uyum kaçtı. Ciddi bir durumla karşı karşıya olduğumu anladım. Nihayet hariçten kereste getirtmeye karar verdim. Hariçten kereste getirtmeye başladığım zaman da bunun da ne kadar zor olduğunu bu sayede öğrendim. Eskiden yabancı ülkeler bize kereste satmaya istekliydiler. Fakat bugün Ruslar vermiyor. Sebebini kendileri bilir. Yugoslavya son zamanda Bosna-Hersek'i elde ettiği için çok miktarda kereste kullanıyor. Onlar da kereste satmıyor. Kuzey memleketlerden kereste gelirdi. Çok zamandan beri bu ülkelerle ilişkilerimiz kesintiye uğradı. Şimdi onlarla ilişki kurduk. Sipariş verirsiniz, sizin için ayrıca kereste üretmeyi düşünüyoruz, diyorlar. Bu cevabı şüpheli görüyoruz. Güven veren bir cevap değildir. Bütün gücümüzle dahile teveccüh etmek gerekmektedir. Elimizde üzüm ve incir ambalajı için, portakalı söylemiyorum, kereste yoktur. Ülkemiz içerisinde bunun sağlanmasını da olanaklı görmüyorum. Hariçteki durumu anlattım. Ülkemiz ürünlerinin kereste ile ambalajı ciddi bir tehlike karşısındadır. Bunu ifade etmekle kendi duyduğum ağırlığın bir kısmını da size bırakıyorum. Bu sene geçen seneki kadar endişede değilim. Çünkü bu sorun hepimizin sorunu haline gelmiştir. Bu sadece İktisat vekilinin yapabileceği bir iş olmaktan çıkmıştır.”

Yine, 1937 yılında zamanın Tarım Bakanı çıkarılmakta olan orman kanununun meclisteki müzakereleri sırasında ormanlardan beklenen ekonomik nitelikli işlevleri sıralarken öncelikle maden direği ve meyve (üzüm, incir ve portakal) kutularından bahsederken kutulama konusunda şunları söylemiştir (Erkmen, 1937):

“Memleketimizin ibraç malları arasında meyve, incir, üzüm ve portakal kutuları önemli bir yere sahiptir. Bu ihtiyaç sürekli artacaktır. Sadece üzüm ve incir kutusu

bugün bir sorundur. Gelecekte daha büyük bir sorun olarak kendini gösterecektir. Sadece üzüm ve incir kutusu günümüz koşullarında ihtiyaç duyulan kereste miktarı 50-60 bin m³'ü bulmaktadır.”

Üzüm ve incir ihracatı ülkemizin en önemli ihraç ürünleri arasındadır. 1924 bütçesinin yaklaşık dörtte biri tutarında bir ihracat söz konusudur. Bu nedenle sorun önemli bir ülke sorunudur. Mevcut orman işletmeciliği düzeni ile kutu sorununun çözülemediği anlaşılmıştır. Devlet işletmeciliği ile bu sorunun da çözüme kavuşacağı düşünülmektedir.

1945 yılında TBMM bütçe müzakereleri sırasında Tarım Bakanı'nın yaptığı bir açıklamada kutu sorunundan bahsetmemektedir. Bakan, ***“Bizim devlet orman işletmeleri hem talihlidir hem başarılıdır. Çünkü bu işletmeler açılır açılmaz hemen kendilerine verilen işleri yürütmek zorundadırlar. Zira kanun orman işletmelerinin açıldığı yerde, ormandan başka türlü yararlanmayı yasak etmektedir. Dolayısıyla bir yerde işletme açtığımız zaman hızla organizasyonunu tamamlamak, onun donanımını sağlamak ve işe başlamak zorundayız. Bu çok kolay bir şey değildir. Takdir buyurusunuz ki orman mahsullerinden bazalarına karşı olan ihtiyaçlar geri bırakılmayacak derecede acil ihtiyaçlardır. Maden direği, travers, selüloz sanayi için tomruk ihtiyaçları bunlar arasındadır”*** (Hatipoğlu, 1945) demek suretiyle acil ihtiyaçları ortaya koymuştur. Böylece kutu konusu yaklaşık 10 yıllık bir süre içerisinde önemli bir sorun olmaktan çıkmıştır.

Kutu ihtiyacı Devlet orman işletmeciliğine geçişimizde etkili olmuştur. Bununla birlikte devlet ormancılığına geçiş ile birlikte İzmir'in kutu ihtiyacının tamamen ortadan kalktığını söylemek de olanaklı değildir. Nitekim Atabek (1953) tarafından yayınlanan bir makalede 1951 yılında 37085 m³ göknar kereste, 4765 m³ çam kereste ithal edilmiştir. 1952 yılında ise İstanbul limanına 80504 m³ göknar kerestesi, 1022 m³ çam kerestesi, İzmir limanına 42809 m³ göknar kerestesi, 2926 m³ çam kerestesi, Mersin Limanına 5021 m³ göknar, 15295 m³ çam kerestesi ithal edilmiştir. Böylece 1952 yılında yurt dışından toplam olarak ülkemiz 128939 m³ göknar, 28835 m³ çam kerestesi satın almıştır. Gümüş (2017), özellikle İzmir limanından yapılan göknar kerestesi ithalatının kutu yapımı ile ilişkilendirilmesinin olanaklı olduğuna işaret etmektedir.

Devam Eden Mukaveleler

Devlet orman işletmeciliğine geçiş süreci üzerine etkili olan konulardan birisi de Mersin'den Trabzon'a kadar işletilmesi olanaklı bütün ormanların işletilmek üzere anlaşmalarla şirketlere verilmiş olmasıdır. Özellikle kıyılarda olmak üzere 1930'lu yıllar itibarıyla 10-40 yıl arasında değişen sürelerle ekonomik öneme sahip ormanların hemen tamamının kanun gücünde olduğu ifade edilen mukavelelerle işletme hakları şirketlere verilmiş olması dikkati çekmektedir. Söz konusu mukavelelerin yürürlükten kaldırılmasının güç olduğu, küçük müteahhitler bir tarafa 2.5 milyon TL⁶³ sermayeli Zingal, 2 milyon TL sermayeli Bozüyük⁶⁴ ve 1 milyon TL sermayeli Bafra kereste fabrikaları⁶⁵ (Karadeniz Orman İşletme A.Ş.) gibi işletmelerin elinde olan ormanların geri alınması olanaklı görülmemektedir. Geri kalan ormanlarda ise, ekonomik anlamda işletmecilik bir anlam ifade etmemektedir. Sadece verimi düşük veya ulaşım olanakları kısıtlı ormanlarda uygulanacak devlet orman işletmeciliği ile özellikle 1929 ekonomik krizi de dikkate alındığında mukaveleleri devam eden özel işletmelerle rekabet edebilmek oldukça güç görülmektedir (Salih, 1931^b).

Resim 27. Bozüyük (Bozüyük) kereste fabrikasının bir ilanı

(Orman ve Av, 1930)

63- Şirket sermayeleri Yiğitoğlu'na atfen Yücel Çağlar (2012)'dan eklenmiştir.

64- Bozüyük ormanlarında 3 adet kereste fabrikası yapılmıştır. Bu fabrikalar yöre ormanlarını işletme hakkını satın alan Albay İbrahim Çolak'a ait olup, ormanın derinliklerinde yer alan kereste fabrikalarından itibaren Bozüyük'ten geçen demiryoluna kadar yaklaşık 23-25 km uzunlukta oluşturulan hava hattı kurulmuştur. O yıllarda Eskişehir Somdöken dağlarında faaliyet gösteren Manizadeler şirketi bünyesinde çalışan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu vatandaşı Franz Stoger (İbrahim Kutsi) tarafından kurulduğu tahmin edilen bu hat ve fabrikalar çok büyük maliyetlerle oluşturulmuştur.

65- 1929 yılında inşa edilen Bafra Kereste fabrikaları Türkiye İş Bankası'nın da ortak olduğu ve Kızılırmak havzasından 100-200 km uzaklıklardan suyla yüzdürülerek Bafra'da toplanan tomrukların işlendiği Anadolu'nun ilk sanayi kuruluşlarından.

Gerçekten de 3116 sayılı orman kanunu yürürlüğe girdiğinde ülke genelinde geçerli 33 orman sözleşmesi (mukavele) söz konusudur. Bu sözleşmelerin sona eriş tarihleri 1938 ile 1947 arasında değişmektedir (Balkır, 1957). 1939 yılında yürürlükte bulunan sözleşme sayısı 19'dur.

Bunlardan en önemlisi yabancı sermayenin ağırlıklı ortak olduğu Zingal Şirketi sözleşmesiydi.

Bu şirket 1926-1945 yılları arasında faaliyet göstermiştir. Sözleşme süresi dolmadan 1945 yılında faaliyetleri durdurulmuş ve tesisler devletleştirilmiştir. Ayancıkta yer alan kereste fabrikası ile Çangal yöresinde oluşturulan, içerisinde bir sinemanın da yer aldığı, odun yakarak elektrik üretilen bir santrale de sahip tesisler, bu şirketin yaptığı yatırımlar arasındadır. Öte yandan 1940 tarihli bir rapora göre (Yılmaz, 2012), Zingal şirketinin orman içerisinde kurduğu ulaşım sistemi, 32,3 km hava hattı, 92,8 km dekovil hattı, dekovil hattında çalışan 9 lokomotif, 19,1 km sürütme oluğu, 6,5 km kuru oluk, 17,5 km su oluğu ve kanal, 33,9 km sürütme köprüsü, 10,4 km traktör yolu ve 130 km öküz, manda ve atların kullandığı sürütme yolundan oluşmaktadır.

Resim 28. Zingal Şirketi'nin bir reklamı

(Orman ve Av,1930)

Rize’de yer alan Kurayı Seba (İkizdere Köyü) sözleşmesi ise en pürüzlü sözleşmeydi. Diğer 17 sözleşme ise çok varlıklı ve siyasi etki sahibi kişilere ait bulunmaktaydı. Zaten, o yıllarda dünyayı kasıp kavuran genel ekonomik kriz nedeniyle sözleşmelerin çoğu, kredi veren bankaların kontrolüne geçmişti. Bankalar da bu sözleşmelerden kurtulmaya çalışıyorlardı (Ardıç, 1986).

Devlet Orman İşletmeciliğine Karşı Görüşler

O dönemde yerli-yabancı birçok uzman, devlet orman işletmeciliği konusunda aynı fikirde olup konuyu hararetle savunmakta ve yasalaşmasını da özlemle beklemektedirler. Bununla birlikte karşı görüşte olanlar da söz konusudur. M. A. Salih de bunlardan birisidir. O'na göre Devlet, orman işletme işine müdahale etmemelidir. Çünkü bunun çeşitli sakıncaları söz konusudur. Bu sakıncalar (M. A. Salih, 1931^a):

- “1. Devlet işlerinde formaliteye çok önem verildiğinden harcamalar ve üretim işleri özel kesim ve müteahhitler kadar düzenli olmaz. Her orman için ayrı tesisler, işletme müdürleri, idare meclisleri, bilimsel ve bilimsel olmayan çok sayıda memur, hepsi birer gider kaynağıdır. Bunlar ne derece azaltılsa bile tamamen ortadan kaldırılmaz. Devlet şirketlere oranla çok daha fazla masraflar yapacaktır.*
- 2. Devlet görevlileri mutlak bir ticaret amacından ziyade her zaman maddi manevi sorumluluk korkusuyla bazı kayıt ve koşullara bağlı kalarak onlar haricinde bir iş yapmayacaktır. Memur düşüncesiyle ticari zihniyet kesinlikle birleşemez.*
- 3. Devlet ormancılığı, özel kişilerin, girişimci ve sermayedar kimselerin artmasına/ gelişmesine engel olur. Hatta onları tamamen başka alanlara yönlendirir. Bu ilke istenen ve çoğalmasında arzu edilen sanatkârların azalmasını ülkemiz gibi iktisadi sahası dar olan yerlerde ne küçük sermaye büyüyebilir, ne de büyük sermayeler iş görme olanağı elde eder.*
- 4. Devlet katlanmak zorunda olduğu büyük masraflar dolayısıyla kereste fiyatlarını artıracak ve böylece odun pahalılığı gündeme gelecektir. Buna bazı dış koşullar da eklenecek olursa durum daha da kötüleşir. Örneğin, Rusya'nın bir “damping siyaseti” var ki maliyet fiyatından daha ucuz mal satmak demektir. Şimdiye dek dünya ceviz üretiminde Türkiye'nin çok büyük önemi vardı. Oysa Rusya cevizlerinin hammadde olarak Avrupa'ya gönderilmesini yasaklayınca, ilgililer ülkede plakaj fabrikaları yapmak zorunda kaldılar. Bugün Avrupa piyasasına mamul halde diğer ülkelerden daha ucuz mal sevk ediyorlar. Böyle bir rekabet karşısından devlet nasıl başarılı olacak ve hangi teşkilatla daha ucuz mal satmayı başarabilecektir?*
- 5. Sermayenin oluşması ve düzenlenmesi konusunda devlet çok yetersiz bir yere sahiptir. Bireyler tasarruflarını da sermayeye ekler, devlet ise gelir fazlasını bazı ihtiyaçlar dolayısı ile başka alanlara yönlendirmek ister.*
- 6. Devlet sermayesi bağımsız veya bağlı bir bütçe ile belirleneceği için ödenek alıp vermek çeşitli fasıllar üzerinden aktarma yapmak işleri geciktirecektir. Ödenek gelmeden işe başlanamayacağı için söz gelimi amenajman işleri gecikecektir.*
- 7. Devlet teşkilatının günden güne değişim gösteren ihtiyaçları, dünya üretimi miktar ve derecesini takip etmesi olanaklı değildir. Bu nedenle piyasalarda*

sürekli krizler meydana gelebilir.

8. *Hükümet kamu yararı değerlendirmesiyle halkın yararlanmasına karşı çıksa bile bunda ayardı kaçırarak ve her zaman aşırıya kaçacaktır.*
9. *Piyanın ve ticaretin öyle gerekleri vardır ki o anlarda acil kararlarla mal devredilmeli ve durma hızla hareket edilebilmelidir.*
10. *Devlet son derece protokole uygun hareket eder, yöntem ve muhasebesi tüccarınkine benzemez. Bu yönü ticari esnekliğe aykırı ve ağırdır. Şirketlerde devlet gibi biçimsellik söz konusu değildir. Devlet zarar ederse sonuçta varlığından kaybeder, şirketler ise sermayelerini kaybetmemek için çok akılcı hareket etme zorunluluğu vardır.*
11. *Devlet işletmesi aynı zamanda siyasi iradeye bağlıdır. Hükümet partisinin azınlıkta kalması tarifeler, satışlar, iç ve dış yönetim bunun üzerinde çok etkili olur.*
12. *Devlet memurlarını bazı hükümler çerçevesinde tayin ve azledebilir. Bu durum kolay değildir. Görevi ihmal eden bir memur hakkında gereğini yapmak zordur. Şirketler ise işine yaramayan memuru hemen uzaklaştırır.”*

M. A. Salih tarafından yukarıda açıklanan hususların tamamı ekonomik veya yönetsel konularla ilişkilidir. Ormanların tahrip edilmesiyle ilişkili değildir. Aynı uzman ormanların tahrip edilmesini, ihale yönetiminden ziyade işletme koşullarına bağlamaktadır. Hemen Devlet orman işletmeciliğine geçilmesinin yanlış olacağına işaret etmekte ve “işletme bir yöntem, bir siyasettir. Fes çıkarıp şapka giymeye benzemez. Ciddi ve uzun araştırmalara ihtiyacı vardır. Memleketi, yörenizi, harici iyice öğrenmek, bilmek, anlamak ister. Yeni sene bütçesine konan birkaç yüz bin liralık ödenek bir değer ifade etmemektedir. Milyonlar lazımdır.” (Salih, 1931^b) şeklinde bir yaklaşıma sahiptir.

Aynı yıl bir başka makalesinde de M. Ali Salih (1931^b) “üçüncü ve özellikle orman politikamızın yönünü belirleyecek en önemli sorun da Devletin orman işletmesidir. Devletin orman işletmesi, daha doğrusu ormanlar üretiminin devletleştirilmesi birçok ve uzun incelemelerden sonra kararlaştırılması gereken çok önemli bir ilkedir. Benim kanaatimce devlet orman işletemez. Çünkü asıl devlet otoritesi kendisinin ticaret değil, aksine teşvik ve ticarete yön verme sistemine dayanır. Devlet bir otoritedir. Hak verir, ama almaz. Devlet bireyin hukukuna sahip olmaz, o ancak bireye hak dağıtmakla yükümlüdür. Bu nedenle devletin ticaret hayatına girmesi kabul edilemez. Bu hukuksal durumu dikkate almasak bile uygulamayı düşünmüyoruz. Bir zamanlar oluşturulan Bolu-Karadere Ormanları İşletme Müdürlüğü’nün kötü sonucu unutulmamıştır, diye düşünüyorum. Bu açık örnek hükümetin orman işletmesinde nasıl bir başarısızlığa uğrayacağını önceden bildiren bir gerçektir” diyerek bir taraftan şirketlere verilen işletme hakların kesintiye uğratılmasının birey hukukuna saygısızlık olacağına, diğer taraftan da 1924 yılında denenen Karadere Devlet Orman İşletmesi uygulamasının başarısızlığına işaret etmektedir.

Özel İşletmecilik Düzeniyle Ülke İhtiyacı Karşılanamamaktadır

Yıllarca yaşanan orman yıkımları nedeniyle ormanlar sadece sarp dağlarda yaşama olanağı bulabilmiştir. Bu bölgelere yol yapımı çok zordur. Ayrıca pahalıdır ve kolay ve kısa sürede yapılamamaktadır. Bu nedenle bu yörelerde yol yapımı ile birlikte odun üretimi çoğunlukla karlı bir iş olamamaktadır. Bu yönüyle özel kesimin ilgi gösterebileceği bir alan değildir. Özel kesim uzun yıllar sadece ulaşım kolaylığı olan yerlerde işletmeciliğe talip olmuştur. Doğal olarak diğer alanlar özel kesimin ilgi alanına girmemiştir. Ulaşım kolaylığı olan yerlerde yapılan işletmecilik sonucunda buralarda da ormanlar önemli ölçüde yok olmuş veya azalmıştır. Dolayısıyla ormanları özel şirketlere ihale etmek yoluyla ülkenin orman ürünlerine olan ihtiyacının karşılanması olanakları ortadan kalkmıştır.

Gerçekten de ulaşım olanaklarının kısıtlı olmasına bağlı olarak özellikle Cumhuriyetin ilanından sonra ormanları işletmek kolay değildir. Bu dönemde kurulan ve Devlet ormanlarda işletmecilik imtiyazı alan büyük şirketler deniz kıyılarından içerde, dağlarda yer alan ormanların işletilmesi için büyük yatırımlar yapmışlardır. Yatırım yapabilme kapasitesi olmayan küçük işletmelerin ise üretim yeteneklerinin düşmesi sonucu orman ürününe olan talebin karşılanamadığı görülmektedir. Dolayısıyla devlet ormanlarının işletilmesinin özel kesime satılmasından elde edilen gelirler giderek düşmektedir. TBMM zabıt ceridelerinden⁶⁶ (TBMM, 1934) elde edilen bilgilere göre 1930'lu yılların başında gerçekleşen ormancılık gelirleri şöyledir:

1931: 1448989 TL

1932: 1391824 TL

1933: 1850000 TL

1934: 1580000 TL (Tahmin)

Görüldüğü gibi ormancılık gelirleri cumhuriyetin ilk yıllarında 2 milyon TL'ler düzeyinden 1 milyon TL'lere gerilemiş, bütçe içerisindeki oranı da çok düşmüştür. Nitekim 1924 bütçesine oranlandığında yüzde 1.6 (1934090 TL / 118000000 TL) oranında gerçekleşen ormancılık gelirleri 1934 yılında reel gelişmeler dikkate alınmadan bile yüzde 0.5 (1580000 TL / 184000000 TL) düzeyine gerilemiştir.

Tüm bu nedenlerle ülkemizde devlet orman işletmeciliğine geçiş için uzun süre beklemek gerekmiştir.

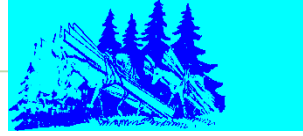
Prof. Dr. Şeref Nuri İlkmen (1937^b) Nizamname gereğince ülkemiz ormanlarının küçük ve büyük ölçekli işletmeler tarafından işletildiğine işaret ederek;

“Devletin ihale edilmiş bu tür ormanlar üzerinde denetim hakkı vardır. Fakat bütün bunlara rağmen Türkiye’deki ormanlar özel sermayenin azgın dışlarından kurtulmuş durumda değildirler. Bu açıdan bakıldığında orman kanunu tasarısı asırlarca süren bu tarzdaki işletme sistemine son vermek için, devlet ormanlarının devlet tarafından işletilmesi ilkesini benimsemiştir.

Biz orman kanunu tasarısının öngördüğü bu yepyeni hükümle Türkiye’nin ormancılık politikasında yeni bir devrin açılacağını ve bu devrin iyi ve planlı bir şekilde işleyen bir organizasyona dayanması suretiyle de, hayırlı olacağını sanıyoruz. Çünkü şimdiye kadar Devlet mülkiyetinde olan ormanlar ormanla hiç alakası olmayan girişimcilere ve sadece kazanç amacıyla bu işe atılmış olan müteahhitlere terkediliyordu. Devletin bu durum karşısında ormanların idare ve işletilmelerini bizzat ele almayarak müteahhitlere terk etmesi ile de ormanların memlekete olan faydaları feda ediliyordu. Özellikle Türkiye gibi ormanları daha çok muhafaza ormanları yapısında olan bir ülke için, bu tarz işletmenin büyük ve kötü sonuçlar doğuracağını da görmemek olanaklı değildir.”

Resim 29. Ormancılıkta müteahhit işletmeciliği

(Kerim Yund, 1943)

Prof. Bernhard’ın Etkisi

1937 yılında yürürlüğe giren 3116 Sayılı Orman Kanunu ülkemiz ormancılığının en önemli yazılı belgesidir. Bu belge, 1910’da Hoca Ali Rıza, 1917’de Veit ve Stoger ve özellikle de 1926 yılında da Prof. Robert Bernhard tarafından hazırlanan tasarıların somut bir sonucudur.

Resim 30.
Prof. Robert Bernhard

Cumhuriyet öncesi ve sonrasında ormancılığımızın batı uygarlıkları gibi düzenlenebilmesi amacıyla yabancı ülkelerden birçok uzman getirtilmiştir. Bu uzmanlardan en önemlisi, ormancılığımızın yörüngesinin belirlenmesinde en büyük etkisi bulunan Söchiscter Land Forst Maister Prof. Robert Bernhard'dır. Bernhard 1926-1929 ve 1934-1937 yılları arasında iki farklı dönemde 6 yıl gibi çok uzun yıllar ülkemizde yaşamıştır. Birisi 1926, diğeri de 1934 yılında olmak üzere iki kez orman kanunu tasarısı hazırlamıştır. Her iki tasarı da birçok değişikliğe uğratılmış olmakla birlikte 3116 sayılı orman yasası ve onun devamı niteliğinde olan yürürlükteki 6831 sayılı orman yasasının temel kaynağı niteliğindedir. Bu nedenle Bernhard Türkiye ormancılığı açısından çok önemli bir kişidir. Yasanın yürürlüğe girmesinde özellikle Prof. R. Bernhard'ın büyük bir etkisinin olduğu söylenebilir. 1926-1929 yılları arasında ve 1934-1935 yıllarında ormancılığımıza bir yön vermesi düşüncesi ile ülkemizde görevlendirilen Prof. Bernhard'ın tespitleri 3116 sayılı orman yasası öncesinde ülkemiz ormancılığının durumunun anlaşılması bakımından ilgi çekicidir. Tanyel'in (1987) verdiği bilgilere göre Prof. Bernhard ülkemiz ormancılığı için şu tespitleri yapmaktadır:

- **Türkiye ormanlar tahrip edilmektedir.**
- **Türkiye'de orman tahribatı yakın bir zamanda duracaktır. Çünkü bu gidişle 20 yıla kalmadan ormanlar bitecektir.**
- **Türkiye ormanlarından yararlanma biçimi belirlenmemiştir. Neresi devletin, neresi şahısların belli değildir.**
- **Bu günün biçimi ile ormancılık yönetimi ormanları koruyabilecek, devletin yararlanma haklarını tanıtabilecek ve ormanları teknik gereklere uygun olarak işletebilecek güçte değildir.**
- **Bütün Devlet mekanizması ormanlara karşı ilgisizdir, ormanın değerini takdir etmiyor, onu ihmal ediyor, gerçeği kavramış ormancıların sözü dinlenmiyor.**

Prof. Bernhard tarafından 1926 yılında hazırlanan, ancak yasalaşması mümkün olmayan orman yasa tasarısı ve daha sonraki dönemlerde de bu anlamdaki ısrarlı talepleri bir sonuca ulaşamamıştır. Muhtemelen çabalarının boşa gittiğini düşünmektedir. Bernhard'ın (1929), 3116 sayılı orman kanunu öncesinde yaptığı son hamle olan ve doğrudan Mustafa Kemal Atatürk'e yazdığı bir mektubun (Ek 2) bir cümlesi çok ilginçtir. Bernhard mektubunda,

“Eğer bütün Türkiye ormanları talana terk edilecekse, bu takdirde Türk Devletinin herhangi bir orman yasasına gereksinimi yoktur”

diyerek anılan yasanın çıkarılması konusunda çok etkili bir hamle yapmıştır.

Bernhard, ormancılık örgütünün yapılanması, ağaçlandırma, ormanların korunması, ormanların amenajman işlerinin düzenlenmesi, ormancılık eğitim-öğretim etkinliklerinin geliştirilmesi konularında önemli hizmetler vermiştir.

Bernhard, tüm bu konulardaki çalışmalarını raporlar, konferanslar, yasa tasarıları ve Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde orman ve ziraat öğrenimi gören öğrencilere verdiği dersler biçiminde değerlendirmiştir. Bu hizmetleri arasında en önemlileri *“Türkiye Ormancılığının Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri”* adlı eser (Bernhard, 1935) ile 1937 yılında yürürlüğe konan 3116 sayılı ilk orman kanununun hazırlanmasına yaptığı katkılardır (Girgin, 2016).

İstanbul'da faaliyet gösteren Orman Yüksek Okulu Bernhard'ın önerisiyle 1926 yılından itibaren bağımsız bir rektörlük ile yönetilmeye başlanılmıştır. Bernhard tarafından 1927 yılında verilen bir *konferansta “Genç ormancıları Avrupa’ya göndererek bunların ilim sabasında yetişmelerini ve ormancılığı öğrenmeleri temin edilmelidir”* (Kutluk, 1965) şeklindeki yaklaşımı sonucunda birçok mühendis Avrupa’ya gönderilmiş ve öğretim üyesi olarak ülkemize dönmüşlerdir.

Bernhard 1934 yılında Orman Yüksek Okulu'nun (İstanbul) Fakülteye dönüştürülerek Ankara'da bir yıl önce 1933 yılında⁶⁷ kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne (YZE) bağlanmasından sonra YZE Orman Fakültesi'nde *“Türkiye Ormancılığı”* dersini vermiştir.

Prof. Bernhard Prusya'da uzun yıllar Orman Genel Müdürlüğü, Tharandt Akademisi'nde de hocalık yapmıştır. Hazırladığı yasa tasarılarının yanında çeşitli konularda 100'den fazla rapor vermiş ve teklifler getirmiştir. Bernhard 1929 yılı Eylül ayında Ayancık ormanlarında bir taşıt kazası geçirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda da yara almış ve bir ayağı sakat kalmıştır. Yaşı ileri ve engelli olmasına karşın ormanları gezme ve dolaşma sırasında gençleri ve sportmenleri çok geride bırakacak kadar yürüyebilmekteydi (Kutluk, 1957^b).

Ormancılığımızı ve ülkemizi çok iyi tanıma fırsatı bulan Prof. Bernhard, Tharandt Yüksek Orman Okulu'nda verdiği ve sonradan Tharandt Ormancılık Dergisi'nde yayınlanan konferansında, 1926-1929 yıllarında Türkiye'de yaptığı büyük gezilerde ormancılığımız hakkında edindiği izlenimleri ayrıntılı olarak açıklamıştır. Bu açıklamalarında mevcut işletme biçimi ve yararlanma düzenine değinirken, yapılan tahripleri önleyecek tedbirlerle ilgili olarak, taahhüt⁶⁸ yönteminin karşısında

67- Türkiye'de Atatürk'ün talimatlarıyla ülkemize gelen İsviçreli Profesör Albert Malche'in verdiği rapor doğrultusunda çıkarılan 2252 sayılı yasa ile çağdaş anlamda yükseköğretim ihtiyacını karşılamayan Darülfünun'un yerine, İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. Yine aynı yıl çıkarılan 2291 sayılı yasa ile Ankara'da Yüksek Ziraat Enstitüsü (YZE) kurulmuştur. Bu iki kurum da aslında üniversite yapısındadır. İkisi de rektörlük ve rektörlüğe bağlı dekanlıklarla yönetilmektedir. Aralarındaki fark sadece YZE'nün Tarım Bakanlığı'na bağlı olmasıdır. Bu kurumların kurulmasında ve gelişmesinde Nazi Almanyası'ndan kaçıp Türkiye'ye gelen yabancı bilim insanlarının önemli rol oynadığı bilinmektedir.

68- Mukavele ile orman satılması

olmuş, “ormanda istismar ve tasarruf bir elde birleştirilmeli, ağaç satışı tomruk halinde yapılmalı, hiçbir koşulda kesilmeden önce ağaç verilmemeli, ilkelerini savunmuştur. *“Türkiye’de tasarruf ve istismar bir elde birleştirilmelidir”* sözü açıkça devlet ormanlarına sahip çıkmalı ve kendi ormanlarını bizzat işletmeli anlamını ifade etmektedir (Pınar, 1957).

Zamanın Tarım Bakanı’nın 15 Nisan 1927 tarihinde mecliste yaptığı konuşmada Prof.Bernhard’ı kastederek,

“Bir Alman Profesörün fikrini söyleyeceğim: Ormanlarınızın bir insafsız mikrobi vardır. O da müteahhitlerdir”

diyerek (Ardıç, 1987) bundan sonraki yönetim tarzının ne olması gerektiğine de ışık tutmaktadır.

Bernhard tarafından 21 Ekim 1926 tarihinde sunulan orman yasa tasarısının gerekçesinde; *“Avrupa’da genel müdürlükler bütün orman işlerinin sevk ve idaresini, orman müdürlükleri kendilerine bağlı olan bölgelerin işlemlerini ve orman idaresi ile halk ve devletin diğer şubelerinin yönetimleri arasındaki ilişkilerinin düzenlenmesini, orman fen memurları ise kendi sorumluluklarındaki orman alanlarının doğrudan doğruya işletme ve yönetilmesi konularını üstlenirler. Sonuncular, yani orman fen memurları devlet ormancılığının özel işletmelerde takip edilen ekonomik ilkeler çerçevesinde işletme ve yönetimini ele alan ve dolayısıyla orman ile en yakın ilişkide olan organlardır.”* diyerek ***“Orman Bölge Şefinin”*** devlet orman işletmesindeki rolüne işaret etmekte; Türkiye’de öncelikle ormanları bilimsel yöntem ve kurallar çerçevesinde işletmek söz konusu olmalıdır, hükmüne varmaktadır. Gerçekten de bu tasarının 4. maddesinde bu görüş ve ilkeyle bağlantılı olarak bütün ormanların devlet elinde bulundurulması amaçlanmış ve aynı tasarının 15. maddesinde ***“Devlet ormanlarının işletilme ve idaresi münhasıran Ziraat Vekaletine aittir”*** ilkesi yer almıştır (Pınar, 1957).

Prof. Bernhard, inceleme ve görüşmelerinden sonra hazırladığı ancak, yasalaşması ve dolayısıyla da yürürlüğe girmesi olanaklı olamayan orman kanununun, ***“Orman Tarifi”*** başlığını taşıyan 1. Bölümü’nde orman tanımına yer vermiştir. İki kısım halinde incelenebilecek olan bu tanım aşağıda verilmiştir (Bingöl, 1990):

“Odun maddesi, bununla beraber tali ürünler alınmasına yarayacak; kendi kendine veya emekle yetişmiş, yetiştirilmiş, yetişecek ve yetiştirilecek ağaç, ağaççıklar topluluğuna, toprakları ile beraber orman denir. Etrafı tamamen veya çoğunlukla ormanla çevrili arazi de ormanların dış kenarlarındaki doğal vejetasyon ve ormanın gelişiminin gerektiği miktar arazi de ormandan sayılır.”

Bernhard tarafından yapılan bu orman tanımı, aşağıda incelenecek olan 3116, 4785, 5653 ve 6831 sayılı yasalarda yapılan tanım ile önemli ölçüde benzerlikler

göstermektedir. Bu yasalarla yapılan tanımların Bernhard tarafından 1926 yılında hazırlanmış bulunan yasadan esinlenmiş bulunduklarını; onu kaynak almış olduklarını söylemek olanaklıdır.

Tanım incelendiğinde, orman kavramının ormancılığı da içine alacak bir şekle dönüştüğü görülmektedir. Çünkü daha sonraki bölümde de üzerinde durulacağı gibi **“Ormancılığı, toplumun orman ürün ve hizmetlerine olan gereksinimini süreklilik ilkesi çerçevesinde karşılamak üzere yürütülen etkinlikler”** olarak tanımlamak olanaklıdır. Buna göre Bernhard tarafından yapılan tanımın ilk bölümü ile ormana işlevsel bir anlam yüklenmeye çalışılmış ve orman, odun ve odun dışı ürünlerin elde edilmesine yarayan bir kaynak olarak görülmüştür. Sadece geçmişte yetişmiş veya yetiştirilmiş ağaç ve ağaççık toplulukları değil, gelecekte yetişecek veya yetiştirilecek ağaç ve ağaççık toplulukları da orman kavramı içerisine dahil edilmiştir. Bunun yanında orman bütünlüğü içerisinde kalan yerler ile ormanın gelişim bölgesi içerisinde bulunan alanlar da orman kavramı kapsamında değerlendirilmektedir (Gümüş, 2004).

Günümüzde yaşanan ve orman kanununda yer bulamamış ancak Yargıtay içtihatları ile çözülmeye çalışılan **“Orman İçi Açıklık”** sorunu veya olgusu Bernhard tarafından ilgi çekici bir biçimde açıklığa kavuşturulmuştur. Bernhard **“Orman İçi Açıklık”** kavramını kullanmamıştır. Buna karşın **“Etrafı tamamen veya çoğunlukla ormanla çevrili arazi de ormanların dış kenarlarındaki doğal vejetasyon ve ormanın gelişiminin gerektiği miktar arazi de ormandan sayılır”** diyerek orman içi açıklıkların orman sayılması gerektiğini ve ayrıca ormana bitişik olan ve ormanın gelişimi için gerekli olan ağaçsız alanların da orman kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Prof. Bernhard’ın ülkemize ikinci defa gelişinde hazırladığı 7.11.1934 tarihli yasa tasarısının 51. maddesinde **“Ormanlar mal sahipleri tarafından işletilir. Buna göre devlet ormanları da, bu ormanların sahibi olan devlete, dolayısıyla Ziraat Vekaletine izafeten Orman İşleri Umum Müdürlüğü tarafından işletilir”** denilmektedir (Pınar, 1957). Böylece Prof. Bernhard’ın ikinci tasarısında da devlet orman işletmeciliğinin öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Nitekim 1937 yılında yürürlüğe giren 3116 sayılı orman yasasının 31. maddesinde **“Devlet ormanları, devlet tarafından işletilir”** denilerek Bernhard’ın bu yaklaşımı kabul edilmiştir. Konu daha sonra yürürlüğe giren 1956 tarih ve 6831 sayılı orman yasasında da aynı biçimde ele alınmıştır. Benzer şekilde 1961 ve 1982 anayasalarında da aynı şekilde yer alan **“Devlet ormanları, kanuna göre devletçe yönetilir ve işletilir.”** hükmü ile kabul edilmiştir.

Kanımca Bernhard’ın Türkiye ormancılığına yaptığı en önemli katkılarının birisi de daha önce de ifade edildiği gibi Atatürk’e 1929 yılında yazdığı mektuptur (Ek 2). Mektupta Prof. Bernhard, çok kibar bir üslupla yaşananlara karşı tepkisini ifade etmektedir.

“*Ekselans*” hitabıyla başlayan mektupta (Orman ve Av, 1929^b) öncelikle ormanların önemi ve gördüğü işlevler ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Mektubun bu açıklamalarından hemen sonra ülkemizdeki ormancılık düzeninin ormanları nasıl yok ettiğini şöylece ortaya koymaktadır:

“Türkiye’nin hemen her tarafında ormanların müteahhitler tarafından işletilmesi için imtiyazlar verilmiştir. Bu türlü işletmelerin orman için olan kötü sonuçlarını en iyi bir şekilde Bozüyük ormanlarında görmek olanaklıdır. Buradaki durum kısaca “orman tahribi” sözcükleriyle ifade edilebilir. Yerli Türk şirketleri bu şekilde hareket ederlerse, Türk ormanlarının korunması konusunda yabancı şirketlerden ne beklenebilir? Zira bunlar için tek amaç orman işletmesinden olabildiğince fazla para kazanmak ve bu amaçla ormanda var olan ve kıymetlendirilmesi olanaklı olan odunu, hemen ve en kısa sürede hıza indirmekten ibarettir. Hiç kimse, hatta bir kısım Türk ormancıları bile düşünmüyorlar ki, bazı yaşlı ağaçların daima ormanda kalması gerekir. Eğer ormanların korunması ve ekonomik olarak yaşaması isteniyorsa bu taktirde mukaveleli şirketlerin yaptıkları gibi, ormandan değerlendirilmesi olanaklı olan bütün ağaç varlığının kısa bir zamanda ve bir defada çıkarılmasına izin vermemek gerekmektedir. Durum, başka yönden değerlendirildiğinde, ormanın odun üreten bir fabrika olmadığı görülür. Orman toprağı tek başına odun üretemez. Toprak ancak orman ağaçlarıyla bir arada ve beraberce odun üretebilir. Bir orman ancak yaşlı (hemen yararlanılabilen), genç (henüz yararlanılamayan), orta yaşlı (tamamından yararlanılamayan) ağaçları içerdığı ve bu ağaç varlıkları belirli bir oranda birbiriyle karışık bulunduğu ve orman alanına uygun bir şekilde yayılmış olduğu durumda sürekli ve tamamen yararlanılabilir ve kesime olgun odun verebilir. Türkiye’nin bakir ormanları, bu yapıdaki normal işletme ormanları niteliğinde değildir. Bu ormanlarda, Avrupa’nın işletme ormanlarına karşılık genç ve orta yaşlı ağaçlar yoktur. Oysa bunlar, toprağın su ve besin maddelerinden hava ve ışığın yardımıyla öncelikle odun üretmek görevinden sorumludurlar. Bu ağaçlar, odun üreten bir çeşit makine durumundadırlar. Bakir Türk ormanları, genellikle sadece yaşlı ve hemen yararlanılabilen ağaçlardan oluşmaktadır. Bunun içindir ki, yaşlı ağaçlar Avrupa işletme ormanlarındaki genç ağaçların görevlerini hiç olmazsa bakir orman, normal işletme ormanı şekline sokuluncaya kadar üzerlerine almak zorundadırlar. Bu nedenle, yaşlı ağaçların kesim çağına ve bir defada çıkarılmaya uygun görünmelerine karşın, bir defada ve toptan çıkarılmaları doğru değildir.⁶⁹ Mukaveleli şirketlerin genel olarak talep ettikleri gibi bu ağaçların hızla ormandan çıkarılmaları hiç bir şekilde kabul edilemez. Çünkü bu şirketlerin transport ve odun işleme tesisleri için yatırdıkları büyük sermayeyi mümkün olan hızla amortize ve para sahiplerine iade etmek istemeleri gayet doğaldır. Bununla birlikte çoğu zaman şirketlerin istekleri yerine getirilmekte ve kesime olgun bütün ağaçların kısa zamanda ve nakliyat

69- Doç.Dr.Selahattin İnal 1950 yılı itibarıyla, 1929 varlığına işaret edilen bu yaşlı ormanların çeşitli nedenlerle hemen tamamen ortadan kalktığına işaret etmektedir.

giderlerini azaltmak amacıyla belirli alanlardan ve imkanlar oranında aynı zaman süresince çıkarılmalarına izin verilmektedir. Bu yolla sadece münferit – genellikle kötü ve işe yaramaz- tohum ağaçlarının yer yer gözüktüğü geniş çıplaklıklar ortaya çıkmaktadır. Kesimler sırasında yaş ve çap kademeleriyle ağaç sayısı arasında normal bir oran sağlanmadığı gibi ağaçların orman alanlarına dağılımında da herhangi bir denge dikkate alınmamaktadır. Ormanın hasılatı ile beraber odun üreten makineleri de birlikte çıkarılmaktadır.”

Görüldüğü gibi Bernhard, müteahhit işletmeciliğinin ormanların sonunu getireceğini örneklerle ortaya koymaktadır. Aslında bu durumun sadece Türkiye için geçerli olmadığına işaret eden Bernhard Romanya’da, Bulgaristan’da, Yugoslavya’da ve Amerika’nın bir çok yerinde de taahhüt yoluyla büyük orman satışlarının hemen hemen her zaman orman tahribiyle sonuçlandığına işaret etmekte ve Türkiye’de iyi ormanların, ancak orman istismarının şimdiye kadar karlı olmadığı, ulaşılması zor, arızalı dere içlerinde ve yamaçlarda kaldığına değinmektedir.

Mektubunun son bölümünde, yıllarca yaptığı uyarıların dikkate alınmaması nedeniyle serzenişlere yer verilmektedir:

“Türk Devleti özellikle harekete geçerek bütün araç ve kuvvetleriyle ormanların son artıklarını kesinlikle korumaya ve ormanın ülkeye sağladığı yukarda açıkladığımız toplumsal hizmetlerini garanti altına almak zorundadır.

Türkiye’de ormanların korunması konusunda şimdiye kadar yapmış olduğum bütün girişimler sonuçsuz kaldığı içindir ki, bugün doğrudan doğruya zatı devletlerine başvurmaya cesaret ediyorum. Türkiye’nin mevcut su kuvvetlerini ülke ekonomisine daha yararlı kılmak amacıyla bütün olanak ve yolları aramakta olduğu şu an, akarsuların düzenlenmesinde memba yörelerindeki ormanların korunması konusunun en iyi araç olduğuna işaret etmek için özellikle uygun görülmüştür.

Türkiye’yi tamamen terk etmeden önce, devlet tarafından bana verilmiş olan ve yerine getirilmesi sorumluluğumda olan bütün görevleri eksiksiz olarak yapmış olmak endişesiyledir ki, ormanların bugünkü sınırları içinde ve iyi bir durumda korunmaları amacıyla kişisel olarak zatı devletleri nezdinde de teşebbüste bulunmak istedim. Tarafımdan hazırlanan ve Türkiye ormancılığının görevleri şeklinde nitelendirilen orman kanunu tasarısı da aynı amaçları gütmektedir. İki yıldan beri Büyük Millet Meclisine sevk edilme üzere bekleyen bu tasarı her tarafa özel mukavelelerle karşılaşmaktadır. Eğer bütün Türkiye ormanları istismara terkedilecekse bu takdirde Türk Devletinin herhangi bir orman kanununa da ihtiyacı yoktur. Buna göre akarsuların memba kısımlarındaki ormanlar da tabrip olunabilirler. Ancak balen büyük ölçüde planlamalara konu olan su tesislerinin olumlu başarılar sağlamak için gerekli olan ilke ve olanakları da ortadan kaldırılmış olur.”

Bağımsız Bir Orman Bakanlığı'nın Kurulmamış Olması

Orman ve ormancılık konusu ülkenin en önemli sorunudur. Ormanlar tüm bir ülke için vazgeçilmez tek hammadde kaynağıdır. Ülkede sanayi gelişmemiştir. Hemen her şey oduna bağlıdır. Ancak ormancılık etkinlikleri öteden beri Ticaret, İktisat, Ziraat gibi bakanlıklar bünyesinde yönetilmektedir. Bu durum orman yasasının yıllar boyunca ele alınamamasının nedenlerinden birisi olarak gösterilmektedir.

Resim 31. Türk ormancısının hayali olan bağımsız “Orman Bakanlığı” yıllar sonra, 1969 yılında kurulabilmiştir

(<http://www.sondakikahaberleri.info.tr>)

Nitekim 3116 sayılı orman yasasının meclisteki görüşmeleri sırasında Aydın Milletvekili Tahsin San (TBMM, 1937) “*Orman işlerinin 15 yıldan beri sürüncemede kalmasının bir nedeni de ormanlar oldukça önemli ve ülkemiz için yaşamsal bir sorun olduğu halde, bağımsız bir bakanlık bünyesinde görülmemesidir. Gerçekten de orman sorunu, başlı başına bir bakanlık oluşturacak kadar önemlidir. Yeni bir kanunla müsteşarlıklar oluşturulması söz konusudur. Bu anlamda bir de Orman Bakanlığı kurmakta acaba bir engel var mıdır? Bütçeye sadece bir bakan ödeneği eklenecektir. Bu bakanlık görevine ormancılıktan anlayan uzman ve çalışkan bir arkadaş getirilirse bu iş için daha iyi olur ve daha iyi yönetilir, kanaatindeyim*” diyerek ülke ormancılığına yön vermek açısından yaşanan gecikmenin bağımsız bir bakanlık kuruluşuna yer verilmemiş olmasının da etkili olduğunu savunmuştur.

Türk Orman Devrimi: 3116 Sayılı Kanun

Birçok bilim insanı tarafından “**Çağdaş Ormancılığa Geçiş**” anlamını taşıyan 3116 sayılı kanun⁷⁰ (Özdönmez ve ark., 1996, Eryılmaz, 1985, Eryılmaz ve Tolunay, 2015, Aydın, 1999, Erdönmez, Atmış ve Özden, 2010, Köse, 2017) her yönüyle bir devrimdir. Başta orman tanımı ve orman kadastro olmak üzere, muhafaza ormanları ve ormanların korunması, ağaçlandırma, tüm ormanlar üzerine kamu denetimi, orman yangınlarının söndürülmesi konusunda yeni mükellefiyetler gibi birçok alanda yenilikler söz konusudur. Yasanın daha çıkmadan önce, tasarı aşamasında bile büyük bir heyecan yarattığı anlaşılmaktadır. Çıkarılacak yasaya olan ihtiyaç Prof. Dr. Şeref Nuri İlkmen (1937^a) tarafından şöylece özetlenmektedir:

“Ülkemizde bir orman sorunu ve bir ormancılık davası vardır. Bu dava günümüzün davası değildir. O çok eskiden başlayan ve memlekete bağlı olan her vatandaşın içini sızlatan bir davadır. Biz bu davanın başındayız ve onun gün geçmeden halledilmesini istiyor ve özliyoruz. Bu isteyiş ve özleyişte haklıyız. Çünkü ormanlarımızın tabiri Türkiye’nin çoraklaştırılması demektir. Çorak ülkeler ise ölümle kucaklaşan ülkelerdir. Oysa Türkiye yepyeni hamlelerle ortaya çıkmış ve yaşamak isteğini/inancını içtenlikle hissedilen bir ülkedir. Bu ülkenin ülkesi yemyeşil bir ülke olmaktır. Bu ülkeye ulaşmak ve gerçekleştirmek ise ülke ormanlarını kurtarmak ve çorak alanlarını ağaçlandırmakla olanaklıdır. Kuşkusuz bu bir zaman işidir. Ancak, hemen başlanması gereken bir iştir.

Türkiye ormancılığının ıslahı ve düzelmesi için teknik ve ekonomik ilkeleri en rasyonel şekilde içerisinde toplayan bir orman kanununun çıkarılması ve onun tavizsiz olarak uygulanması zorunludur. Ülkemizde şimdiye kadar böyle bir yasa düzenlenememiştir. Türkiye Cumhuriyeti ulusal ekonomisini tamamlayan diğer öğelerde olduğu gibi ormancılık alanında da en kötü koşullar içerisinde bocalayan bir orman idaresini ve bu idarenin amacı, hedefi belli olmayan nizamnamelerini ve talimatnamelerini devraldı. 1869⁷¹ tarihinden beri zamanla çıkarılan bu nizamname ve talimatnameler belirli bir ormancılık politikası etrafında toplanmış hususlar değildi. Hepsi eksik ve yetersizdi.

1869 tarihli orman nizamnamesi aynı Almanya’nın ortaçağ orman nizamnameleri gibi çoğalan ihtiyaçlarla azalan orman varlığı arasında bir denge amacı güdüyordu. Bu nizamname hükümleri iki grupta toplanmıştı:

70- Tam metni ek 3’te verilmiştir.

71- Orman Nizamnamesinin çıkarılış tarihi bazı bilim insanları tarafından 1869 yılı olarak verilmektedir. Bu tarih hicri ve miladi takvimler arasındaki geçişten kaynaklanmakta olup, konu Özdönmez ve arkadaşları (1989) incelenmiş ve miladi takvime göre nizamnamenin tarihi 1870 olarak düzeltilmiştir.

- Ormanların işletilmesi,
- Orman suçlarının cezalandırılması.

Bununla birlikte bu iki grupta toplanmış bütün hükümler çağdaş bir ormancılık yaklaşım veya felsefiyle ortaya konmuş hususlar değildi. Nizamnamenin 1. maddesi devlet, nabiye ve vakıf ormanlarını kendi çerçevesi içerisinde topluyor ve buna karşın özel ormanları 8 Mayıs 1858 tarihli Arazi kanunnamesi hükümleri içerisinde sokuyordu. Bu biçimde yapılan sınıflandırma ormancılık politikası bakımından hiç de kabul edilmesi olanaklı olmayan bir yanıştı. Bundan başka nizamname hükümleri içerisinde işletme tekniğine ilişkin birçok eksiklikler de söz konusuydu. Bu nizamnameden sonra 5.9.1917, 11.10.1920, 15.9.1924 ve 25.5.1924 yıllarında ormancılıkla ilgili başka düzenlemeler de getirilmiştir.

Bununla birlikte bunların tamamı eksik, taraflı ve sakat görüşlerden oluşmaktaydı.

Bu sakatlıkları bir örnekle açıklamak gerekirse, 22.9.1924 tarihli kanunun 8. maddesinde “Muhafaza Ormanlarından” genel olarak bahsediyor. Bununla birlikte bunların hangi nitelikte ormanlar olduğuna veya olması gerektiğine hiç değinmiyor. Oysa bütün dünya orman kanunlarında hangi çeşit ormanların hangi bakış açısından muhafaza ormanı olarak ayrılabilceğine ilişkin kesin ve açık hükümler vardır. Özensizce bir maddenin kanuna sıkıştırılması, o maddenin uygulamada gereksiz kalması ile sonuçlanır.

İşte ormancılığımızı toplu bir amaç ve belirli ilkeler çerçevesinde ele almayan bu kanunlar ve nizamların hükümleri yerine, politikası belli olan bir orman kanununa ihtiyaç vardı.

Yasa tasarısı ormanın alansal büyüklüğünün en az 5 hektar ve aynı zamanda toplu bir parça olması gerektiğine işaret etmektedir. Bizce bu tamamen göreceli bir ölçüdür. Orman kavramının böyle belirli bir alana sıkıştırılması hiçbir zaman kesinlik içermez. Bu alansal kısıt zamanla değiştirilebilir. Nitekim orman kavramı için “alansal büyüklük” bir ölçüt olamayacağından çeşitli devletlerin orman kanunlarında alansal büyüklük konusunda bir hüküm bulunmamaktadır. Nitekim orman kanunu tasarısının 4. maddesinde de 5 hektardan daha küçük olan alanların –gerektiğinde– orman kavramına dahil edilebileceğine hükmedilmektedir.

Orman kanunu tasarısında bir yerin orman sayılabilmesi için ağaçlarla kaplı olması zorunluluğu da yoktur. Bulundukları mevki ve vaziyet ve haiz oldukları hususiyet noktasından halkın, memleketin selamet ve menfaatine yarayacak ve ağaçla mestur olmayan sahaların da icabında orman kadastrosuna Ziraat Vekaletinin kararı ile ithal edilebileceğini kabul etmiştir (Madde 4).”

Yiğitoğlu (1937) da çıkarılan yasayı takdirle karşılayanlardandır. Eski sömürge

anlayışını eleştirmiş ve ormancılıkta yaşanan algısal değişikliği şöylece özetlemiştir: (Yığıtoğlu, 1937).

“Türkiye ormanları uzun yıllar boyunca sonsuz bir doğa varlığı olarak kabul edilmiş, hiçbir özen gösterilmeden herkes tarafından yağma edilmiştir. Daha sonraları ise Türkiye ormanları sadece maddi yarar sağlayacak bir varlık olarak algılanmış ve bu maddi yararları insafsızca kullanılmıştır. Bu zamanlarda devlet veya bireyler ormanların bir güzellik ögesi, bir sağlık faktörü, bir savunma aracı ve sonuçta ekonominin en iyi koşullarını sağlayan bir varlık olduğunu düşünmeden onların sadece objektif değerlerini ele geçirmeye çalışmışlardır. Ormanların bu şekilde algılanması, onların kökünden tabir edilmeleri ile sonuçlanmıştır. Onun için Türkiye bugün büyük ölçüde ormanlardan soyulmuş bir hale gelmiş ve birçok vatan parçalarında ekonomi, sağlık büyük zararlar görmektedir.

Bununla birlikte son yıllarda ülkemizde ormanların algılanış biçiminde bir değişiklik gözlenmektedir. Millette ve özellikle de devlette ormanların kamu ile ilişkilerini kavrayan açık bir algı ortaya çıkmıştır. Eskiden olduğu gibi ormanın sonsuz bir doğa varlığı olmadığı anlaşılmış, onun milletin bütünlüğünün en önemli ve ortak mülkü olması gerektiği sırrına erişilmiştir. İşte yeni çıkarılan orman kanunu bu algı değişikliğinin hem eseri, hem de sembolüdür.”

Kozak (1941) da, 3116 sayılı orman yasasının çıkarılmasının önemini şöylece özetlemektedir:

“Türkiye’nin bugünkü sınırları içerisinde şimdikininki en az iki katı orman vardı. Günümüz ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan ormanlar hem insanımızın ihtiyacını karşılıyor hem de dışarıya satmak suretiyle önemli bir gelir sağlanmasına olanak veriyordu. Özellikle Akdeniz ve Ege havzası, Toros silsilesi ormanları; Anadolu etrafındaki bütün adaların Suriye, Irak, Filistin ve Mısır yöresinin odun, kömür, kereste, travers ve sair ihtiyaçlarını uzun yıllar boyunca sağlamıştır.

Böylece hiçbir emek ve merhamete uğramadan, sadece gelir sağlamak amacıyla asırlarca istismar edilen Anadolu ormanları, yeni Türkiye Cumhuriyetinin eline, dar alanlar içinde ve harap bir halde geçmiş bulunuyordu. Yeni Türkiye, bütünleşik sınırları içerisinde özgür ve bağımsız yaşamak için dış ülkelerden hiçbir maddi yardım beklemeden, sadece sahip olduğu doğal kaynaklara dayanarak kalkınma yönünde bir tercih yapınca eğitim ve demiryolları, maden ve sanayi işleri gibi orman varlığı ve ormancılık da yaşamsal öneme sahip büyük bir sorun olarak ortaya çıkmıştı.

Ormansız savunma, ormansız ekonomi, ormansız refah ve sağlık olmayacağı yaklaşımının bütün dünyada gün geçtikçe daha ciddi ve kuvvetli bir gerçek geldiği günlerde Cumhuriyet Hükümeti de önüne çıkan bu büyük soruna zamanında el

koymuş ve ormanlarımızın korunması, imarı ve bilimsel yöntemlere göre devlet eliyle işletilmesi ilkelerini kabul ederek yeni bir kanun tasarısı hazırlamıştır. Bu tasarı Büyük Millet Meclisinde yıllarca incelenip tartışıldıktan sonra halkın ve ülkenin çıkarına en uygun şekli alarak Türk devriminin çok değerli bir eseri halinde ve “Orman Kanunu” adı altında 1.6.1937 gününde yürürlüğe girmiştir. Orman kanunu ormanların yok olmasını önleyecek tedbirleri almakla birlikte, artık işe yaramayacak hale gelen eski düzenlemeleri de ortadan kaldırmış, ormanlar aleyhine sürüp giden gelenekselleşmiş kötü kullanım ve yaklaşımları da yok etmeyi hedeflemiştir.”

Cumhuriyetin ilanından önce Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin I. Dönem III. Yasama yılında (1 Mart 1922) yaptığı konuşma ulusal ormancılık politikası amaçları bakımından önem taşır. Buna göre Atatürk;

“Gerek tarım, gerek memleketin varlık ve genel sağlığı konularında önemi kesin olan ormanlarımızı da çağdaş önlemlerle iyi duruma getirmek, genişletmek ve en yüksek faydayı sağlamak da önemli kurallarımızdan biridir”

diyerek ormanların ülke ekonomisi ve sağlığı için önemini ortaya koymuş ve ormanları geliştirmeyi ve ormanlardan en yüksek yararı sağlamayı öngörmüştür.

Resim 32.
M.Kemal ATATÜRK

(www.tsk.tr)

Ulu Önder Atatürk’ün ülkemizde ormancılık alanında en önemli dönüm noktası olarak değerlendirilebilecek olan 3116 Sayılı Orman Yasası’nın kabul edildiği günlerde yine meclisin açılışında (1 Kasım 1937) yaptığı konuşmada da orman ve ormancılık konusunda şu fikirleri ileri sürmüştür:

“Orman varlığımızın korunması gereğine ayrıca değinmek isterim. Ancak, bunda önemli olan, koruma kuralları ile ülkemizin çeşitli ağaç ihtiyaçlarını sürekli

olarak karşılaması gereken ormanlarımızı dengeli ve teknik bir biçimde işleterek yararlanma konusunu akıllıca uzlaştırmak zorunluluğu vardır. Buna, Büyük Kamutay'ın gereken önemi vereceğine şüphe yoktur.

Böylece Atatürk ormanların korunması ile ormanlardan yararlanılması ikileminin en uygun bir biçimde uyumlu hale getirilmesi gereği üzerinde durmuştur. Bu çerçevede bu uyumu sağlamak bakımından Türkiye ormancılığının çağdaş anlamda ilk orman yasası olarak değerlendirilen 3116 Sayılı Orman Yasası'nın 25.10.1935 tarih ve 6/3189 sayılı gerekçesinde ulusal ormancılık politikası amaçları şöyle belirlenmiştir (Özdönmez ve ark., 1996):

- Orman varlığını genişletmek ve korumak suretiyle sağlık, sosyal ve tarımsal yararların gelişmesini halk ve ülke lehine sürdürmek,
- Devlet malı olan ormanların, devletçe işletilmesini ve ürünün alıcılara en yakın yerde satılmasını sağlamak,
- Endüstriyel etkinliklerin ilerlemesine yarayacak biçimde üretimi artırmak ve halkın odun ve kereste gereksinimini sürekli olarak ormanlardan karşılamak,
- Halkın ve ülkenin gereksinimlerini karşıladıktan sonra üretimin fazlasını dış ülkelere satmak.

Görüldüğü gibi 3116 Sayılı Orman Yasası da ormanlardan sürekli olarak yararlanabilmeyi bir amaç olarak ortaya koymaktadır. Ağırlıklı olarak ***“Ormanlardan Ekonomik Anlamda Yararlanma”*** ön planda tutulmuş olmakla birlikte 3116 Sayılı Orman Yasası ile ormancılıkta doğrudan ekonomik olmayan yararlardan ve buna dönük amaçlardan da söz edilmektedir (Gümüş, 2004). Sonuç olarak yasa ile Atatürk tarafından da değerlendirilen koruma-kullanma dengesinin ön planda tutulmasına çalışılmıştır.

Başbakan İsmet İnönü ise (Orman ve Av, 1937^c), 29.12.1936 tarihinde parti grup toplantısında yaptığı konuşmanın ormancılıkla ilgili bölümünde söz konusu dengenin nasıl sağlanacağına ilişkin şöyle bir değerlendirme yapmıştır:

“Orman davası;

- Mülkiyet sorunun çözümü,
- İyi bir orman koruma örgütünün kurulması,
- Ormanların sadece devlet eliyle işletilmesi, üzerine oturtulmalıdır.

Resim 33. Başbakan İsmet İnönü

Ülkemizde ağaç kesmek özgürlüğü bir iki yıl için kabul edilmiş olsa üç yıl sonra ülkede orman kalmayacağı kanaatindeyim. Ormanları devlete mal *etmek, iyi bir koruma örgütü oluşturmak ve devlet eliyle işletmek, içinde bulunduğumuz karmaşık orman sorununu ülke çıkarı doğrultusunda çözüme kavuşturacak tek yoldur. Bu konudaki çaba, özveri ve para harcamayı göze almak gerekmektedir. Bu önlemleri alırken ülkede ağacı bollandırıp ucuzlatacak çareyi de düşünmek zorundayız.*”

Yeni orman kanununun çıkarılmasında en önemli aktör hiç kuşkusuz ki, zamanın Tarım Bakanı Muhlis Erkmen⁷²'dir. Erkmen (1937), 3116 sayılı yasanın çıkarılması sırasında Meclis'te yaptığı konuşma ile öncelikle ormancılık tarihini özetlemekte ve Türkiye ormancılık sorunlarına şöylece işaret etmektedir:

“Devletin orman ile ilgilenmesi ise ancak Kırım savaşından sonra, yani 1856 yılında başlamaktadır. Bu tarihte reform (yenilik) denemeleri yapılırken ve yurt dışından çeşitli alanlarda uzmanlar getirtilirken orman işi için de yabancı uzman getirtilmesi unutulmamıştı. Bunların çoğu Fransız'dı. Bunlar 20 yıl kadar ülkemizde, biri gidip diğeri gelerek ve arada bazı aralar bırakarak kalmışlardır. Ormanlarımızı gezmişler, itiraf etmek kadirşinashlık olur, orman devamıza ve orman işlerimize etki etmişlerdir. Bu gelen uzmanlar o devrin anılmış ve 1827'de kabul edilmiş olan Fransız orman kanununun uygulanmasında deneyim sahibi olmuş uzmanlardır.

Resim 34. Tarım Bakanı Muhlis Erkmen

Bu orman uzmanlarının hükümete vermiş oldukları raporları bulamadık. Ancak, Fransa'da yayınladıkları bazı raporlarından anlaşılanlar şöylece değerlendirilebilir:

Bu uzmanlar raporlarında öncelikle şunu ileri sürmüşlerdir: “Türkiye bizim görüşümüz ve genel kanının aksine olarak ormanca fakirdir.” Arkadaşlarım özellikle dikkat etmenizi isterim ki, o zaman fakir diye nitelendirdikleri ve değerlendirdikleri orman alanı şimdi bizim elimizde kalmayan ve zengin olan

72- Muhlis Erkmen (1891- 1985): İstanbul Halkalı Yüksek Ziraat Okulu'nu bitirdi, Almanya-Berlin'de Zootečni ve Sütçülük İhtisası yaptı. Yüksek Ziraat Okulu'nda hocalık, Ziraat Bakanlığı Müsteşarlığı, III., VIII. Dönem Bursa, IV., V., VI., VII. Dönem Kütahya Milletvekilliği ile Ziraat Bakanlığı yaptı. Ankara Ziraat Mektebi ile Atatürk Orman Çiftliği'nin kuruluşunda öncü rol oynadı. Mustafa Kemal Atatürk tarafından bizzat “Erkmen” soyadı verildi.

kısımları da içeriyordu. Bu değerlendirmeden sonra aradan orman alanlarını iyileştirici değil, tabrip edici uzun yıllar daha geçmiştir.

Fransız ormancılarının raporlarında yer alan ikinci nokta şudur: “Ormanlar inanılmayacak ve şaşılacak bir hızla tabrip edilmektedir.” Yine arkadaşlarımdan dikkatlerine sunarım ki, bu raporlarda ifade edilen, hatta iyi bir orman diye belirtilen bazı ormanlar bu gün yoktur. Bir uzman bana demiştir ki, “Ben, benden önce gelen bazı uzmanların iyi nitelikli olarak belirttikleri ormanları aradım, bulamadım. Korkarım ki benden sonra gelecek uzmanlar da benim görüp raporuma koyduğum ormanları bulamayacaktır.”

Fransız ormanların üçüncü bir tespitleri daha söz konusudur. Diyorlar ki; “Ormanların tabribinde hayvanların otlatılması ve özellikle de keçi ve yarıngınlar büyük tabrip faktörleridir.” Ormanların tabrip edilmesinin sellerin doğması, toprakların kayması gibi birçok zararları meydana getireceğini ileri sürüyorlar. Ormanların tabribi yüzünden birçok ovalar, tarımsal olarak kullanılabilecek yerler git gide tarımsal amaçla kullanma yeteneğini yitirmektedir.

Bu uzmanlar o zamanlar hükümete şu tekliflerde bulunmuşlardır:

- Orman varlığının belirlenmesi,
- Orman tekniğinin ve örgütünün kurulması,
- Orman korumasını yapmak ve bunlar için bir kanun çıkarmak.

Uzmanların bu önerileri üzerine 1857’de bir orman mektebi kuruluyor. 1893’de orman okulu tarım okulu ile birleştiriliyor ve 1909’da yeniden kuruluyor. Orman nizamnamesi 1869’da yayınlanıyor.

Orman nizamnamesinin ne zaman kaleme alındığını belirleyemedim. Ancak mevcut kayıtlara göre 7-8 yıllık uzun ve zorlu müzakerelerden sonra ve ancak çok eksik olarak çıkmıştır. Bu gün dahi yürürlükte olan bu 1869 tarihli nizamnameyi o zaman da uzmanlar çok eksik bulmuşlardır. Özellikle yararlanma hakkı konusunu çok tehlikeli görmüşlerdir. Bu konudaki değerlendirmeleri aynen şöyledir: “Çeşitli zıtlık ve eksiklikler bu eserde, nizamnamede, yer bulduğu gibi halkı incitmek amacıyla ile konan bu maddenin en tehlikeli kullanım ve yorumlara kapı açtığını ve açacağını belirtmeden geçemeyiz.”

Nizamnamenin içerisinde bazen o zamanın koşullarında olumlu görülebilecek hükümler de vardır. Fakat bu hükümler uygulanamamıştır. Orman nizamnamesinin uzun zaman işleyen çarkı, dönen çarkında orman varlığı, orman koruması, orman devamlılığı noktasından tehlikeli gördükleri maddeler de olmuştur. Bütün gerekçeli raporlarda uzmanların “Sizin ormana dört elle sarılmanız gerekir ve ilk önce düşüneceğiniz de sadece korumadır” demiş olmalarına karşın o zamanın

politikası, o zamanın hükümeti bu ormanları geliri artırmak için bir araç olarak görmüştür. Bu yaklaşım ve bakış açısı ormanların tabirî olmasında büyük neden olmuştur. Gelir sağlama yaklaşımı o kadar ileriye gitmiş ve bunun üzerinde o kadar durulmuştur ki gelir sağlamaya katkısı olanlar bir şekilde ödüllendirilmiştir. Arşivdeki belgeler üzerinde yapmış olduğum bazı incelemelerden gelir sağlama üzerinde etkili olanları için terfi görmüş, terfi ettirilmişlere ilişkin birçok liste vardır. Meşrutiyet döneminde getirilen Avusturyalı uzman Fayt bir raporunda özellikle buna işaret ederek der ki; “Orman memurlarının, orman müfettişlerinin hemen ilk ve tek işleri orman satmak olduğu ve orman satmakla, mukavele yapmakla gerek sanatlarına ve gerek ülkelerine karşı görevlerini yapmakta olduklarını zannettiklerini hissettim. Oysa hükümetin uzun zaman üzerinde durmak zorunda olacağı şey sadece ormanların korunması sorunudur.”

Bu dönem meşrutiyete kadar böyle devam etmiştir. Meşrutiyet döneminde orman politikasında bazı kıvıldamalar ve denemeler olmuştur. Orman okulu, yüksek olarak ziraat okulundan ayrılmış, bağımsızlığına kavuşuyor. Tali okullar açılıyor. Avrupa'dan uzmanlar getiriliyor. Avrupa'ya öğrenci gönderiliyor. Amenajman için heyet getiriliyor. Bir orman kanunu hazırlanıyor. Bunlardan bahsederken Mustafa Şeref arkadaşımın ismini de saygıyla anarım. Amenajman işlerine esaslı olarak ilk kez kendileri zamanında başlanılmıştır. İlk amenajman hareketi olması nedeniyle Hendek'te planlanmış bir ormana kendi isimleri verilmiştir.

Esas olarak ormanın değerinin anlaşılması ve orman konusundan bazı önemli yasalar çıkarılması Cumhuriyet devriyle başlar. Sonuçta her şeyi tam ve gelişmiş bir orman kanunun ancak bugün Yüksek Huzurlarınıza sunulmuş bulunuyor. Bununla birlikte arada ek yasalar da çıkarılmamış değildir. Örneğin, bu ek kanunlar arasında 22 Nisan 340 ve 2 Kanun 341 tarihli kanunları sayabilirim. Bunlar da kapsamı itibarıyla değil, önemli olması nedeniyle dikkate değer noktaları içermektedir. Korumaya dikkat ediliyor. Nizamnamenin daha önce sözünü ettiğim 5. maddesi kaldırılıyor. Ayrıca bir kanunla intifa hakkı tespit ediliyor. Bu kanunla var olan intifa hakkının çerçevesi genişletilmiştir. Fakat koruma için önemli kayıtlar konmuş ve intifa için ormanın bilimsel verimi esas tutulmuştur. Bundan başka 504 sayılı kanunla işletmenin bilimsel ilkelere göre gerçekleştirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Yeni kanun ormanlarımız için yeni bir ufuk açmış olacaktır. Cumhuriyetin ilanından beri söylenen, ifade edilen, ilke haline gelmiş olanlar bu kanunla uygulama olanağına kavuşmuş, eyleme geçmiş olacaktır.

Gerçekten de ormanlarımızın günümüzdeki durumu konusunu özenle takip ediyoruz. Bundan sonrada sürekli olarak özen göstereceğiz. Bu açıdan ormanlarımızın mevcut durumu hakkında bilgi vereceğim. 8-8,5 milyon hektar ormanımız vardır. Bunun 2 milyon hektarı koru, 4 milyon hektarı baltalık, 2 milyon

hektarı da çalıhtır. Ormanlık alanın ülke genel alanına oranı yüzde 10'dur. Bu oranın yüzde 30 olması gerekir. Bir ülkede orman oranı yüzde 20'den aşağı düşerse o ülkede orman azlığının zararları göze çarpar.

Ormanların ülke geneline dağılımı da çok kötüdür. Adeta ülkenin dört çevresinde dar bir şerit şeklindedir. Orta yerde ise orman hiç yok denecek kadar azdır. Bu şerit halindeki ormanlar da bir taraftan sahilden diğer taraftan iç kesimlerden sürekli olarak azalmaktadır.

Ormanlarımızın niteliği de niceliği gibi düşüktür. Gerçekte güzel orman diyebileceğimiz kısımlar sınırlıdır. Bunlar da ancak ulaşılması olanağı olmayan, balta girmemiş yerlerde kalmış bulunmaktadır.

Ormanların önemi konusunu iki açıdan ele alabiliriz. Birisi ormanların doğrudan doğruya hammadde sağlanması bakımından olan değeri, ikincisi doğa ve iklim koşullarına etkisi dolayısıyla ülkenin ekonomisine, sağlığına, sosyal yaşamına ve savunmasına etki eden ve para ile ölçülemeyecek kadar yüksek olan önemidir. Ülke ormanlarının bu sonuncu yararı ve önemi onların hammadde sağlanması bakımından yararlarından çok daha fazladır.

Ormanlarımızın bu yarar ve önemini birkaç örnekle anlatabilirim. Maden işletmesi çok istikbalî olan bir işletmedir, bir zenginlik kaynağıdır. Bir ton maden kömürünün çıkartılması için gerekli kereste 27-58 dm³'tür. Bu amaçla yapılan tüketim yıllık 100 bin m³'ü geçmektedir. Bu sadece maden kömürünün bugünkü üretimi içindir. Diğer madenler buna dahil değildir. Diğer madenlerin işlenmesi arttıkça maden direği gereksinimi bir kat daha artacaktır. Madenlerin işletilmesi en büyük desteği ormandan bekleyecektir.

Memleketimizin ihraç malları arasında meyve, incir, üzüm ve portakal kutuları önemli bir yere sahiptir. Bu ihtiyaç sürekli artacaktır. Sadece üzüm ve incir kutusu bu gün bir sorundur. Gelecekte daha büyük bir sorun olarak kendini gösterecektir. Sadece üzüm ve incir kutusu günümüz koşullarında ihtiyaç duyulan kereste miktarı 50-60 bin m³'ü bulmaktadır.

Ülkenin her yanını demir ağlar kaplamaktadır. Demiryolu yapılacak birçok yer daha vardır. Bugün Bayındırlık Bakanlığına sadece bizim kanalımızla sağlanan travers yılda yüz bin m³'ü geçmektedir.

Sanayimiz kurulurken ve kâğıt sanayi gibi bazı fabrikalar işlerken de orman ürününe ihtiyaç duymaktayız. Bu ihtiyaç da sürekli artacaktır. Sonuçta Cumhuriyet hükümeti saltanattan köy ve kasaba olarak bir toprak yığını devralmıştır. Türkiye'nin Türk'e yakışır bir yerleşim biçimine ulaşması için başlayan ve hız alan imar ve inşaa yolunda ormancılığın büyük görevi olacaktır.

Ormanın örnek olarak saydığım bu doğrudan doğruya hammadde olarak öneminin yanında onun dolaylı olarak ülke ekonomisine, tarımına, sağlığına, sosyal yaşamına ve ulusal savunmasına etki eden yararları vardır. Bunlar ormanın hammadde kaynağı olarak kullanılmasına oranla kıyaslanamayacak derecede, değeri para ile ölçülemeyecek kadar yüksektir. Bir uzmanın dediği gibi, “bunlar hiçbir zaman satın alınamaz, hiçbir zaman sağlanamaz.”

Arkadaşlar, su politikası gibi yaşamsal öneme sahip bir konu bile ormana bağlıdır. Suların akımı, debilerinin düzenlenmesi hususlarında bütün uzmanlar ifade ediyor ki, yukarıda bu akımı düzenleyen ormanlar olmadan aşağıda yapılacak herhangi bir su yatırımı günün birinde işlemeyecektir.

Son olarak da ülke savunması açısından ormanların önemini asker arkadaşlarım komisyonda “hayati” olarak ifade etmişlerdir. Bunun en vecizini de Başbakanım söylemiştir: “Ormanların varlığı veya yokluğu bir ülkenin var olup olmaması anlamındadır.

İşte orman yasası bütün bu söylediğim ilkeler doğrultusunda hazırlanmıştır. Hazırlanan orman yasasının 2 temel karakteri söz konusudur:

Her şeyden önce ve her şeyin üstünde ormanı korumak ve orman varlığını artırmak.

Ormanın gerek doğrudan doğruya hammadde kaynağı olmak ve gerek dolaylı olarak ülke ekonomisine, tarımına sağlığına, sosyal yaşantısına ve ülke savunmasına etki eden yaşamsal varlığına dokunmamak koşuluyla ondan ülke ihtiyaçlarını en yüksek miktarda ve en güvenli ve sürekli olarak karşılamak.

Arkadaşlarıma hemen şunu söyleyebilirim ki, yasanın öngördüğü tedbirler alınınca ormanlarımız günümüzden daha verimli olacak, daha çok kereste sağlanacaktır. Bu da devamlı bir şekilde gerçekleşecektir.”

O yılların geleneklerine uygun şekilde, mecliste iki defa görüşülen kanunun ilk hazırlığı Ziraat Encümeninde (Tarım Komisyonu) tamamlanmıştı. Komisyon Başkanı Rahmi Köken, Mazbata Muharriri (yazarı) Ziraatçı Yaşar Özey, Kâtip Ormancı İsmail Hakkı Uzmay idi. Orman Kanunu için kurulan Muvakkat Encümen'in (Geçici Komisyon) Başkanı Tahsin Coşkun, Mazbata Muharriri Raif Karadeniz, Kâtip Fuat Sirmen idi. Sonraları hepsi bakanlık yapan geçici komisyon görevlisi bu vekillerin büyük çabaları ile kanunumuz kabul edilmişti (Ardıç, 1986).

Orman kanunu Trabzon Milletvekili Raif Karadeniz⁷³ tarafından kaleme alınmış ve meclis görüşmelerinde savunulmuştur.

73- Raif Karadeniz (1895-1976): Hukuk mezunudur. IV., V., VI., VII., VIII. Dönem Trabzon Milletvekilliği, TBMM Başkanvekilliği, Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile Ticaret Bakanlığı ve 2. Adalet Bakanlığı yapmıştır. Ayrıca I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı gazisidir.

**Resim 35. Trabzon Milletvekili
Raif Karadeniz**

3116 Sayılı Orman Kanunu 6 bölümden (kısım) oluşmaktadır. Bu bölümlere ait 22 alt bölüm (fasıla) söz konusudur. Kanun geçici hükümler ve son maddelerle birlikte 136 maddeden oluşmaktadır.

Orman kanunu “*Genel Hükümler*” başlığını taşıyan kısım ile başlamaktadır. Bu kısımda ormanın tarifi, taksimi ve devletten başkasına ait ormanların devlet tarafından murakabesi⁷⁴ yazılıdır ve dört maddeden oluşmaktadır.

Ormancılığın temel ilkelerine (devamlılık, çok yönlü yararlanma gibi) bakıldığı zaman 1937 yılı Türkiye ormancılığı için bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü ormanlar bu tarihe kadar devamlılık ilkesi dikkate alınmadan yönetilmiştir.

Orman Tanımı

Orman kanunu her şeyden önce, yasal bir orman tanımı yaparak bu kanunun yürütüleceği objeyi belirlemek istemiştir. Aslında orman tanımının yapılması kesinlikle gereklidir. Çünkü ülkemizde henüz “*Orman Kavramı*” açıkça belirlenmiş değildir. Nitekim bu karışıklık yüzünden de Türkiye ormanlarının alanı ve büyüklüğü konusunda birbirinden çok farklı tahminler yapılmaktadır. Yasa bu farklılıkları ortadan kaldırmak amacıyla orman kavramı ve bu kavrama ait olan yerleri belirlemek, haritalandırmak, kadastrounu yapmak istemiştir (Şeref Nuri, 1937^a).

Orman Nizamnamesi (1870) ve sonrasındaki yasal düzenlemelerde bir orman tanımı yapılmamıştır. Bu nedenle nerelere orman denileceği ve hangi özellikteki yerlerin yasa hükümlerine tabi tutulması gerektiği hemen her zaman bir karışıklığa yol açmıştır. Öte yandan, ormancılıkta belirlenen amaçların gerçekleşmesi için önce ormanın, bir başka ifade ile ormancılık çalışmalarının sürdürüleceği alanın (orman rejimi) belirlenmesi gerekmektedir (İstanbulu, 1979). Bu aynı zamanda Orman Kanununun geçerli olacağı alanın da belirlenmiş olması anlamını taşımaktadır. Bu nedenle yeni kanunun öncelikle ormanı tanımlamakla başlaması zorunluluktur. Sağlıklı bir ormancılık yapabilmek için, ormancılık etkinliklerinin

74- Denetim, gözetim.

yürütüleceği alanların net bir biçimde belli olması ve diğer arazi kullanım biçimlerinden ayrılması gerekmektedir.

Yasanın yürürlüğe girdiği yıllara kadar ülkede ne kadar orman alanı olduğuna ilişkin çok çeşitli tespitler söz konusudur. Ülkemizde orman alanı miktarına ilişkin ilk rakam Kutluk (1948) tarafından verilmiştir. 1908 yılına ilişkin olarak verilen bu rakam o zamanki ülke alanı olan 91,1 milyon hektar alanın 8,8 milyon hektarının orman olduğu yönündedir. Cumhuriyet döneminde Prof. Hamit Sadi Selen, orman alanı miktarını 6,2 milyon hektar olarak tespit ederken, Şevket Süreyya Aydemir 8,4 milyon hektar olarak göstermiştir. 1950 istatistik yıllığında ise, 1934 yılındaki orman alanı miktarı 9,2 milyon hektar, 1944’de ise 11,9 milyon hektar olarak gösterilmektedir (İlkmen, 1955). Aslında birbirinden oldukça farklı miktarlarda yapılan bu tespitler esas itibariyle ortak bir orman algısı oluşturacak bir kavramın tanımlanmamış olmasından da kaynaklanmaktadır.

Yasanın ormanı tanımlayan 1. maddesi⁷⁵ iki fıkradan oluşmaktadır. Birinci fıkra da **“Bu kanunun tatbikinde kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççık toplulukları yerleriyle beraber orman sayılır.”** şeklinde bir orman tanımı yapılarak, yasanın uygulama alanı belirlenmiş ve hiçbir ayırım yapılmaksızın tüm ormanlar kanun kapsamına alınmıştır.

Bu orman yasasında ormanın tanımlanması bile başlı başına çok önemli bir yeniliktir. Bu düşünce ile kanun koyucu, fiili orman alanı ile hukuki orman alanını çakıştırmış, **“İşte orman burasıdır, bundan sonra ormanı ve orman alanını bu tanım içinde arayınız”** demiştir (Usluoğlu, 1987).

Böylece orman kanununun uygulanacağı alan (orman rejimi) belirlenmiş ve aynı zamanda da yasanın ikinci kısmında yer alan **“Ormanların Sınırlandırılması”** başlığı altında yapılacak işler için de net ölçüt ortaya konmuştur.

Yapılan tanımla, orman kavramı sadece, kanunun yürürlüğe girdiği tarihte üzerinde ağaç ve ağaç topluluğu olan yerlerle sınırlandırmıştır. Daha önce orman niteliğinde olan ve çeşitli nedenlerle orman niteliğini yitirmiş olan yerler veya özellikle ekolojik olarak orman olarak kullanılması gereken yerler, aşağıda yer verilen 15. madde istisna olmak üzere, bu tanım kapsamında ele alınmamıştır. Yapılan tanımın bu haliyle gördüğü en önemli işlev, üzerinde ağaç ve ağaç topluluğu olan alanların korunması olmuştur.

75- Madde 1- Bu kanunun tatbikinde kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççık toplulukları yerleriyle beraber orman sayılır. Sazlıklar ve muhitin tabiatı itibariyle kuru ve baltalık yapılamayan veya step florası ile örtülü yerler, her çeşit dikenlik ve fundalıklarla parklar ve ormanlara bitişik olmayan beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaçlar ve ağaççıklar ormandan sayılmaz.

Daha sonraki bölümlerde de ele alınacak olan yasanın 15. maddesi her ne kadar bir uygulama şansı bulamamış olmasına karşın, en azından kuramsal olarak orman kavramını çok daha geniş bir bakış açısı ile ele almıştır.

Özellikle devlet ormanlarının bir bütünlük içerisinde yönetilmesini amaçlayan bu madde; ***“Sınırlanmış devlet ormanları içinde veya dışında bulunan köylerin ve dağınık evlerin ve açılmış tarlaların ormanlara ziyarı dokunduğu anlaşılır ve halkın, memleketin sıhhat, selamet ve menfaati icabı orman olmayan muayyen bir sahada orman yetiştirmek icab ederse, burada oturanlar Vekiller Heyeti⁷⁶ kararıyla başka yerlere kaldırılabılır. Bunların bıraktıkları gayrimenkuller orman mevhumuna girer”*** demektedir.

15. madde ile orman kavramına çok farklı bir boyut eklenmektedir. Konu ile ilgili olarak iskân sorunlarının ele alındığı bölümde gerekli değerlendirmeler yapılacaktır. Bununla birlikte bu hükmün gerçekten de çok yönlü sonuçlar doğurabilecek nitelikte olduğunu söylenebilir. Bu hüküm bir yandan, orman alanına verilen önemin derecesini ve kapsamını göstermekte, diğer yandan da iskân gibi, hiç değilse sosyal ve siyasal ağırlıkları ile sorumlulukları olan çok yönlü önlemleri cesaretle ele alması bakımından devletin katlanacağı büyük külfetleri ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile orman varlığının korunması durumu ***“Kamu Yararı”*** bakımından en önemli ölçüt durumuna getirilmektedir. Bu ölçüt aynı zamanda umuma mahsus ormanların korunması için de belli bir ölçüde kullanılmıştır (3116-Madde 48⁷⁷) (İstanbul, 1979).

3116 sayılı orman yasının 1. maddesi ile yapılan orman tanımı, ülkemizde orman kavramına ilişkin, yayınlanarak yürürlüğe giren ilk orman tanımıdır. Bununla birlikte yasal orman tanımı daha önce Prof. Bernhard tarafından hazırlanan yasa tasarılarındaki orman tanımına⁷⁸ büyük ölçüde benzemektedir (Gümüş, 2004).

3116 Sayılı Yasa ile yapılan tanımda, tanıma ***“Bu kanunun tatbikinde...”*** ifadesi ile başlanması, farklılıklardan birisi olup, bu ifade ile 3116 Sayılı Yasa çıkmadan önceki dönemlerde orman niteliğinde olan, ancak yasanın yürürlüğe girdiği tarihe kadar çeşitli nedenlerle orman niteliğini kaybetmiş alanlar orman

76- Bakanlar Kurulu

77- Madde 48- Umuma mahsus ormanların içinde veya ormandan açılmış çıplak yerlerindeki otlak, yaylak, kışlak ve sulama gibi haklar, açılmış tarlalar ve her nevi malların ormana ziyarı dokunduğu anlaşılırsa Orman Umum Müdürlüğünün muvafakatile alakalıları bunları istimlak edebilir.

78- Prof. Bernhard'ın yasa tasarısındaki orman tanımı:

“Odun maddesi, bununla beraber tali ürünler alınmasına yarayacak; kendi kendine veya emekle yetişmiş, yetiştirilmiş, yetiyecek ve yetiştirilecek ağaç, ağaççıklar topluluğuna, toprakları ile beraber orman denir. Etrafı tamamen veya çoğunlukla ormanla çevrili arazi de ormanların dış kenarlarındaki doğal vejetasyon ve ormanın gelişiminin gerektiği miktar arazi de ormandan sayılır.”

sayılmamıştır. Dolayısıyla yasanın 1. maddesi sadece yasanın yürürlüğe girdiği tarih ve sonrasında sözü edilen nitelikleri taşıyan alanlar için geçerli olmaktadır. Yani tanım, tanımda sözü edilen nitelikleri taşıyan alanların o anki ve gelecekteki durumlarıyla ilgilenmektedir.

Öte yandan yasanın uygulama alanı da yapılan tanım ile sınırlandırılmaktadır. Yani, bu yasanın sadece tanımı yapılan alanlar için geçerli bir yasa olduğu ifade edilmektedir.

Bernhard tarafından yapılan tanımda ormanın odun ve odun dışı ürünler (tali ürünler) alınmasına yaracak alanlardan oluştuğuna değinilirken, 3116 Sayılı Yasa'da bu konu, “... *herhangi bir çeşit orman hasılatı veren* ...” ifadesi ile aynı anlamda kullanılmıştır.

Tanımda yer verilen “*Orman Hasılatı*” ifadesi ile sadece “*Odun Ürünü*” kastedilmektedir. Burada sözü edilen “*Orman Hasılatı*” başta kereste olmak üzere maden direği, travers, mazı, reçine, katran gibi ürünlerdir. Yani meyvesinden yararlanılan ağaç ve ağaççıklar değildir. Yasanın görüşülmesi sırasında bu yönde yapılan eleştirilere cevap veren Trabzon Milletvekili Raif Karadeniz (TBMM, 1937) yasada yer almayan bu ayrıntıların çıkarılacak bir nizamname (yönetmelik) ile düzenleneceği belirtmektedir. Bu nedenle yasa ile orman kapsamına, yapacak ve yakacak odun üretimi amacıyla değerlendirilen ağaçları almaktadır. Böylece ağaç ve ağaççık toplulukları sınıflandırılmış olmaktadır. Daha sonraki yıllarda 3116 sayılı yasa ile yapılan orman tanımında değişiklik yapan yasalar ile 1956 yılında 3116 sayılı yasayı yürürlükten kaldıran ve halen yürürlükte olan 6831 sayılı orman yasasında yapılan orman tanımlarında “... *herhangi bir çeşit orman hasılatı veren* ...” ifadesine yer verilmemiş, ancak orman kavramı içerisinde hangi ağaç türlerinin yer aldığı çıkarılan yönetmeliklerle açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Ağaç ve ağaççıkların, topluluk halinde bulunması koşulu ile bunların üzerinde bulunduğu yerlerin de orman sayılması olgusu yine Bernhard'ın tanımı ile uyum sağlamaktadır.

Bernhard'ın yaptığı tanımda ağaç ve ağaççık topluluklarının yanında “*Orman Bütünlüğü*” içerisinde kalan ve ormanın gelişme bölgelerinde yer alan ağaçsız alanlar da orman rejimi içerisinde yer alırken, 3116 sayılı yasanın orman tanımı bu alanlarla ilgili net bir yaklaşım ortaya koymamıştır.

Daha önce de ifade edildiği gibi 3116 sayılı orman yasasının 1. maddesi iki fıkradan oluşmaktadır. Bunlardan birincisinde orman tanımı yapılırken, ikinci fıkroda; “*sazlıklar ve muhitin tabiatı itibariyle koru ve baltalık yapılamayan veya step florası ile örtülü yerler, her çeşit dikenlik ve fundalıklarla parklar ve ormanlara bitişik olmayan beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaçlar ve ağaççıklar*

ormandan sayılmaz.” denilerek orman tanımı kapsamına giren bazı alanların orman rejiminden ayrılması üzerinde durulmaktadır. Buna göre birinci fıkra kapsamına giren, herhangi bir çeşit orman ürünü (hasılatı) veren ağaç ve ağaççık toplulukları, ikinci fıkra yazılı olan koşulları sağlıyorsa orman sayılmamaktadır.

Prof. Bernhard tarafından yapılan tanım da iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde orman tanımı yapılmış, ikinci hükümde bu tanım kapsamına girmeyen bazı yerlerin de orman rejimine alınması değerlendirilmiştir. Buna zıt olarak 3116 sayılı yasa da yer alan ikinci fıkra da ise orman tanımına giren bazı yerlerin orman sayılmadığı görülmektedir.

Yürürlüğe giren orman yasasının 1. maddesinin 2. fıkrasında tanımlanmış alanlar 3116 sayılı orman yasası hükümlerinin geçerli olmayacağı alanlardır. Yani orman yasasının en önemli işlevi olan ormanların (tanımlanmış alanların) korunması önlemlerinin bu alanlar için söz konusu olmayacağı anlamını taşımaktadır.

İkinci fıkra yazılı olan alanlardan, özellikle de **“Ormanlara bitişik olmayan beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaç ve ağaççıkların”** orman sayılmaması, orman rejimine giren alanları önemli ölçüde daraltıcı bir etki yapmasından dolayı eleştirilere neden olmuştur. Yasadaki hüküm, bağ bahçe, tarla gibi ormancılıktan başka bir amaca ayrılmış olan sahipli ve ormanlardan uzak yerlerde gölgelik veya sınır işareti olarak ya da toprak kaymasına karşı dağınık bir halde yetişmiş ağaçlarla ilgilidir. Öyle olduğu halde yasa hükmü kötü niyetlerle kullanılmış ve elde ettikleri köy mazbataları ile devlet ormanlarının içine kadar girmiş ve önemli miktarlarda ağaç kesmiş ve ormanları tahrip etmişlerdir (Kozak, 1941). Özdönmez ve arkadaşlarının (1996), İnal’a atfen bildirdiğine göre, söz konusu özelliklere sahip olan alanları ellerinde bulunduranlar bu yasa hükmünden yararlanmak suretiyle kısa sürede bu tür alanları tarım alanına dönüştürmüşlerdir.

Orman yasası ile getirilen bu hükümle de ilgili olacak şekilde 1938 yılında kabul edilen 3444 sayılı kanunun 2. maddesi ile 3116 sayılı kanunun 36. maddesine eklenen **“Orman sayılmayan mahallerden nakiller, ihtiyar heyetlerinden hiçbir resim ve ücrete tabi tutulmaksızın verilecek mazbatalarla yapılır”** hükmü ise tam bir körlüktür. Orman olan ve olmayan yerler belirlenmemişken, ihtiyar heyetlerine böyle bir yetki vermek yanlış bir uygulama olmuştur.

Yasanın orman sınırları dışında 5 hektardan küçük ağaç ve ağaççıklarla kaplı sahipli yerlerin orman sayılmamasıyla ilgili hükmü 1945 yılında çıkarılan 4785 sayılı yasa ile ortadan kaldırılmıştır. Bununla birlikte, buna benzer hükümler 1950 yılından itibaren değişik şekillerde sürekli olarak karşımıza çıkmış ve daha sonra çıkarılan yasalarda en çok değişikliğe uğrayan hükümlerden birisi olmuştur.

Orman sayılmayan alanlar içerisinde gösterilen diğer bir arazi çeşidi ise

sazlıklardır. Günümüzde özellikle biyolojik çeşitlilik açısından olduğu gibi korunması gereken ve üzerinde orman hasılatı verme özelliğine sahip ağaç ve ağaç topluluğu bulunan bu alanlar, 3116 sayılı yasa ile orman sayılmamaktadır. 3116 sayılı yasa ile başlatılan bu uygulama, koşullar çok değişmiş olmasına rağmen yasada yer alışı nedeni bilinmediğinden olsa gerek, halen devam ettirilmektedir.

Bilindiği gibi sazlıklar, ağırlıklı olarak saz bitkileriyle (*Phragmites communis*) örtülü sulak alanlardır. Orman mevzuatında sazlıklar; **“Bataklıklarda yetişen bir senelik veya bir kaç yıllık otsu veya yarı odunsu bitkilerdir.”** şeklinde tanımlanmaktadır. Botanik açıdan başta Poaceae ailesinden olmak üzere birçok bitki türü saz kapsamında ele alınmaktadır. Sazlıklar, sulak alanlarda yaşayan bitki ve hayvanlar için en önemli yetişme ortamları arasındadır. Aslında birçok yöre veya ülke açısından nadir bulunan yaşam ortamlarındandır. Geçmişte tarım alanı elde etmek veya sıtmayla mücadele için bataklıkların kurutulması ülkemizde başarılması gereken çok önemli bir sorun olarak görülmekteydi. Tek yönlü bakış açısıyla yaklaşımda bulunarak veya zorunluluklardan kaynaklanan baskılarla bu tür alanların yok edilmesi, bir devlet politikası şeklini almış, bu konuda yakalanan başarı da övünç kaynağı olmuştur. O kadar ki bu başarıyı sağlayanlara takdirnameler verilerek yapılan hizmetler ödüllendirilmiştir. Kaynağını sazlık, bataklık gibi sulak alanlarda üreyen sivrisineklerden alan sıtma ile mücadele açısından, bataklıkların kurutulması önemli bir başarı olarak görülmüştü. Gerçekten de 1800’lü yılların sonlarına doğru çok büyük yayılma gösteren **“Sıtma”**, kitlesel ölümlere yol açmakta ve bu nedenle **“Ölüm Hastalığı”** olarak da adlandırılmaktaydı (Gümüşi ve Kurdoğlu, 2011).

Bu çerçevede ülkemizde sıtma ile mücadele amaçlı olarak 1926 yılında 839 sayılı **“Sıtma Mücadelesi Kanunu”** yürürlüğe sokulmuştur. Bu kanun hükümleri uyarınca sivrisineklerin üreme ve yaşama ortamı olan bataklıkların kurutulması önemli bir uygulama olarak görülmüştür. Yasa ile birlikte bataklık ve su birikintilerinin kurutulması çalışmalarına başlanmıştır. 1937 yılında yürürlüğe giren 3116 Sayılı Orman Yasası ise bu çalışmalar açısından bir sorun oluşturmaması bakımından sazlıkları orman tanımı kapsamı dışında tutmuştur.

3116 sayılı orman kanununun 2. maddesi⁷⁹ ise hayli ilginçtir. Muhtemelen herhangi bir çeşit orman ürünü üretmek amacıyla yetiştirilmemiş olduğu için orman tanımı kapsamı dışında olan belirli ağaçlık alanlarda, ağaç kesimini sınırlandırmaya çalışmaktadır. Belirsizlik içeren, eski ifade ile muğlak bir hükümdür. Yasanın Meclis’te görüşülmesi sırasında yasa metninin hazırlanmasında

79- Madde 2-Bulundukları mevki ve vaziyet ve haiz oldukları hususiyet noktasından halkın, memleketin sıhhat, selamet ve menfaatine yarayacak olup da birinci madde şumulüne giremeyecek olan muayyen ağaçlı sahalara İcra Vekilleri Heyeti kararı ile belli edilerek buralardaki ağaç kat’iyatı Orman İdaresinin iznine tabi tutulabilir.

etkisi olan Trabzon Milletvekili Raif Karadeniz maddeyi şöylece ifade etmektedir (TBMM, 1936):

“Bu maddenin yer almasının nedeni şudur: Ziraat Vekaleti⁸⁰ bir kanun teklif etmişti. O kanun İstanbul’da boğaz içinde bulunan ve mahiyeti itibariyle ormandan sayılmayan bir kısım için hükümler koyuyordu. Çünkü oralarda herkes dilediği gibi ağaçları kesiyor ve boğazın güzelliğini bozuyorlardı. Bu kanun sadece bu amaç için teklif edilmiş ve Genel Kurul’a kadar gitmişti. Bu madde bu amaçla konmuştur.”

Görüldüğü gibi bu madde orman rejimi ile çok da ilişkili değildir. O nedenle burada ayrıntılı olarak üzerinde durmaya gerek görülmemektedir.

Ormanların Sınırlandırılması ve Kadastro

Ormanların korunmasının ilk koşullarından birisi hiç kuşkusuz ormanlık alanların belli edilmesi, diğer amaçla kullanılan alanlardan net bir şekilde ayrılmasıdır. Orman kadastro, sürdürülebilir ormancılığın en temel alt yapısıdır. Ülkemizde uygulanacak ormancılık politikası önlemlerinin gerektiği gibi yerine getirilmesi için orman mülkü üzerinde tasarruf haklarının ve varsa mülkiyetle ilgili sorunların çok hızlı bir şekilde çözülmesi bir ön koşuldur. Sonuçta hukuksal konumu belirginlik kazanmamış bir mülk üzerinde yer alan ormanlar her zaman tartışma konusu olacak ve korunmaları da olanaklı olamayacaktır.

Toksoy (1999) da, orman mülkiyet sorunlarının çözülmemiş olmasının çağdaş orman işletmeciliğiyle bağdaşmadığına işaret etmektedir. Bu nedenle ormanların sınırlandırılması ve kadastro işlerinin tamamlanması öncelikli bir konu ve sorundur. Bu gerçek görülmüş olacak ki, 3116 sayılı yasanın ikinci kısmı **“Devlet Ormanları”** başlığını taşıyan bölüm ormanların sınırlandırılmasıyla ilgili hükümlerle başlamaktadır. Yani bu konuya öncelikli bir yer verilmiştir. Gerçekten de ormanları korumak, sahip çıkmak ve işletmecilik yapmak için öncelikle bu temel altyapı hizmetinin tamamlanması gerekmektedir.

Yasada ormanların sınıflandırılması işlemiyle ilgili öncelikle ele alınan hüküm (madde 3⁸¹), bir gerçeğin yasaya yansımından ve bir durum tespitinden

80- Tarım Bakanlığı

81- Madde 3- Ormanlar dörde ayrılmıştır:

- Devlet ormanları;
- Umuma mahsus ormanlar (köy, belediye ve idari hususiyeler gibi hükmi şahsiyeti haiz amme müesseselerine aid ormanlar);
- Vakıf ormanlar;
- Hususi ormanlar.

oluşmaktadır. Devlet ormanları, vakıf ormanları, kamu kurumlarına ait ormanlar ve özel ormanlar şeklinde yapılan bu ayırım hemen hemen ülkemizdeki arazi mülkiyet çeşitlerine uygun bir sınıflandırmadır. Böyle bir sınıflandırma orman rejimimizin bir özelliğini ortaya koymaktadır. Bu mülkiyet çeşitlerine ait ormanların yönetim ve işletilmesiyle ilgili ilkelerin farklı olacağı düşünüldüğünden böyle bir ayırım yapılmış, önce her orman mülkiyeti çeşidini ilgilendiren hükümlere (ortak hükümlere⁸²) yer verilmiş, daha sonra da her mülkiyet çeşidine ait ormanların yönetim ve işletilmesine ilişkin hükümleri içeren ayrı bölümler oluşturulmuştur.

Yasanın “*Genel Hükümler*” başlığı altındaki son maddesi olan 4. maddesi⁸³ devletten başkasına ait bütün ormanlar üzerinde devlet denetimini getirmiştir. Bu husus İstanbullu (1979) tarafından 3116 sayılı yasanın ormancılık politikamıza ve uygulamaya getirdiği en önemli olgu olarak değerlendirilmektedir. Bu olgu, yasadan önce geçerli olan 1858 “*Arazi Kanunu*” ve 1870 tarihli “*Orman Nizamnamesi*” hükümlerindeki mülkiyet türüne dayalı arazi kullanma ilkelerinden ayrılarak, üzerinde orman olan her türlü mülkiyeti, mülkiyet haklarının arazi kullanmaya egemenliği ve etkisi bakımından denetim altına almak eğilimidir.

Kurulan rejimin⁸⁴ bir özelliği de devletten başkasına ait orman üzerinde oluşturulan bu kuvvetli ve temel denetim olgusudur. Bunun nasıl yapılacağı her bir mülkiyet çeşidi için ayrılan bölümde açık bir şekilde belirtilmektedir.

1937 yılı öncesi düzenlemelerde devlet ormanı dışındaki ormanların yönetimi ve kullanımının hiçbir sınırlamaya tabi olmadığı, bu ormanlar için tamamen serbest bir yararlanma düzeninin hakim olması nedeniyle, oluşturulan bu yeni düzen çağdaş bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Ormanların sınırlandırılması ve kadastro konusu öteden beri yerli-yabancı bilim insanlarının üzerinde durduğu ormancılık sorunlarının odak noktasında yer almıştır. Aslında çağdaş bir ormancılığın en temel konusu orman mülkiyetinin belirlenmiş olmasıdır. Yasa hazırlayıcıları bu gerçeği görmüş ve ormanların sınırlandırılması ve kadastro konusunu öncelikle ele almıştır. Ormanların tanımlandığı, sınıflandırıldığı birinci bölümden hemen sonra ormanların sınırlandırılması konusundaki hükümlerin yer almasıyla yasanın bu konuya verdiği önemi ortaya konmaktadır. Böylece hükümler çok isabetli bir şekilde dizilmiştir.

82- Müşterek hükümler

83- Madde 4 – Devletten başkasına ait olan bütün ormanlar da bu kanun hükümleri dairesinde Devletin murakabesi altında olup Devlet namına bu murakabe orman idaresi tarafından yapılır.

84- “Orman rejimi” İstanbullu (1979) tarafından, bir ormanın yönetimi ve işletme sistemi veya biçimi, olarak tanımlanmıştır.

Daha önce de değinildiği gibi 1870 Orman Nizamnamesi ormanların belirlenmesi ve sınırlandırılması konusunu ele almış, ancak konu sadece iyi niyetli bir yaklaşım olmaktan öteye gidememişti. Daha sonra 1917 yılında çıkarılan **“Ormanların Bilimsel Yöntemlerle Yönetilmesi Hakkında Kanun”**⁸⁵ işletme planlarının yapılmasını, koru ve baltalığı olmayan köylere baltalık verileceğini; 1920 yılında çıkarılan Baltalık Kanunu köylere baltalık dağıtılmasını; 1924 tarihli **“Türkiye’de Mevcut Bütün Ormanların Bilimsel Yöntemle Yönetilmesi ve İşletilmesi Hakkında Kanun”**⁸⁶ da 1917 tarihli yasa gibi işletme planlarının yapılmasını öngörmekteydi. İşletme planları yapımına yavaş yavaş devam edilmiş ve bir kısım ormanlar bu suretle sınırlandırılmış ise de, bu sınırlandırma işlemi daha çok teknik bir içerik taşıdığından, çoğunlukla hukuksal bir anlama sahip değildi. Baltalık dağıtımı işlemi ise aynı zamanda bir kullanım hakkı oluşturulması anlamını taşımaktaydı. Ancak zamanın ormancılık politikası baltalık kanununu işletemediğinden bu yasa ile bağlantılı sınırlandırma işleri de yapılamamıştır. Sonuçta Orman Nizamnamesinin yürürlükte kaldığı dönemde orman sınırlandırma işleri bu şekilde bir işleyişe sahip olmuştur. Buna karşın ülkemize gelen yabancı ormancılık uzmanları da sürekli olarak sınırlandırmanın gereği ve öneminden bahsetmişlerdir (H. A., 1943).

Ülkemizdeki ormanların gerçek anlamda sınırlandırılması işlerine 3116 sayılı yasa ile başlanmıştır. Yasa, genel hükümleri içeren ve ormanın tarifi, mülkiyet açısından sınıflandırılması ve denetimini içeren birinci kısımdan sonra **“Devlet Ormanları”** başlığı altında öncelikle 5-13. maddeleriyle ormanların sınırlandırılması konusunu ele almıştır. Bu konuyu öncelikle ele alması önemlidir. Ayrıca yasanın 10. maddesiyle, çalışmaların beş yıl içerisinde bitirilmesi konusunda getirilen hüküm de konunun kısa sürede çözüme kavuşması gerektiğinin farkında olduğunu göstermektedir.

Gerçekten de hükümet, yasanın gerekçesinde, ormanları tahripten korumak, işletmeyi düzenlemek, ülke ihtiyaçlarını karşılamak, ormanların daha fazla parçalanmasına engel olmak için sınırlandırmanın gerekliliğini farketmiş ve bu doğrultuda hızlı hareket etmeyi öngörmüştür. Tarım komisyonu⁸⁷ ormanın nerede başlayıp nerede bittiğinin, ormanlar üzerinde devlet ve birey haklarının belli edilmesinin, bu çerçevede orman kaynaklarının etkili yönetimi için arazi üzerinde orman sınırlarının belirlenmesinin öncelikli bir yeri olduğuna işaret etmektedir. Hükümet ve Türkiye Büyük Millet Meclisi bu hususta aynı görüş üzerinde birleşmiştir (H. A., 1943).

Kanunun 5. maddesi uyarınca 5 kişiden (Başkan, Ormancı Üye, Hukukçu Üye İle Mahalli Üyeler) oluşan karar organı ile yeterli sayıda katipten oluşan

85- Ormanların Usulü İdarei Fenniyeleri Hakkında Kanun

86- Türkiye’de Mevcut Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmesi Hakkında Kanun

87- Ziraat Encümeni

komisyonların yıllık en az 250000 ha ormanın sınırlandırılması işi verilerek, ormanların sınırlaması işleminin 5 senede bitirilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Ormanların tahdidi ile ilgili olarak her yıl en az 250 bin hektar alanda çalışılma yapılması, bu çalışmaların bırakınız yasanın öngördüğü 5 yılı, 20 yılda da bitmeyeceği yönünde eleştiriler söz konusu olmuştur. Yasanın yürürlüğe girdiği tarihte ülkemizin 8-8.5 milyon hektar ormanı olduğu düşünülmektedir. Her yıl 250 bin hektar alanın kadastro yapılsa kadastro çalışmalarının bitirilmesi için 20 yıldan daha fazla zamana ihtiyaç olacaktır. Bu konuda mecliste yapılan eleştirilere Tarım Bakanı şöyle cevap vermektedir: ***“Bu 250 bin hektar ilk yıllar için en alt düzey için konmuştur. Onun altında bir fıkra vardır ki 5 yılda bitirilecek, diyor. Belki başlangıçta az miktar olabilir. Fakat örgüt kurulduktan sonra diğer yıllarda onun çok üstüne çıkılacak bir rakamla tahdit işleri bitirilecektir.”***

1937 yılında ilk olarak 2 komisyon kurularak çalışmalara başlanmıştır. 1938 yılında komisyon sayısı 5’e, 1939 yılında da 13’e çıkarılmışsa da araya savaş yıllarının girmesinin de bir sonucu olarak devam eden yıllarda komisyon sayısı azalmış ve çalışmalar amaçlanan başarıya ulaşamamıştır. Yukarıda da ifade edildiği üzere yasal sürenin (5 yıl) sonunda var olduğu tahmin edilen ormanların ancak yüzde 10’u sınırlandırılabilmiştir.

H.A. (1943) tarafından verilen bilgilere göre, 1942 yılı sonu itibariyle 1010804 hektar, 1943 yılı eklenince de 1108692 hektar alanın sınırlandırılması yapılabilmektedir. Bu başarıım miktarı, o zaman itibariyle var olduğu tahmin edilen orman alanının çok azıdır. Var olduğu düşünülen orman alanının yalnızca yüzde 11,7’si kadardır. 1943 yılı itibariyle ülkemiz tahmini orman alanı miktarı, mülkiyet çeşitleri ve orman niteliği itibariyle tablo 3’de verilmiştir.

Savaş sonrasında komisyon sayıları giderek artırılıp, II. Dünya Savaşı’nın bittiği 1945 yılında 20’ye çıkarılmıştır. Bu yılsonuna kadar 1 863 414 hektar orman alanının sınırlandırma işlemi yapılmıştır (Anonim, 1946).

Tablo 3: Türkiye Orman Alanı (ha.) (H.A., 1943)

Orman Sahibi	Koru	Baltalık	Toplam	Yüzde
Devlet	4 574 384	4 327 573	8 901 957	94.3
Tüzel Kişilik	-	62 600	62 600	0.6
Vakıf	56 408	71 792	128 200	1.4
Özel	84 804	144 396	229 200	2.4
Tartışmalı (Münazaalı)	18 180	103 020	121 200	1.3
Toplam	4 733 776	4 709 381	9 443 157	100
Yüzde	50.1	49.9	100	

Kadastro komisyonlarının sayısı 1950 itibariyle 25'e yükseltilmiş ise de 1951 yılında ülkemizin içinde bulunduğu koşullar nedeniyle komisyon sayısı 6'ya düşürülmüş, 6831 sayılı Orman Kanunun yürürlüğe girmesinden bir yıl önce 1955 yılında ise komisyonlar lağvedilmiştir. Bu döneme kadar aradan geçen 19 yıllık sürede toplam olarak 3837702 hektarlık ormanın sınırlandırılması yapılabilmektedir. Bunlardan 2637778 hektar orman alanının tapuya tescili gerçekleştirilmiştir (İnal, 1967).

Orman sınırlandırma ve kadastro çalışmaları 1950 yılından itibaren önemli ölçüde durmuştur. Bunun 3 temel nedeni vardır:

Birincisi, 1950 yılında çıkarılan 5653 sayılı kanun kapsamında orman tanımında yapılan değişiklik ile makiliklerin orman sayılmamasıdır. Makilikler orman sayılmayınca, bu durum siyasal anlamda ilgi odağı olmuş ve orman sınırlandırma işlerinde çalışan önemli sayıda eleman makiliklerin ayrılması işi ile görevlendirilmiştir.

Orman kanununda 1950 yılında yapılan değişiklikle makiliklerin orman rejimi dışına çıkarılması önemli dönüm noktalarından birisidir. Bu değişiklikle birlikte ormanları sınırlandırmak ile görevlendirilen orman kadastro komisyonları bu asli görevlerini bırakarak orman sayılmayan makilerin belirlenmesi ve ormanlardan ayrılması işine başlamış ve bu da orman kadastro çalışmalarını büyük sekteye uğratmıştır. Orman Genel Müdürlüğü (1973) verilerine göre, 1950 yılından itibaren 1962 yılına kadar 601955 hektar alan orman sayılmayan makilik olarak ayrılmıştır. Orman rejimi dışına çıkarılan bu alanların oluşturulan *"Toprak Tevzi Komisyonları"* tarafından dağıtımına başlanmıştır.

Orman sınırlandırma ve kadastro çalışmalarının aksamasına neden olan ikinci faktör ise, 1950 yılından itibaren orman kanununun değiştirileceği beklentisidir. Bu beklentiler ormanların sınırlandırılmasıyla ilgili hükümlerin de değiştirileceği yönündedir.

Gerçekten de 1956 yılında çıkarılan 6831 Sayılı Orman Kanunu orman sınırlandırma işlerinde temel alınan yasal orman tanımında önemli değişiklikler yapmıştır. Bu değişikliklerle daha önce orman olarak sınırlandırılmış veya tescil edilmiş birçok orman alanı orman sayılmamıştır. Böylece orman kadastro komisyonları eski çalışma alanlarında tekrar çalışmak zorunda kalmışlardır. 1956 yılından sonraki yıllarda orman tanımı sürekli olarak değiştirilmiş, ekipler her değişiklikten sonra defalarca aynı alanlarda çalışmak zorunda kalmışlardır. Yeni orman kanununun (3116) yürürlüğe girmesinden itibaren kadastro çalışmalarının önündeki en büyük engel, orman kadastro sunun temelini oluşturan yasal orman tanımının sürekli olarak değiştirilmesi olmuştur. Bu dönemde orman tahdit ve kadastro çalışmalarını engelleyen üçüncü neden de budur.

6831 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği 1956 yılından itibaren aradan geçen 10 yılda orman kadastro çalışmaları hemen hemen tamamen yerinde saydığı görülmektedir. Bu dönemde 44346 hektar orman alanının kadastro yapılmış, bunun 41037 hektarının tapuya tescili gerçekleştirilmiştir. İnal'ın (1967) Orman Genel Müdürlüğü kayıtlarına atfen verdiği bilgilere göre başlangıçtan (1937 yılından) 1967 yılına kadar 3882048 hektar ormanın tahdit işlemi yapılmış, bunların 2678815 hektarı da tapuya tescil edilmiştir. Yapılan bu çalışmaların sağlıklı olup olmadıkları da her zaman tartışma konusu olmuştur.

Ormanların Korunması

Ormanların korunması sorunu belki de ormancılık tarihimizin en önemli boyutunu oluşturmaktadır. Daha önce de ifade edildiği gibi, Orman Nizamnamesi (1870) hükümleri genel anlamda bakıldığında iki grupta toplanmaktadır. Bunlardan birincisi ormanların işletilmesi, diğeri ise orman suçlarının cezalandırılmasıdır. O tarihten beri ormanların korunması amacıyla birçok önlem alınmış, ancak ormanlar korunamamıştır.

Doğrudan ormanların korunmasıyla ilişkili ilk kurumsal girişim I.Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde, 1914 yılı Mart ayında **“Rumeli Vilayetleri Jandarma Örgütü”**nün ıslahı ile görevli Fransız Yüzbaşı Soro'nun teklifi ile bir **“Oman Jandarma Okulu”** açılmıştır. Okulun öğrencileri jandarma olarak askere alınan er ve erbaşlardan oluşmaktaydı. Okulun bir tabur (500-1000 kişi) düzeyinde olması, komutanının da bir binbaşı olması düşünülmüştü. Okulun eğitim süresi bir yıl olarak belirlenmiş ve eğitim amacıyla iki orman müfettişi görevlendirilmişti. Okul ilk yıl 300 kadar öğrenciyle Kağıthane'de eğitime başlamıştı. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla 3 aylık eğitim öğretim sonrasında mevcut öğrenciler askeri birliklere katılmış ve okul savaşın bitiminde tekrar açılmak üzere kapatılmıştır. Bu arada yine savaş öncesinde ülkemize gelen Avusturyalı Veit'in etkisiyle Jandarma Okulunun ödeneği ile biri 1915 yılında Hendek'te, diğeri de 1917 yılında Adana'da olmak üzere iki orman ameliyat mektebi açılmıştır (Yiğitoğlu, 1934).

Ormanların korunması konusunda 1870-1937 döneminde gerçekleştirilmeye çalışılan bu girişim dışında 3116 sayılı yasanın yürürlüğe konmasına kadar ciddi bir yasal ve yönetsel önlem alınamamıştır.

3116 sayılı yasanın **“Devlet Ormanları”** ile ilgili hükümlerin yer aldığı **“İkinci Kısım”** Beşinci Fasil'ı **“Ormanların Korunması”** (madde 23-30); Yedinci Fasil'ı da **“Otlak ve Mera İşleri”** (madde 41-42) başlığını taşımakta ve bu başlıkta yer alan maddeler ile ormanlarda yasaklanan faaliyetler ve verilecek izinler düzenlenmiştir. Müşterek Hükümler'in yer aldığı **“Altıncı Kısım”** İkinci Fasil'da **“Orman**

“Yangınlarının Söndürülmesi” (madde 88-94) ile ilgili hükümlere yer verilmiştir. Bu kısmın **“Beşinci Fasil”** başlığı altında ise **“Cezai Hükümler”** (madde 103-124); **“Altıncı Fasil”**’da ise Suçların Takibi (madde 125-132) konusundaki hükümler ele alınmıştır.

Yasada yer alan bu hükümler (toplam 47 madde) ormanların korunmasıyla ilişkili olup, çoğunlukla polisiye nitelikli yaptırımları içermektedir. Hükümlerle ormanlarda yasaklanan ve izin verilebilecek faaliyetler, orman yangınlarının söndürülmesinde vatandaşlara getirilen ödev ve yükümlülükler, sonuçta da yasaklara aykırı hareket edenlere ve ödevlerini yerine getirmeyenlere yönelik cezalar getirilmiştir.

Bu düzenlemeler çerçevesinde işlenen suçlar ve suçların yıllara göre göstermiş olduğu gelişmelere **“Parasız yararlanma hakkının kaldırılması”** başlığı altında yer verilecektir. Burada sadece yukarıda yer verilen yasak ve ödevlere aykırı hareketlere karşı yürütülen polisiye tedbirler ele alınacaktır.

Ormanların korunması konusunda oluşturulacak örgüt ile ilgili olarak iki farklı yaklaşım söz konusudur (Topçuoğlu, 1954):

- Bağımsız bir orman koruma örgütü oluşturmak,
- Koruma görevini teknik işleri de yürüten örgüte vermek.

Devletlerin birçoğu teknik personelin ormanlarda daha verimli çalışmasını sağlamak için bağımsız bir orman koruma örgütü kurmuşlardır. Zamanla kurulan bu bağımsız örgütün yarardan çok sakıncaları ortaya çıkmış ve bundan vazgeçilerek ormanların korunması görevi de teknik işleri yürüten örgüte verilmiştir.

Ülkemizde de 1937 yılında ormanları daha iyi korumak ve orman mühendislerinin kendi çalışma alanlarında daha verimli çalışmasını sağlamak için 26.04.1937 tarih ve 3157 sayılı yasa ile ormanların korunması amacıyla askeri birlikler oluşturulmuş (Orman Genel Komutanlığı) ve koruma işi teknik işlerden bağımsız olarak bu birliklere verilmiştir. Bu çerçevede orman alanlarının büyüklük ve önemi dikkate alınarak bu askeri kuruluşlar alay, tabur veya bölük şeklinde oluşturulmuş olup, bu genel komutanlık emrinde asıl görevleri ormanları korumak olmak üzere hizmetler vermişlerdir.

Resim 36. Orman Jandarması

Bu örgütün görevi, eskiden orman bekçilerinin üzerinde bulunan bir işi yapmaktan ibaretti. Fakat orman kıtalarına ayrılan ve iki buçuk yıl bu kıtalarda hizmet gören erler, gelip geçici olmalarının yanında, ormancılık işlerinde de doğal olarak bilgi sahibi olmadıkları için koruma işini meslek edinerek ve orman bakımından anlayacak bir örgütten beklenen hizmeti göremiyorlardı (Tekeli, 1945). Sonuçta bu yöntemin zamanla birçok sakıncaları ortaya çıkmış ve bu yöntemden 1945 yılında çıkarılan 4767 sayılı kanunla vazgeçilmiştir. Söz konusu kanunun 1. maddesiyle ormanların korunmasıyla ilgili görev ve yetkiler, hemen hemen bütün Avrupa ülkelerinde de olduğu gibi ormancılık örgütlerine verilmiştir. Bu çerçevede bu görev ülkemizde orman işletme müdürlüklerine, orman bölge şefliklerine ve orman bakım memurluklarına devredilmiştir. Gerçekten de ormanları koruma işinde ormancılık örgütünden başka bir örgütün görevlendirilmesi yararlı olamaz. Çünkü ormanın ülkemize ve insanlığa sağladığı yararları ormancılardan daha iyi değerlendirebilecek kimse düşünülemez. Teknik çalışmaların başarısı ise ancak ormanın etkin korunmasına bağlıdır. Ülkemizdeki ormanlar hızlı bir biçimde azalmaktadır. Bu nedenle ilk önceliğimiz ormanların korunması olmalıdır.

Ülkemizde ormanların kadastro yapılmamıştır. Neresi ormandır? Neresi değildir? Belli değildir. Orman yasası ile bir orman tanımı yapılmıştır. Bu tanım kapsamına giren veya girmeyen yerlerin nereler olduğunu teknik donanımına sahip orman mühendisleri değerlendirebilir. Bu nedenle askeri birliklerin her şeyden önce nereyi koruyacakları konusunda bir değerlendirme yapabilmesi beklenemez. Sadece bu nedenle bile askeri birliklerin ormanları koruması olanaklı olamayacaktır (Topçuoğlu, 1954).

Devlet Ormanı Dışındaki Ormanların Yönetimi

Daha önce de değinildiği gibi 1870 Orman Nizamnamesi özel ormanlarla ilgili hükümler içermemektedir. Özel ormanlardan yararlanmayı 1858 Arazi Kanunnamesi hükümlerine bırakmıştır. Arazi Kanunnamesi hükümleri incelendiği zaman ise özel ormanlardan sahiplerinin dilediği gibi yararlanabileceği hatta bu alanları başka türlü kullanımlara bile çevirebileceği görülür. Yani özel ormanlar tamamen sahiplerinin istek ve öncelikleri çerçevesinde yönetilmekte, yararlanma konusunda hiçbir kısıt ve koşul bulunmamaktadır.

3116 Sayılı Orman Yasası ise bu konuyu her şeyden önce, ormanın tanımının yapıldığı 1. maddede verilen gizli bir mesaj ile ele almış bulunmaktadır. Daha önce de yer verildiği üzere söz konusu maddede orman tanımı şöylece yapılmıştır: ***“Bu kanunun tatbikinde kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş ağaç ve ağaççık toplulukları yerleriyle birlikte orman sayılır.”***

Tanımda yer alan *“kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş”* ifadesi teknik olarak bir fonksiyona sahip değildir. Yani bu ifade tanımdan çıkarılırsa, orman tanımı teknik anlamda aynı anlamı taşıyacaktı. Ancak, söz konusu ifade ile herkese bir mesaj verilmeye çalışılmıştır. Vatandaşa ve ilgililere ağaç ve ağaçlıklardan oluşan bir alan insan emeğiyle oluşturulmuş olsa da orman sayılacaktır ve bu yasa kapsamında ele alınan hükümler bu ormanlar için de geçerli olacaktır. Burada, emekle, özel arazi üzerinde yetiştirilmiş ağaçlık alanların bile orman yasası kapsamında yönetilip işletilebileceği konusunda ortaya herhangi bir kuşkunun çıkması önlenmiştir. Yapılan orman tanımı ile özel ormanlar, hatta emekle yetiştirilmiş olsa bile özel ormanlar, artık orman yasası hükümlerine tabidir.

Hiç kuşku yok ki bu yasa sadece devlet ormanları ve özel ormanlarla ilgili de değildir. Aynı zamanda vakıf ormanları ve tüzel kişilik ormanları ile de ilgilidir. Nitekim yasanın 3. maddesi ile ormanlar;

“Madde 3- Ormanlar dörde ayrılmıştır:

- Devlet ormanları,
- Umuma mahsus ormanlar (köy, belediye ve özel idare gibi hükmi şahsiyeti olan kamu kurumlarına ait ormanlar),
- Vakıf ormanları,
- Hususi ormanlar.” şeklinde bir ayrıma tabi tutulmuştur.

Yasanın 4. maddesinde ise,

“Madde 4- Devletten başkasına ait olan bütün ormanlar da bu kanun hükümleri dairesinde devletin denetimi altında olup devlet adına bu denetim orman idaresi tarafından yapılır.” şeklinde bir hükme yer verilmiştir. Böylece 1. madde ile tanımı yapılan ormanlar, kime ait olursa olsun, bu kanun hükümleri çerçevesinde yönetilecek, işletilecek ve devletin denetimi altında olacaktır.

Yasanın ikinci kısmı devlet ormanlarının (5-46. maddeler), üçüncü kısmı umuma mahsus ormanların (47-59. maddeler), dördüncü kısmı (60-62. maddeler) vakıf ormanlarının, beşinci kısmı ise hususi ormanların sınırlama, harita, yönetim, korunma, işletme ve bakımı ile ilgili hükümleri içermektedir. Altıncı kısım (77-132. maddeler), ağaçlandırma ve bakım, orman yangınlarının söndürülmesi, orman memurlarının yemini ve silah taşıma hakları, cezai hükümler, suçların takibi başlığı altında ele alınan *“Ortak Hükümler”*den oluşmaktadır.

Buna göre devletten başkasına ait ormanların nasıl yönetileceği belirlenmiş ve belirlenen ilkelere uygun hareket edilip edilmediği de 4. madde uyarında orman idarelerinin denetimine bırakılmıştır.

Muhafaza Ormanı Konusu

İnsanlığın sahip olduğu en önemli doğal kaynaklar; toprak, bitki ve su üçlüsüdür. Bu kaynaklar insanlığın hiçbir zaman vazgeçemeyeceği doğal varlıklardır. Sözü edilen bu üçlü kendi doğal denge sınırları içerisinde kullanıldıkları sürece birbirinin tamamlayıcısı, koruyucusu ve hatta üreticisi olma işlevlerini sağlıklı bir biçimde sürdürebilirler (Akesen, 1984). İnsan faaliyetleri sonucunda bu üçlü arasındaki denge zamanla bozulmaya başlamıştır. İnsanoğlunun bir süre sonra ortaya çıkan olumsuzlukların bu dengenin bozulmasından kaynaklandığını anlaması çok da uzun sürmedi. İnsanoğlu ormanları ve onların topluma sağladığı yararları ve aynı zamanda Akesen (1984)'ün sözünü ettiği bu toprak, bitki ve su üçlüsü arasındaki dengenin önemini anlamaya başladıkça, bazı ormanlık alanları olduğu gibi korumak gerektiğinin farkına varmıştır.

Orman Nizamnamesinde ormanların korunması konusunda yukarıda sözü edilmeye çalışılan ve aslında odak noktasında kamu yararı olan bir anlayış söz konusu değildir. Yukarıda da değinildiği gibi Nizamname sadece yararlanmanın düzenlenmesi amacıyla ormanların korunmasıyla ilgilenmiştir.

Bazı ormanların taşıdığı, **“toplumun tamamına sağladığı yararlar”** itibariyle olduğu gibi korunması hususu 1917 yılında Veit ve Stöger tarafından hazırlanan Orman Kanunu Tasarısı hükümleri içerisinde yer alan bir konudur. Bu tasarıda **“Takviye Ormanları (Muhafaza)”** başlığı altında ele alınmış (Bingöl, 1990); **“Sağlık ve genel yararlar bakımından muhafazaları gereken, özenle doruklarda dik eğimli yüzeylerde, uçurumlarda, sel ve taşkına, kayma, çığ oluşumuna, genel yolların ve kültür arazilerinin zarar görmesini önleyecek olan kuru dere veya devamlı akarsuların, su kaynaklarının doğal etkilerden korunmaları için bekaları gereken ormanlara “takviye ormanı” denir.”** şeklinde tanımlanmıştır (Madde 8). Bu ormanlarda şahıslara ait olsa bile kesim, otlatma ve ateş yakılması yasaklanmıştır (Madde 9). Böylece bu türden işlev gören ormanlara mutlak koruma yapısı getirilmiştir.

Daha önce de ifade edildiği gibi, Veit ve Stöger tarafından hazırlanan bu tasarının sadece 39-44. maddelerinde yer alan hükümleri 24 Nisan 1917 tarihinde yürürlüğe giren ve ülkemizdeki bir kısım orman amenajmanı bilim insanı ve uygulayıcının **“Amenajman Yasası”** olarak isimlendirdikleri **“Ormanların Usulü İdarei Fenniyeleri”** kanunu yürürlüğe konulmuştur. Bu kanunda yer verilmemiş olmakla birlikte, kanunun uygulanması ile ilişkin olmak üzere 1919 tarihinde yürürlüğe konulan **“Devlet Ormanlarına Ait Amenajman Talimatnamesi”** çerçevesinde ormanlar, **“İşletme Ormanları Ve Muhafaza (Koruma) Ormanları”** olarak ikiye ayrılmış, işletme ormanları **“Koru Ve Baltalık”** şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulurken koru ormanları **“Aynı Yaşlı (Maktalı) Koru Ve Değişik Yaşlı (Seçme)**

Ormanı” olarak bölümlendirilmiştir. Asıl tip olarak da aynı yaşlı - maktalı koru ormanı kabul edilmiştir. Talimatnamede seçme ormanı yönteminin sadece arızalı, sarp ve yapay gençleştirmenin çok zor olacağı; erozyonu önleyici önlemlerin şart olduğu yerlerde uygulanabileceği belirtilmektedir. Böylece, nasıl bir uygulama olanağı bulunduğu konusunda bir bilgi olmamakla birlikte bir kısım ormanların **“Koruma Ormanı”** olarak ayrılacağı konusu ilk kez bir yasal düzenleme çerçevesinde hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte talimatnamede hangi özellikteki alanların koruma ormanı olarak ayrılacağına ilişkin bir ayrıntı da söz konusu değildir. Öte yandan yine ormanın topluma sunduğu erozyonu önleyici fonksiyonun, üretim ormanı olarak ayrılacak alanlarda uygulanacak ormancılık tekniğinde dikkate alınacağı da **“Amenajman Talimatnamesi”**nde yer verilen bir başka olgudur.

Cumhuriyet döneminde 1917’de çıkarılan **“Ormanların Usulü İdarei Fenniyeleri”** isimli kanunu yürürlükten kaldıran 22 Nisan 1924 tarihli ve 504 sayılı **“Türkiye’de Mevcut Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletmeleri Hakkındaki Kanun”** ile bazı ormanların muhafaza ormanı olarak ayrılabilceği, yasal çerçevede ilk kez ele alınan bir husus olmuştur. Kanunun konu ile ilgili 8. maddesinde **“Devletçe muhafaza ormanı olarak ayrılmış ormanlarda kesim yasaktır, bu ormanlardan devlete ait olmayanların istimlakı zorunludur”** denilmektedir.

504 sayılı yasada koruma ormanına ilişkin bir tanım yer almamaktadır. Yasanın 12. ve son maddesi dikkate alındığında bir yerin muhafaza ormanı olarak ayrılması yetkisi Orman Genel Müdürlüğü’ne verilmiştir.

Buarada, muhafaza ormanları ile tabiatı koruma ormanları⁸⁸ arasında gerek amaç ve gerekse yönetim anlayışı bakımından önemli ölçüde farklılıklar vardır. Bununla birlikte her iki bakış açısının da ormanları öncelikle toplumsal işlevleri ile ele alması, iki farklı uygulama arasındaki benzerliğin özünü oluşturmaktadır (İnal, 1949).

Daha sonra 1926 yılında Prof. Robert Bernhard’a hazırlattırılan **“Ormanlar Kanun Tasarısı”**nda da (Bingöl, 1990), **“Muhafaza Ormanları”** başlığını taşıyan XII. Bölümde yer alan 83. madde, **“Umumi menfaat icabı köy, nahiye, kurumlar, şahıslar ormanları daimi veya geçici olarak muhafaza ormanı olarak ilan olunabilir. Bu yetki iktisat vekaletine⁸⁹ aittir”** şeklindedir. Tasarının bu maddesi Danıştay tarafından **“Kamu yararının gerektirdiği yerlerde, köy, nahiye, vakıf, kurumlar, şahıslar ormanlarının kısmen veya daimi muhafaza ormanı ilan ve idamesine iktisat vekaleti yetkilidir. Köy ve nahiye ormanlarından halk faydalanması**

88- Milli parklar kastedilmektedir.

89- 1926 yılında dolayısıyla da ormanların yönetiminden sorumlu olan bakanlık “İktisat Bakanlığı” olup, Orman Genel Müdürlüğü de bu bakanlığa bağlıdır.

olanlarında bu kararın ilanı için ev halkına başka bir orman verilmesi lazımdır. Evkaf, kurumlar ve şabis ormanlarının da istimlakı yoluyla yapılabilir.” şeklinde değiştirilmiştir.

Bernhard'ın tasarısına göre, muhafaza ormanlarında orman idaresinin izni olmadıkça yaş ve kuru ağaç, yaprak, ibre, meyve, kabuk vesaire almak ve toplamak; yosun, ot, toprak, taş, kum, çakıl almak velhasıl arazinin ve ormanın varlığına zarar vermek yasaktır. Hayvan otlatmak, ateş yakmak yasaktır (88. madde).

Bütün bu tasarı ve gelişmelerden sonra 1937 yılında 3116 Sayılı yasanın 43-46 maddeleri⁹⁰ **“Muhafaza Ormanları”** konusuna ayrılmıştır. Kanuna göre bazı ormanlık alanların bakanlar kurulu kararı ile bu kapsama alınabilmesine olanak sağlamaktadır. Böylece bu düzenlemeye göre ormanlar, üretim ormanları ve muhafaza ormanları olarak iki öbekte toplanmaktadır. Ayanoglu (1995) üretim ormanlarını, belirli bir gelir elde etme ve bu yolla ulusal ekonomiye katkıda bulunma işlevine sahip ormanlar; muhafaza ormanlarını ise, ulusal ekonominin verimliliğini artırmak yoluyla doğrudan olmayan bir katkıda bulunan ormanlar olarak değerlendirmektedir.

Yasa'nın (3116) 43.maddesi ile Veit ve Stöger (1917) ile Bernhard (1926) tarafından hazırlanan yasa tasarılarında da yer verildiği gibi muhafaza ormanı, **“Ormansızlık yüzünden arazi kayma ve yağmurlarla yıkanma tehlikesine maruz olan yerlerdeki ormanlarla meskûn mahallerin havasını, demiryollarını, şoseleri, ziraat edilen mahalleri, çığ, sel gibi zararlardan koruyan ve buraları toz fırtınalarına karşı muhafaza eden, nehir dolmalarının önüne geçen, memleket müdafası için muhafazası zaruri olan ormanlar”** olarak tanımlanmıştır. Aynı madde bir ormanı, muhafaza ormanı olarak ayırma yetkisi Bakanlar Kurulu'na (İcra Vekilleri heyeti) verilmiştir. Yasa, mülkiyeti devletin elinde olmayan buna karşın muhafaza ormanı olarak ayrılması gereken yerler ile muhafaza ormanının bütünlüğü içerisinde kalan alanların⁹¹ yine Bakanlar Kurulu kararıyla istimlak edilebileceğini öngörmektedir (madde 44).

90- Madde 43 – Ormansızlık yüzünden arazi kayma ve yağmurlarla yıkanma tehlikesine maruz olan yerlerdeki ormanlarla meskun mahallerin havasını, demiryollarını, şoseleri, ziraat edilen mahalleri, çığ, sel gibi zararlardan koruyan ve buraları toz fırtınalarına karşı muhafaza eden, nehir dolmalarının önüne geçen, memleket müdafası için muhafazası zaruri olan ormanlar İcra Vekilleri heyeti kararı ile muhafaza ormanı olarak ayrılabilirler.

Madde 44 – Mülkiyeti Devletten başkasına aid olan ormanların muhafaza ormanı olarak ayrılması icabederse bu ormanlarla alelumum muhafaza ormanlarının tamamlanması için bunlara eklenmesi lazım gelen yerler İcra Vekilleri heyeti kararı ile istimlak olunur.

Madde 45 – Muhafazaya ayrılan ormanlar belli olacak şekilde münasip işaretlerle sınırlanır.

Madde 46 – Muhafaza ormanlarının korunması bunlardan ne dereceye kadar kat'iyat yapılabileceği ve ne suretle istifade edilebileceği Orman Umum Müdürlüğü tarafından tayin edilip Ziraat Vekilligince tastik olunacak hususi usul ve şartlara bağlıdır.

91- Kanaatime göre orman tanımı kapsamı dışında olan yerler.

Aslında bir ormanın “*Muhafaza Ormanı*” olarak ayrılmasını anlamlı kılan ise 3116 sayılı yasanın 117. maddesidir⁹². Bu maddeye göre ormana yönelik bir suçun “*Muhafaza Ormanı*” olarak ayrılmış bir alanda işlenmesi durumunda suçu işleyenler, üretim ormanlarında işlenmesi ile verilecek cezaya göre üçte birden yarıya kadar artırılarak cezalandırılacaktır.

Her ne kadar 1919 yılındaki Amenajman Talimatnamesinde ve 1924 tarih ve 504 sayılı yasada muhafaza ormanı konusuna yer verilmiş olsa da, bu konuda 3116 sayılı yasa çıkıncaya kadar bir uygulama yapılamamıştır. Muhafaza ormanları ile ilgili çalışmalar 3204 sayılı teşkilat kanunu çerçevesinde kurulan “*İmar Şubesi*” sorumluluğuna verilmiştir (OGM, 1973).

Bütün bu tasarı ve düzenlemelere karşın ülkemizde bazı ormanların koruma ormanı olarak ayrılması konusunda 3116 sayılı orman yasası kapsamında ilk uygulamalara 1950 yılından itibaren başlanılabilmektedir. İlk kez, İstanbul'daki Belgrad Ormanı, muhafaza ormanı olarak ayrılmış ve bunu diğerleri izlemiştir (Özdönmez ve Şad, 1983).

Daha sonra yürürlüğe giren 1956 tarih ve 6831 sayılı orman yasasına göre bu ayrıma milli parklar da eklenmiş ve bu yasanın 4. maddesine göre ormanlar “*Vasıf Ve Karakter*” bakımından 3'e ayrılmıştır. Bunlar:

- Üretim ormanları,
- Muhafaza ormanları,
- Milli parklar şeklindedir.

Oluşturulan bu yapıyla bağlantılı olarak koruma statüleri yeniden ele alınmış ve tahrip olmuş ve yangın görmüş orman alanları da üretim ormanı haline gelinceye kadar muhafaza (koruma) ormanı statüsüne kavuşturulmuştur. Bu tarihten itibaren, aslında 3116 Sayılı Orman Yasası ile temeli atılan koruma ormanı kavramı giderek geliştirilmiş ve konu sadece yasa kapsamında kalmamış, uygulamalar da artarak sürmüştür.

Öte yandan, 1983 yılına kadar sadece ormanlık alanlar için geçerli olan milli parkçılık uygulamaları, bu yılda çıkarılan 2873 sayılı Milli Parklar Yasası ile sadece ormanlık alanlarla bağlantılı olmaktan çıkarılmış ve milli parklar başlığı altında farklı statüler oluşturularak gelişme göstermiştir.

92- Madde 117 – Muhafazaya ayrılmış ormanlarda ormanlara müteallik suçları işleyenlerin müstahak olacakları ceza üçte birden yarıya kadar artırılarak hükmolunur.

Amenajman Planları

Ülkemizde orman amenajmanı kapsamında ilk çalışmaların Prof. Tassy'nin Orman Okulu Müdürü Ve Öğretmenliğini yaparken birkaç öğrencisiyle birlikte Belgrad ormanlarında amenajman çalışması yaptığına daha önce değinilmişti. Yine Prof. Tassy'nin Alexandre Sthems ile birlikte büyük kısmı Kastamonu ve bir kısmı da Sinop ili sınırları içerisinde olan Elekdağı ormanlarının amenajman planlarını yaptığına da yer verilmişti.

Daha sonraki yıllarda yürürlüğe giren Orman Nizamnamesi orman amenajmanı konusuyla sadece ihale ile işletmecilik hakkının satılması düşünülen orman alanlarının belirlenmesi amacıyla ilgilenmiştir.

- I. Dünya Savaşının sonlarına doğru, Almanların etkisiyle daha önce de ifade edildiği gibi 5 Nisan 1917 tarihinde Padişah tarafından onaylanarak yürürlüğe sokulan **“Ormanların Usulü İdarei Fenniyyeleri Hakkında 9 Maddelik Kanun”** ormancılık konusunda teknik müdahaleleri öngören ilk düzenleme olarak dikkatleri çekmektedir. Kanun ile ormanların koru ve baltalık olarak sınıflandırılması yapılmış ve her türden ormandan yararlanmak için “İşletme Planı” yapılması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Böyle değişik bir isim altında olmakla birlikte, ormanların bir plan dahilinde işletilmesi gerekliliği ilk kez açık olarak ortaya konmuştur.

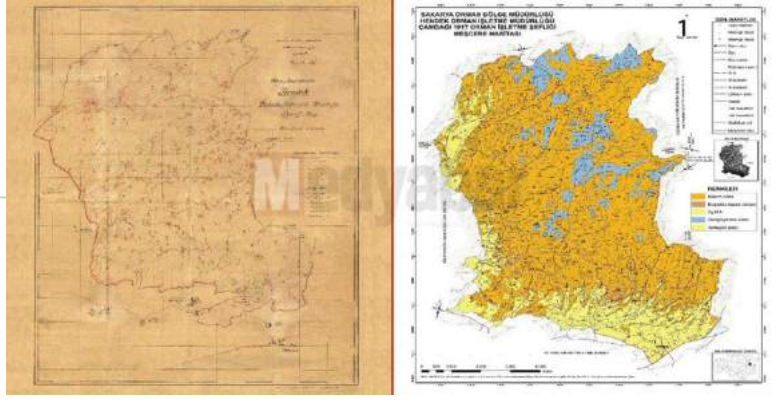
O yıllarda Ticaret ve Ziraat Bakanı olan Mustafa Şeref Özkan (Cumhuriyet yıllarımızda da Milletvekili ve Bakan) ormancılık örgütüne bir genelge göndererek bu girişimin yararlarını anlatmış ve düzenlenecek Amenajman Talimatnamesini, kurulacak amenajman heyetlerini ve bu heyete katılacak orman mühendislerinin ayrıca terfi ettirileceklerini ifade etmiştir. Ülkemizde bu çerçevede ilk amenajman uygulaması ise Mustafa Şeref Amenajman Mıntıkası olarak bilinen Hendek yöresinde yapılmıştır. (Ardıç, 1986, Asan, 2017, Köse, 2017).

Daha sonraki yıllarda yaşanan zorunlulukların bir sonucu olarak 1917’de çıkarılan 9 maddelik kanunun yerine geçmek üzere 1924 yılında çıkarılan 504 sayılı kanun da arızı olmaktan öte bir işe yaramamıştır. Sonuçta 3116 sayılı orman yasası ormanların bir plan dahilinde yönetilebilmesi açısından da dönüm noktası olmuştur. Konu ile ilgili olarak yasanın 38. maddesi⁹³ ormanların amenajman planlarına göre işletilebileceğine hükmetmektedir.

93- Madde 38 – Ormanlar baltalık ve koru usüllerine göre tanzim ve Orman İşleri Umum Müdürlüğü tarafından tasdik olunacak amenajman planlarına tevfikan işletilir.

**Harita 3. Mustafa
Şeref Bey (Çam
Dağı) Ormanı
Amenajman
Haritaları**

(medyabar.com)

Bu planlar çerçevesinde yapılacak kesimlerin de revir (işletme) ölçeğinde hazırlanan amenajman planları çerçevesinde orman idaresi tarafından yapılabileceği de hüküm altına alınmıştır (Madde 39⁹⁴). Bununla birlikte amenajman planlarının tüm ormanlar için hemen yapılması olanaklı değildir. Bu nedenle kanunun geçici maddeleriyle amenajman planları yapılıncaya kadar ülke ihtiyacının karşılanabilmesi için hüküm oluşturulmuştur. Konuyla ilgili geçici (muvakkat) 6.maddeye⁹⁵ göre, söz konusu ihtiyaçların tatmin edilmesi amacıyla üretim yapılmaya uygun olan ormanlardan geçici plan ve raporlar çerçevesinde kısa süreli mukavelelerle kerestelik veya mahrukut ağaçları satışa çıkarılabilmektedir.

Ülkemizde amenajman planlarının yapımı kolay olmamıştır. Yasa ile verilen birçok görev vardır. Görevlerin bir kısmı da yasa ile belirlenen sürede bitirilmesi gereken görevlerdir. Bunlardan, ormanların istimlak edilmesi işi için 2 yıl, orman sınırlandırma ve kadastrounun tamamlanması için 5 yıl gibi süreler belirlenmiştir. İşletmeler kurulur kurulmaz ülkenin kereste ve diğer ürün ihtiyacının karşılanması beklenmektedir. Hemen savaş ve depremle karşılaşılması, beklentilere çok daha farklı bir boyut kazandırmıştır. Ağaçlandırma, ormanların korunması gibi birçok çalışma yapılmalıdır. Amenajman planları da bu çalışmalardan sadece birisidir.

94- Madde 39 – Devlet ormanlarındaki kat’iyat ve istif her revire göre hazırlanan amenajman planlarına müsteniden orman idaresi tarafından yapılır.

Her tomruk kesildiği mahalden numaralandırıldıktan ve orman çekici ile damgalandıktan sonra istih mahallerine sevk olunur. Damgasız tomrukların taşınması yasaktır.

Tomruk istihsalinden sonra ormanda bakiye kalan enkazın toplanıp çıkarılması için orman idaresi köylülere müsaade vermekle muhtardır. Bu kısmın istif olunması şart olmadığı gibi mukabilinde bir bedel de alınmaz.”

95- “Muvakkat madde 6 – Devlet işletmesinin henüz teessüs etmediği yerlerde memleketin umumi veya mahalli kereste veya mahrukut ihtiyacı gözönünde tutularak tahammülleri müsait olan ormanlardan muvakkat plan ve raporlarla ve kısa müddetli mukavelelerle kerestelik veya mahrukut ağaçları satışa çıkarılır.

Bunlardan başka maden ocaklarında kullanılacak direklerle resmi dairelerin telefon ve telgraf direkleri, travers ve köprü ve tünel ihtiyaçları için tahammülleri müsait olan ormanlardan tarife bedelile ağaç verilir.

Bütün bu çalışmalar için başlangıçta 150-160 mühendis mevcuttur. Bunun yanında parasal sorunlardan da bahsetmek gerekir. Çünkü, bütün bu devasa boyuttaki işler ve beklentiler amenajman çalışmalarını da etkilemiştir.

1937 yılından itibaren II. Dünya Savaşı'nın bitimine kadar, devlet eliyle işletilmekte olan ve 10583970 olduğu düşünülen toplam ormanlık alanın 1128777 hektarının amenajman planı bitirilebilmiştir. 1946 yılı başından 1950 yılı sonuna kadar 762448 hektar ormanlık alanın daha amenajman planı yapılarak, planı yapılan orman alanı miktarı 1891225 hektara yükselmiştir 1952 yılı sonuna kadar amenajman planı yapılmış alan miktarı 2712095 hektara kadar ulaşmıştır (TBMM, 1954). Geriye kalan 8 milyon hektardan fazla orman alanı ise, bu alanlarda kurulmuş olan orman işletmeleri tarafından geçici amenajman planlarıyla yönetilmiştir. Kuşkusuz bu durum kabul edilebilir değildir.

Ağaçlandırma Çalışmaları

Ağaçlandırma konusu orman politikasıyla ifadesini bulan genel politikanın tamamlayıcı bir parçasıdır. Daha doğrusu bu politikanın en önemli ögesidir. Sürdürülebilir ormancılığın temel ve vazgeçilmez koşullarından birisidir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde ve özellikle de Meşrutiyetin ilanına kadar geçen dönemde ağaçlandırma konusunda çalışmalar yapıldığına ilişkin bir kayıt söz konusu değildir. Bununla birlikte Fatih döneminde amacı orman yetiştirmek olmayan Haliç'i dolmaktan kurtarmak amacıyla Fatih Sultan Mehmet zamanında Haliç sırtlarında bazı önlemlerin alındığı bilinmektedir. Daha sonraki yıllarda da özellikle İstanbul'da bölük pörçük çalışmaların yapıldığı anlaşılmaktadır (Ekizoğlu ve ark., 2010).

Halil Kutluk (1948)'un Osmanlı belgelerinden derlediği bilgilere göre padişah tarafından Saadabad'da dikilmek üzere gereken karaağaç, dişbudak, ıhlamur ağaçlarının getirilmesi için 1722 yılında çıkarılan ferman, 1735 yılında saray bahçesine dikilecek çınar, dişbudak, ıhlamur, karaağaç, idris (mahlep), çitlembik, meşe, defne, erguvan ve ahlat gibi ağaçlarından oluşturulan dörder bin adet fidan gönderilmesi konusunda İznikmit (İzmit) kadısı, Karamürsel ve Yalakabat (Yalova) kazalarına verilen emirler söz konusudur. Yine 1861 yılına ilişkin bir belgede Orman Okulu Müdürü Mösyö Tassy'nin orman yetiştirilmesi konusundaki botlarının Türkçeye çevrildiğine ilişkin bir yazı da yer almaktadır.

Cumhuriyetin ilanına kadar ağaçlandırma konusunda kapsamlı ve düzenli bir politika söz konusu değildir. Cumhuriyetin ilanından hemen sonra 1924 yılında oluşturulan Yüksek Orman Meclisi'nin aldığı bir kararla ormancılık örgütlenmesinde yeni bir yapılanma oluşturulmuştur. Daha önceki bölümlerde de ele alındığı gibi bu çerçevede merkez teşkilatında genel müdürün başkanlığında üç

müdürlük oluşturulmuştur. Bunlar (A.Mithat,1929);

- Amenajman ve Teşcir (Ağaçlandırma) Müdürlüğü,
- İhale (İhaleler) ve Hesabat (Muhasebe) Müdürlüğü,
- Muhafaza (Koruma) ve Teftişat (Denetimler) Müdürlüğü, şeklindedir.

Görüldüğü gibi merkez örgütünde oluşturulan birimlerden birisi de Amenajman ve Teşcir (Ağaçlandırma) Müdürlüğü'dür. Böylece Cumhuriyetin ilanından itibaren, olanaksızlıklar nedeniyle kapsamlı uygulamalar içerisine girilememesine karşın, ağaçlandırma konusunun dikkate alındığı söylenebilir.

1924 yılında yürürlüğe giren 442 sayılı Köy Kanunu'nun 13. maddesi "**Köylünün mecburi işleri şunlardır**" 14. maddesi ise "**Yapılması köylünün isteğine bağlı olan şeyler şunlardır**" başlığını taşımaktadır. 13. maddenin 16. fıkrasında⁹⁶ her köylünün yılda 1 ağaç dikme yükümlülüğüne yer verilmiştir. 14. madde kapsamında, yani yapılması köylünün isteğine bırakılmış olan işler içerisinde ise, maddenin 8,9 ve 29. fıkralarına⁹⁷ göre köylerde ağaçlandırma yapmak, orman veya koru yetiştirmek konusu ele alınmıştır.

Tolunay (1988) tarafından Çal yöresinde 1930'lu yıllarda bazı özel/tüzel kişiliklerin ağaçlandırma çalışmaları yaptığı bildirilmektedir. Bununla birlikte ülkemizde ağaçlandırma çalışmalarının başlangıcı düzenli ormancılığın ve devlet orman işletmeciliğinin benimsendiği yasa olan 3116 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği 1937 yılıdır. Bu yasadan önce yürürlükte olan 1870 Orman Nizamnamesi ve ondan sonra çıkarılan diğer tüm düzenlemeler tamamen ormandan yararlanmanın düzenlenmesi ve ormanların korunmasıyla ilgilidir. Bu düzenlemelerin hiç birisinde ağaçlandırma konusuna yer verilmemiştir.

Sonuç olarak, 1937 yılından önceki devrede devletin ağaçlandırma konusunda bir politikası olmamıştır. Bu nedenle yapılan ağaçlandırmalar geniş alanlarda ve orman niteliği kapsamında değildir. Yasal bir yükümlülük gereği olmayan dar amaçlı ve kısmi çalışmalardan öteye gidememiş çalışmalardır. Her ne kadar Meşrutiyet Devri'nde yurdumuza gelen yabancı uzmanlar, ormancılık konusunda hazırladıkları raporlarda ağaçlandırmayı ilgilendiren önerilerde bulunmuşlarsa da,

96- 16 - Köy yollarının ve meydanının etrafına ve köyün içinde ve etrafındaki su kenarlarına ve mezarlıklara ve mezarlık ile köy arasına ağaç dikmek. (Köylü her sene adam başına en az bir ağaç dikecek ve bu ağaç tamamen tutup yeşilleninceye kadar ağaca bakacak ve yeni dikilmişlere hayvanların sürünerek ve kemirerek zarar vermesinin önünü almak için etrafına çalı çırpı sarıp muhkemce bağlayacaktır.

97- 8 - Köyün sınırı içinde münasip yerlerde ve tepelerde orman yetiştirmek;

9 - Köyü, kasaba ve komşu köylere bitiştiren yolların iki kenarına ağaç dikmek ve köy sınırı içindeki yabani ağaçları aşlamak;

29 - Köy korusu olmayan yerlerde koru yetiştirmek;

Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı, parasızlık, eleman yokluğu gibi nedenlerle bu raporların uygulanması olanaklı olamamıştır (Özdönmez, 1971). Orman Yasası çıkıncaya dek ormanlardan yararlanırken yeniden orman yetiştirmek hiçbir şekilde gündeme gelmemiştir. Dolayısıyla diğer koşullarla birlikte, bu yaklaşımın da bir sonucu olarak zaten önemli bir bölümü verimsiz olan ormanlar çok hızlı bir şekilde tahrip olmakta, yok olmaktadır.

Resim 37. Uludağ-1962

(Eba.gov.tr)

Yukarıda da değinildiği gibi, devletin ağaçlandırma çalışmalarına ilgisi de 1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı yasa ile ortaya çıkmıştır. Yasanın 6. kısmında (madde 77-87) *“Ağaçlandırma ve İmar İşleri”* başlığı altında ağaçlandırmayla ilgili çok önemli hükümlere yer verilmiştir. Ağaçlandırma konusu, yukarıda yer aldığı gibi *“Orman Varlığını Genişletmek”* bağlamında çıkarılan yasanın en önemli amaçlarından birisidir. Gerçekten de bu yasanın ele aldığı temel konulardan birisi de ağaçlandırma çalışmalarıdır. Konu yepyeni bir anlayışla ele alınmıştır. Ülkenin ağaçlandırılması ve kaybolan orman varlığının yeniden kazanılması ve böylece ormanın ekonomik ve çevresel yararlarından olabildiğince yararlanmak amaçlanmıştır. Aslında yasayla verilen görevleri yapmak üzere kurulmuş olan Orman Genel Müdürlüğü’nün taşra örgütünü oluşturan orman işletmelerine başlangıçta *“Orman Revir Amirliği”* unvanı verilmesi tesadüf değildir. Bu unvan, bozuk olan, hastalıklı bir nitelik taşıyan ormanların iyileştirilmesinin öncelikli bir görev olduğunun en açık göstergesidir.

Resim 37. 1930’lu yıllarda Bayburt yöresinde kavak fidanlarının araziye taşınması

(W.Cramer)

Yasada ağaçlandırma işlerinde vatandaşa bir külfet oluşturmamaya özen gösterilmiş, ağaç sevgisini yaymak, kökleştirmek için her türlü araçtan yararlanmak düşünülmüş ve ağaçlandırma için gerekli her türlü gider, bakım ve koruma işleri devlete ait olmak koşuluyla ağaçlanan alanların köy tüzel kişiliklerine ve bireylere parasız olarak devredilmesine ilişkin hükümler konmuştur. Buna ek olarak bireylerin, köy ve belediyelerin ve diğer kurum ve kuruluşların fidan ihtiyaçlarının karşılanması, ağaçlandırma yapmak isteyenlerin kurum kredilerinden ve vergi muafiyetinden yararlanmaları ve ayrıca ağaçlandırma alanlarının bedelsiz olarak ağaçlandırma yapanlara verilmesi gibi ağaçlandırmanın özendirilmesi konusunda da her türlü önlem alınmıştır.

Resim 38. Burdur
Saccadde Dağları
(Eba.gov.tr)

Resim 39.
Burdur Yöresinde
Ağaçlandırmalar
(Mehmet Emin Çetin)

Resim 40. Seccade
Dağları (2017)
(Nuri Demirel)

Resim 41. Fidan diken köylüler

Ağaçlandırma ile ilgili hükümlere göre, belirli bir ormanı olmayan, ağaçsız yörelerdeki köy ve belediyelere en az 5 hektar büyüklüğünde bir orman yetiştirme yükümlülüğü getirilmektedir (Madde 80). Yine bu bölümde ağaç sevgisinin çocuk ve gençlere aşılanması için ilk ve ortaokul öğrencileri ile askerlere ağaçların yararları ile ilgili dersler okutturulması konularında Milli Savunma, Milli Eğitim ve Ziraat Bakanlıklarının program hazırlayıp uygulamaları (Madde 80), her vilayette valilerin yılın belirli bir mevsiminde “*Ağaç Bayramı*” düzenlemesi yükümlülüğü getirilmesi (Madde 85) gibi özellikle ağaçlandırmayı teşvik ve orman sevgisini artırıcı uygulamalar yer almaktadır.

Bu çalışmaların altyapısını oluşturmak amacıyla 1937-1943 yılları arasında ülkenin değişik yörelerinde fidanlıklar kurulmuştur. Bununla birlikte ödenek yokluğu ve teknik eleman olmayışı nedenleriyle bu yıllarda, fidanlıklarda istenen verimde bir çalışma gerçekleştirilememiştir.

Atatürk’ün talimatıyla, ülkemizde ilk orman fidanlığı, Ankara ve çevresinin ağaçlandırılması için ihtiyaç duyulan fidanların üretilmesi amacıyla 1925 yılında Ankara’da kurulmuştur.

Tablo 3. Ülkemizde Kurulan İlk Fidanlıklar (Adalı, 1943)

Kuruluş Yeri	Kuruluş Yılı	Alanı (ha.)	Üretilen Fidan (Adet)	Dağıtılan Fidan (Adet)
Ankara	1925	35	2 463 670	637 365
Eskişehir	1937	200	190 441	389 127
Sivas	1938	27	15 387	-
Çankırı	1938	13		31 186
İzmir	1929	4		124 082
Tarsus	1938		1 671 000	87 772
Elazığ	1938	25		13 460

Dünya savaşı yıllarında da yeni fidanlıklar kurulmuş olup, bunlar Lüleburgaz, İstanbul, Samsun ve Erzurum fidanlıklarıdır.

Resim 42. İzmir fidanlığı

(Eba.gov.tr)

Bunların yanında Meşrutiyet döneminden itibaren özellikle bataklıkların kurutulması için üzerinde durulan okaliptus ağaçlandırmaları konusu gerçek anlamda 1937 yılından sonra gelişme gösterebilmiştir. Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında bataklıkların kurutulması konusu sıtma ile mücadele çalışmaları çerçevesinde ele alınan önemli bir ülke sorunudur. Bir taraftan sıtma ile mücadele diğer yandan da hızla artan maden direği gereksinimini karşılamak amacıyla hızlı büyümesinden dolayı okaliptus ağaçlandırmaları üzerinde durulmuştur.

Bu amaçla özellikle Adana yöresinde yoğunlaştırılan bu çalışmalara paralel olarak 1937 yılında Antalya – Çirkinoba yöresinde bir okaliptus fidanlığı kurulmuştur (Özdönmez, 1971).

Eryılmaz (1981)'in OGM İstatistik Albümünden derlediği bilgilere göre 1938-1962 yılları arasında 99298 hektar orman içi 11236 hektarda orman dışı olmak üzere toplam 110534 hektar ağaçlandırma yapılmıştır. Bunun yanında 2560 hektar kavak, 2372 hektar alana da okaliptüs dikimi gerçekleştirilmiştir. Öte yandan bu dönem içerisinde 3116 sayılı yasada sözü edilen köy ağaçlandırması hükümleri çerçevesinde 5546 hektar köy-belediye ağaçlandırması yapılmıştır. Sonuç olarak 25 yılı içeren bu dönemde toplam 121 012 hektar ağaçlandırma çalışması gerçekleştirilmiştir.

Görüldüğü gibi 3116 sayılı yasa ile geliştirilen hükümler gerçekten de çok iyi niyetlerle ele alınmıştır. Bununla birlikte bu konuda çok başarılı olunamamıştır. Bunun, yasanın öngörülerindeki hatalar başta olmak üzere birçok nedeni vardır. Özdönmez (1971) bu başarısızlıkları ekonomik, sosyal, kültürel, yönetsel ve teknik olmak üzere sınıflandırmıştır. Kanımızca bu nedenlerin başına, kadastro çalışmalarının yapılmamış olmasını koymakta büyük yarar vardır. Çünkü ormancılık ve bu arada ağaçlandırma çalışmaları sahibi ve sınırları belirli alanlarda gerçekleşebilir. Mülkiyet çekişmeleri bir çözüme ulaşmamışsa yapılacak her türlü iş aksak olur, eksik olur.

Ağaçlandırma çalışmalarının birinci adımı mülkiyet ve tasarruf sorunu olmayan ağaçlandırma alanlarının varlığıdır. Yasa çıkarılırken çok da isabetli olarak orman kadastrosunun 5 yıl içerisinde bitirilmesi gibi bir hüküm konulmuştur. Eğer bu husus gerçekleştirilebilmiş olsaydı, başta ormanların korunması olmak üzere, diğer bütün ormancılık çalışmaları için temel bir işlem yerine getirilmiş olacaktı. Ancak kadastro sorunu istenildiği gibi kısa süre içerisinde çözüme kavuşturulamamıştır. Böyle olunca da başta ağaçlandırma olmak üzere diğer etkinliklerin sağlam bir zeminde yürütülmesi olanakları geliştirilememiştir.

İkinci aşama ise ağaçlandırma için gerekli fidanların bulunmamasıdır. Bu çerçevede yasa çıkar çıkmaz hemen fidanlıkların oluşturulmasına başlanılmıştır. Yukarıda da değinildiği gibi 2 yıl içerisinde bu anlamda 7 fidanlıklar ile önemli bir kapasiteye ulaşılmıştır. Bununla birlikte 1938 yılından itibaren gelişme gösterilememiştir. Savaşın çıkmasıyla birlikte ekonomik olanaklar da ortadan kalkmıştır. Savaş sonrasında bu konuda çaba gösterilmeye başlanılmış ve hatta 1950’lerde Marşal Yardım Fonu’ndan da destek sağlanmış olmasına karşın (Özdönmez, 1971), ağaçlandırma çalışmalarında uzun yıllar boyunca istenen ve beklenen başarı gösterilememiştir.

Devlet Orman Mülkiyeti

Türk Orman Devrimi’nin ana unsurlarından birisi ormanların devlet mülkiyetinde toplanmasıdır. Aşağıda bu konudan ayrıntılı olarak bahsedilecektir. Ancak, bu konudan bahsetmeden önce Osmanlı mülkiyet düzeninden kısaca bahsetmek yararlı olacaktır.

İslam ordularının fethettiği toprakların devlete ait olduğunu kabul eden hukuk kuralı, Büyük Selçuklular tarafından Yakındoğu’ya da getirilmiş ve *ikta*⁹⁸ adıyla kurumsallaştırılmıştır. Osmanlılara *tımar* adıyla geçen bu miri arazi rejiminin kullanımını düzenleyen hukuksal çerçeveyi, şeriat ile padişahın koyduğu kanun sağlıyordu. Şeriat, bireyin genel anlamda toprak üzerindeki tasarruf haklarını güvenceye alırken, kanun, daha çok tarım arazisi üzerindeki devlet denetiminin sürdürülmesiyle ilgiliydi (İnalcık, 1998).

Fethedilen toprakların “*rakabesi*” (kuru mülkiyeti) devlete mal edilerek, tasarrufu, “*tapu resmi*” adı verilen bir bedel karşılığı fertlere tahsis edilmişti (Koç, 1999). Osmanlı Devleti’nde ekonominin en önemli gelir kaynağı topraktı. Toprak

98- İкта, araziye miriyenin, yani özel şahıslara ait olmayıp maddi varlığı devlete ait olan arazinin yıllık vergileri veya elde edilen ürünün onda biri karşılığında belirli bir hizmet karşılığında bir kişiye verilmesi demektir.

üzerinde kimsenin özel mülkiyet kurma hakkı yoktu. Ancak padişahın toprak üzerinde tasarrufta bulunma hakkı vardı. Toprağı kullanma hakkı devletin denetiminde halka verilmişti. Kullanma hakkına sahip kişiler bu toprakları alıp satamaz devredemezdi. Topraklar bu kişilerde kayd-ı hayat şartı ile kalırdı (Gündüz, 2012).

Orman, koru, bahçe ve ağaçlık bölgelerin mülk haline gelmesi ise şu şekillerde olmaktaydı: Birincisi, fetih sırasında yararlılıkları görülen gazilere temlik edilmesi veya aynı süreçte gayr-i Müslimlerin elinde bırakılması. İkincisi, tarıma elverişsiz bir yerin ağaçlandırılarak “*imar ve şenlendirilmesi*” sonucu bu emeği veren kişiye devredilmesi. Üçüncüsü, tarım arazisinin ağaçlandırılması sonucunda bahçe ya da orman haline getirilmesi. Dördüncü olarak da, tarım arazisi ve metruk arazi dışında kendiliğinden yetişen (Huda’yı nabit) ağaçların yetişmesi veya meyve vermesi için çaba harcamış olan kişiye devredilmesi. Her dört şekilde de toprak mülkiyet kuralları geçerli olup, ağaç ve ürünlerinin tasarruf hakkı sahibinin olmakta ve miras olarak bırakabilmekteydi (Koç, 1999).

1870-1937 yılları arasını kapsayan bu dönemde mülkiyet çeşitleri itibarıyla ormanların nasıl bir dağılım gösterdiği, konusunda sağlıklı bilgiler bulunmamakla birlikte, İstanbullu tarafından bazı kaynaklara göre yapılan tahminlerin derlenmesi ile oluşturulmuş bilgiler tablo 4’te verilmiştir.

Tabloda yer alan rakamlar ormanların ölçülmemiş olması ve mülkiyet sorunlarının çözülmemiş olması nedeniyle tahmine dayalıdır. Bununla birlikte o yıllarda da ülke ormanlarının çok önemli bir bölümünün devletin mülkiyetinde olduğunu göstermesi bakımından dikkate alınabilir bir bilgi olarak görülmektedir.

Tablo 4. 1870-1937 Yılları Arasındaki Dönemde Orman Mülkiyet Çeşitleri (İstanbul,1978)

Mülkiyet Çeşidi	Orman Alanları (ha.)			
	Orman İstatistiği (1910) ¹	Roma I.Ormancılık Kongresi (1926)	Prof. Bernhard	Kemal Yiğitoğlu
Devlet Ormanları	7 750 132	6 944 072	6 335 762	7 452 000
Vakıf Ormanları	107 295	105 295	105 295	51 900
Köy/Kasaba Orman.	146 423	74 963	74 963	62 600
Özel Ormanlar	593 473	294 757	294 757	279 100
Tartışmalı Ormanlar	260 442	15 315	15 315	81 400
TOPLAM	8 803 765	7 434 402	6 826 092	7 927 000

* 1910 yılında ülke genel alanı 91,1 milyon hektardır.

Orman yasası ile öncelikle ormanların etkin bir biçimde korunması amaçlanmıştır. Ormanların korunması için alınması düşünülen önlemlerden birisi devlet orman işletmeciliği, diğeri de buna paralel olarak orman mülkiyetinin devlet elinde toplanması olmuştur. Orman mülkiyetinde “**Devletçilik**” esas alınmış ve kanunun geçici (muvakkat) 1. maddesi ile bir kısım orman alanları “İstimlak” kavramı kullanılarak devletleştirilmiştir. Bu madde aşağıdaki şekildedir:

“Muvakkat madde 1 - Mülkiyeti devletten başkasına ait ve bu kanunun mer’iyeti tarihinde mevcut olan ormanlardan:

A - Devlet ormanlarına bitişik olanlar; köylülerin şahsi mülkiyetinde olup da sahaları miktarı elli hektarı geçmeyenler hariç olmak üzere miktarı ne olursa olsun,

B - Devlet ormanlarına bitişik olmayanlar; sahaları miktarı bin hektarı geçenler Devletçe istimlak olunur.

Köy ve belediye orta malı ormanlarla mazbut⁹⁹ vakıflardan olan ormanlar bu hükümden müstesnadır.

Bu istimlak muameleleri kanunun mer’iyeti tarihinden itibaren nihayet iki sene içinde ikmal olunur.”

Kanun ile devletleştirme çalışmalarının iki senede bitirilmesi öngörülmüştür. Uygulama süresi 2 yıl olarak belirlenen geçici madde ile devletleştirme uygulamaları bitirilememiştir. Sadece 28 adet orman (toplam 33804 ha.) istimlak edilebilmiştir (İstanbul, 1978). Yani yapılmak istenen mülkiyet değişikliği gerçekleşmemiştir. Çünkü öncelikle orman alanları belli değildir. Nerelerin orman olduğu ve sonra da nerelerin “**özel veya tüzel kişilik**” ormanı olduğu bilinmemektedir. Böyle olunca istimlak işiyle görevlendirilen personelin bu belirsizlik içerisinde 28 adet ormanı bulabilmiş olması bile başarı sayılabilir. Öte yandan bu işle ilgilenecek yeterli personel de yoktur. Sonuçta yasa ile belirlenen geçici süre bitmiş, ancak amaca ulaşamamıştır.

Söz konusu amaca ulaşmak için yeni ve özel bir yasa çıkarılması düşünülmüştür. Bu nedenle 9 Temmuz 1945 tarihinde “**Devletleştirme Yasası**” olarak da isimlendirilen 4785 sayılı kanun kabul edilmiştir. Çıkarılan bu yeni yasanın devletleştirme yöntemi farklıdır. Yeni yöntem göre, devlet (orman idaresi) 3116 sayılı yasanın geçici 1. maddesinde olduğunun aksine, artık devletleştirmek istediği ormanı kendisi aramayacaktır. 3116 sayılı yasanın geçici 1. maddesiyle uygulanan bu yöntem başarılı olamamıştır. O halde yöntem değiştirilmelidir. Devletleştirme, orman sahiplerinin başvurması gibi tek yönlü bir uygulamayla yapılacaktır.

Bu kanun ile bazı istisnalar dışında bütün ormanların hiç bir işlem ve bildirim gerek duymadan devletleştirilmesi amaçlanmıştır. Bazılarına göre bu yasa ormanların korunmasında önemli rol oynamış, bazılarına göre ise, daha başlangıçta, 1945 yılında çıkarılan orman yangınları ile ilişkili görülmüştür.

Bu yaklaşım ile ele alınan ve 1945 yılında yürürlüğe giren 4785 sayılı yasanın 1. maddesi şöyledir:

“Madde 1- Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte varolan gerçek ve tüzel özel kişilere, vakıflara ve köy, belediye, özel idare kamu tüzel kişiliklerine ilişkin bütün ormanlar bu kanun gereğince devletleştirilmiştir. Bu ormanlar hiçbir işlem ve bildirim lüzum olmaksızın devlete geçer.”

Dönemin ormancılıkla ilgili tek sivil toplum örgütü olan Türkiye Ormanlılar Derneği (TOD) (1945) devletleştirme yasasını şöyle değerlendirmektedir:

“Gerek doğası ve gerekse sağladıkları güncel ve geleceğe yönelik değeri bakımından ormanlar kişilerin değil, devletin elinde ve yönetiminde bulunmak zorundadır. Asırlar boyunca yetişerek, nesillere mal olan ve ülke ekonomisinde, savunmasında ve güzelliğinde en fazla önemi olan ormanlarımızın kişiler elinde mülk olarak kalması, ülke geleceği için bir ümitsizliktir.

İşte bu, ormanlarımızı devletleştirme kanunu, bu görüş ve yaklaşımlardan doğdu.

1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı kanun ormanlarımızı disiplin altına alarak devlet tarafından işletilmesini ve korunmasını gerçekleştirmişti. Temmuz 1945 tarihli kanun da mülkiyet sorununu kesin olarak çözümlemiştir. Böylece ormanlarımız kendi bünye ve karakterine özgü istek ve koşullara kavuşmuş olarak ormancılarımıza teslim edilmiş bulunuyor.

Yarının mutlu Türkiye’si için çalışan devlet ve milletle birlikte “Cennet Türkiye” ideali uğrunda çalışan bizler bu kanunla yüklendiğimiz ödevin büyüklüğünü biliyoruz.”

Devletleştirme konusunu ayrıntılı olarak ele alan Prof. Dr. Şeref Nuri İlkmen bu konuda çok sayıda yazı yazmış ve görüşlerini ortaya koymuştur. İlkmen (1949) Almanya’dan örnek vererek Alman ormancılığında devlet ormanlarının diğer mülkiyet çeşitlerine göre daha verimli bir şekilde işletildiğine değinmekte ve bunun nedeninin de devletin, ormanı sadece bir gelir kaynağı olarak görmediği ve kesim işinde isticai (acele) etmemesi olduğunu belirtmekte ve devamında devlet orman mülkiyeti ve işletmeciliğini şöyle savunmaktadır:

“Özel işletmelerin ise, olanaklı olduğu kadar çabuk bir şekilde ağacın paraya dönüşmesini isterler. Bu nedenle devlet işletmesi her zaman özel işletmeye oranla

daha verimli olmaktadır. Bütün bu gerçeklere karşın ülkemizde devlet orman işletmesi sistemi 1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı kanunla kabul edilmiş, bununla beraber bu yasanın 3. maddesinde devlet orman mülkiyetinin yanında özel orman mülkiyetinin de kabul edilmiş olması, özel orman işletmelerinin de devam etmesini sağlamıştır. Oysa bu da hatalıydı. Çünkü devlet orman işletmeciliği ilkesi kabul edilince, bunun doğal bir sonucu olarak özel ormanların da devletleştirilmesi gerekiyordu. Ancak 3116 sayılı kanun devlet ormanlarına bitişik olan özel ormanların istimlakine (devletleştirilmesine) izin vermemekteydi. Bunun nedeni işletme bütünlüğünü ve işletme birliğini emniyet altına almaktır. Gerçekten de aynı doğal ve ekonomik koşullar altındaki ormanlar bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Bunların bütünlüğünü sağlamak için özel ormanları devletleştirmek gerekmektedir. 3116 sayılı kanunun yaptığı devletleştirme, ormana bitişik olan bu alanlar ile 1000 hektardan büyük orman alanlarına yönelik olduğundan, yine bir açık kapı bırakmış oluyordu. Fakat 9.7.1945 tarihinde kabul edilen “Orman kanununa bazı hükümler eklenmesine ve bu kanunun birinci maddesinde değişiklikler yapılmasına dair 4785 sayılı kanunla bu açık kapatılmıştır.” Bu suretle özel kişilere ait % 2.9 oranındaki ormanlarla, vakıfların % 1.4, köy, belediye ve özel idarelerin % 0.7 oranındaki ormanları devletleştirilmiştir. Ancak yine bazı ormanlar da devletleştirme kapsamı dışında tutulmuştur. Devletin özel ormanları devletleştirmesi kesinlikle bir doktrin gereği değil, doğrudan doğruya Türkiye orman işletmeciliğinin zorunlu bir sonucudur. Çünkü ormanlarımızı iyi koruyabilmek ve en iyi şekilde bakım yapabilmek ve asla kar sağlama önceliğine sahip olmayan bir işletmecilik için bu gereklidir. Aksi halde özel ormanları sıkı bir bakım ve işletme disiplini içerisinde alma olanağı bulunmamaktadır.

Devletleştirme işi kesin olarak özel mülkiyete vurulmuş bir darbe olarak değil, kamu yararı bakımından özel mülkiyete yapılan müdahale, günün hukuk anlayışına da uygun görülmektedir.

Öte yandan, ülkemizdeki özel ormanlar daha çok haksız kazanımların bir ürünü biçimindedir. Özel ormanların oluşumunda dikkate alınan ölçü mülkiyet belgesi üzerindeki alan miktarı değil, gösterilen sınırlar olarak alınmış ve böylece haksız yere birçok orman alanı sahiplenilmiştir. Böylece birçok devlet ormanı haksız yere özel ormana dönüşmüştür”

Aslında Osmanlı hukukunda özel orman mülkiyetinin yeri olmasa gerekir. Çünkü Osmanlı mülkiyet düzeninde istila edilen bütün arazinin (yapılaşma, konut alanları dışında) mülkiyeti devlete ait olmaktaydı. Devlet var olan araziye açıp, imar edenlere bu arazinin rakabesi (mülkiyeti) yine devlette kalmak koşuluyla kullanma, yararlanma hakkını vermemekteydi (Bük, 1937; Cin, 1978).

Yukarda da değinildiği gibi İslam'da ve Osmanlı Devleti'nde özel mülkiyet ise fetihlerden sonra halifenin ya padişahın özel kişilere mülk olarak arazi vermesiyle ya da fetihten önce mülkü kullanmakta olan arazinin bir vergi karşılığında, mülk olarak onların elinde bırakılmasıyla oluşmuştur (Cin, 1978). Bu araziler tarım alanı niteliğinde olup, yararlanma serbest olmakla birlikte ormanlarda özel mülkiyete gerek görülmemiş ve izin de verilmemiştir.

Bu yönde tartışmalar bir yana, devlet her konuda olduğu gibi ülke veya kamu çıkarlarını düşünerek orman mülkiyeti konusunda değişikliklere gidebilir. Devletleştirme de yapabilir, özelleştirmede... Burada asıl olan bunun ne amaçla yapıldığıdır. Yukarıda ve genel değerlendirmelerden anlaşıldığı kadar sorun ormanların korunması veya sürdürülebilir bir ormancılık anlayışında yaşanan endişelerden kaynaklanmaktadır. Ben de bu endişeleri o günün koşulları çerçevesinde haklı görenlerdenim. Ancak, devletleştirmede izlenen yöntem, sorunun çözümünü zorlaştırmış, günümüze kadar da taşınmasına yol açmıştır.

Halen de yürürlükte olan 4785 sayılı yasanın 5. maddesine göre, devletleştirilen ormanlarla ilgili devletleştirme karşılığını almak isteyenlerin bir yıl içinde başvuruda bulunması koşulu getirilmiştir. Söz konusu 5. madde aşağıdaki gibidir.

“Madde 5- Devletleştirilen ormanların sahipleri bu kanunun yürürlüğe girmesinden başlayarak en geç bir yıl içinde ihtiyaca salih mülk edinme belgeleri ve vergi kayıtlarıyla birlikte ve iş ilgililer arasında ihtilaflı bir durumda ise mahkemede incelenmekte olduğuna dair alacakları belgeleriyle ormanların bağlı bulundukları Devlet Orman İşletmesi Müdürlüğü'ne veya o yerin mülkiye üstüne başvurmak zorundadırlar.

Bir yıl içinde bu ödevi yerine getirmeyenler devletleştirilen ormanın karşılığını almak hakkını kaybederler. “

Uygulama, Osmanlı döneminde Gülhane parkında ilan edilen ve ***“Duyduk Duymadık Demeyin...”*** diye başlayan padişah fermanlarına benzemektedir. Yasanın yayınlandığı yıllarda iletişim olanaklarının durumu açıkça ortada iken, orman sahiplerinin bundan haberdar olarak 1 yıl içerisinde başvurması beklenmiştir. Sonuçta da yasadan haberdar olmayan mülk sahiplerinin mağduriyetleri uzun yıllardan beri süregelmiştir.

Ormanların devlet eline, devlet koruması altına geçmesi ile yangınların ve diğer orman tahriplerinin durması ve hiç olmazsa azalması beklenirdi. Fakat istatistikler ormanların devletleştirilmesinden sonra da orman suçlarının artan bir seyirle devam ettiğini göstermiştir. Öte yandan Dedegil (1947), 3116 sayılı orman kanunu ile yapılan devletleştirmeden bahsederken, devletleştirmenin kamu yararı endişeleriyle yapılmış olmasına karşın, uygulamaların halk ve mahkemeler

üzerinde, orman idaresi ve ormancılar hakkında çok kötü etkiler bıraktığına işaret etmektedir. Devletleştirme bedelinin çok düşük tutularak hak sahiplerinin mağdur edildiğini de ifade eden Dedegil, ***“Devletin amacı aşında kimin malı olursa olsun ormanın korunması ve ormanın kamuya olan yararlarının devamıdır. Ormanların devletleştirilmesi bu amaca ulaşmak için bir yol, bir araç idi. Fakat amaç, araca feda edildi ve ormanlarımızda kapatılması uzun zamanlara yayılan yaralar açıldı.”*** diyerek 3116 sayılı yasa ile yapılan devletleştirmenin amacından saptığına işaret etmektedir.

Dedegil (1947) benzer hataların 4785 sayılı yasa ile yeniden gündeme geldiğine ve vatandaşta güvensizliğe yol açtığına da işaret etmektedir.

Halen yürürlükte olan 4785 sayılı kanun ile devletleştirmeden geri adım atılması, devletleştirilen bazı ormanların sahiplerine iade edilmesi ile ilgili 1950 tarih ve 5658 sayılı kanun¹⁰⁰ da ormancılık kamuoyunda tartışılmaya devam edilmektedir.

Bu tartışmalar bir tarafa günümüzde özellikle de yapılan devletleştirmenin yönteminden kaynaklanan hak kayıpları konusunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne taşınmış davalar vardır. Bu davalarda, davacı vatandaşların haklı çıktığı ve haklı çıkacağı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, devletleştirme yasasından kaynaklanan ve bir hak gaspı niteliği taşıdığı görülen uygulamalar yeniden değerlendirilmelidir. Sorunun çözümü için 2 seçenek vardır (Ayaz ve Gümüş, 2016). Bunlardan ilki, devletleştirilen bütün ormanların ya da devlet ormanlarıyla ekosistem bütünlüğü içerisindeki ormanların, devletleştirme bedelinin sahiplerine veya mirasçılara verilmesi; ikincisi ise devletleştirme uygulanan alanların sahiplerine geri verilerek, “Özel Orman” olarak yönetiminin sürdürülmesidir. Bunun için konunun öncelikle bilimsel ortamlarda tartışılmasının yararlı olacağı açıktır.

100- “Madde 1- 9.7.1945 tarihli ve 4785 sayılı kanunla devletleştirilmiş ormanlardan; Devlet ormanları içinde olmayan ve etrafı tarla, bağ, bahçe gibi kültür arazisi, özel orman, şehir, kasaba, köy mer’ası ve Orman Kanunu’nun birinci maddesine göre orman sayılmayan yerlerle çevrili olmak şartıyla devlet ormanlarından tamamen ayrılmış bulunan köy, belediye tüzel kişiliklerine ve gerçek kişilere ait ormanlar; sahipleri veya mirasçıları istedikleri takdirde geri verilir.

Parasız Yararlanma Hakkının Kaldırılması

Osmanlı Devleti’nde ormanlardan serbestçe yararlanma uygulamalarına karşı ilk kıpırdanma hareketi saltanatın son devrinde ortaya çıkmıştır. 1840 yılında ise ormanlardan kesilecek odun ile yapılacak kömür ve keresteden alınacak vergi (rüsüm) ve ayrıntıları hakkında ilk irade çıkarılmıştır (İlkmen, 1949). Bir önceki yıl kurulan Orman Müdürlüğü de tam olarak bu amaçla kurulmuş olmakla birlikte, başarılı bir deneme olamamıştır.

Çeşitli dönemlerde parasız/serbest yararlanma uygulamaları ve bu uygulamaların ormancılık literatüründeki ifadesi olan “*Cibal-İ Mübaha*” anlayışı sınırlandırılmaya çalışılmışsa da istenen sonuçlara hiçbir şekilde ulaşılammıştır. Sonuçta da ormanlar sınırsız bir şekilde kullanılmaya ve tahrip edilmeye devam edilmiştir. 3116 sayılı orman yasasının en önemli yanlarından birisi, yasanın 17. maddesinde¹⁰¹ ifadesini bulan “*Parasız intifa hakkı kaldırılmıştır*” hükmüdür. Bu hüküm günümüze kadar etkisini sürdüren cesur bir adım olarak görülebilir. Yıllardır süregelen bir hak olan köylülerin ormandan yararlanma hakkı böylece ciddi anlamda sona erdirilmeye çalışılmaktadır. Buna bağlı olarak köylülerin ormanda hayvan otlatmasının, keçi ve develerin ormana sokulmasının kesin bir biçimde yasaklanması (madde 41¹⁰²) o andan itibaren köylü ile orman idareleri arasında bitmek bilmeyen bir çatışmayı/savaşı/mücadeleyi başlatmıştır.

Resim 43. Kıl keçisi

101- “Madde 17- Parasız intifa hakkı kaldırılmıştır. Türkiye’ye yeniden gelecek ve İskan Kanununa göre memleket içinde bir yerden diğer bir yere nakledilecek ve topluca köy kuracak göçmenlerle; yer sarsıntısı, yangın ve sel gibi sebeplerle felakete uğramış veya bu kanun mucibince ormanlara zararı olduğu için ormanların içinde veya dışında oturanlardan veya oturdukları yerlerde yeniden orman yetiştirileceği için başka tarafa nakledilmiş olan köylülerden ihtiyaçları tahakkuk edenlere, yapacakları ev, ahır ve samanlık için bir defaya mahsus olmak üzere orman idaresinin göstereceği ormanlardan İcra Vekilleri Heyeti kararı ile parasız olarak kerestelik ağaç veya tomruk veya kereste verilebilir ve bunlar mümkün mertebe en yakın ormanlardan temin olunur.”

102- Madde 41- Devlet ormanlarının ağaçlı yahut ormandan açılmış çıplak yerlerinde yaylak, kışlak, otlak ve sulama gibi hakları olanlar bu haklarının taalluk ettiği kısımlar ormanların içinde bulunuyorsa orman idaresi tarafından gösterilecek yollardan girip çıkmağa ve ağaçlarla fidanlara zarar yapılmaması için idare tarafından alınacak diğer nevi tedbirlere riayete mecburdurlar. Bu hak sahipleri tiftik keçisi, kara keçi ve deve hayvanlarını bu yerlere sokamazlar.

Parasız yararlanma hakkı kaldırılırken köylülerin ihtiyaçları göz ardı edilmemiş, ihtiyaçlar sınıflara ve derecelere ayrılarak bazen parasız, bazen tarife bedelinin bir kısmı bazen de tamamı karşılığında bunlara kereste ve yakacak odun verilmesi kabul edilmiştir. Tarım komisyonu, orman çevresinde yer alan köylülere hane başına beş ve bazı yerlerde de iki hektar orman ayrılıp verilmesini, geri kalan kısımların tahrip edilmekten korunması ve ihtiyaçların karşılanması için bir çare olarak değerlendirmiştir. Ancak Meclis, mevcut ormanların bir kısmının parçalara bölünerek köylülere verilmesini doğru bulmayarak bunun yerine köylü ihtiyaçlarını karşılamak ve ormanların korunmasını sağlamak için olanaklı olan kolaylıkları ve bunun yöntemini belirlemiştir. Bu hususlar 3116 sayılı yasanın 17-20. maddelerinde ele alınmış olup, buna göre orman köylülerine;

- İskân kanunu çerçevesinde nakledilecek veya kurulacak yeni köylerle çeşitli doğal afetlere uğrayanlara veya ormanlara zararı dokunduğu için başka yerlere nakledilecek köylülere yapacakları ev, ahır, samanlık gibi ihtiyaçları için Bakanlar Kurulu Kararı ile orman ürünü verilmesi,
- Ormanların içinde veya yakınında (Orman sınırına 5 km uzaklığa kadar) yerleşmiş olan köylülere kişisel ihtiyaçları için tarife bedelinin dörtte birini ve kesme-taşıma giderlerini ödemek şartıyla yapacak ve yakacak orman ürünü verilmesi (madde 18)¹⁰³,
- 18. maddede belirtilen ve öteden beri geçimlerini kendi araçlarıyla iç pazarlara getirip sattıkları kereste, odun ve kömüre bağlı olan köylülere küçük partiler halinde artırma yöntemiyle ürün verilmesi,
- Ormanlar içerisinde yer alan kazalarda yer alan ihtiyaç sahibi köylülere ev, samanlık, ahır gibi kişisel gereksinimleri için kesme-taşıma giderleri ve tarife bedeli alınmak suretiyle ve ayrıca bu yöredeki köylere cami, okul ve

103- Madde 18 - Ormanların içinde veya orman sınırlarının köy ortasından ufki hattı müstakim üzerinde beş kilometre uzaklığa kadar bulunan köylülere zati ihtiyaçları için dikili ağaçlara aid tarife bedelinin dörtte birini ve ayrıca kesme ve taşıma masraflarını ödemek şartile ormanların istif edilmiş yerlerinden veya orman memurunun göstereceği mahallerden kerestelik tomruk ve mahrukat verilir.

Aynı mesafe dahilinde bulunup da öteden beri geçimleri kendi vasıtaları ile iç pazarlara getirip sattıkları kereste, odun ve kömüre bağlı olan köylülerin iştirak edeceği ufak partiler arttırmaya çıkarılır.

Bu artırımlara, bu köylülerden başkaları iştirak edemez.

Zati ihtiyaçları için tenzilatlı tarife ile verilen malların başkasına satılması yasaktır.

köy yollarındaki köprülerin yapımı ve onarımı için sadece kesme ve taşıma giderleri alınarak kerestelik tomruk verilmesi (madde 19)¹⁰⁴,

- Ormanlardan çıkarılacak odun dışı orman ürünlerinin artırmaya çıkarılabileceği gibi, geçimlerini eskiden beri bu ürünleri toplayıp satarak sağlayan orman köylülerine tarife bedeliyle bu ürünlerin toplanması için izin verilmesi, bu ürünlerden salep, yer mantarı, kitre çelik, soğan, kocayemiş, alıç gibi toprak ürünleri ve meyveleri ve orman alanlarındaki otların toplanması konusunda ise parasız bir yararlanma hakkının verilmesi (madde 20)¹⁰⁵ gibi ayrıcalıklar tanınmıştır.

Yasa koyucu, orman köylülerine tanınan bu ayrıcalıklarla ilgili iş ve işlemlerin, henüz orman işletmesi kurulmamış bölgelerde zor olacağını düşünerek yasanın geçici 7. maddesi¹⁰⁶ ile bu tür yerlerde, 18 ve 19. maddelerde yazılı bedellerle dikili halde ağaç verilmesinin de yolunu açmıştır.

3116 Sayılı Orman Yasası'nın yürürlüğe girmesinden bir yıl sonra ise tanınan bu ayrıcalıkların boyutları daha da genişletilmiştir. Çıkarılan 13.06.1938 tarih ve

104- Madde 19- Ormanların bulundukları kaza ve bu ormanlara bitişik kazalar dahilindeki muhtaç köylülere ev, samanlık, ahır gibi zati ihtiyaçları için kesme, taşıma masrafları ile tarife bedeli ödenmek şartı ile ve bu muntika dahilindeki köylülerin cami , mektep ve köy yollarındaki köprülerinin yapılması ve tarifi için yalnız kesme ve taşıma masrafları alındıktan sonra lüzumu derecesinde ormanların istif edilmiş yerlerinden veya orman memurlarının göstereceği mahallerden kerestelik tomruk verilir.

105- Madde 20- Ormanlardan çıkarılan kerestelik ve mahrukattan başka diğer her nevi orman mahsulleri de artırmaya çıkarılabileceği gibi geçimleri öteden beri bu mahsulleri toplayıp satmaya bağlı olan 18 inci maddede gösterilen mesafe dahilindeki köylülere tarife bedelini ödemek şartı ile, gösterilecek muntıkada tayin edilecek müddetler içinde toplayıp çıkarmak üzere izin verilebilir.

Bu nevi mahsullerden salep, yer mantarı, kitre, çelik, soğan, kocayemiş, alıç gibi toprak mahsulâtı ile meyveleri ve ağaçlı yerlerdeki otları toplayacaklardan (18 inci maddede gösterilenlerden başkaları olsa dahil) para alınmaz.

106- Muvakkat Madde 7 – Devlet işletmesi henüz teessüs etmeyen yerlerde 18. maddenin 1. fıkrası ile 19. maddede yazılı kimselere ihtiyaçları için o maddelerde gösterilen bedel ile kerestelik veya mahrukut için ağaç verilir.

18. maddenin 2. fıkrasında yazılı geçimleri öteden beri kendi vasıtaları ile iç piyasalara getirtip sattıkları kereste, odun ve kömüre bağlı olan köylülerin iştirak edebileceği miktarda kerestelik veya mahrukut için ağaçlar satışa çıkarılır.

3444 sayılı yasanın 1. maddesi¹⁰⁷ ile 18. maddeden yararlanacak orman köylüleri için öngörülen 5 km. uzaklık 10 km'ye çıkartılmış, ödenmesi gereken tarife de dörtte birden onda bire düşürülmüştür.

Bütün bu önlemler bir işe yaramamıştır. Çünkü ormanlardan serbest yararlanmak her şeyden önce bir gelenek durumundadır. Yıllardan beri süregelen bu geleneksel yararlanma biçiminin ortadan kaldırılması çok da kolay değildir.

Öte yandan her ne kadar orman köylülerinin ihtiyaçları tarife bedelinin dörtte veya onda biri ile de karşılanacak olsa da, köylünün bu parayı bile ödeyecek gücü bulunmamaktadır. Birçok bölgede, orman köylüleri bu gün bile yakacak odun ihtiyaçlarını karşılayabilecek ekonomik güce sahip değildir (Güneş ve Elvan, 2005). Bunun yanında, bu türden yararlanma haklarını değerlendirebilecek bir örgütsel yapı ve işleyişin oluşturulması uzun yıllar boyunca olanaklı olamamıştır. Ayrıca orman idarelerinin ulaşım olanakları bulunmayan köylere kadar ulaşım, bu türden yararlanma haklarını değerlendirebilecek olanaklara sahip olmadığını da söylemek gerekir.

Aslında yerleşik geleneksel yararlanma biçimi, parasal olanaklara sahip olunmasından bile önceliklidir. Çünkü günümüzde ödeme gücüne sahip olan orman köylüleri bile bu türden yasal olmayan parasız yararlanma düzenini sürdürmektedirler.

107- 3444 Sayılı Kanun;

“Birinci Madde – 3116 sayılı kanunun 18. Maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Ormanların içinde veya orman sınırına köy ortasından ufki hattı müstakim üzerinde 10 kilometre uzaklığa kadar bulunan köylere zati ihtiyaçları için dikili ağaçlara ait tarife bedelinin onda birini ve ayrıca kesme ve taşıma masraflarını ödemek şartıyla ormanların istif edilmiş yerlerinden veya orman memurunun göstereceği mahallerden kerestelik, kaplık tomruk ve mahrukat verilir. Bu hudut dahilinde bulunan ve nüfusu iki binden az olan kaza merkezleri ile diğer kasabalar sakinleri dahi bu hükümden istifade eder.

Aynı mesafe dahilinde bulunup ta geçimleri, öteden beri, kendi vasıtaları ile pazarlara getirip sattıkları kereste, odun, kaplık ve kömüre bağlı olan köylülere tam tarife bedeli alınarak izin verilebilir.

Bu iznin ne hadler dahilinde ve ne şartlarla verileceği, talimatname ile tespit olunur. Ziraat vekaleti, bu iznini, bu vaziyetteki köylülerin refah ve kalkınmalarını istihdaf eder tarzda yapacağı planlara uymaları ve aralarında bir veya müteaddit birlikler kurmaları ve işleme yerlerini ve çalışma tarzlarını göstereceği şekillerde ıslah etmeleri şartına bağlayabilir.”

Günümüzde yürürlükte olan 1956 tarih 6831 Sayılı Orman Yasası köylü ihtiyaçlarını 31 ve 32. maddeleri¹⁰⁸ ile ele almış bulunmaktadır. Orman idarelerinin yürürlükte olan 6831 Sayılı Orman Kanunu'nu bu maddeleri çerçevesinde verdiği yakacak odun miktarları incelendiğinde de bu türden parasız yararlanma geleneğinin sürdüğü kolaylıkla anlaşılabacaktır.

108- Madde 31 – Mülki hudutları içinde verimli Devlet ormanı bulunan köylerde köy nüfusuna kayıtlı ve köyde devamlı oturan ihtiyaç sahibi hane reislerine, köyde barınmaları için yapacakları ev, ahır, samanlık, ambar ve kümes ile köy halkının müşterek ihtiyacı olan okul, cami, sağlkevi, köy yolu köprüsü ve köykonağı ihtiyaçları için yapacak emval bu ormanlar civarındaki istif veya satış istif yerlerinden tarife bedeli ile kesme, taşıma ve istif masrafları alınmak suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere verilir. Bu maddeye giren inşaatlar için hak sahiplerinin talebi halinde bu yapacak emval yerine, karşılığı idarece nakit olarak ödenir. Tamiratlar için ise, en yakın istif veya satış istif yerlerinden maliyet bedelinin üçte biri üzerinden emval verilir veya karşılığı nakit olarak idarece ödenir.

Nakit ödeme hallerinde işletmesindeki kerestelik emvalin son üç aylık açık artırmalı satış fiyatı ortalamasından, yeni inşaatlarda tarife bedeli ve fiili masraflar, tamiratlarda ise maliyet bedelinin üçte biri düşülür. Bu şekilde hesaplanan meblağın yüzde doksanı (% 90) ödenir.

Tamir için tamir ihtiyacının verildiği tarihten itibaren en az beş yıl geçmedikçe, ev, ahır, ambar, samanlık ve kümesin yeni olarak yapıldığı tarihten itibaren ise en az on yıl geçmedikçe tekrar ihtiyaç verilmez. Tamir için verilen miktar, yeni olarak yapılan ev, ahır, ambar, samanlık ve kümes için verilen ihtiyacın dörtte birini geçemez. Emval yerine, nakit ödeme esas ve usulleri Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığınca tespit edilir. Bu yerler halkının yakacak ihtiyaçları tarife bedeli ile karşılanır. Satış istif yerlerinden karşılanması halinde ise kesme, taşıma ve istif masrafları ayrıca alınır.

Bu maddeye göre verilen yapacak emvalin gayesi dışında kullanılması ve başka bir yere taşınması yasaktır. Ancak, hak sahiplerinin ev ve müştemilatının tabii afete maruz bulunması, baraj veya gölet alanı içinde kalması veya hak sahibinin iskana tabi olması hallerinde yapacak emvalin ve enkazın nakline veya satışına müsaade edilebilir. Bu ihtiyaçların aynı köy halkı arasında devrine idarece izin verilebilir.

Köyden kesin olarak ilişkisini kesecekler ait sahipli yapıların enkazı Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığının tespit edeceği esaslara göre nakledilebilir veya satılabilir.

Bu madde hükümlerine göre verilen yapacak ile bunların enkazı ve yakacak odun haczedilemez.

Nakit verilmesi halinde, nakit ödeme amacı ile ilgili inşaat ve tamiratın yapılması zorunludur. Aksi halde 98 inci madde hükümleri uygulanır.

Madde 32 – Mülki hudutları içinde verimsiz devlet ormanı bulunan köylerde, köy nüfusuna kayıtlı ve köyde devamlı oturan hane reisleri ile, hudutları içinde verimli devlet ormanı bulunan ve nüfusu 2500'den aşağı olan kasabaların muhtaç halkına kendi ihtiyaçlarına sarfetmeleri şartıyla yapacakları, ev, ahır, samanlık, ambar ve kümes ihtiyaçları için bir defaya mahsus; okul, cami, köy yolu köprüsü ve köykonağı gibi köy müşterek ihtiyaçları için de ihtiyaç hallerinde olmak üzere, en yakın satış istif yerlerinden maliyet bedelinin üçte biri karşılığı yapacak emval verilir.

Bu yerler halkının yakacak odun ihtiyaçları her yıl en yakın istif yerlerinden maliyet bedelinin üçte biri ile karşılanır.

Birinci fıkrada belirtilen köy ve kasaba hudutları dahilindeki ormanlardan ağaçlandırma, imar ve bakım gayesi ile yapılan kesimler elde edilen yakacak odunlar tarife bedeli ile bu köy ve kasaba halkına, ihtiyaçları için verilir.

31 inci maddenin yasaklarla ilgili hükümleri bu madde için de geçerlidir.

Gerçekten de, 1990 yılında Trabzon – Maçka yöresinde yapılan bir çalışmaya göre (Türker, 1992), yasal haklardan yararlanılarak yapılan odun tüketiminin, köylülerce yapılagelen serbest yararlanma geleneği çerçevesinde gerçekleşen odun tüketiminin yüzde 7'si oranında olduğu belirlenmiştir.

Bununla birlikte yapacak odun kullanımında aynı değerlendirme yapılamaz. Çünkü yerel olanaklarla tahta/kereste üretimi ucuz ve kolay bir yararlanma biçimi olmaktan çıkmıştır. Bu nedenle yapacak odun tüketiminde parasız yararlanma düzeninin devam etmediğini söylemek, genel olarak olanaklı değildir.

3116 sayılı yasa ile serbestçe yararlanma sona erdirilince doğal olarak orman suçları farklı bir değerlendirmeye tabi tutulmuş ve orman idareleri suç ve suçlularla mücadeleye başlamıştır. Daha önce de ifade edildiği gibi Orman Nizamnamesi ile ormanlardan kişisel ihtiyaçların karşılanması amacıyla yararlanmak serbestti. Ticari amaçlı yararlanmalar ise izin ile olanaklı olabiliyordu. Bu tür yararlanmalar bir ruhsat alınmasına ve çeşitli mukavele koşullarına bağlıydı. Hayvan otlatılması da izinli olarak yapılabilmekteydi. Bu yararlanma ilkelerine aykırı hareket etmek suçtu. Bilerek orman yakmak dışında tanımlanmış bu suçlar ise, çoğunlukla para cezası ile cezalandırılmakta, para cezasını ödeyemeyenlere hapis cezası verilmekteydi. Bütün bu suç ve ceza ile ilgili hükümlere karşın, bunların takibini yapabilecek boyutta bir ormancılık örgütlenmesi 1937 yılına kadar hiçbir zaman olanaklı olamamıştır.

Orman Nizamnamesi döneminde ormanlardan yararlanma önemli ölçüde kişisel ihtiyaçların karşılanması amacıyla odun üretimine yöneliktir. Bu da suç sayılmamıştır. Dolayısıyla bu dönemde yaygın bir orman suçu söz konusu değildir. Asıl orman tahrip faktörü olan kişisel ihtiyaçlar için ağaç kesmenin suç sayılmaması, suçların takibine yönelik etkin bir örgütün olmaması, orman kavramının ve sınırlarının belirli olmaması gibi nedenlerle 1937 öncesi döneme ilişkin herhangi bir kayıt söz konusu değildir.

1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı yasa ile ormanın tanımlanması, sınırlarının çizilmeye başlanması ve bu temel çerçeveye oturtulan ormanlardan parasız yararlanma hakkının ortadan kaldırılması ve kısa sürede ülke geneline yayılan ormancılık örgütlenmesi (Devlet Orman İşletmeleri) ile orman suçu oluşturan bu türden yararlanmaların takip edilmeye başlanması sonucunda işlenen orman suçları kısa sürede yüzbinler seviyesine çıkmıştır. İnce ve Tolunay (2009) da diğer etkenler dikkate alınmadan, orman köylülerinin içinde bulundukları sosyo-ekonomik durumun iyileştirilmesine yönelik ciddi ve gerçekçi tedbirler alınmadan, sağlanan yasal faydalanma hakları orman köylü ilişkilerinin düzenlenmesini sağlayamadığını ve köylünün ormana olan baskısının hafifletilmesi için, yasal fakat ekonomik ve sosyal niteliği olmayan, polisiye önlemler getirilmeye çalışıldığını aktarmaktadırlar.

Tablo 5. Ormanlarda İşlenen Çeşitli Suçlar (Özdönmez, 1965)

Yıl	Yangın	Kesme	Taşıma	Açma	Otlatma	Diğer	Toplam
1937	544	2992	913	-	-	902	5351
1938	398	7190	2595	-	-	1460	11643
1939	510	10139	7018	734	-	1003	19404
1940	419	9632	9504	684	795	211	21245
1941	850	6069	5186	791	969	139	14004
1942	740	5237	3920	316	581	124	10918
1943	779	5520	4618	1165	393	27	12502
1944	536	1283	1015	360	42	2	3238
1945	1169	1691	1124	214	169	136	4503
1946	1023	2455	2102	421	519	125	6645
1947	868	19432	8522	15102	1485	8067	53476
1948	630	16336	14264	10067	281	8441	50019
1949	738	19251	15013	4677	247	8432	48358
1950	987	12370	11930	5273	321	6103	36984
1951	628	17173	13765	12202	331	6773	50872
1952	1282	25086	19325	12232	574	16712	75211
1953	654	13408	9227	11087	577	173	35126
1954	1126	32239	36112	10191	1014	263	80945
1955	878	36788	42073	18970	1069	873	100751
1956	1118	45642	40131	15774	1637	1256	105558
1957	779	32327	35580	11071	2908	504	83169
1958	725	37611	40210	12141	2530	846	94063
1959	436	40384	39881	11060	2553	644	94958
1960	504	42780	48433	13376	2592	1059	108744
1961	620	34778	42554	15398	5263	2009	100622
1962	717	36496	43662	17616	5499	1343	105333
Top.	19658	514309	498677	200922	32449	67627	1333642
Ort.	756	19781	19180	7728	1248	2601	51294

Çıkarılan bu yasa ile daha önce suç sayılmayan birçok yararlanma biçimi, yasaklanan faaliyetler kapsamına alınmıştır.

1937 yılında toplam 5351 orman suçu oluşmuştur. Yıllık suç sayısı takip eden yıllarda 10-20 bin arasında değişmekte iken, 1950'lerde 50 bin, 1960'lara gelindiğinde ise orman suçları yıllık 100 binin üzerine çıkmıştır. Gizli suçlar dışında, ülkemizde 1937-1962 yılları arasında yılda ortalama 51294 orman suçu işlenmiştir (Özdönmez, 1965). Söz konusu 25 yıllık dönemde 1.3 milyona yakın orman suçu ortaya çıkmıştır. İnal'ın (1971) DİE Adalet istatistiklerine atfen bildirdiğine göre 1960 yılında mahkûm olan 178803 kişinin yüzde 50'si (89566 kişi) orman suçundan mahkûm olmuştur. Bu suç sayıları oldukça düşündürücüdür. Gizli suçlar da eklenecek olursa, hemen hemen her orman köylüsünün defalarca ormana müdahalesinden bahsedilebilir.

Orman Genel Müdürlüğü'nün belirlemelerine göre (Eryılmaz, 1981), bütün bu yaşananlar sonucunda 1938-1977 yılları arasında toplam 1368974 hektar alan ormansızlaşmıştır.

Resim 44. Türkiye ormanları uzun yıllar boyunca tahrip edilmiştir

(Aykut İnce)

Parasız yararlanma hakkının kaldırılmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan bu durum, 3116 sayılı orman yasasının çıkarılış amaçlarını sekteye uğratan ciddi bir gelişmedir. Ayrıca yasanın bu konuda sağlıklı bir öngörüye sahip olmadığını da göstermektedir. Yaşanan bu gelişmeler ormanların korunması konusunda büyük endişelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Oysa 3116 sayılı orman yasası öncesinde orman tahriplerinin önlenmesi için başta mülkiyet düzenlemeleri olmak üzere koruyucu ve polisiye önlemleri de içeren yasal düzenlemenin yeterli olacağı düşünülmüştü. Yasa ile ormanların korunabileceği ve sürdürülebilir bir yararlanma düzeni oluşturulabileceği öngörülmüştü.

Resim 45. Zamanın ormancılık sorunlarının üzerine bir karikatür

(Orman ve Av)

Hükümet - Acaba bu sağanak yağmuru atlatabilecek miyim?

Sorun başlangıçta doğru algılanamamış, çok partili sisteme geçilince de, iç siyaset malzemesi haline dönüşmüştür. Nitekim 1945 yılından itibaren orman kanununda sürekli değişiklikler yapılmıştır. Buna karşın ülkemizdeki orman tahripleri azalmamış, aksine artmıştır. Alınan önlemler, sorunun nedenlerini ortadan kaldırmaya odaklı, yani sosyo-ekonomik nitelikli değil, sonuçlara yönelik olmuştur. Polisiye önlemler ilk akla gelen çözüm anlayışı olmuş, zamanla artan orman suçları mahkemeleri fazlasıyla işgal etmiş, hükümetleri de politik olarak rahatsız etmeye başlamış ve çıkarılan af kanunları ile biriken orman suçlarının tasfiyesi yoluna gidilmiştir. Nitekim 1950-1958 yılları arasında bu hususta 4 defa af kanunu çıkarılmıştır.

Orman yasasının (3116) çıkarılması bütün ormancılık camiasının büyük bir özlemiydi. Yıllardır yaşanagelen başı bozukluğun ortadan kaldırılması, orman tahriplerinin durdurulması, ormanların teknik gereklere göre yönetilmesi beklentisi bu özlemin temel nedenidir. Yasa ile uzun yıllara dayalı “*Cibal-İ Mübaha*” anlayışının ortadan kalkacağı düşünülmüştür. Ancak ormanların korunabileceği umudunu taşıyan 1937 orman devriminin zamanla bu beklentiyi karşılayamadığı ortaya çıktığından, tüm ümitler boşa çıkarmıştır. Orman tahripleri şiddetlenerek devam etmiştir. Yasanın (3116) birkaç yıllık uygulama sonuçları bile ormanların korunacağı beklentilerinin boş bir hayal olduğunu göstermiştir.

Bunun birkaç nedeni vardır. Köylüler fakirdir. Ulaşım olanakları yoktur. Nüfus hızla artmaktadır. Tarım alanları verimsiz ve yetersizdir. Ormanlar için “*Baş Belası*” olarak nitelendirilen keçilerini ormanda otlatmak zorundadırlar. Orman içi ve yakınında yerleşmiş bulunan orman köylüleri tam bir yaşam savaşı vermektedir. Bu nedenle ormana müdahale kaçınılmazdır. Bunun polisiye önlemlerle önlenmesinin olanaklı olmadığı açıkça görülmüştür. Nitekim TBMM 1945 yılı Orman Genel Müdürlüğü bütçe görüşmelerinde hem milletvekili Yiğitoğlu (1945) ve hem de Tarım Bakanı (Hatipoğlu, 1945) bu konu üzerinde durmuşlardır.

Aslında cibal-i mübaha olarak isimlendirilen serbest yararlanma anlayışı ya da bu anlayışa son verilmesi niyeti, 1937 orman devriminin odak noktasını oluşturmaktadır. İlkmen (1949) de orman ve ormancılık hakkındaki felsefe değişiminin, ormandan serbestçe yararlanmak isteğinin bir ifadesi olan cibal-i mübaha anlayışından ileri gelmekte olduğunu ifade etmektedir. Konuyu madencilikle kıyaslayarak değerlendiren İlkmen (1949), *“Oysa orman gerçek anlamda ekonomik bir servettir. Nasıl maden kömüründen serbestçe yararlanmak olanaklı değilse, ormandan da serbestçe ve istenildiği gibi yararlanmak olanaklı değildir. Kaldı ki madenlerin tüketilmesi ormanların tüketilmesi derecesinde bir tehlike yaratmaz. Çünkü ormanların tabrihi ve yok edilmesi milletin sağlığını, ülkenin zenginliğini, vatanın şenliğini tehlikeye sokar. Ormana karşı olan bu çağdışı yaklaşımın kaldırılması gerektiği gibi ormancılık hakkındaki felsefenin de değiştirilmesi gerekmektedir. Ormancılık pozitif ilimlere dayanan ve tamamen teknik ve ekonomik bir karaktere sahip olan bir meslek ve uzmanlık işidir.”* diyerek özetlemektedir.

Resim 46. Ormanlardan yararlanmak uzun yıllar boyunca serbestti

(eba.gov)

Yapılan değerlendirmelere göre ülke ormanları toplumun orman ürünleri (odun ve odun kömürü) talebini karşılayabilecek durumda değildir. Yıllık odun talebi ormanların verim gücünün çok üstündedir. Bu nedenle maden kömürü üretimini artırmakla birlikte, ülkenin çeşitli bölgelerindeki mevcut linyit madenlerinin de işletilmesine ve bunların kullanımı için ucuz soba üretimi işine girişip, odunu yakıt maddesi olmaktan kurtarmak düşünülmüş ve bu amaçla 1938 yılında *“Mabrukat Kanunu”* (Yakıt Kanunu) çıkarılmıştır. Bununla birlikte odunu yakıt

aracı olmaktan çıkararak yerine maden kömürü veya linyitin ikamesini sağlamak amacıyla çıkarılan **“Mahrukat Kanunu”** da yeterli katkıyı yapamamıştır. Orman kanununun (3116) yürürlüğe girdiği yıl hazırlanan ve bir sonraki yıl (1938) yürürlüğe giren 3473 sayılı Mahrukat Kanunu üç temel amaç için hazırlanmıştır (Başbakanlık, 1937):

1. Takip edilen sanayileşme programı çerçevesinde, memleketimizde büyük miktarda ve çok iyi nitelikte olan ve çağdaş bir ihtiyaç maddesi olan maden kömürlerimizin iç ve dış piyasada değerlendirilmesi,
2. Yapılan incelemeler sonucunda bir yandan ulusal savunma için çok gerekli bir madde olan sıvı yakıt diğer yandan da ev yakıtı ihtiyacının kömürlerimizin işlenmesi ile karşılanabileceğinin anlaşılması,
3. Sağlıklı, temiz ve ekonomik bir yakacak olan maden kömürlerimizin kullanılmasının zorunlu hale getirilmesi, alan olarak giderek azalan ormanlarımızın korunması bakımından da önem taşıması olarak sıralanmıştır.

Yasanın öngördüğü proje ile ülke genelinde yılda 100 bin ton kömür tüketileceği tahmin edilmektedir. Yine, yasa gerekçesinde ülke genelinde il, ilçe ve belde merkezlerindeki resmi kurumlar, okullar, hastaneler, hamam ve fırınların toplamda 2.5 milyon ton kadar odun tükettikleri tahmin edilmektedir. Bu miktar odunun ise 1.2 milyon ton kömürün verdiği enerjiye eşit olduğu belirtilmektedir.

Türkiye’de ormanlarla tarım alanları ve meralar birbirine çok karışmış durumdadır. Öteden beri bu karışıklığın önlenmesinde temel oluşturacak kadastro çalışmaları yapılamamıştır. Gerek artan nüfusun gıda ve yakacak-yapacak odun gereksinimi ve gerekse nüfus artışına paralel olarak artan hayvan varlığı hep orman aleyhine gelişme göstermiştir. Ormanlara tarla açmak, hayvan otlatmak, yakacak ve yapacak odun elde etmek gibi amaçlarla sürekli ve giderek artan bir şiddette müdahaleler söz konusudur. Sorunun temelinde bir yaşam savaşı olduğu için alınan yönetsel, yasal ve polisye önlemler de bir işe yaramamaktadır.

OGM tarafından 1954-1958 yılları arasında yapılan belirlemelere göre ülkemizde kişi başına 0.448 m³ odun tüketimi söz konusudur. Ülke nüfusunun ise 1960 yılı itibarıyla 28 milyon olacağı tahmin edilmektedir. Bu durumda 12,5 milyon m³ odun tüketimi olacaktır. Aynı yıl için ülke ormanlarının yıllık ağaç serveti artımı 4 milyon m³ olarak belirlenmiştir. Bu durumda yıllık artımın üzerinde yıllık 8.5 milyon m³ odun tüketimi gerçekleşmektedir. Ülkemizde toplam ağaç serveti miktarı ise 300-400 milyon m³ olarak tahmin edilmektedir. Nüfusun hiç artmayacağı varsayıldığında bile ormanlarımızın 40 yıl içerisinde tamamen tükeneyeceği belirlenmiştir (Kodalbaş, 1960).

Topçuoğlu (1954) tamamı devletin mülkiyetinde olan ormanlar içerisinde ve çevresinde 8 milyon nüfusun yaşadığına ve 25 milyon hayvanın varlığına işaret etmekte, buna göre ormanların korunmasının kolay olmayacağı tespitini yapmaktadır. Bu nedenle ormanların işletilmesi ve korunmasında en doğru yolun seçildiğini, işletme ve korumanın devlet adına Orman Genel Müdürlüğü'nün görevli ve yetkili olmasından başka çare olmadığını, bununla birlikte ormanları korumanın güçlüğü ve örgütün yetersizliği konusunda orman mühendislerinin feryat ettiklerini vurgulamaktadır.

Evcil hayvanların ormanda otlatılması ve özellikle de kıl keçisinin sürekli bir şekilde serbestçe orman içinde dolaşarak besin sağlaması en başta gelen orman tahrip faktörleri arasında olmuştur. Tarım Bakanlığı verilerine göre (Acatay ve ark, 1978), ülkemizde 1966 yılı itibarıyla 15315000 kılkeçisi vardır. Bunların büyük bir çoğunluğunun ormanlarda otlatılması, bir taraftan var olan orman alanının genişletilmesini olanaksız kılmakta, diğer taraftan yeni orman alanlarının oluşturulmasını büyük ölçüde engellemektedir. Bu arada kıl keçilerini beslemek için sahiplerinin ormandaki ağaçları kesmek, budamak ve gençliğe zarar vermek yoluyla yaptıkları zararlar da gözden uzak tutulmamalıdır. Yaşanan bu sorunların sadece yasal düzenlemeler çerçevesinde alınacak önlemlerle veya ormancılarının çabalarıyla çözüme kavuşturulamayacağı da anlaşılmıştır.

Kızılçam, karaçam ve sedir ağaçlandırma alanlarında yapılan bir çalışmaya göre (Acatay ve ark, 1978), keçilerin ormanda otlatılmaları durumunda 3 yıllık bir sürede dikilen fidanların hemen hepsini yok edeceği, kalan tek tük fidanların ise hiçbir değer ifade etmeyerek bozuk nitelik kazanacağı, sedirin doğal gençleştirme alanlarında ise bir yıllık fidelerin % 80'inden fazlasını tahrip ettiği deneme yoluyla belirlenmiştir. Dolayısıyla bu keçi varlığı ile ormanın sürdürülebilirliğinin sağlanması, yani ormanların korunması olanaklı değildir. Bir taraftan yoğun bir nüfus baskısı diğer taraftan da bu nüfus yoğunluğuyla da ilişkili olmak üzere yoğun bir hayvan baskısı söz konusudur. Ormanda hayvan otlatılması, her ne kadar orman için büyük bir tehlikeyse de hayvancılığın ulusal ekonomide önemli bir yer tuttuğunu da unutmamak gerekmektedir (Defne, 1955). Aslında ormancılık açısından asıl çıkmaz da bu ikilemdir. Bir taraftan hayvancılığı geliştirmek ihtiyaçtır. Ancak bu ihtiyaç karşılanırken hayvanlar ormanlara baskı yapmakta ve ormanı yok etmektedir. Sorunlar çok yönlüdür. Karmaşıktır. Otlak ve ormanın sınırları kesin olarak ayrılamamıştır. Ormancılık, insan ve hayvan baskısına tahammül edememekte, bu nedenle geliştirilememektedir. Prof. Heske (1952), bu konuda *“Türkiye’de otlatma sorununun çözümü, planlı ormancılığın ve orman varlığının korunmasının ilk ve en önemli koşuludur”* diyerek sorunun ormancılık açısından ne boyutta olduğunu ortaya koymaktadır.

Aslında sorunun temelinde ekonomik yetersizlik yatmaktadır. Hızla artan nüfus için tarım alanları yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu nedenle yoğun bir orman tahribatı söz konusudur. Ormancılar, orman suçu oluşturan ve temelinde sosyal ve ekonomik birçok nedeni barındıran olgu ile yine tek yönlü, yani sadece ormanı korumayı amaçlayan ve “*yaşamak için ormanı tabirip etmek*” zorunda olan orman köylülerine karşı polisiye önlemleri odak noktasına alan bir mücadeleye girdiler. Bununla birlikte ne yazı ki, bu mücadelenin ya da çekişmenin kazananı olamamıştır. Yani, ne ormanlar korunabilmiş, ne de köylüler refah ve mutluluğa erişebilmiştir. Kırsal alandaki hızlı bir nüfus artışı ile sorunlar daha da çıkmaza girmiştir. Bu noktadan sonra ormancılar, sorunun polisiye önlemlerle çözümünün olanaklı olmayacağını farkedince sorunun odak noktasına yönelik tespitler yapmaya başlamışlardır. Bu tespitler sonucunda sorunun çözümü de yavaş yavaş şekillenmeye başlamış ve bilim insanları ortak bir noktada buluşmuştur.

Prof. Dr. Şeref Nuri İlkmen

Resim 47. Prof. Dr. Şeref Nuri İlkmen
(1903-1983)

(Orman ve Av)

Bu bilim insanlarından birisi Prof. Dr. Şeref Nuri İlkmen'dir. İlkmen (1951) tarafından 3116 sayılı kanunun 10 yıllık uygulamasından sonra ormancılık sorunlarının çözümü için yapılan tespitler aşağıdaki gibidir :

· Yurt Dışından Odun Satın Almak

Ülkemizdeki *ormanların verim gücü düşük olduğundan odunu hammadde olarak kullanan sanayi kuruluşlarının, maden ocaklarının ve yapı sektörünün ihtiyacını da karşılayamamaktadır. Bu nedenle kereste, kağıt ve selüloz fabrikalarının odun ihtiyaçları ile ambalaj ve inşaatla kullanılacak kerestelerin ve maden direklerinin dış ülkelerden getirilebilmesi için gerekli ticari anlaşmaların yapılması ormancılık politikamız açısından zorunludur. Ancak bu yolla ormanlarımızın yükünü hafifletme olanaklı olacaktır.*

· *Otlatma Planı Yapmak*

Ayrıca hayvan otlatma işini ormanı zarar sokmayacak biçimde sınırlandırmak ve otlayacak hayvan cinslerini belirlemek ve otlatma koşullarını planlamak ve bütün bunların üzerinde hassasiyetle durmak gerekmektedir.

· *Cezaların Artırılması*

Suçların önüne geçecek faktörlerden birisi o suçun işlenmesine maddi olarak olanak vermemektir. Bu da alınacak önlemlerle kurulacak örgüt sayesinde gerçekleştirilebilir. Bunun için orman işletmelerimizin koruma örgütünü en uygun şekilde düzenlemek ve genişletmek gerekir. Bununla birlikte suçu önleyecek tedbirlerden birisi de yaptırımlardır. Eğer yasal yaptırımlar zayıf bulunacak olursa koruma örgütünün bütün düzgünlüğüne rağmen yine suçun önüne geçilemez. 3116 sayılı yasanın hükümlerine aykırı hareket edenlere karşı aynı yasanın 103-124. maddelerinde ceza yaptırımları oluşturulmuştur. Fakat bunlar yetersizdir.

· *Orman Köylerini İskâna Tabi Tutmak*

Ülkemizde çeşitli nedenlerle köyler ya orman içerisinde ya da orman kenarına yerleştirilmiş durumdadır. Bu durum hem köylerin gelişmemesine ve hem de ormanların tahrip edilmesine neden olmaktadır. Çünkü orman toprakları yapıları gereği verimsiz olduklarından tarıma uygun değildir. Köylüler de kendi yiyeceğini sağlamak için devamlı olarak açmalara başvurmaktadır. Gerçekten ülke ormanları gezildiği zaman bu tür tahrip edilmiş ormanlara sıklıkla rastlamak olanaklıdır.

Yeni açmalar birbirini takip ettikçe, orman alanları da yerlerini sürekli olarak çıplak alanlara terk etmektedir. Bu nedenle iç iskân politikasına başvurarak, köyü ormandan ayırmak ve tarım topraklarıyla orman topraklarını birbirinden ayırmak hem ormancılık politikası ve hem de tarım politikası için gereklidir. Çünkü orman içi ve civarında yerleşmiş köylüler kendi yıllık ihtiyaçlarından çok azını bu topraklardan sağlayabilmektedirler. Karadeniz yöresindeki köylülerin acınacak durumu, onların mutlak orman toprakları üzerinde yerleşmiş olmalarından ve ihtiyaçlarını bu verimsiz topraklardan sağlamaya çalışmalarından kaynaklanmaktadır. Ormanlardaki açmalar birkaç yıllık aralarla birbirini takip ederken ağaçlar adeta insanların yetişemeyeceği yerlere çekilip sığınmış durumdadırlar. Trabzon'da Değirmendere Vadisi'ni takip edenler her iki tarafın, özellikle yolun geçtiği sırtların tamamen çıplak olduğunu görürler. Ancak dere kıyısında kızılgaç, söğüt, yamaçlarda gürgen, yabani fındık ve tepelerde de parça parça ladinlere rastlanır. Maçka ilçe merkezinde iki derenin birleştiği yer tamamen kayalık ve çalılıktır. Halbuki geçmişte burası yüksek ormanlarla örtülüydü. Oysa şimdi orman 10-15 kilometre içlere doğru kaçmış görüntüsü sergilemektedir.

Bütün Karadeniz Bölgesi tahıl tarımına uygun olmadığı gibi, hayvancılık için

de uygun değildir. Tarlanın samanı hayvana yetmediği için, meşe yapraklarına, meşe bulunmazsa *ıhlamur ve karaağaç yapraklarına başvurulur. Rize'nin Çaybaşı bucağında bu yapraklar kaynatılıp deniz suyu ile karıştırıldıktan sonra ineklere verilir. Ağaç yaprakları demetler halinde hayvan yemi olarak pazarlarda satılır. Bütün bunlar bu bölgenin tarıma uygun olmadığına canlı birer göstergesidir. Aynı olayı bütün orman bölgelerinde görmek olanaklıdır. Verimsiz topraklar içerisine yerleşmiş olan köylüleri hayat koşulları daha uygun topraklara nakletmek tarım politikası ve iskân politikası olduğu gibi aynı zamanda bir ormancılık politikası konusudur. 3116 sayılı yasa "Sınırlanmış devlet ormanları içinde veya dışında bulunan köylerin ve dağınık evlerin ve açılmış tarlaların ormanlara ziyarı dokunduğu anlaşılır veya halkın, memleketin, sıhhat, selamet ve menfaati icabı orman olmayan muayyen bir sahada orman yetiştirmek icap ederse, burada oturanlar Vekiller kararıyla başka yerlere kaldırılabilir." demekle orman içindeki köylerin başka yerlere yerleştirilmesini de esas itibariyle kabul etmiş bulunmaktadır. Bir taraftan 2510 sayılı İskân Kanunu, diğer yandan da 15.6.1945 tarihli çiftiçi topraklandırma kanunundan yararlanılarak, bu köylerin kaldırılmasını programlı bir şekilde ele alıp düzenlemekte kesin bir zorunluluk vardır.*

Ancak bu sayede ormancılık politikamızın gerçek yararı kapatılabilir. Çünkü bütün güçlüğün ve tehdidin asıl kaynağı hep bu noktadır.

Açma vardır. Çünkü köy orman içindedir. Hayvan otlatması vardır. Çünkü köy orman içindedir. Orman yangını vardır. Çünkü köy orman içindedir. Kaçakçılık vardır. Çünkü köy ormanın içindedir. O halde orman suçlarını kökünden ortadan kaldırabilmek için suçun nedenini ortadan kaldırmak en doğru çözüm olacaktır.

Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu (1951)

Bu konuda ünlü Silvikültürçü Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu (1951) da aynı değerlendirmeyi yapmakta ancak bu bilim insanı izlenecek yolu biraz daha ayrıntılı biçimde açıklamaktadır:

"Ülkemizdeki orman tahriplerinin en önemli nedeni tarım ile orman arasında devam eden yaşam alanı mücadelesidir. Yüzlerce yıl bütün hızıyla devam edegelen bu mücadelenin hazine bir sonucu olarak ülkemizde ormanlar yerleşimin yoğun olduğu alanlardan ve tarım alanlarından tamamen uzaklaştırılmış ve dağlara çekilmek zorunda bırakılmıştır. Sonuç olarak ülkemizde dağlara ve ormanlara bağlanmış vatandaşlar sıkıntı içinde, ekonomik olarak çok kötü durumda, orman için zararlı ve devlet bütçesi için de genel olarak yararsız bir biçimde yaşamaktadırlar. Bu vatandaşları içinde bulundukları kötü koşullardan ve ormanlarımızı da kısa bir

zamanda yok olmaktan kurtarmanın çaresi, dağ ve orman köylerini ormandan uzaklaştırmak ve verimli tarım alanlarına yerleştirmektir. Ülkemizde milyonlarca dekar tarım için yararlanılabilecek bir duruma sokulabilecek toprak bulunduğuna şüphe yoktur. Bu yapılmadığı koşulda ülkemizde son yıllarda çok artan orman tahribatına ve yok edilmelerine kesin olarak son vermek olanaklı olmayacaktır. Sonuç olarak kesin bir iç iskân sorunuyla karşı karşıya bulunduğumuz açıktır.

Ülkemizde dağ ve orman köylerini bulundukları yerde bırakmak suretiyle onların yaşam düzeylerini artırmayı düşünmek hayalden ibarettir. Hele bu vatandaşları bazı yeni yararlanma (intifa) haklarıyla memnun etmeye çalışmak ise geçici bir önlem ve sakat bir yoldur.

Resim 48. Prof.Dr.Fikret Saatçioğlu
(1910-1983)

(orman.istanbul.edu.tr)

İç *iskân* işinin çok esaslı ve en küçük ayrıntısına kadar işlenmiş uzun vadeli bir devlet planı ile gerçekleştirilmesi yoluna gidilmelidir. Şu veya bu şekilde tarla olarak kullanılmaması gereken alanların ve bu alanlardan kaldırılmaları en zorunlu ve acil olan dağ ve orman köylerinin belirlenmesi ilk işi oluşturmalıdır. Diğer yandan da devlete ait bulunanlar başta olmak üzere, tarıma uygun veya ıslah yoluyla yararlı bir duruma sokulacak arazinin belirlenmesi ve sınırlandırılmasına başlanmalıdır. Bilgili ve özverili orman mühendislerimizin bu konularda yapabileceği katkılar büyük ölçüde hesaba katılabilir. Bugün orman içinde ve kenarında bulunduğu söylenen 6500-7000 köyden (yaklaşık 3 milyon nüfus) üçte birinin, yani 1 milyonunun tamamen orman içinde ve orman için zararlı ve geçimi çok dar insanlar olduğunu kabul etmek pek hatalı olmaz. Bunların ilk planda ormandan çıkarılması ve çiftçilik yapabilecekleri alanlara yerleştirilmeleri gerekir. Ancak bu yolla ormanlarımızı yok olmak gibi ülkemizi çok kötü bir sonuçtan kurtarmak ve devletin kuvvetli destek ve yardımlarıyla fakir orman varlığımızın çok ihtiyaç duyduğu imar ve ıslah yollarına gitmek olanaklı olabilecektir.”

Prof. Dr. Asaf Irmak (1951)

Prof. Dr. Asaf Irmak'ın konu ile ilgili görüşleri ise şöyledir:

“Tarımsal kalkınma planlarımızın verimli olması için harcanacak çabaların garanti altına alınması gerekir. Bu yolda başlıca bir üretim faktörü olan toprağın her türlü tabirine meydan vermemek ilk adımı oluşturur. Bu konu sağlanmadıkça en gelişmiş tarım makinaları ve çağdaş yöntemler kullanılsa dahi tarımın gelişmesinde büyük bir yarar sağlanamaz; memleket yine umulan ferahlığa kavuşamaz.

Asırlardan beri devam eden ve artık kritik bir aşamaya girdiği için daha çok göze çarpmaya başlayan arazimizin tabrihi bugün ciddi bir tehlike haline gelmiştir. Sayın Tokat valisinin son su kongresinde söylediği ve gazete sütunlarına yansımış bulunan acıklı sözleri ülkenin bu büyük derdini canlı bir yolla açıklamıştır. Yeni İstanbul gazetesinin 8.2.1951 tarihli sayısında Doç. Dr. Selahattin İnal tarafından ifade edilen sözlerin burada yer almasında fayda görülmüştür: “Ormanlarımızın tabir edilmesinde sonucunda oluşan sellerle 15-20 yıl gibi kısa bir zaman içinde Tokat ili ekili arazisinin ve yerleşim yerlerinin en az 1/3'ünün ekilip dikilmez bir duruma geldiğini ve bu nedenle halkın bu gibi araziye terk ederek ormanlık alanlara göçmekte olduklarını acı bir dille ifade etmiş ve yurdumuzun hemen her tarafından az çok farkla oluşan bu faciaya artık son verilmesinin kesin zorunluluk taşıdığını üzerinde ısrarla durulmuştur.”

Birçok yerde izlerine rastladığımız ve gazete sütunlarında her sene defalarca derin endişelerle okuduğumuz su taşmaları, çiftçinin yalnız o yıllık ürününü yok etmekle kalmıyor, fakat aynı zamanda tarlasını molozlarla doldurarak düzlüklerdeki kıymetli arazisini artık tarım yapılamaz bir duruma getiriyor.

1937 yılında bir vesile ile güney vilayetlerimizde bir teknik geziye katılmıştım. O günkü gözlemlerim şunu gösteriyordu: Dağlarda yaşayan köylüler kayalar arasında bulabildikleri bir parçacık toprakta ekin yetiştirmeye çalışıyorlardı. Tarla bile demek olanaklı olmayan ve büyük kaya parçalarının örttüğü bu arazide, bazen taşlar arasında birkaç santimetre genişliğinde kalmış olan toprak şeritleri köylünün bin bir zahmetle üzerinde ekin yetiştirmeye çalıştığı tarlası durumundaydı. Aşağılarda mecra boyunca eskiden verimli olan tarlaların bir kısmı ise çakıllarla dolmuştu ve bu yerlerin ürün verme şansı söz konusu olamazdı.

Bu iki üzüntü veren manzarayı birbirine bağlayarak aynı bir nedene dayandırmak olanaklıdır. Bütün bu olaylar topraktan rasyonel bir şekilde yararlanılmadığından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, mutlak orman toprağında ormanları sökerek tarım yapmaktan bir kar umuyoruz. Mutlak orman toprağının önce fazla eğimli, birçok yerlerde taşlı oluşu ve aslında besin maddesi yönünden fakir oluşu gibi nedenlerle verimli tarıma uygun değildir. 15-20 dereceden fazla eğimli olan arazide normal

bir tarım bile olanaklı değildir. Taş miktarı belirli bir oranı geçtikten sonra toprağı sabanla işlemek olanaklı olamamaktadır. Halbuki birçok dağ köylerimizde, örneğin Çoruh vadisinin yamaçlarında bu yılki bir seyahatim sırasında belirlediğim gibi 45 derece eğimde ve hatta daha fazla eğimli yerlerde bile köylü kendisini ağaçlara, kayalara ipe bağlayarak toprağı çapalamaya ve mısır yetiştirmeye çalışıyor.

Bu türden girişimlere ülkenin her tarafında ve özellikle Karadeniz yöresinde birçok yerde rastlarsınız. Böyle eğimli arazi kışın, yani toprağın bir bitki örtüsü taşımadığı dönemde, ülkemizin birçok yerinde özellikle bu mevsimde bereketli olan yağmurların etkisi altında toprağını kaybetmeye mahkumdur.

Resim 49. İlkel tarım günümüzde bile sürmektedir
(Fotoğraf: R. Tekdemir)

Sonuçta ormanın binlerce yıl koruduğı toprak tabakası bu eğimli arazinin tarla haline çevrilmesinden kısa süre sonra taşınmış ve alttaki kayalar yüze çıkmıştır. Bu gelişme sonucunda su rejimi bozulmuş, büyük zararlar doğuran su taşmaları aşağıdaki düzlüklerde çiftçilerin sonunu hazırlamaya başlamıştır. Doğa kanunlarını yok sayarak mutlak orman toprağı olan yerlerde başıboş tarım yapmak isteyen her ülke cezasını ağır bedeller ödemiştir. Bunun tek kurtuluş çaresi bu tür toprakları ormana bırakmak, dağlarda tarım olarak sadece denetimli ve insan eli ve emeğiyle bakılan meralarda hayvancılık yapmak ve tarla tarımını arazinin uygun olduğu aşağıdaki düzlük alanlarda yapmaktır. Bugün ortadan kaldırılması olanaklı olan bazı nedenlerle hala işlenmeyen büyük düzlüklerimiz vardır. Bu toprakların bir an önce tarıma açılması bir damla kan dökmeden toprak kazandıran bir zafer gibidir. Onun kadar şerefli ve refah getiren bir girişimdir.

Bu rasyonel şekildeki araziden yararlanma sistemine özellikle göçmen sorununun önem kazandığı ve tarımsal kalkınma çabaları içinde bulunduğu bu dönemde işaret etmek yerinde olur.”

Prof. Dr. Selahattin İnal (1957)

Prof. Dr. Selahattin İnal (1957) orman kanunu ile Türkiye, ormancılık politikasının isabetli bir doğrultuya yöneltilmiş, amaçları, uluslararası ormancılık politikası ilkelerine uygun olarak seçilmiş olduğuna değindikten sonra aşağıdaki tespit ve önerilerde bulunmuştur:

Resim 50. Prof.Dr.Selahattin İnal
(1909-1996)

(orman.istanbul.edu.tr)

“Bu amaçları gerçekleştirecek mükemmel bir örgütü ve bu örgütte görev alan yeter sayı ve nitelikte yetişmiş elemanı da vardır. Buna karşın, Türkiye’nin yıllar yılı çözülemeyen bir ormancılık sorunu söz konusudur. Bu sorun çözümlenemediği için Türkiye ormanları harap ve perişandır. Her yıl sayıları binleri aşan yangınlar, tarla açmaları ve izinsiz kesimlerle varlığı hızla azalmaktadır. Sınırsızca hayvan otlatılması ile yeni ormanların yetişmesine engel olmakta, böylece ormanın geleceğine de set çekilmektedir. Kalabilen ormanlar, 30-80 kilometre ve stepten 20-25 kilometre içerilere çekilmiş, derin derelere ve sarp kayalıklara sığınmış durumdadır. 700-800 metre yükseltiden aşağıda sadece orman kalıntıları kalmıştır. Bir bütünlük gösteren, geniş alanları kaplayan sadece birkaç orman kalmıştır. Türkiye ormanları bugünkü bölük parça görüntüsüyle, bozguna uğramış ve çil yavrusu gibi dağılmış yenilmiş bir ordunun acınacak halini yansıtmaktadır. Ormanlar yıllık yaklaşık 4 milyon m³ artım yapmakta iken, yıllık odun tüketimi yaklaşık 17 milyon m³ olup, yıllık artımdan 13 milyon m³ fazladır. Yani tüketim miktarı, artımın yüzde 400-500 oranında fazladır. Odun tüketiminin dörtte üçünden fazlası yakacak odun niteliğindedir. Nüfusumuzun yüzde 47’si orman köylerinde yaşamaktadır. Toplam odun tüketiminin yüzde 75’ini orman içi köyler yapmaktadır. Sonuç olarak sorunun kaynağı orman içi ve civarı köylerdir. Yapılması gereken operasyon ise bunlardan gerekenleri, daha uygun yerlere yerleştirmek, diğerlerini de yerlerinde kalkındırmaktır.”

Diğer Görüşler

Prof. Franz Heske, “*Türkiye’de orman varlığının endişe verici bir hızla bozulmaya, azalmaya ve bazı yörelerde de kesin bir yıkıma ve tamamen yok olmaya doğru gitmekte olduğu izlenimi yaygındır. Eğer Türk ve yabancı uzmanların da belirlemiş oldukları bu durum düzenli bir ormancılığa rağmen hala devam edecekse, bunun gerçek nedenlerinin objektif olarak belirlenmesi ve bu durumun değiştirilmesi için gerekli bütün önlemlerin aynı nokta üzerinde yoğunlaştırılması zorunludur.*” diyerek aslında hemen herkesin görüş birliğinde olduğu, köylerin bulunduğu yerden kaldırılmasına işaret etmektedir (Görcelioğlu, 1993).

Prof. Heske İzmir’de yaptığı bir basın toplantısında “*Bu gidişle Türkiye’de 20 sene sonra orman kalmayacaktır.*” şeklindeki tarihi uyarısını yapmıştır (Aral, 1954).

Yasal önlemler ve kolluk güçleri ile yönetsel ve yararlanma hakları gibi diğer ekonomik önlemler sonuçsuz kalmaktadır. Ülkemizde görünen orman sorunu halkın içinde bulunduğu koşullar nedeniyle bu türden önlemlerle çözülebilecek gibi değildir. Bunun anlaşılması için 3116 sayılı yasa uygulamalarının 3-5 yıllık sonuçları yeterli olmuştur. Bu nedenle üzerinde görüş birliği sağlanan önlemden başka bir çare de görülmemektedir.

“*Stepten Faydalanma* İmkânları” başlıklı bir başka yazısında Franz Heske bu önlemi “*Türkiye’de kalmış bulunan ormanları kurtarmak isteniyorsa bu takdirde orman civarındaki köylerin acilen yerlerinden kaldırılmaları, başka yerlere yerleştirilmeleri gerekmektedir.*” şeklinde bütün bilim insanı ve uygulayıcıların görüş birliğine vardığı gibi ele almıştır. Yukarıda yapılan değerlendirmelere benzer şekilde;

- Diker (1947) “*Var olan arazileri ihtiyaçlarına yetersiz olan ormanlar civarındaki köylerin acilen başka yerlere taşınması gereklidir.*”

- Baade (1947), “*Orman bölgelerinden ya bütün köyleri veya hiç olmazsa bu köylerdeki nüfusun bir kısmını yerinden sulanacak araziye yerleştirmek gerekmektedir. Ormanlara yönelik baskıyı azaltmak amacıyla orman içi köyler nüfusunu mümkün olduğu kadar kısa zamanda başka yere yerleştirmek gereklidir.*”

- Öztunalı da (1959), “*Memleketimizin orman davasının halli yolunda çareler aranırken, daima iskân konusu ile karşılaştığımız bilinen bir gerçektir. Hatta bu gerekçelerle orman davasının aslında bir iskân davası olduğu görülür. Gerçekten de biz ormancılar, ormanların işletilmesi, bakımı ve çoğaltılması konularında özellikle ormancılıkla ilgili sorunlardan doğan güçlüklerle karşılaşmış değiliz. Sorun çalılış alanının “alan güvenliğinin” sağlanamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu ise orman ve iskân alanlarının ayrılmasına, orman içinde ve kenarında yerleşmiş olan köylerin ekonomisine bağlı bulunmaktadır. Kısaca ifade edilmek istenirse, “orman davasının halli, iskân konusunun balline bağlıdır”*” demektedirler.

Çözüm

Sonuç olarak ormanların korunması hususu, en önemli ormancılık sorunu olarak görülmektedir. Bunun polisiye önlemlerle gerçekleştirilemeyeceği geç de olsa anlaşılmış bulunmaktadır. Sorunun çözümü için görüş birliği ile ortaya çıkan ise orman köylülerinin bulundukları yerlerden kaldırılmaları ve başka yerlere yerleştirilmeleridir. Yani iskâna tabi tutulmaları gerekmektedir. Ancak iskân konusu çok kolay bir iş değildir. Bazı bilim insanları köylülerin yerleştirilmeleri için çok uygun veya yapılacak çalışmalarla kolayca uygun hale getirilebilecek tarım alanı niteliğindeki hazine arazilerinin varlığından bahsetmektedir. Bu durum gerçek olsa sorunun çözümü kolaydır. Ancak ülkemizde bu konuda yapılmış bilimsel tespitler yoktur. Ülke nüfusunun büyük çoğunluğu kırsal alanda ve tarıma dayalı olarak geçimini sürdürmektedir. Gerçekte ülkede ekilmemiş tarım alanı kalmadığı gibi, yüksek eğim nedeniyle tarım yapılmaması gereken alanlar bile ekilmektedir. Sonuçta bazı bilim insanlarının dile getirdiği gibi, yeniden yerleşilecek alanlar söz konusu bile değildir.

O yıllarda orman içi ve civarında yaşayan nüfus yaklaşık 7 milyondur. Bu nüfusun başka yere yerleştirilmesi kolay bir iş olmasa gerek. Kaldı ki, Cumhuriyetin ilanından beri siyasi sınırlar dışında kalan Türk azınlıkların tehcir, iltica ve mübadele şeklinde ana yurda dönüşleri düşünüldüğünde o yıllarda sürekli olarak bir yerleştirme (iskân) sorunu ile uğraşılmıştır.

Resim 51. Antalya, Kalkan
Yolunda Köylüler

(eba.gov.tr)

Gerçekten de köylülerin iskâna tabi tutulmaları kolay değildir. Ülkemiz bu konuda çok deneyimlidir. Çünkü iskân konusu 93 harbinden beri devletin uğraştığı en önemli sorunlardandır.

Osmanlı İmparatorluğunun çöküş sürecinde iskan sorunları asıl itibariyle 93 harbi olarak ifade edilen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır. Osmanlı açısından her açıdan bir yıkım olarak değerlendirilen bu savaş sonunda devletin geleceğini etkileyen büyük bir göç hareketi yaşanmıştır. Bu savaş sonucunda bazı kaynaklara göre 1.25 milyon (McCarty, 2014), bazı kaynaklara göre de 1.5 milyon nüfus (Karpas, 2003, Yıldız, 2006) Osmanlı topraklarına sığınmak zorunda kalmıştır. Bu savaştan sonra Anadolu'ya doğru sürekli göç hareketleri söz konusu olmuştur.

Balkan Savaşları (1912-1913) sırasında ve sonrasında Makedonya ve Trakya'dan Anadolu'ya göç eden nüfus miktarı 440 bin kadardır (Şimşir, 1985).

“93 Harbi” ya da **“1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı”** sonrasında muhacirler İstanbul'a toplanınca devlet vilayetlerdeki boş arazilerin belirlenmesini istemiştir. Yapılan çalışmalar sonunda 1 milyon hektardan fazla boş arazi belirlenmiştir. Ancak, Diyarbakır, Van, Musul, Halep, Bağdat, Basra vilayetlerindeki 8.8 milyon dönüm arazi kuraklık nedeniyle verimli olmaması ve İstanbul ve Rumeli'ye uzak olması dolayısıyla iskâna uygun görülmemiş ve muhacirlerin büyük kısmı Edirne, Aydın, Selanik, Konya, Ankara, Kastamonu ve Hüdavendigar (Bursa) vilayetlerine gönderilmiştir (İpek, 2006).

Cumhuriyet döneminin hemen başlarında başlayan nüfus mübadelesi ile Türkiye'ye Yunanistan'dan 500 bin insan gelmiş ve hükümet uzunca bir süre bunları iskân etmekle uğraşmıştır. Türkiye'den giden mübadil Rumların yerlerine iskân edilen bu mübadillerin yerleştirme işlemleri 1925 yılından itibaren büyük oranda azaltılmıştı. Ancak bu kez de, ülke içerisindeki yerleşik olmayan halkın iskânı hükümeti uğraştırmıştır (Sarı, 2011).

Sonuç olarak Cumhuriyet öncesi ve ilk yıllarında yaşanan bu iskân sorunlarının tamamı devletin bu işlerin üstesinden gelmesinde yaşanan güçlüklerin yanında ormanların tahribiyle sonuçlanmıştır. Öncelikle konut yapımının ormana bağlı olması, ormanların tahrip edilmesine yol açmıştır. Daha sonra da bu nüfusun yaşamını sürdürmesi için ihtiyaç duyduğu odun maddesi ve milyonları aşan bu nüfusun ihtiyaç duyduğu tarım alanları için ormanlara baskısı söz konusu olmuştur. Nitekim, İnal (1946) da yanlış iskan politikası sonucunda köylerin ormanlara serpildiğine dikkati çekmektedir.

Özelikle de ülke içinde yaşanacak iskân sorunlarının çözümü için 1926 yılında “**885 Sayılı İskân Kanunu**” çıkarılmıştır. Bu kanun diğer hususların yanında orman köylerinin iskânıyla da ilgilidir. Bu kanunun konuyla ilgili 2263 sayılı yasayla değişik 3. maddesi¹⁰⁹ ve aynı konuda 1934 yılında çıkarılan 2510 İskân Kanunu’nun 8. maddesi¹¹⁰ ile devletçe, devlete ve diğer kamu kurumlarına ait arazilerin topraksız veya az topraklı çiftçiye dağıtılmasına başlanmış, aynı zamanda verim artırıcı sulama, makineleşme gibi yöntemlere başvurulmuş ise de bundan yararlı sonuçlar alınamamıştır. Yeterli ekonomik gelişmeler sağlanamadığı için ormana müdahaleler önlenememiştir.

Aslında 1937’de çıkarılan 3116 Sayılı Orman Kanunu bu konuyla ilgilenmiştir. Orman tanımı ile ilgili bölümde de yer verildiği üzere konu ile ilgili olan 3116 Sayılı Orman Yasası’nın 15. maddesi şöyledir:

“Sınırlanmış devlet ormanları içinde veya dışında bulunan köylerin ve dağınık evlerin ve açılmış tarlaların ormanlara ziyânı dokunduğu anlaşılır veya halkın, memleketin sıhhat, selamet ve menfaati icabı orman olmayan muayyen bir sahada orman yetiştirmek icap ederse, burada oturanlar Vekiller Heyeti kararıyla başka yerlere kaldırılabılır. Bunların bıraktıkları gayrimenkuller orman mevhumuna girer.

Bu suretle orman mevhumuna giren bu malların bedellerinin sahiplerine ödenmesi ve bu yerlerde oturanların nakilleri veya yerleştirilmeleri 2510 numaralı İskân Kanunu hükümlerine göre yapılır.”

Resim 52. Odun hammaddesi uzun yıllar boyunca en temel yapı malzemesi olmuştur

109- Madde 3- Dahili memleketteki seyyar aşiretlerle alelumum göçebelerin ve sıhhi esbap dolayısıyla nakli icabeden veya ormanlar dahilindeki vesaiti maişetten mahrum bulunan köylerin münasip ve müsait yerlere nakil ve iskanları ve evleri çok dağınık bazı köylerin münasip merkezler etrafında taksifi ve casusluklarından şüphe edilen şahısların hudutlardan uzaklaştırılması ve memleketin nüfus kesafeti olup da nüfusu az olan mıntikalarda yerleşmek talebinde bulunanların o mıntikalara nakil ve iskanları İcra Vekilleri kararıyla Dahiliye Vekaletince icra edilir.

110- Madde 8- Türkiye içinde toprağı dar ve azmaklık, bataklık, ormanlık, dağlık ve taşlık olan yerlerde bulunan ve geçim vasıtasından mahrum olan köyleri, gerek meskun göçebe olsun 3 numaralı mıntikalar halkının yaşayış ve sıhhat şartlarına elverişli olan yerlere nakletmeye, evleri dağınık köyleri daha uygun merkezlerde toplamaya, bağları, obaları köyler içine kaldırmaya ve yenilerinin yapılmasını yasak etmeye alakadar vekilliklerin teklifi ve müzakeresi üzerine Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti yetkilidir.

Görüldüğü gibi yasa maddesi ormanlara zararı dokunduğu anlaşılan orman köylülerinin Bakanlar Kurulu kararı ile nakledilebileceğine izin vermektedir.

Bununla birlikte bu hüküm uygulanamamıştır. Öncelikle ormanlara zarar verilip verilmediği konusunda bir tespit söz konusu olamamıştır. Hükümün uygulanamamasının diğer bir nedeni de, hem orman yasasının hem de bu yasanın atıf yaptığı 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân kanununun köylülerin nerelere yerleştirileceği konusunda bir hüküm içermemesidir. Kaldı ki, bu konu öncelikli bir sorun olarak görülmemiştir. Bütün bu iskân kanunu ve orman kanunu maddelerine göre nakledilmiş bir orman köyü bulunmamaktadır.

6831 Sayılı Yasa ve Orman Köylülerinin Başka Yere Yerleştirilmesi

3116 sayılı orman kanunu ile ormanlar korunamamıştır. Ancak, kanımızca bu durum yasanın yetersizliğinden veya öngörülerin eksik olmasından ziyade sosyo-ekonomik koşulların doğal bir sonucu olarak görülmelidir. Ormanlar ve özellikle de *“odun”*, toplum için en yaşamsal maddedir. Bu nedenle ormanların hızla tahrip edilmesi yönünde gelişme gösteren toplum-orman ilişkilerinin çözümü siyasi mekanizmanın da başta gelen ilgi alanını oluşturmuştur.

Tam da yerli yabancı bilim insanı ve uygulamacıların, ülkemizde yaşanan ormancılık sorunlarının *“iskân sorunu olarak görüldüğü”* ve bu konuda görüş birliğinin sağlandığı dönemde ülkemizde 1950 yılında iktidar değişikliği olmuş; ilk ele alınan sorunlardan birisi de ormancılık konusu olmuştur. Ancak sorunların çözümü kolay değildir. Uzun uğraşlardan sonra 1956 yılında 3116 sayılı yasa yürürlükten kaldırılmış ve yerine 6831 Sayılı Orman Yasası getirilmiştir.

Getirilen bu yeni yasa ile ormancılık politikasında köklü değişimlere gidilmemiştir. Devlet orman mülkiyeti, devlet orman işletmeciliği ve parasız yararlanma hakları gibi temel konularda farklı bir politika izlenmemiştir. Yasanın çıkarılması sırasında Başbakan Adnan Menderes’in Meclis’te yaptığı konuşmadan da anlaşıldığı gibi, yeni orman yasası temel olarak, orman köylülerinin başka yerlere yerleştirilmesi amacına yöneliktir. Başbakan bu konuşmasının başlangıcında iskân sorunlarına değinirken, *“Mubterem arkadaşlar, Orman Kanunu münasebetiyle büyük bir meseleye, iç iskân meselesine temas edilmiş oluyor. Hakikaten ormanlar civarında ve içinde yaşayan 5-6 milyonluk büyük bir kütlenin orman sahalarından uzaklaştırılarak yurdun başka bölgelerine yerleştirilmesi, iskân edilmesi mevzuu karşısında bulunuyoruz.”* diyerek yasanın asıl çıkarılış gerekçesini ortaya koymaktadır. Aslında Başbakan, iskân sorunun çözümünün kolay olmadığını ifade ederken, konunun genel bir kalkınma politikası çerçevesi içerisinde yapay bir hareket olarak değil, onun doğal akışı içerisinde kalması gerektiğine inanmaktadır. Yani aslında köylülerin iskân edilmesi fikrinde olmadığını şöylece ifade etmektedir:

Resim 53.
Başbakan Adnan Menderes

(eba.gov.tr)

“Başka bir görüşle arkadaşlarım, ormandaki vatandaşların nakli meselesi, o halkın refahını sağlamak için değil, ormanı kurtarmak için bir tedbir olarak ileri sürülüyor. Ormanın kurtarılması maksadı esasisi ile orman içinden bütün bu halkı başka yerlere nakletmeyi düşünmek: mümkün müdür, mümkün değil midir? Hakikaten mümkün değildir. Şurasını açık olarak, realist olarak konuşalım: Bir kere faydalı değildir. Şu ana kadarki, kısa izahatımla faydalı olmadığı hakkındaki kanaatlerimi izhar ettim. İkincisi mümkün değildir. Toprak Kanununu şu kadar zamandan beri tatbik ediyoruz. Ne kadar toprak tevzi edebildiğimiz meydandadır. Biz vazifeye başladıktan sonra toprak tevzi işini tam 20 misli süratlendirdik. Buna rağmen bu hususta elde ettiğimiz netice nedir? Çok küçük. Kaldı ki, nüfusu her sene bir milyon artan bir memleketteyiz. Bugün size birtakım yerler, tevzii kabil yerler olarak gelebilir; Fakat sonradan mümkün almadığına şahit olursunuz. İktisadi kalkınma ve bol kredi ziraatın umumi manada inkişaf etmesini ve Türk topraklarının aynı nüfusla sürülmesini ve işlenmesini mümkün kılmaktadır.

Nihayet 3-5 sene sonra oradaki halka dahi yetmeyecek arazi, başka yerlerden getireceğimiz halkı yerleştirtinceye kadar geçecek zaman içinde hepsi için dar gelecektir.

Bu netice ile karşılaşmak mukadder olduğuna göre, vatandaşların nakli meselesi asla tavsiye edilecek bir keyfiyet olamaz ve iç iskân mevzuunu bir tarafa bırakmak gerekir. Hatta bu kanunun içinde adının geçmesini dahi doğru bulmam. Bu aksi halde kötü propagandaların mevzuunu, gıdasını teşkil eder. Maddede (ihtiyari) kavramını kullanmamıza rağmen, yarın imkân ve para buldukları takdirde sizi tutup kolunuzdan çıkaracaklar, diye bir propaganda mevzuu olacaktır. Çünkü iyi niyetle yapılan işlerin ne kadar tagayyüre uğratılmış olarak halka takdim edildiğini bilen, yürekleri yanmış insanlarız. Onun için her hangi bir yanlış anlamaya meydan

vermemek için bu kavramın kullanılması caiz değildir.

Bu memleketin kudreti ve iktidarı devlet olarak, hükümet olarak gün be gün artmaktadır. Ve bir devletin, hükümetin vazifesi de, benden evvel konuşan arkadaşımın ifade ettiği gibi, topluluk içinde bütün vatandaşların en iyi hayat şartlarına bir an evvel kavuşmalarını temin etmektir. Artan imkânlarımız sayesinde 2-3-4 sene sonra devlet olarak yapabileceğimiz işlerin hacmi çok genişleyecektir, imkânlarımız çok artacaktır. O zaman, vazifemiz de vatandaşları terfih etmek olduğuna göre, akıllı bir hükümet olarak Büyük Millet Meclisinin isabetli karar ve tedbirleriyle imkânlarımız genişlediği o zaman, o vatandaşlarımızı ormanlarda bırakmak değil, onlardan en iyi surette faydalanma ve onları en iyi hayat şartlarına kavuşturmak için elbette lâzımgelen yapılacaktır.

.....

Sevgili Arkadaşlarım, ben zannediyorum ki, orman civarında ve orman içinde yaşayan vatandaşlarımız yerlerinden kaldırılacaklar mı? Kaldırılmayacaklar mı? Gibi bir mevzuu, kendilerini huzursuz bırakmaktadır.

Bence iskân mevzuu, ayrı bir kanun mevzuudur. Büyük Millet Meclisi istediği takdirde bunu ayrıca tedvin eder. Orman Kanununun mutlak zaruri bir maddesi olarak mütalâa edilmemelidir. Mevzuu, izah ettiğim gibi daha büyük ve geniş bir meseleye taallük etmektedir. Binaenaleyh bu kanundan çıkarılması doğru olur kanaatindeyim.”

Başbakanın bu görüşleri Geçici Komisyon’da dikkate alınmış ve konuya farklı bir biçim verilmiştir. Böylece 6831 Sayılı Orman Kanunu’nun son şeklini alan 13. madde¹¹¹ Geçici Komisyon Başkanı tarafından (TBMM,1956) şöylece açıklanmıştır:

111- Madde 13 – Devlet ormanları içinde veya kenarında bulunup da civarındaki ormanlardan geçimlerinin sağlanmasına imkan olmayan köylerde ve Dağınık evlerde oturanlardan:

Bulundukları yerlerde muhitin icaplarına göre ve muhtelif suretlerle kalkındırılmaları mümkün görülenlere, Ziraat Vekaletinin izni ile Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasından kalkınma kredisi açılır. Kalkınma kredisi için yirmi yıl müddetle Ziraat Vekaleti bütçesine 50 milyon liradan aşağı olmamak şartıyla Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası sermayesine mahsuben ayrıca tahsisat konulur.

Kalkınma kredisinin miktarı, faiz nispeti, müddeti ve şartları Ziraat, İktisat ve Ticaret Vekaletleriyle Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası tarafından müştereken tayin edilir.

Bulundukları yerlerde kalkındırılmasına imkan olmayacağı anlaşılanlardan daha müstahsil bir hale getirilmeleri gayesiyle ve kendi istek ve muvafakatları üzerine başka yere kaldırılmalarına İcra Vekilleri Heyetince karar verilebilir. Bu taktirde bunların bıraktıkları gayrimenkuller orman mevhumuna girer. Bu malların umumi hükümler dairesinde taktir edilecek bedelleri sahiplerine ödenir veya nakil ve yerleştirmeler İskan ve Toprak Kanunları hükümlerine göre yapılır.

Bu iç iskan işi, Devlet ve Ziraat Vekaletlerince müştereken hazırlanacak ve İcra Vekilleri Heyetince tastik edilecek plana göre yapılır.

“Orman Kanununun önemli bir bölümünü oluşturan ve orman içerisine yerleşmiş köylülerin kaldırılması hakkında süregelen görüşmeyi komisyon dikkatle izledikten sonra, 13’ncü maddenin ikinci fıkrası olan, (B) fıkrası hakkında, iç iskân politikasının bir zorunluluğa dayanmaması hususunu belirten arkadaşlarımızın fikirlerine katılarak yeni şekli kabul etmiştik. Fakat bu konuda hatipler konuştuktan sonra Sayın Başvekil iç iskân politikasını izah ederken, burada bu maddenin tamamen kaldırılması hususundaki değerlendirmelerini, maddenin Hükümet teklifi olması karşısında aykırı bulduk, bu Hükümet teklifidir. Hükümet teklifini Ziraat Komisyonu ve ayrıca Geçici Komisyon da kabul etmiştir. Bu maddenin amacı nedir?

“a” bendinin amacı: Orman içinde yaşayan vatandaşların orman ürünleri ile hayatlarını rahat bir şekilde geçindirmeye olanak olmadığından dolayı; Ziraat Bankası kanalıyla açılacak olan kredilerle bu vatandaşların müreffeh bir şekilde yaşamalarını sağlamak ve mümkün olduğu kadar ormana zarar vermeyecek bir hale getirilmeleridir. “a” bendi bunu temin ediyor.

İkincisi, “b” bendi: Bulundukları yerlerde her hangi bir surette, Hükümet yardım yapsa dahi kalkınmalarına imkân olmayacak vatandaşların kendi arzu ve muvafakatlerine göre, yine Orman Umum Müdürlüğünün elinde bulunan, orman vasfını kaybetmiş olan yerlere tercihan iskân edilmesi meselesidir.”

Aslında sorun bir ülke sorunudur. Dolayısıyla sorunun çözümü birçok temele bağlı olarak çözülmesi gereken bir anlayışı gerekli kılmaktadır. Bununla birlikte çıkarılan yeni yasa ile konu, sadece bir orman sorunu olarak değerlendirilmiş ve sorunun öncelikle orman rejimi çerçevesinde çözümü öngörülmüştür. Şöyle ki, çıkarılan 6831 Sayılı Orman Kanunu’nun 13. maddesiyle yukarıda görüşlerine yer verilen bilim insanlarının yaptığı değerlendirmeler paralelinde orman köylerinin sınıflandırılmasına hükmedilmiş ve köyler yerinde kalkındırılması olanaklı olanlar ve olmayanlar olarak iki gruba ayrılmıştır.

Bu yasa maddesi ile orman köylülerinin bulundukları yörede yer alan doğal kaynaklar yönünden kalkınmaları mümkün olanların desteklenmesi; mümkün olmayanların da başka yere taşınması düşünülmüştür. Bununla birlikte burada yer alan *“başka yer”* ifadesi, açıklanmaya, tanımlanmaya ihtiyaç duyulan bir içerik taşır. Çünkü meclis görüşmeleri sırasında hem başbakan ve hem de diğer konuşmacılar (TBMM, 1956) ülkede dağıtılacak uygun hiçbir yer olmadığına değinmektedirler. Uygulama sonuçları bize, *“başka yerden”* kastedilenin, yine bir orman alanı olduğunu göstermiştir. Sonuçta, kabaca ifade etmek gerekirse, ovada yer alan orman alanlarının, devlet eliyle açılarak tarım alanına dönüştürülmesi ve yukarıda sözü edilen orman köylülerinin buralara taşınması değerlendirilmiştir. Taşınması öngörülen orman köylerinde terkedilen alanların ağaçlandırılması düşünülmüş, böylece ormanda bir azalma olmayacağı matematiksel ya da teorik olarak ortaya konmuştur.

Yasa maddesinde dikkati çeken önemli bir husus da bu uygulamanın orman köylülerinin istek ve onayı ile mümkün olabileceğidir. Yani, Devletin köylülerin istek ve onayı olmadan böyle bir uygulama yapması, köylüleri başka bir yere yerleştirmesi söz konusu değildir. Köylerin yerleştirilmesi için aynı yasanın 2. maddesinde sözü edilen orman alanları kullanılacaktır. Söz konusu madde 1956 yılı itibariyle şöyledir:

“Madde 2 - “İklim, su ve toprak rejimine zarar vermeyen ve daba verimli kültür arazisi haline getirilmesi Tarım Bakanlığınca uygun görülen ormanların, orman rejimi dışında bırakılmasına ve orman mevhumuna dahil olduğu halde orman rejimine tabi tutulmasında bir fayda görülmemeyen sahipli yerlerin serbest bırakılmasına veya gayeye uygun hususi bir idare ve kesim tarzı tatbik edilmesine Ziraat Vekâletinin teklifi üzerine İcra Vekilleri heyetince karar verilir.”

Görüldüğü gibi yasa maddesiyle, yani 2. madde ile 13. maddede yer alan ***“başka yer”*** kavramı açıklığa kavuşturulmuştur. Böylece, bulundukları yerde kalkınma olanağı olmadığı için ormanlara saldırmak zorunda olan köylülerin, buralardan kaldırılarak yerleştirilmesi planlanan alanların yine orman alanı olduğu görülmektedir.

Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra 1957 yılında, bu konu ile ilgili olarak çıkarılan yönetmeliğin uygulamaya aktarılması ile ülke ormanlarını daraltan bir uygulama başlamıştır. Bu uygulama ile kısa sürede çok miktarda alan orman rejimi dışına çıkartılmıştır. Yasa maddesinin 2 yıllık uygulamaları sonucu orman rejimi dışında bırakılmasına karar verilen alanlar Tablo 6’da verilmektedir.

Görüldüğü gibi yaklaşık iki yıllık bir dönemde iki yüz bin hektara yakın (192.3 bin ha.) bir alanın orman rejimi dışına çıkartılmasına karar verilmiştir. Orman rejimi dışına çıkartılan bu alanlar orman köylülerinin yerleşmesine tahsis edilmiş buna karşın, köylüler köylerini terk etmemişler ve böylece 13. maddenin B fıkrasında ***“...bunların bıraktıkları gayrimenkuller orman mevhumuna girer.”*** hükmü uygulanma şansı bulamamıştır. Böylece yasa ile çözülmek istenen yerleşim sorununun çözümü için atılan adım, 192,3 bin hektar ormanın yok edilmesine yol açmıştır. Sonuçta ormanları korumak için bulunan bu çözümün kendisi, bir ormancılık sorununa dönüşmüş, orman tahribi ile sonuçlanmıştır. Söz konusu bu sorun günümüzde 2B olarak adlandırılan ve halen de çözüm bekleyen çok önemli bir boyuta ulaşmıştır.

Tablo 6: 1958-1960 Yılları Arasında 2. Madde Uygulamaları

Karar Sayısı	Karar Tarihi	Alanı (dekar)	Yöresi
4/10783	16.9.1958	1 540 434	Edirne, İstanbul, Kırklareli, Kocaeli, Samsun, Tekirdağ
4/11593	7.5.1959	48 856	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Hatay
4/12210	24.9.1959	299 934	Adana, Ankara, Antalya, Hatay, Samsun, Çanakkale, Eskişehir, Gaziantep, Isparta, İstanbul, İzmir, Kocaeli
4/12661	22.1.1960	33 599	İzmir, İstanbul, Eskişehir, Trabzon
Toplam		1 922 823	

Bu dönemde 2. madde ile ormanlık alanların, orman örtüsünün ortadan kaldırılarak dağıtılmaya başlaması öyle bir hal almış ki, o dönemde orman işletmeleri sadece bu işe odaklanmıştır. Abbasoğlu (1960) konu ile ilgili olarak ortaya çıkan manzarayı şöylece özetlemektedir:

“Maddenin uygulanması öyle dallandı budaklandı, öyle salkım saçak bir hale geldi ki kısa zamanda her teline ormanlardan bir parçanın takılıp kaldığı görüldü. Ormanlık yöre sakinleri bu yanlış uygulamadan yararlanmak için adeta birbiriyle yarış etmeye başlamışlar. Bir kısım halkta ormanların bir ihsan¹¹² mahiyetinde dağıtılmakta olduğuna ilişkin yanlış kanaatler gelişmeye başladı. Çoğu zaman dış faktörlerin himayesini gören talepler adeta orman idarelerini bunaltacak boyutlara ulaştı. Maddenin uygulamada yanlış anlamlandırılması ve bazı uygulamacıların mesleki bilgilerden sıyrılarak kafasına göre hareket etmesi de bu alandaki usulsüzlüklerin devam etmesine zemin hazırlamıştı.

Bir orman düşününüz. Bu ormanın bitişiğinde, kenarında veya içinde yasal olmayan müdahalelerle tarlalar açılmış olsun. Bu durum karşısında ormancı olarak bizlere düşen görev nedir? Doğal olarak müdahaleyi men ve açılmış olan tarlayı tekrar ağaçlandırmak; böyle olması gerekmez mi? Hayır mutlaka böyle olmuyor. 2. maddenin siperine sığınan biri çıkıp yamalı bohça haline gelen ormanların bu açıklık alanlarını tarım yapacağım diye talep ediyor. 16 kuruşluk pul işe başlamak için yeterli geliyor. Daha düne kadar ormandan bir parça olan bir alanı iklim, toprak, su gibi ele avuca sığmayan kavramlara sığınarak nasıl olur da ormanların bünyesinden söküp atabiliriz. Ormanlık politikamızın asıl amacı ormanları

112- İyilik, lütuf, bağışlamak.

Sahilik etmek, cömertlik yapmak.

Allah'ı görür gibi ibadet etmek.

Güzel bilmek. Güzel eylemek.

artırmak ve niteliğini iyileştirmek değil midir? Bir yörede 2. madde ile ormanlar açıldıkça buna benzer taleplerin ardı arkası kesilmemektedir. Yasanın bu şekilde kullanılacağından önceden kestirilemediği açıktır.”

Yaşanan ve sadece orman tahribine yol açan uygulamalar 1960 ihtilalinde göreve gelen millî birlik hükümetinin dikkatini çekmiş, bu uygulamalara 28.9.1960 tarih ve 5/389 sayılı karar ile son verilerek daha önceki bakanlar kurulu kararları iptal edilmiştir. Arkasından düzenlenen yeni anayasa (1961 Anayasası) ile konunun bir daha gündeme gelmemesi için;

“Devlet, ormanların korunması ve ormanlık sahaların genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez.”

gibi hükümlerle ormanlar, anayasal güvenceye kavuşturulmaya çalışılmıştır (Kuvan ve ark., 2016, Birben ve Özden, 2016).

Söz konusu anayasa hükümleri ile artık 6831 sayılı orman kanununun 2. maddesinin uygulanma olanağı kalmamış ve yasadaki hüküm anayasaya aykırı hale gelmiştir. Bununla birlikte 13. madde anayasaya aykırı değildir. Yani yerleşim sorununun çözümü gündemdedir. Üstelik yerinde kalkındırılması olanaklı olmayan köylerin belirlenmesi ve bu köyler haklının başka yere yerleştirilmesi konusunda anayasaya aykırılık da yoktur.

Kaldı ki, anayasanın 131. maddesinin 4. fıkrasında da İnal (1971) tarafından Türkiye orman davasının çözülmesinde kilit taşı niteliğini taşımakta olduğu şeklinde değerlendirilen bu konuya ***“Ormanlar içinde veya hemen yakınında oturan halkın kalkındırılması ve ormanı koruma bakımından gerekirse, başka yere yerleştirilmesi kanunla düzenlenir.”*** şeklinde özel bir yer de verilmiştir. Yani anayasa ile bir taraftan ormanların korunması ve sahalarının artırılması gibi amaçlar ortaya konmuş; diğer yandan da bunu gerçekleştirebilmenin önündeki en büyük engel durumunda görülen orman köylülerinin yerleşim sorununun çözümü konusunda da kanun çıkarılması düşünülmüştür. Bu anayasa hükmü, 6831 sayılı kanunun 13. maddesinde yer alan köylülerin ***“kendi istek ve muvafakatleri üzerine başka yere kaldırılmaları”*** konusunu, istek ve muvafakate bağlı olmaksızın başka yere kaldırılmasını olanaklı hale getirmiştir. Sonuçta, hem orman yasası hem de anayasa hükümleri köylülerin başka yere yerleştirilmelerini emretmiştir.

Özdönmez (1965) tarafından yapılan bir araştırmada Prof. Dr. Selahattin İnal, Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu ve Prof. Dr. Şeref Nuri İlkmen'e atfı yapılarak, orman içi ve civarında yaşayan köylülerin tamamının bulundukları yerde geçimlerini sağlamalarına olanak olmadığına işaret edilirken, bunun için her şeyden önce, hangi köylerdeki halkın bulundukları yerde kalkındırılmalarının olanaklı olduğunun ve ne kadarının da yerinde kalkındırılmayacağını belirlenmesi

gerektiğine işaret edilmektedir. Orman Genel Müdürlüğü 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 13. maddesinde bu konuda ifadesini bulan tespitler de yapmıştır. 1965 yılı itibariyle 6169 köyde yapılan tespitlere göre, bu köylerden 3838'inin (% 62) yerinde kalkındırılmasının olanaklı olduğu; 2032 köyün (% 33) yerinde kalkındırılmasının olanaklı olmayacağı; geriye kalan 269 köyün (% 5) ise kısmen yerinde kalkındırılabilceği anlaşılmaktadır.

Özdönmez (1965) bu çalışmaların devam ettirilerek 20333 orman köyünün tamamında bitirilmesi ve yerinde kalkındırılması olanağı bulunmayan köylülerin başka yerlere nakledilmesini önermekte olup, bu yerleşim sorununun sadece orman kanunundaki hükümlerle çözümlenmesinin olanaklı olamayacağına da işaret etmektedir. Bu işle ilgili olarak tarım, imar ve iskân, sağlık ve sosyal yardım örgütlerinin birlikte çalışması ve bu konuda çok acele etmek gerektiği, gecikme halinde yaşanacak kayıpların telafisinin olmayacağını da belirtilmektedir.

Bu arada 15 Ekim 1961 tarihinde milletvekili seçimleri yapılmış ve yeniden parlamenter sisteme dönmüştür. Ancak bu yeni dönemde anayasanın amir hükmü ve bilim insanlarının da uyarılarına rağmen ne hükümet ne de parlamento orman köylülerinin başka yere yerleştirilmesi konusunda bir kanun çıkarmaya istekli olmamıştır.

Anayasa düzenlemesinden sonra iktidara gelen siyasi parti muhalefetin de desteği ile anayasanın yürürlüğe girmesinden önce köylülere dağıtılan orman arazilerinin onların kazanılmış bir hakları olduğu yaklaşımı ile konuyu yeniden ele almış ve bu amaçla 1970 yılında anayasada değişiklik yapılmıştır. Çıkarılan 1255 sayılı yasa ile sadece hükümet tarafından dağıtılan arazilerin değil, anayasanın yürürlüğe girdiği tarihe kadar orman niteliğini kaybetmiş diğer alanların da orman rejimi dışına çıkarılmasının yolu açılmıştır. Anayasada yapılan bu düzenleme sonrasında yürürlükteki orman kanununun 2. maddesinde 1973 yılında yapılan değişiklikle (1744 sayılı kanun), orman niteliğinde olan ve halen orman rejimi içerisindeki alanların orman köylülerinin yerleştirilmesi amacıyla orman rejimi dışına çıkarılmasına 2A; anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce orman niteliğini yitiren alanlara da 2B denilerek, konu bir kez daha ormancılık gündemine getirilmiştir.

Daha sonra 1982 yılında yürürlüğe giren anayasada da konu yeniden ele alınmış ve orman niteliğini kaybetme tarihi güncellenmiş, yeni anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten önceki yılın sonu olan 31.12.1981 tarihi dikkate alınmaya başlanmıştır. Başlangıçta fakir orman köylülerine katkıda bulunmak amaçlanmakta ise de yapılan bir araştırma (Ayaz, 1998), bu uygulamaların daha çok gelir düzeyi yüksek olan kesim lehine geliştiğini göstermiştir. Öte yandan toplumun büyük bir kesiminin yeniden tarih güncellemesi yapılarak 1981 yılından sonra tahrip edilen ormanların da orman sınırları dışına çıkarılacağı yönünde beklentileri olduğu gözlenmiştir (Korkmaz ve ark., 2016).

Kamuoyunda 2B olarak isimlendirilen Türkiye ormancılığının kronik sorunu, başlangıçta bir “*yerleşim sorunu*” olarak ormancılık gündemine girmiş ve yaşanan sosyo-ekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak günümüze kadar çok farklı şekillerde seyretmiştir. Yukarıda da ifade edildiği gibi ülkemizde 1937 yılında ormanlardan parasız yararlanma hakkı kaldırılmıştır. Ormanların korunması için başta kıl keçisi ve diğer ögelerle amansız bir mücadele başlatılmıştır. Tek yönlü ve sadece polisiye önlemlerle yürütülen mücadele/çatışma/çekişme ve bu çatışma sonucunda milyonlarca köylü ile davalı duruma düşülmüştür. Zaten ekonomik açıdan zor durumda olan orman köylülerinin parasız yararlanma haklarının elinden alınması ve kıl keçisi mücadelesi onların yaşamını iyice olumsuz hale getirmiştir. Aslında bu önlemlerin ormanların korunması üzerinde yaptığı etki de tartışmalıdır. Kaldı ki, yaşamak için ormandan yararlanmak, hayvanını ormanda otlatmak zorunda olan köylülerin ormana müdahalesi de engellenememiştir.

Nitekim OGM istatistiklerine göre (OGM, 1988) 1970-1987 yılları arasında otlatma, kesme, yerleşme, açma ve taşıma suçları olmak üzere yılda ortalama 48722 adet orman suçu işlenmiştir. Binlerce hektarı bulan orman alanı bu suçlar neticesinde ormansızlaşmış; anılan yıllar arasında toplam 12.5 milyon hayvan, ormanlarda otlatıldığı için suça konu olmuş ve alıkonulmuştur.

Yine OGM tarafından yapılan bir çalışmaya göre (OGM, 1986), ülkemizde orman köylüleri tarafından yılda 8.7 milyon m³ yakacak odun, ülkemiz ormanlarından yasal olmayan yollardan elde edilmiştir. Bunun kayıtlara geçen bölümü ise sadece yüzde 2’si kadardır (Gümüş, 1992).

Ülkemizde elli yıl öncesine kadar kentlerle köyler arasında çok büyük refah farklılıkları söz konusu değildi. Özellikle 1970’li yıllardan sonra yaşanan ekonomik ve sosyal gelişmeler ile kentlerde gelişen istihdam olanakları sonucunda kentlerde yaşam koşulları iyice gelişmiş, bu durum ise, yaşam ile ormancılar arasında sıkışmış orman köylüsünün kentlere göç etmesi ile sonuçlanmıştır. Öyle ki, 1980’li yıllarda 10 milyonu aşan orman köyü nüfusu giderek azalmış ve günümüzde 5 milyonlara gerilemiştir. Orman köyleri boşalmıştır. Nüfusun azalması ile orman köylerinde orman kaynaklarının tahribi olabildiğince alt seviyelere inmiş, buna bağlı olarak ormanlık alanlarda önemli artışlar da gözlenmiştir. Nüfusa bağlı olarak hayvan sayısının azalması da orman kaynaklarının korunması ve artırılması bakımından etkili olabilmiştir. Bunun sonucunda orman köylüleri için bir yerleşim sorunu kalmamıştır. Sonuçta yürürlükte olan 6831 sayılı orman kanununda 2A olarak ifade edilen ve orman köylülerinin yerleştirilmesi amacıyla orman rejimi dışına arazi çıkarılmasına gerek kalmamıştır.

Bununla birlikte yukarıda belirtilen sürece paralel olarak kentleşme sorunları artmış, çarpık/plansız yerleşim sorunları ortaya çıkmıştır. Yine bu sorunlardan birisi olarak da insanlar kent civarında yer alan ormanlara yerleşmişlerdir. Yasal

olmayan bu yerleşimler engellenemediği gibi devlet tarafından kabullenilmiştir. Bunun sonucu olarak geçmişe dönük yerleşimler bir nevi affedilmiştir. Böylece konu yine orman kanununun 2. maddesinde, B bendi olarak ve kamuoyu tarafından bilindiği şekliyle, “**2B**”ye gelmiştir. Böylece anayasaya uygun bir biçimde 2B uygulaması ile 31.12.1981 tarihinden önce orman niteliğini kaybeden alanların orman rejimi dışına çıkarılması olanaklı hale gelmiştir.

Bu arada anayasaya aykırı bir biçimde 6831 Sayılı Orman Kanunu’nda ve çeşitli başka kanunlarda 2012 ve 2018 yıllarında yapılan değişikliklerle orman niteliğini yitirmiş veya yitirmemiş alanların başka amaçlarla kullanılmasına yol açan uygulamalar kabul edilmiştir. Böylece orman rejimi dışına çıkarma uygulamalarında anayasaya da açıkça aykırı olan farklı uygulama süreçleri başlatılmıştır.

Sonuç olarak günümüze kadar bir türlü çözüm olanağı bulmayan ve artık kısa vadeli politik çıkarlar için kullanılmaya başlanan “*orman rejimi dışına çıkarma*” uygulamaları ülkemizin önemli kronik sorunlarından birisi haline gelmiştir.

Devlet Orman İşletmeciliği

Daha önce ele alınan devlet orman mülkiyeti ile parasız yararlanma hakkının sona erdirilmesinin yanında Türk Orman Devrimi’nin üçüncü ayağını devlet ormanlarının devlet tarafından işletilmesi oluşturmaktadır. Daha önce de değinildiği gibi 3116 Sayılı Orman Yasası’nın yürürlüğe girdiği 1937 yılına kadar devlet ormanları mukavelelerle özel kişi veya şirketler tarafından işletilmekteydi. Bu işletmecilik düzeni, merkezde kurulmuş bulunan Orman Genel Müdürlüğü ve bu genel müdürlüğe bağlı olarak taşrada kurulmuş bulunan orman müdürlükleri aracılığıyla yürütülmekteydi.

Çağdaş anlamda ilk orman kanunu olan 3116 sayılı orman yasası ve aynı yıl yürürlüğe giren 3204 sayılı “*Orman Genel Müdürlüğü Teşkilat Kanunu*” ile 3116 sayılı orman kanunuyla geliştirilen amaçlara ulaşabilmek için önceki dönemde görev yapan örgütsel birimler olan orman müdürlükleri kapatılmış, devlet orman işletmeleri kurulmaya başlanmıştır. Çünkü yasanın 31. maddesine¹¹³ göre devlet ormanları devlet tarafından işletilecektir.

Aslında kanunun 40. maddesine¹¹⁴ göre Bakanlar Kurulu’nca karar verilmek koşuluyla, büyük ölçekte ve önemli oranda altyapıya ihtiyaç duyulması durumunda ormanların, orman idaresiyle, millî sermayeli Türk şirketleri veya millî bankalar

113- Madde 31 – Devlet ormanları, Devlet tarafından işletilir.

114- Madde 40 – Büyük miktarda ve mühim tesisatı icap ettirecek olan ormanlar İcra Vekilleri Heyeti tarafından karar verilmek şartıyla orman idaresiyle millî sermayeli Türk şirketleri veya millî bankalar tarafından müştereken işletilebilir.

tarafından ortaklaşa işletilebileceği uygun görülmüştür. Devletin yetersiz kalabileceği durumların ortaya çıkma olasılığına karşı bir önlem olarak yasada yer almış olduğu anlaşılan bu hükme uygulamada gerek kalmamış ve bu hüküm uygulama olanağı bulamamıştır.

Görcelioglu (1993)'ün derlediği bilgilere göre, Prof. Heske tarafından 1951 yılında yapılan tespitlerde, Türkiye ormancılığının en belirgin özelliği olarak, ***“hemen her yerde dikkati çeken orman tahripleri ve mevcut orman varlığının gün geçtikçe azalması”*** görülmüştür. Prof. Heske tarihsel süreçte Anadolu ormanlarının azalması ve tahrip edilmesini iki temel nedene dayandırmaktadır:

Bunlardan birincisi, eskiden göçebe iken daha sonra yerleşik ya da yarı yerleşik hale gelen halkın topraktan ilkel bir şekilde yararlanmasıdır. Bunların arazi kullanımı plansız bir nitelik taşımaktadır. Tarımın ilkel olması nedeniyle buna bağlı olarak hayvancılık da sadece ormanda otlatmaya dayanmak zorunda kalmıştır. Bu nedenledir ki, varlıklarını ormandan yararlanmak yoluyla garanti altına almaya çalışmışlardır.

Resim 54. Uzun yıllar verimsiz alanlarda tarım yapılmaya çalışılmıştır

(eba.gov.tr)

İkinci ana neden de, Türkiye ormanlarının politik ve ekonomik nedenlerle çeşitli şekillerde tahrip ve müdahalelerin etkisi altında kalmasıdır. Politik amaçlar ve iktidarda kalmayı garanti altına almak amacıyla, diğer önlemlerin yanında ormanların çeşitli şekillerde kötü niyetle kullanımı yollarına da başvurulmuş ve bu arada bir kısım ormanlar özel anlaşmalarla müteahhitlere verilmiş, bir kısım ormanlar sultanlar tarafından etkin kişilere gezgin halindeki hayvan sürüleri için otlak olarak hediye edilmiş, bir kısım dağlık arazi ormanları da ***“ibtıyat”*** olarak donanma ve kara ordusu tarafından süreklilik ilkesine uyulmaksızın tahrip edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarındaki mali sıkıntılar, devletin borçlanma politikası izlemesine yol açmıştır. Bu politika çoğu zaman borç veren devletlerin ekonomik baskı altına almak amacıyla ülkeyi sömürmelerine (imtiyazlar) yol açmış, bu baskıların hedefi ne yazık ki çoğunlukla ormanlar olmuştur.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte daha önceki dönemde tanınan ayrıcalık ve imtiyazlar ortadan kaldırılmıştır. Savaş yıllarında ormanlara yüklenmiş olan **“vatanı vatan için istismar etmek”** anlamındaki uygulamalar da sona erdirilmiştir. Buna karşın devlet ormanlarının müteahhitler tarafından işletilmesi uygulaması, zararlı etkileri görülse de sürdürülmüş veya sürdürülmek zorunda kalmıştır.

Prof. Heske’ye göre (Görçelioğlu, 1993), uluslararası deneyimler ve Türkiye’de yaşanan gelişmeler, ormancılığın, yapısı itibarıyla, para ve ticaret ilişkileriyle uğraşan kuruluşların amaçlarıyla karıştırılmaması gerektiğini şüphe götürmeyecek bir şekilde açıkça göstermektedir. Devlet ormanlarının bizzat devlet tarafından işletilmesi, ileri bir ormancılığın ana ilkelerinden ve en önemli koşullarından birisidir. Ormancılığı bir ticaret veya sanayi kuruluşu gibi değerlendirmek ve kısa süreler içinde yapacağı karı orman işletmelerinin doğru tanımlanmış yönetim anlayışı açısından bir ölçü olarak görmek tamamen yanlış bir görüştür.

Ülkemizde 1937 yılına kadar ormanlar maktalar şeklinde özel girişimcilere ihale edilmekte ve odun üretimi özel sektör eliyle gerçekleşmekteydi. Orman müdürlükleri de ormanların korunması, ihale şartnamelerinin hazırlanması, ihalelerin yapılması ve denetimi gibi görevleri yürütmekteydi.

Daha önce de sözü edildiği gibi zamanın Tarım Bakanı’nın 15 Nisan 1927 tarihinde mecliste yaptığı konuşmada Prof. Bernhard’ı kastederek, **“Bir Alman Profesörün fikrini söyleyeceğim: Ormanlarınızın bir insafsız mikrobu vardır. O da müteahhitlerdir.”** diyerek (Ardıç, 1987) bundan sonraki yönetim tarzının ne olması gerektiğine de ışık tutmaktadır.

Bernhard’a göre (1932) orman sahibinin ve işletmecinin farklı ellerde toplanması ormanın felaketi demektir. Mal sahibi için ormanın üretim yeteneğinin bir göstergesi olan toprağı ve odun servetini sürekli gelir elde etmeyi garanti altında tutacak bir yararlanma düzeninin varlığı önemlidir. İşletmecilik hakkını elde etmiş sermayedar ise yaptığı yatırımı çabuk amortize etmek için paraya dönüştürülmesi olanaklı olan odundan en kolay ve kısa yolu takip ederek son parçasına kadar yararlanmayı önemsemektedir. Bu yararlanma sırasında ormanın mahvolması müteahhidin umurunda bile değildir. Çünkü o, ormandan belirli bir süre için yararlanma hakkına sahiptir. Bu birbirine tamamen zıt nitelikte olan çıkarlar ancak mülkiyet ve yararlanmanın ikisi de bir elde birleştirilirse ortadan kalkabilir. Türkiye’de bakir ormanların sadece yaşlı ağaçlardan oluşması, bir yerdeki bütün ağaçların kesilebileceği düşüncesini ön plana çıkarmakta, buralardan ne miktarda ağaç kesileceğinin takdiri tamamen müteahhidin keyfine bırakılmaktadır. Ormanın odun ürününü oluşturan üretim vasıtası ve süreki faiz getiren bir sermaye olarak mal sahibi için sahip olunan değer bizzat mal sahibi tarafından bilinmemesi ve ormanın bütün ülke için sahip olduğu kıymetten mal

sahibi hükümetin habersiz olması müteahhidin ormana saygısızca saldırmasını kolaylaştırmaktadır. Bu şekilde tahrip edilen ormanlarda ormanların sürdürülebilir yönetimi olanakları ortadan tamamen kalkmaktadır.

Öte yandan var olan orman müdürlükleri denetiminde özel işletmeler aracılığı ile ülkemizde 1937 yılı itibariyle yılda yaklaşık 300 bin m³ odun/kereste üretilmektedir (Bayar, 1937). Bu üretim miktarı ülkemize yetmemektedir. Ülkemizin imarı ve kalkınmamız için gerekli madencilik sektörünün maden direği ihtiyacı karşılanamaz durumdadır. Zamanın İktisat Bakanı Celal Bayar (1937) bu sorunu *“Bu yıl diğer bir sorunla daha karşı karşıyayız. Maden üretiminde ihtiyaç duyulan maden direği sorunu! Madenciler ve ocakçılar çok darlık çekmekte. Madenlerde hemen hiç maden direği bulunmamaktadır. Bu nedenle madencilğin birden bire durma tehlikesi söz konusudur.”* şeklinde ifade etmektedir.

İzmir’den ihraç edilen ürünlerin ambalajı için ihtiyaç duyulan kerestenin sağlanması olanaklı olamamaktadır.

Zamanın ormancılıktan da sorumlu olan Tarım Bakanı Muhlis Erkmén (1937) tarafından 3116 sayılı orman kanununun mecliste görüşülmesi sırasında yapılan konuşma ormanların ekonomi ile bağlantılı boyutunu şöylece ortaya koymaktadır:

“Maden işletmesi çok istikbalî olan bir işletmedir, bir zenginlik kaynağıdır. Bir ton maden kömürünün çıkartılması için gerekli kereste 27-58 dm³’tür. Bu amaçla yapılan tüketim yıllık 100 bin m³’ü geçmektedir. Bu sadece maden kömürünün bugünkü üretimi içindir. Diğer madenler buna dahil değildir. Diğer madenlerin işlemesi arttıkça maden direği gereksinimi bir kat daha artacaktır. Madenlerin işletilmesi en büyük desteği ormandan bekleyecektir.

Memleketimizin ihraç malları arasında meyve, incir, üzüm ve portakal kutuları önemli bir yere sahiptir. Bu ihtiyaç sürekli artacaktır. Sadece üzüm ve incir kutusu bugün bir sorundur. Gelecekte daha büyük bir sorun olarak kendini gösterecektir. Sadece üzüm ve incir kutusu günümüz koşullarında ihtiyaç duyulan kereste miktarı 50-60 bin m³’ü bulmaktadır.

Ülkenin her yanını demir ağlar kaplamaktadır. Demiryolu yapılacak birçok yer daha vardır. Bugün Bayındırlık Bakanlığı’na sadece bizim kanalımızla sağlanan travers yılda yüz bin m³’ü geçmektedir.

Sanayimiz kurulurken ve kâğıt sanayi gibi bazı fabrikalar işlerken de orman ürününe ihtiyaç duymaktayız. Bu ihtiyaç da sürekli artacaktır. Sonuçta Cumhuriyet hükümeti saltanattan köy ve kasaba olarak bir toprak yığını devralmıştır. Türkiye’nin Türk’e yakışır bir yerleşim biçimine ulaşması için başlayan ve hız alan imar ve inşaa yolunda ormancılığın büyük görevi olacaktır.”

Görüldüğü gibi 1937 öncesi müteahhit işletmeciliği düzeni ile ülke ihtiyaçlarının karşılanması olanağı bulunmamaktadır. Müteahhitler sadece ulaşım/transport olanaklarının bulunduğu alanlarda odun üretebilmekte ve bu yolla yukarıda da ifade edildiği gibi (Bayar, 1937), 300 bin m³ odun üretilmesi söz konusu olabilmektedir. Kansu (1947) tarafından verilen bilgilere göre ise 1937 yılı öncesinde ülkemizde ormanların işletilmesi işiyle ilgili faaliyet gösteren 33 adet yerli-yabancı şirket ile yapılmış sözleşme (mukavele) söz konusudur. Bunlar aşağıdaki tabloda verilmektedir:

Tablo 7. 1937 Öncesinde Mukavele İle İşletilen Ormanlar (Kansu, 1947)

Müteahhitin Adı	Ormanın Adı	İl-İlçe	Sözl. Tarih	Yıl	Cins
Cumhuriyet İnşaat Türk A.Ş.	Kös	Çorum-Osmancık	1928	10	Ç
Kunduz Ormanları Türk Ltd.Ş.	Kunduz	Çorum-Osmancık	1932	20	Ç
Figanzade Yakub	Eğriova	Çankırı- Çerkeş	1932	5	Ç
Hacı Ahmedoğlu Mustafa	Hışhış	Çankırı- Ilgaz	1933	5	Ç
Bozöyükü Keresteci Süleyman Sami	Çatacık	Eskişehir-Mihalıçcık	1929	10	Ç
Boran Kereste Fab. Azizim Ahmed	Kuzguncuk Karasakal	Eskişehir-Mihalıçcık	1928	10	Ç
Memed Salihoglu Memed	Çıglikara	Antalya- Elmalı	1928	10	Kt
Azakzade Şevki	Köprüçay	Antalya-Manavgat	1928	10	Ç
Türk İntikal Şirketi Sahibi Veli	Kızılalan	Antalya- Elmalı	1931	5	Kt
Zingal ve Çangal Ormanları Türk A.Ş.	Zingal ve Çangal	Sinop- Ayancık	1926	50	G, Ç, K, M
Kunduz Ormanları Türk Lmtl.Ş.	Göktepe Suyuk	Sinop- Gerze	1928	10	G, Ç, K
Karadeniz Orman İşletmesi Türk A.Ş.	Turna	Zonguldak-Safranbolu	1926	25	G,Ç, K
Değirmencizade Biraderler Hacı İsmail ve Fuad	Helkeme	Zongudak-Safranbolu	1932	9	G, Ç, K
Türkiye İş Bankası	Çubuk Cehennemdere	Mersin- Tarsus	1924	20	Ç, Kt, G, A

Müteahhitin Adı	Ormanın Adı	İl-İlçe	Sözl. Tarih	Yıl	Cins
Hacıömeroğullarından Zekeriyaoglu Memed Kemal	Kadıncık	Mersin- Tarsus	1926	20	Kt, Ç, G
Molla memedoğlu Ali	Karaağaç	İçel- Gülnar	1933	3	Ç, An
Adapazarı T.T.Bankası	Karapınar	Bolu- Bolu	1933	10	G
Selahaddin	Akkaya Eftun	Bolu- Düzce	1933	3	K, Gr, M
İmalatı Harbiyeye İzafetle Hüseyin Avni	Kürtkırığı	Bolu- Mudurnu	1934	5	Ç,G, K,M
Bozöyük Kerste Fab. Sahibi Bay İbrahim	Kara ve Ortaburun	Bursa- İnegöl	1928	25	Ç, G K
İnegöl Keresteciler Kol Ş. Müd. Şakir Hüsnü	Uludağ	Bursa- İnegöl	1928	20	Ç,G, K
Ankara-Çankaya'da mukim İbrahim	Kömürsu	Bursa- Bozöyük	1925	15	Ç, G, K
Uludağ Orman İşl.Ş.	Karabel	Bursa- Orhaneli	1933	15	Ç
Adapazarı T.T.Bankası	Sapanca Derbend	Kocaeli- Adapazarı	1924	20	K,G, Ks,I, Kr
Baba Alioğlu Memed Hamdi	Sakarçal	Kastamonu- Daday	.1928	10	Ç,G
Ahmazzade Sabri, Memed İhsan, Değirmencizade Fuad	Karkalmaz	Kastamonu- Araç	1925	10 + 3	Ç
Seydi Beyoğlu ölmüş Abdullah varisleri Hatice, İsmet	Karakoz	Kastamonu- Güre	1928	10	G,Ç, K, Kv
Fuad, Memed Hilmi, Niyazi	Eğriceova	Kastamonu- Araç	1928	10	Ç,M, K,G
Molla Memedoğlu Ali	Koçaş	Konya- Ermenek	1929	10	Kt
Molla Memedoğlu Ali	Çukurbağ ve Mozvadi	Konya- Ermenek	1929	10	Kt, Ç
İslamoğlu Pehlivan Memed	Dereçarşamba	Kütahya- Tavşanlı	1931	20	Ç
Sofuoğlu Sudi Ahmed	Yağır	Kütahya- Sandıklı	1933	15	Ç
Adapazarı T.T.Bankası	Eğrigöz Mahya	Kütahya- Emet	1933	5	Ç

Ç: Çam, Kt: Katran, G: Göknar, K: Kayın, M: Meşe, A: Ardiç, An: Andız, I: Ihlamur, Kr : Karaağaç, Gr: Gürgen, Ks: Kestane, Kv: Kavak

Yine Kansu'nun (1947) aynı eserinden derlenen bilgilere göre bu işletmelere toplam 216827.4 m³ odun hammaddesi içeren ormanlar ihale edilmiştir. Hem Bayar'ın (1937) ifade ettiği 300 bin m³ odun üretimi ve hem de Kansu (1947) tarafından ortaya konan ihaleye çıkarılmış ormanlarla ilgili odun hacmi miktarları değerlendirildiğinde, yapılacak bu üretimlerle ülke ihtiyacının karşılanması olanağı görülmemektedir. Çünkü birçok yazarın da ifade ettiği gibi, özel işletmeler sadece ulaşım olanağı olan ormanların üretimini üstlenebilmektedirler. Mevcut sistem ile yapılan 200-300 bin m³ dolaylarındaki odun üretimi ülkemizin sadece kömür madenciliği, travers ve üzüm-incir kutusu için gerekli odun ihtiyacını bile karşılayacak düzeyde değildir. Müteahhitlerin (birkaç büyük şirket hariç) yol yapmaları ya da diğer ulaşım/transport donanımlarını oluşturmaları söz konusu olamadığı için, bu işletmecilik yapısı ile ülke ihtiyacı olan odun hammaddesinin üretilmesi olanaklı olamamış, ülke ihtiyacı dışalım yoluyla karşılanmaya çalışılmıştır.

Sadece maden direği ihtiyacının karşılanması bile yaşamsal öneme sahiptir. Çünkü maden direği sorunu çözülmemekle kömür madeni üretilmeyecektir. Kömür yoksa demir yolları anlamsızlaşacaktır. Bilindiği gibi ülkemizde ikinci dünya savaşı yılları sonlarına kadar araba yolları oldukça sınırlıdır, karayolu olan yerler için bile karayolu taşımacılığı söz konusu değildir. Böylece iç bölgelere ulaşım açısından demiryollarının alternatifi yoktur. Dolayısıyla kömür olmadan trenlerin hareketi olanağı olmayacaktır. Bu durum bir felakettir. **“Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu”** başlıklı kitabında Ortaylı (2014) 1900'lü yıllarda Rusya'dan alınan yıllık 65 bin ton una, demiryolunun Ankara ve Konya'ya ulaşması ile ihtiyaç kalmadığına işaret etmektedir. O halde demiryolları işletilemezse buğdayın dolaşımı olanakları ortadan kalkacak ve büyük yerleşim yerleri ekmeksiz kalacaktır. Sonuçta, ülkemiz ormanlarından üretilme olanaklı olduğu halde mevcut işletmecilik düzeni yüzünden üretilmeyen maden direği eksikliği açlık sorunlarına bile yol açabilecek bir öneme sahiptir.

Resim 55. Maden direği önemli bir sorundur

(eba.gov.tr)

Resim 56. Kömür üretimi maden direğine bağlıdır (eba.gov.tr)

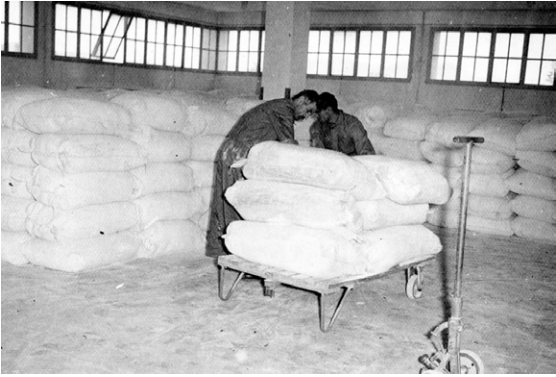
Resim 57. Trenlerin çalışması kömüre bağlıdır

(eba.gov.tr)

Resim 58. Tarımsal ürünlerin ihtiyaç merkezlerine taşınması yaşamsal öneme sahiptir

(eba.gov.tr)

Resim 59. Büyük merkezlerde un ihtiyacı buğdayın taşınabilmesine bağlıdır

(eba.gov.tr)

Resim 60. Ekmek ihtiyacı un sorununun çözümüne bağlıdır

(eba.gov.tr)

Maden direği ihtiyacı sadece buğday/un transportu açısından önemli değildir. Bunun dışında bu eksiklik kentsel alanların belirli bölgelerinde kömür yakılarak üretilen elektriğin de üretilmemesi anlamına gelmektedir. Bu açıdan da büyük bir sorun ortaya çıkmaktadır.

Resim 61. Birçok merkezde elektrik üretimi kömürle çalışan dinamo (elektrik motorları) ile gerçekleştirilmektedir.

Öte yandan 1937 yılı Avrupa'da savaş çanlarının çaldığı yıllar içerisindeydi. Almanya saldırı hazırlıkları, diğer büyük ülkeler de savunma hazırlıkları içerisindeydi. Savaşın çıkacağı bütün ülkelerce bilinmektedir. Her ülke hazırlanmaktadır. Daha sonraki bölümlerde de anlatılacağı gibi bizim de hazırlıklarımız vardır. Özellikle Trakya ve Ege kıyılarında hazırlıklar yapılmaktadır. Bu çerçevede demiryolları, silah, iye, cephane, tahkimat malzemeleri, araç ve donanımlarının bu bölgelere hızla taşınmasında önemli rol oynayacaktır. Bu nedenle de kömür sorunu yaşanmamalıdır.

Sonuç olarak maden direği, o yılların en önemli ihtiyacıdır. Bu ihtiyaç ise mevcut işletmecilik düzeni ile karşılanamaktadır.

Resim 62. Savaş (Savunma) hazırlıklarında tren yolları önemli bir yere sahiptir

(eba.gov.tr)

Mithat'ın (1929) bildirdiğine göre, 1926 yılında özel şirketler tarafından 656623 m³ işlenmiş ürün üretilmiştir. Kanımca bu ürün muhtemelen kerestedir. A. Mithat (1929) aynı yıl 421906 m³ odunun da köylülere parasız verildiğine değinmektedir. Buna göre şirketlerin yıllık odun üretim miktarlarının aradan geçen 10 yıllık sürede 200-300 bin metreküplere düştüğü anlaşılmaktadır. Bunun nedeniyse zaman içerisinde ulaşım olanaklarının kolay olduğu yerlerde orman

kalmamasıdır. Bu nedenle özel işletmeciliği geliştirerek ülkemizin orman ürünü ihtiyacının karşılanması çok da olanaklı değildir. Çünkü ülkemizde yıllarca yaşanan orman yıkımları nedeniyle ormanlar sadece sarp dağlarda yaşama olanağı bulabilmiştir. Bu bölgelere yol yapımı çok zordur. Pahalıdır, kolay ve kısa sürede inşa edilememektedir. Yol yapımı ile birlikte odun üretimi çoğunlukla karlı bir iş olamamaktadır. Aslında karayolu yapılabilmiş olsa da, karayolu ulaşımı da kolay ve ucuz da değildir. Bütün bu nedenlerle ormancılık, özel kesimin (sektörün) ilgi gösterebileceği bir alan olmaktan uzaktır. Özel kesim uzun yıllar sadece ulaşım kolaylığı olan yerlerde işletmeciliğe talip olmuştur. Doğal olarak diğer alanlar özel kesimin ilgi alanına girememiştir. Ulaşım kolaylığı olan yerlerde yapılan işletmecilik sonucunda buralarda da ormanlar önemli ölçüde yok olmuş veya azalmıştır. Dolayısıyla ormanları özel şirketlere ihale etmek yoluyla, ülkenin orman ürünlerine olan ihtiyacının karşılanması olanağı ortadan kalkmıştır.

1937 öncesinde yürürlükteki yasalardan birisi de 1924 tarihli ve 504 sayılı Türkiye Ormanlarının Bilimsel Yöntemlerle Yönetilmesi ve İşletilmesi Kanunu'dur. Daha önce de ifade edildiği gibi bu kanun ile ormanların işletilmesi amenajman planlarına bağlanmış ve bu amaçla bazı amenajman grupları oluşturulmuştu. Oluşturulan amenajman grupları ülkenin birçok yerinde amenajman planlarını yapmışlardır. Devlet sadece bu planlarla yetinmekte, ormanlar müteahhitlerin insafına terk edilmiş bulunmaktaydı. Bu sakınca 1937 yılında öncelikle ele alınmış konulardan olmuştur. Bu nedenle de devlet ormanlarının devlet tarafından işletilmesi öngörülmüştür (Madde 31). Bu hüküm ormancılık politikamızın en önemli dönüm noktalarından birisidir. Çünkü bu ilkeye yer verilmesi ormancılık politikamızla milli ekonomi politikası arasındaki zıtlığın ortadan kaldırılması anlamını taşımaktadır. Gerçekten de devlet ulusal ekonominin her türlü etkinliklerini düzenleyip fiilen buralarda girişimde bulunurken, ormancılık alanındaki pasif durumu ve ilgisizliği açıklanamıyordu. Çünkü içerik ve işlev itibarıyla devletin ilgisini çekecek ve devlet ormancılığını gerektirecek ekonomik faaliyetlerin en başında ormancılık gelmektedir. Ormancılıkta olduğu kadar hiçbir üretim alanında özel yararlarla kamu yararı birbirine zıt değildir. Ticarete, sanayide, tarımda hatta madencilikte özel girişime ve özel işletmelere yer verilmesi ne kadar doğru ve yerinde ise, ormancılıkta da o kadar kötü ve o kadar sakıncalıdır. Bu alanda tam bir devlet müdahalesine, tam bir devlet işletmeciliği organizasyonuna gerek vardır. Bu ihtiyaç doğrudan doğruya orman işletmelerinin özel yapısından kaynaklanmaktadır (İlkmen, 1949).

Müteahhit işletmeciliğine 3116 sayılı kanun çıkar çıkmaz son verilmemiştir ya da verilememiştir. Bunun başlıca 3 temel nedeni vardır:

Birincisi, mevcut düzenin birden bire kesilmesi ülkede orman ürünü ihtiyacının kesintiye uğramaması sonucunu doğuracaktır. Çünkü devlet orman işletmelerinin hemen orman ürünü üretmeleri söz konusu değildir. Kuruluşun tamamlanmasından

sonra üretim yapımları olanaklı olacaktır. Gerçekten de ülke genelinde sayıları 100'ü geçmesi düşünülen orman işletmelerinin hepsinin birden bire kurulması hem fiziksel olarak, hem de finansman açısından olanaklı değildir. Öte yandan başarılı olunup olunmayacağı konusunda da kuşkular söz konusudur. Bu nedenle işletmelerin başlangıçta az sayıda kurulması, bunların örnek işletme şeklinde olması ve giderek yaygınlaştırılması düşünülmüştür. Bu süreçte ülke orman ürünleri ihtiyacının kesintiye de uğramaması gerekmektedir. Bütün bunlar dikkate alınarak çıkarılan yasanın geçici 4. maddesi düzenlenmiştir. Söz konusu madde şöyledir:

“Muvakkat Madde 4- Ormanların Devlet tarafından işletilmesi bütün ormanlar için defaten tatbik edilmeyip Vilayetler üzerinde tedricen tatbik olunur ve nihayet on sene içinde tatbik olunur.”

Görüldüğü gibi orman işletmelerinin kuruluşu için 10 yıllık bir süre öngörülmüştür.

Öte yandan yasanın geçici 6. maddesi ile bu süre içerisinde devlet orman işletmesi kurulamayan yörelerde, ülkenin genel ihtiyaçlarının veya yerel kereste veya yakacak odun ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için uygun görülen ormanlardan geçici plan ve raporlarla ve kısa süreli mukavelelerle orman satışına izin de verilebilecektir.

Özel işletmeciliğin kesintiye uğratılamamasının ikinci nedeni, devam eden sözleşmelerin kesintiye uğratılmasının yükleyeceği tazminata katlanılamayacağıdır.

Devlet orman işletmeciliğine geçilmesi ile zaten bir takım giderlere katlanması baştan kabul edilmiştir. Bunlardan birisi işletmelerin kurulmasıdır. Diğeri ise yasanın geçici 1. maddesinde formüle edilen ormanların istimlak edilmesi nedeniyle katlanılacak giderlerdir. Aslında devletin bunun dışında giderlere katlanması da çok olanaklı görülmemektedir. Yasanın çıktığı yıl itibariyle orman işletme ruhsatı alan yukarıdaki tabloda da yer verilen kişi veya şirketler ormanları işletmek için bazı yatırımlar yapmışlardır. Ulaşım, transport ve kereste fabrikası gibi tesisler için giderleri olmuştur. Devlet bunlara orman işletme hakkı vermiştir. Kişi veya şirketler tabloda da görüldüğü gibi 3 ile 25 yıl arasında değişen süreler için ormanları işletecekleri düşüncesiyle yatırımlar yapmışlardır. Bunların faaliyetlerine son verilmesi ancak, yaptıkları bu yatırımların tazmin edilmesi ile olanaklı olacaktır. Sadece Sinop – Ayancık yöresindeki Zindan ve Çangal ormanlarının işletilmesi imtiyazını almış olan Zingal Şirketi'nin faaliyetlerine son verilmesi bile büyük bir sorundur.

Nitekim yasanın mecliste görüşülmesi sırasında İktisat Bakanı Celal Bayar (1937) sadece Zingal Şirketi'nin 8 milyon lira bilançosunun olduğu, şirketin Belçika'daki genel kurulunun 2 milyonluk indirim yapacağını ifade ettiklerini dolayısıyla konunun 6 milyonluk bir büyüklükte olduğunu, yarısının verilmesi durumunda bile bunun sorun oluşturacağına işaret etmektedir.

Gerçekten de ülkemizin 1937 bütçesi yaklaşık 230 milyon liradır. Mukavelesi olan

bütün ormancılık şirketlerinin mukavelesinin ortadan kaldırılmasıyla yüklenilmesi gereken tazminata katlanmak olanaklı görülmemektedir. Bu nedenle başlangıçta özel işletmelerle yapılan mukavelelerin bitmesinin beklenmesine karar verilmiştir. Konuyla ilgili olarak düzenlenen orman kanununun geçici 5. maddesi şöyledir:

“Muvakkat madde 5- Bu kanun meriyet mevkiine girdiği tarihten evvel mukavele ile işletilmeleri hakiki veya hükmi şahıslara verilmiş olan devlet ormanlarının işletilmeleri eğer mukavelelerindeki müddetler daha evvel bitam bulmuyorsa nihayet on seneyi geçmemek üzere İcra Vekilleri Heyeti kararı ile bu şahıslar uhdesinde bırakılabilir.

Bu hükümlere göre mukavelesi feshedilecek olanlara verilecek tazminat bu işletme için orada yaptıkları lüzumlu tesisat ve inşaatın mukavelesinin feshedildiği zamanki bunların mukavele şartlarına göre Devlete intikal edip etmeyecekleri de nazara alınarak takdir edilecek kıymetlerinden ibaret olacaktır.”

Görüldüğü gibi geçici 5. madde ile geçici 4. madde birbiriyle paralel süreleri içermektedir. Yani bir taraftan devlet orman işletmeleri on yıl içerisinde yavaş yavaş kurulacaktır, diğer yandan da devlet ormanlarını mukavelelerle işleten şirketlerin faaliyetlerine de on yıl içerisinde son verilecektir.

Bununla birlikte, kurulan devlet orman işletmelerinin başarılı olması ve aynı zamanda da şirketlerin ormanları tahrip etmeleri de değerlendirilerek, başta Ayancık ormanlarında çok büyük tahriplere neden olan Zingal Şirketi olmak üzere 1945 yılında bu mukavelelerin tamamı feshedilerek tam olarak devlet orman işletmeciliğine geçilmiştir.

3116 sayılı kanunun meclisteki müzakereleri sırasında Meclis Başkanı (Renda, 1937), İktisat Bakanı'nın (Celal Bayar), devlet orman mülkiyeti ve işletmeciliğini kastederek ***“Ben kabul edilmiş ilkelere temel olarak karşı değilim. Bununla birlikte ekonomik bir durum vardır. Ülkenin ekonomik durumu ile ilgili olan ihraç malları vardır. Örneğin üzüm, incir, yumurta... Bunların kereste sorunu zaman zaman meclise kadar aksediyor. Bazen gerekli kereste sağlanamıyor. Dış ülkelerden getirilmek zorunda kalınıyor. Bu kanun kabul edilip de yürürlüğe girecek olursa doğal olarak bütün ormanlar devlete ait olacaktır. Devlet örgütünü birden bire kuracak maddi olanaklara sahip değildir. Şu halde bütün bu fabrikalar kereste yokluğu yüzünden atıl hale gelecektir. Sonuçta ülke ihracatı bundan çok zarar görecektir. Gümrük kapılarını açıp dış ülkelerden kereste getirmek seçeneği bir teori olarak ortaya konsa bile yine de istenen sonuçlara ulaşamayacaktır.”*** diyerek konunun önemini vurgulamıştır.

Böylece birden bire devlet orman işletmeciliğine geçilemeyeceği için bu durumun ülke ekonomisinin ormana, keresteye bağlı olan ve ihracatımız içerisinde önemli bir yere sahip olan üzüm, incir gibi ürünlerin ihracatını olumsuz etkileyeceği ifade

edilmeye çalışılmaktadır. Çünkü bu ürünlerin ihracatı daha öncede ifade edildiği gibi ahşap (gök nar) kutuya bağlı bulunmaktadır.

Özel şirketlere mukavele ile orman satışının sürdürülmesinin üçüncü nedeni de devlete olan güvenin zedelenmemesidir. Devletin önceden yaptığı mukaveleleri tek yanlı olarak ortadan kaldırılmasının moral etkisinin de olacağı yani devlete güveni zedeleyeceği de düşünülmüştür. Nitekim yine yasa müzakereleri sırasında Maliye Müsteşarı'nın (1937), mecliste yaptığı konuşmada *"Bu ormanları milli hükümet vermiştir. İki yıl önce verdiğimizizi tekrar geri almak bilmem ne kadar doğrudur? Orman işleten vatandaşlar işe başlamışlar, birçok giderler yapmışlardır. İki yoldan gidebiliriz: ya alelittak¹¹⁵ ucuz bir bedelle istimlak ederiz. Vatandaşlar zarar etmiş olur. Ya da vatandaşları tatmin edecek bir yol ararız. O zaman hazineyi altından kalkamayacağı bir yükümlülükle karşı karşıya bırakırız. Bütün bunları değerlendiren komisyon teklif ettiğimiz yöntemi daha uygun buldu. Kendilerinden rica ettik. Zamanla takyide onay verdiler."*

3204 Sayılı Kanun (1937)

Yasanın yürürlüğe girmesinden itibaren ormanların devlet eliyle işletilmesine başlanmış ve bu çerçevede orman müdürlükleri yeni bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Orman yasasının 32. maddesi¹¹⁶ ile orman işlerini yapmak ve işletmeleri kurmak üzere tüzel kişiliğe sahip, katma bütçeli Orman Genel Müdürlüğü görevlendirilmiş ve bu genel müdürlüğün teşkilat kanununun çıkarılacağı hükümleri getirilmiştir.

Denilebilir ki 3116 sayılı kanun, daha önce çıkarılan adli kanunlarımızdaki batılılaşmayı hedef alan kanunlar gibi, çok köklü bir değişikliği sağlamıştır. Ormancılıktaki eski yöntemler tamamen değiştirilmiş, bilime dayalı çağdaş ormancılık dönemi başlamıştır (Ardıç, 1986). Birben (2008) de bu yasa Türkiye'de teknik ormancılığa geçişin miladı olarak kabul etmektedir.

Bu yasa maddesi uyarınca aynı yıl 3204 sayılı Orman Genel Müdürlüğü Teşkilat kanunu çıkarılmıştır. Teşkilat kanununun 1. maddesi ile yasanın amacı şu şekilde ortaya konulmuştur:

"Madde 1- Yurt ormanlarını korumak, işletmek, imar etmek, yeniden orman yetiştirme işleri yapmak ve orman verimlerini çoğaltmak ve bu vazifelerin ifası

115- Umumiyetle. Mutlaka. Bir suretle kayıtlı olmayarak.

116- Orman işleri ve her türlü işletmeler Ziraat Vekaletine bağlı hükmi şahsiyeti haiz ve mülhak bütçe ile idare olunan Orman Umum Müdürlüğü tarafından yapılır.

Bu müdürlüğün teşkilatı ve vazifelerini ifa tarzı ayrı bir kanun ile tespit olunur.

için icabeden müesseseleri kurmak, fen adamları yetiştirmek ve hususi kanunlarla verilen vazifeleri ve ormana müteallik bilumum hizmetleri görmekle mükellef, Ziraat vekaletine bağlı, hükmi şahsiyeti haiz ve mülhak bütçe ile idare olunur bir Orman Umum Müdürlüğü kurulmuş ve halen Ziraat vekaletine dahil ve orman işlerinde müstahdem bilumum mMemurlar ve teşkilat bu müdiriyete bağlanmıştır.”

3204 sayılı kanun oluşturulan örgütü merkez ve vilayetler (taşra) olmak üzere iki kısımda toplamıştır. Merkez örgütü şu şubelerden oluşturulmuştur (Madde 2):

· Koruma,	· Tedrisat,	· Mücadele ve avcılık,
· Harita ve kadastro,	· Fenni araştırma,	· Sanayi ve istatistik,
· Amenajman,	· İnşaat,	· Ekonomi,
· İşletme,	· Ağaçlandırma,	· Murakabe ve teftiş.
· İmar,		

Merkezde ayrıca bir **“Fen Heyeti”** ve bir de **“Muhasebe Müdürlüğü”** oluşturulmuştur. Merkezde oluşturulan fen heyeti, Orman Genel Müdürünün başkanlığında yukarıda sıralanan şube müdürlerinden oluşmaktadır.

Taşrada¹¹⁷ ise, orman durumuna göre bir örgütlenmeye gidilecektir.

Çıkarılan bu yasa ile taşra örgütündeki orman müdürlükleri kapatılmış, yerine bugünkü anlamıyla orman işletmeleri kurulmaya başlamıştır. Başlangıçta 1937-1943 yılları arasında **“Orman Çevirge Müdürlüğü”**, 1943-1945 yılları arasında da **“Orman Revir Amirliği”** unvanlarıyla görev yapmıştır. Bu taşra örgütünün ismi 1945 yılında çıkarılan 4767 sayılı kanun ile **“Devlet Orman İşletme Müdürlüğü”** olarak değiştirilmiştir. 1937 yılından itibaren söz konusu müdürlükler bünyesinde önceleri **“Orman Bölge Şefliği”** adıyla anılan **“Orman İşletme Şeflikleri”** oluşturulmuştur (Gümüş, 2015). Orman bölge şeflikleri bünyesinde ise **“Bakım Memurlukları”** oluşturulmuştur. İlk işletmelerin kuruluşunda seçilen bu isimlendirmeler ilginçtir. İşletmelerin öncelikle yüzyıllardır tahrip edilen ormanların bakımı ve onların verimli hale getirilmesi amacını taşıdıkları anlaşılmaktadır.

1946 yılı itibariyle ülke genelinde 121 adet Orman İşletme Müdürlüğü kurulmuştur (Sungar, 1947). İşletmelerin kurulmasında 1937 yılı öncesinde görev yapan **“Orman Müdürlükleri”** döneminde, orman işletmeciliği yapan yabancı şirketlerin kuruluş yapısı büyük ölçüde etkili olmuştur.

117- O yıllarda **“Vilayetler Teşkilatı”** olarak isimlendirilmiştir.

Devlet Orman İşletmeleri

Yaklaşık 10 milyon hektar alana sahip ülke ormanlarını yönetmek amacıyla kurulan her devlet orman işletmesi ortalama 6-7 üretim ve bakım bölgesine ayrılmış olup Orman Genel Müdürlüğü'nün birer taşra örgütü olarak görevlendirilmiştir. İşletmeler bünyesinde orman bölge şeflikleri; orman bölge şeflikleri bünyesinde ise orman bakım memurlukları oluşturulmuştur. 1945 yılı itibarıyla bakım memurlukları-bölge şeflikleri ve işletmeler arasında telefon ile iletişim kurulabilmiştir. Bölge şeflikleri bünyesindeki bakım memurlukları için yönetim binasının yanında konut (lojman) ve her bakım memuru için inek ve tavuk beslemek üzere birer ahır ve kümes yaptırılmıştır. Bunlara ayrıca fenni arı kovanları verilmiş ve sebze yetiştirmeleri için de bir miktar alan ayrılmıştır.

Bakım memurları öncelikle sorumluluklarına ayrılmış ormanların insanlara ve hayvanlara karşı korunmasından sorumlu tutulmuştur. Ormanı ayrıntılı olarak dolaşır ve hastalıklı ağaçlar varsa bölge şefine bildirir. Yangın söz konusu olursa söndürür. Yangın genişleme eğilimindeyse en yakın jandarma karakolu ile bölge şefliğini ve köylüleri haberdar eder. Odunların toplattırılmasına ve mühendisler tarafından damgalanan ağaçların kesilmesine eşlik eder. Ağaçlandırma işlerinde çalışır ve köylüyü yevmiye ile çalıştırarak açılan çukurlara dikilecek fidanların sık yerlerden sökölmesini sağlar. Sorumluluk alanındaki yollardan geçen odun ve kerestelerin nakliye belgelerini inceler, kaçak olanlar varsa tutanakla tespit eder ve mahkemeye sevk eder. Orman işletmelerinin kurulması sonrasında kurulan orman bölge şeflikleri bünyesinde çalıştırılan bakım memurlarının eğitimi amacıyla Düzce, Kızılcahamam ve Eğirdir'de orman bakım memurları kursu açılmış ve buralarda işletmelerde çalışan bakım memurları 3 ay süre ile hizmet içi eğitime alınmıştır. Kısa sürede işe alınan 4000 bakım memurunun bu kurslarla donanımlarının geliştirilmesine çalışılmıştır (Sungar,1946).

Resim 63.
Vezirköprü –
Kunduz Yöresi

Karabük Orman İşletmesi¹¹⁸

Orman kanunu yürürlüğe girince, devlet orman işletmelerinin çalışmalarına yön vermek, yapılabilecek iş ve işlemler ile memurların görev ve sorumluluklarını belirlemek amacıyla bir talimatname hazırlanmıştır. Bu talimatnamenin Bakanlar Kurulu'ndan geçmesinden sonra öncelikle hangi ormanlardan işe başlamak gerektiği üzerinde durulmuştur. Mukavele ile satışı yapılan ormanlarda şirketlerin faaliyetleri sona erdirilmediği için işletilebilecek ormanların çoğu müteahhitlerin elindeydi. Sadece mukavele süresi sona ermiş ve yasa çıktığında ihale edilmemiş Keltepe (Safranbolu) ormanı ile Adana - Pos ormanları hazır durumdaydı. Bakanlık tarafından orman işletmeciliğinin ilk döneminde yardımda bulunmak ve aynı zamanda da Yüksek Ziraat Enstitüsü Orman Fakültesi'nde ders vermek üzere ülkemize davet edilen Prof. Meyer Wegelin'e 1.7.1937 tarihinde Büyükdüz ve Keltepe (Safranbolu) ormanları ile Pos ormanlarında devlet işletmesi kurmak amacıyla inceleme yapması istenmiştir. Wegelin tarafından 2.7.1937-14.7.1937 tarihleri arasında Safranbolu yöresinde, Büyükdüz ve Keltepe ormanlarında yapılan incelemeler sonucunda hazırlanan raporlarda bir taraftan bu ormanların durumu, diğer yandan da bu bölgedeki kereste ihtiyacının fazla olması nedeniyle bu yörede işletmeciliğe başlanmasının uygun olacağını değerlendirilmiştir. Wegelin, Pos yöresinde ise ulaşım (transport) zorluklarından dolayı bir işletme kurulmasının ertelenmesini tavsiye etmiştir (Pınar, 1957).

Harita 4. Karabük Orman İşletmesi ve Çevresi

Böylece Türkiye'de ilk devlet orman işletmesi Büyükdüz ve Keltepe ormanlarını içeren Safranbolu yöresinde kurulmuştur (Kozak, 1938). Bu ormanlar o zamanlar Safranbolu'nun Karabük istasyonunda oluşturulan **"Orman Revir Amirliği"** bünyesinde devlet tarafından işletilmeye başlanmıştır. İlk işletmenin Karabük'te açılması tesadüf değildir.

118- Başlangıçta *"Revir Amirliği"* daha sonra *"Çevirge Müdürlüğü"* 1945 yılından itibaren de *"Orman İşletme Müdürlüğü"* olarak anılmıştır.

Karabük işletmesi 10 yıl içerisinde gelişimini tamamlamış olacak ki 1946 yılında burayı ziyaret eden bir gazeteci **“Yeni orman işletmelerinin en mütekamiline¹¹⁹ malik bulunan Karabük’e bir saat mesafedeyiz.”** diyerek (Sungar, 1947), Karabük işletmesinin en gelişmiş işletme olduğuna işaret etmektedir.

Kurulan bu ilk Devlet Orman İşletmesi Revir Amirliği’ne (İşletme Müdürlüğü) Muzaffer Yener, Büyükdüz Orman Bölge Şefliği’ne Necip Erhan, Keltepe Orman Bölge Şefliği’ne de Ali Adak atanmıştır. İşe başlamak için gerekli olan Bakanlar Kurulu talimatnamesinin 17.12.1937 tarihinde yayınlanması ile Karabük’te işletme kuruluşu gerçekleşmiştir. İşletme Karabük’te kiralanan bir dairede 1 Ocak 1938 tarihinde görev yapmaya başladı. Kış mevsimi olmasına rağmen amenajman planı doğrultusunda Keltepe Bölgesi’nde revir amiri ve bölge şeflerinden oluşan ekip tarafından işletmecilik tarihimizin ilk damgası yapılmıştır (Pınar, 1957).

Resim 64. Türkiye’nin İlk Orman İşletme Müdürü Muzaffer Yener

Karabük’te bir orman işletmesinin öncelikle kurulması da çok stratejik bir karardır. Karabük’te orman işletmesi kurulmasına öncelik verilmesinin birkaç temel gerekçesi söz konusudur. Bunlar:

Karabük zengin orman kaynaklarına sahiptir.

Kuruluş yıllarında 49087 hektar orman alanına sahiptir. Bu ormanların yüzde 68.5’i iyi nitelikli koru ormanıdır. Karabük ormanlarında kısa sürede üretim miktarı 60 000 m³ düzeyine çıkabilmiştir. Yenice Bucağı’nda devlete ait bir kereste fabrikası bulunmaktadır. Ayrıca bölgede yer alan özel kereste fabrikalarında da yılda 30 bin m³ kereste üretilmekte ve ihtiyaç merkezlerine gönderilmektedir. Karabük ormanları açısından öteden beri önemli bir bölgedir. Bölge ormanlarının bilimsel olarak işletilmesi konusu XIX. Yüzyıldan itibaren zihinleri işgal eden bir husus olmuştur (Fındıkoğlu, 1961).

119- Kemâlli, olgun, tekâmül etmiş olan, gelişmiş.

Resim 65. Karabük ormanlarından bir görünüm (Fotoğraf: Aykut İnce)

Demiryolu üzerindedir. Aslında işletilmeye başlanan ormanlar Safranbolu yöresinde bulunmakta olmasına karşın, işletme merkezi olarak Karabük seçilmiştir. Bu seçim tamamen demiryolu üzerinde olması ile ilişkilidir. Demiryolunun denizyolu bağlantısı da (Zonguldak) bulunmaktadır. Burada özel kesimden (müteahhitlerden) kalan kereste fabrikasına işlerlik kazandırarak üretilcek kereste, maden direği ve travers gibi diğer orman ürünlerinin ihtiyaç duyulan yöre ve bölgelere ulaştırılabilmesi olanaklıdır. Orman işletmesinin kurulmasıyla Demir Çelik İşletmesiyle birlikte yıllık üretimin ülkenin diğer bölgelerine sevk edilmesi bakımından Karabük'te hareketli bir nakliyeciliğinde gelişmesine meydan vermiştir.

Bu yöredeki ormanları işleten şirketin sözleşmesi bitmiştir. Ormanlar serbest kalmıştır. Üstelik mukavelesi sona eren şirketin mevcut altyapısından yararlanma olanakları da söz konusu olmuştur.

Karabük'te kurulacak demir-çelik tesislerin yapımı için binlerce metreküp keresteye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle burada bir işletme kurulması bu açıdan da isabetlidir.

Zonguldak yöresinde yürütülen madencilik faaliyetleri durma noktasındadır. Maden direği yoktur (Bayar, 1937).

İzmir yöresinde kutu ihtiyacı söz konusudur. Bu nedenle göknar kerestesine ihtiyaç vardır.

Karabük ile diğer bir orman zengini bölge olan Kastamonu yöresinin batı bölümü Araç suyu nedeniyle irtibatlıdır. Hammadde yönünden bu bölgeden de yararlanmak olanakları söz konusudur. Gerçekten de Araç orman işletmesi bir orman devi olan Kastamonu'dan daha önce 1939 yılında kurulmuştur. Kastamonu orman işletmesi ise 1943 yılında kurulmuştur. Araç orman işletmesi, bu yörede üretilen odunların başlangıçta kağnılarla, 1945 yılından itibaren de Araç suyu aracılığı (Ulus Gazetesi, 1945) ile sürütülerek Karabük işletmesi bünyesinde oluşturulan kereste fabrikasına¹²⁰ ulaştırılabilmesi (Gümüş, 2015) ve böylece büyük hammadde kaynağı durumunda olan Batı Kastamonu yöresi ormanlarının ekonomiye kazandırılması olanağı söz konusu olmuştur. Yani Karabük, Araç suyunun Karabük'e kadar uzanması nedeniyle hammadde kaynağı olarak Batı Kastamonu ormanlarından yararlanabilme olanaklarına da sahiptir.

Harita 8. Araç Suyu'nun konumu

Kurulan işletmelerde kereste üretimi önceliklidir. Bu nedenle tüketim merkezlerine ulaşım olanakları yönünden bağlantılı olan işletmelere kereste fabrikası kurulmuştur. Araç'ta bir kereste fabrikası kurulması düşünülmemiştir. Çünkü üretilen kerestenin ülkenin kereste talebi yüksek olan diğer yörelerine ulaştırılması olanağı olmalıdır. Tabii ki satılabilir fiyattan ulaştırılması gerekir. Bu işlemin karayolu ile yapılabilmesi söz konusu olmadığı için en akılcıca yol seçilerek, kesilen ağaçlar tomruk şeklinde suda yüzdürülerek Karabük'e ulaştırılmış ve orada keresteye dönüştürülerek demiryolu ile ülkenin kereste ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır.

120- Devlet orman işletmeleri bünyesinde ilk kereste fabrikası 1939 yılında Dursunbey'de kurulmuştur. 1943 yılında ise Karabük kereste fabrikası kurulmuş, Bafra kereste fabrikası ise satın alınmıştır (Anonim, 1946).

Resim 66. Araç Suyu ile tomruklar Karabük'e taşınmıştır.

Atmış ve Gencay (2014) tarafından bir gazetenin (Bartın Gazetesi) 1940 yılında yayınlanan bir sayısından derlenen bir bilgiye göre kurulan ilk devlet orman işletmeleri arasında da Karabük ile birlikte Karadere bölgesini de içeren Devrek yer almaktadır. Buna göre 1924 yılı itibariyle gerçekleştirilemeyen Bolu-Karadere Devlet Orman İşletmeciliği tasarısının, ülkemizde ilk kurulan devlet orman işletmeleri arasında olan ve 1939 yılında kurulan Devrek Orman İşletmesi bünyesinde gerçekleştirilebildiği anlaşılmaktadır.

Büyükdere Orman İşletmesi

İkinci kurulan devlet orman işletmesi, yıllardan beri orman okulunun bir bakıma uygulama ormanı olarak çalıştırdığı İstanbul'da Belgrad ormanlarında, Yüksek Ziraat Enstitüsü (Ankara) – İstanbul bölümünde görev yapan hocaların idaresine bırakılmıştır. Bunu takiben 1938'de Dursunbey Reviri ve Eskişehir'de Çatacak Reviri kurulmuş, Belgrad işletmesi de geliştirilerek Büyükdere Revir Amirliği haline getirilmiştir. Bu 4 revir, devlet orman işletmeciliği için adeta birer eğitim merkezi olmuşlardır.

İlk orman işletmelerinin 1937 yılında Büyükdere (İstanbul)'de ve Karabük'te kurulması bilinçli tercihlerdir. Bu işletmeler “örnek işletme” olarak kurulmuştur. Devlet orman işletmeleri ile artık devlet, orman işletmeciliği faaliyeti yapacaktır. Bununla birlikte Yüksek Orman Okulu (1934 öncesi) ve Yüksek Ziraat Enstitüsü Orman Fakültesi (1934-1937) mezunu mühendisler 1937 yılı öncesi dönemdeki ormancılık anlayışına uygun olarak yetiştirilmişlerdir. Yani ormanların işletilmesi amacıyla değil, işletmeciliği yürüten özel işletmelerin yürüttüğü etkinliklerin denetimi, ormanların ihaleye çıkarılması, ihaleye çıkarılacak ormanların belirlenmesi, ihale şartnamelerinin hazırlanması, ihaleyi kazanan işletmelerin şartname koşullarına uygun davranıp davranmadıklarının takip edilmesi gibi işleri yürütmektedirler. Günen (1946) “Yurt ormanları iskele başlarında nakliye tezkeresi kontrol etmek, istasyonlarda damga yoklamakla kurtulamaz ve işletilemezdi. Bu günkü ormancılık meslek adamını davasının başında ödevlendiriyor” diyerek 1937

öncesi ve sonrası orman mühendisinin yaptığı işi özetlemektedir. Yaptıkları işle paralel olarak da “orman müfettişi” unvanı ile çalışmaktadırlar. Yani ormanların işletilmesi işiyle uğraşmamaktadırlar. Ağaçlandırma ve gençleştirme gibi faaliyetler zaten söz konusu değildir.

Kurulan orman işletmelerine teknik anlamda üç temel görev yüklenmiştir. Birincisi devlet ormanlarının teknik bir şekilde işletilmesi, ikincisi ormanların bakımı, üçüncüsü de yeniden ağaç yetiştirilmesidir. Teknik uygulamaların yapılabilmesi, ormanların alan emniyetinin sağlanması ve dış etkilere korunmasına bağlıdır.

Devlet orman işletmeciliğine geçiş sürecinde yaşanan en önemli sorunlardan birisi, yetişmiş personel sorunudur. Orman okulu/yüksekokulu veya fakültesi mezunu orman mühendisleri işletmeciliği bilmemektedir. Ağaçlandırma ve gençleştirme konusunda bilgi düzeyleri sınırlıdır. İlk kurulan işletmelerde orman mühendislerinin bu amaçla yetiştirilmesi düşünülmüştür. Bu çerçevede 1937 yılı itibariyle ormancılık eğitiminin yürütüldüğü Yüksek Ziraat Enstitüsü Orman Fakültesi'nin (Ankara) kurulduğu 1934 yılından itibaren 1945 yılına kadar son sınıf, 1945 yılından itibaren ise kapatıldığı 1948 yılına kadar 3. ve 4.sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri Bahçeköy yöresinde Büyükdere adıyla bir orman işletmesinin kurulması çok anlamlıdır. Burada yer alan işletmede fakültenin de desteğiyle mühendislere hizmet içi eğitim anlamında destek verilmesi düşünülmüştür.

Diğer Orman İşletmeleri

İlk orman işletmelerinin kurulmasında zengin orman varlığının yanında dikkate alınan en önemli ölçüt, bu orman varlığından üretilen hammaddenin tüketim merkezlerine ulaşabilmesi olanakları olmuştur. Aslında 1937 yılı öncesinde ihale edilen ormanların işletilmesinde de transport olanakları etkili olmuştur. Bu çerçevede 1938 yılında kurulan Dursunbey ve Mihalıçcık (Eskişehir) işletmelerinin kurulmasında da bu değerlendirmenin yapıldığı söylenebilir. Bu işletmelerden Mihalıçcık yöresinde yer alan Kuzguncuk ve Kabasakal ormanları 1928 yılında Azizim Ahmed (Boran Kereste Fabrikaları) isimli bir kişiye 10 yıllığına ihale edilmiştir. Yörede Çatacık ormanları da yer almaktadır. Çatacık ormanlarının işletme hakkı da 1929 yılında yine 10 yıllığına Bozüyükli Keresteci Süleyman Sami'ye verilmiştir.

Bu ormanlardan üretilen hammadde odun demiryolu güzergahına kadar döşenmiş bulunan dekovil hatları ve hayvanların çektiği arabalarla taşınmıştır. İşletmenin kurulduğu 1938 yılında bu özel işletmelerin birisinin, bir yıl sonra da diğerinin mukavelesi bitmiş ve aynı tesisler devlet işletmesi tarafından da kullanılmıştır.

Dursunbey yöresi ise, orman zenginliği açısından önem taşımaktadır. Zamanın devlet adamları Zonguldak yöresinin ihtiyacı olan maden direğinin bu bölgeden

sağlanabileceğini öngörmüşlerdir. Bu nedenle de Kütahya-Balıkesir demiryolu hattının Dursunbey'den geçirilmesi planlanmış ve bu hat 1929-1932 yılları arasında inşa edilmiştir. Söz konusu demiryolu hattı ile üllemizin büyük kentlerine transport olanaklarının ortaya çıkmış olması 1938 yılında Dursunbey'de kurulan orman işletmesini anlamlı hale getirmiştir. Dursunbey'de yer alan işletme merkezinde kurulan kereste fabrikası ile ormanlar arasında uzun yıllar boyunca tomruk ve maden direği transportu inşa edilen dekovil hatlarıyla sağlanmıştır. Bu dekovil hatlarının kalıntıları günümüzde bile varlığını sürdürmektedir.

Resim 67. Dursunbey yöresinde dekovil hattının günümüzdeki görünümü

Resim 68. Dursunbey yöresinde 250 m. eski dekovil hattı tüneli

(Fotoğraflar: Mustafa Baydemir)

3116 sayılı orman kanununun öngördüğü on yıllık süre içerisinde kurulan devlet orman işletmeleri kuruluş yılları itibarıyla aşağıda verilmektedir (Kansu, 1947):

- 1937: Karabük – Büyükdere/Belgrad
- 1938: Dursunbey-Mihalıçcık (Eskişehir)
- 1939: Artvin, Araç, Düzce, Giresun, Adana, Bolu, Devrek
- 1940: Adapazarı, Şebinkarahisar, Ankara
- 1943: Eğridir, Denizli, İnegöl, Akdağmadeni, Oltu, Trabzon, Vezirköprü, Boyabat, Cide, Kastamonu, Küre, Bartın, Kızılcahamam, Mudurnu, İzmit, Mustafakemalpaşa, Bursa, Orhaneli, Fethiye, Finike, Manavgat, Silifke, Mut, Mersin, Kaş, Zara, Niksar, Tokat, Amasya, İskilip, Kütahya, Uşak, Antalya, Burdur, Beyşehir, Alanya, Osmaniye, Maraş.
- 1944: Karaman, Demirköy, Muğla, Balıkesir, Feke, Acıpayam, Keşan (Edirne), Kırklareli, Vize, Kozan, Tavşanlı, Bayramiç, Biga, Bilecik, Edremit, Sürmene, Sarıkamış, Çarşamba, Ardahan, Anamur, Ereğli, Gerede, Yalova, Geyve, Çatalca, Gordes, Turgutlu, Bergama, Pazar, Ordu, Gümüşhane, Bayburt, Refahiye, Afyon, Karasu.

- 1945: Elazığ, Diyarbakır, Siirt, Bitlis, Van, Bayındır, Ayancık, Çerkeş, Beypazarı, Antakya, Ömerli, Tekirdağ, Daday, Taşköprü, Pazarcık, Malatya, Koyulhisar, Göynük, Bandırma, Nazilli, Pozantı, Bafra.
- 1946: Sındırgı, Kandıra, Akçakoca, Ünye, Gilindire (Mersin-Aydıncık), Göle, Çanakkale, Köyceğiz, Andırın, Bingöl.

Burada yer verilen orman işletmeleri hukuken kurulmuş olmakla birlikte bir kısmı kuruluşlarını tamamlayamamıştır. Özellikle eleman yetersizliği başta olmak üzere, gerekli kaynakların bulunmaması gibi nedenlerle fiilen kurulamamıştır.

Orman işletmelerinin kurulmaya başlandığı yılların savaş yılları olduğu unutulmamalıdır. II. Dünya Savaşı her ne kadar 1939 yılında başlamışsa da, savaşın çıkacağı çok önceden bellidir. Almanya ve diğer ülkeler, bir kısmı saldırı, bir kısmı da savunma pozisyonunda olmak üzere savaşa hazırlanmaktadır. Ülkemizde de özellikle savunma anlamında hazırlıklara çok önceden hazırlanmaya başlanılmıştır. Orman işletmelerinin kurulması da tam bu yıllara rastlamaktadır. Bu nedenle devlet orman işletmelerinin kurulmasında istenen hızda bir gelişme yaşanamamış ve hatta savaş yıllarında, 1941 ve 1942 yıllarında hiç orman işletmesi kurulamamıştır.

Yukarıda sözü edilen orman işletmelerinin dışında da Emet, Ermenek, Hopa, İznik, Mardin, Seyitgazi ve Yozgat'ta da orman işletmesi kurulması konusunda 14.1.1946 tarihinde "olur" çıktığı halde bu işletmeler de açılammıştır. 1957 yılı itibariyle, 1951 yılında kurulan 15 orman başmüdürlüğüne bağlı 99 orman işletmesi vardır (Miraboğlu, 1957).

Başlangıçta işletmelerin kağıt üzerinde kurulması 3116 sayılı yasanın geçici 4. maddesinde yer alan "Ormanların devlet tarafından işletilmesi bütün ormanlar için bir defada tatbik edilmeyip vilayetler üzerinde tedricen tatbik olunur ve nihayet on sene içinde ikmal edilir." hükmü nedeniyle işletmelerin kurulması için bir yasal süre verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu hükmü göre on yıllık yasal süre tamamlandığında 1946 yılında 121 olan orman işletmesi sayısı, görülen yönetsel gerekçeler üzerine 1948 yılında 112'ye düşürülmüş, 1949 yılında 113'e çıkarılmış, 1951'de 87'ye düşürülmüş (TBMM, 1954) ve 1957 yılı itibariyle de 99'a çıkarılmıştır.

Merkez örgütü için 1937 yılından itibaren 106 teknik personel kadrosu oluşturulmuştur. Buna karşılık 1937'de 43, 1938 yılında da 48 teknik personel görevlendirilebilmiştir (Ardıç, 1986).

1948 yılı itibariyle 112 orman işletme müdürü ve 874 orman bölge şefi görev yapmıştır (TBMM, 1954). Buralarda görev yapan şeflerin 400'ü, yani yaklaşık yarısı mühendis yardımcısıdır¹²¹ (Künksatan, 1949).

121- Orman Mühendis Yardımcıları orta orman okulu mezunlardır. Sadece mühendis yardımcısı ünvanı ile çalıştırılırlar.

Böylece 3116 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden sonra aradan geçen on yıllık dönemde yeterince orman mühendisinin yetiştirilememiş olduğu da söylenebilir.

Devlet orman işletmelerinin kurulması kolay bir iş değildir. On yıl içerisinde fiilen 100'e yakın orman işletmesinin kurulması büyük bir başarı olarak değerlendirilmelidir. Çünkü orman işletmelerin kurulduğu yıllar, yukarıda da ifade edildiği gibi II. Dünya Savaşı yıllarıdır. Büyük bir ekonomik kriz söz konusudur. Bu dönemde orman işletmelerinin kurulabilmesi için bütçeden pay ayrılması ciddi bir tercihtir. Kısıtlı bütçe içerisinde devlet orman işletmeciliği için, diğer bir deyişle orman işletmelerinin kurulması için ödenek ayrılması aynı zamanda büyük riskler de taşımaktadır. Acaba devlet, orman işletmeciliği işini başarabilecek midir?

Künksatan'ın (1949) beyanlarına göre, 1937-1950 dönemi ormancılığı 3 bölüme ayrılmıştır. Bunlar, Çevirge Devri, Hatipoğlu Devri ve Hoca Devri...

Çevirge¹²² Devri olarak değerlendirilen 1937-1942 arası dönemde çeşitli acemiliklere rağmen, ormancılıkta aksaklığı görülen konularda örnek olabilecek uygulamaların yapıldığına işaret edilmektedir. Bu dönemin en önemli sorunu olarak ormanların korunmasının, koruma işi ile hiçbir ilişkileri olmayan, terhisini bekleyen erler tarafından yapılması gösterilmektedir. Bu dönemde en az personelle en yüksek verimin alınmaya çalışıldığı da ifade edilmektedir.

Hatipoğlu¹²³ Dönemi ise, ormancılık ilkeleri itibarıyla ormanları çok seven bir bakan olan Ş. R. Hatipoğlu'nun görev süresinden ibarettir. Bu dönemde işletme binalarının yapımı yoğunluk kazanmaktadır. Hatipoğlu, yapılaşmayı kırsaldan başlatan bir politika izlemiştir. İnşaatlar, ormanların içerisinde ve örgütün en küçük basamaklarından başlatılmıştır. Bu çerçevede yangın kulübesi, bakım memuru binası, bölge binası ve nihayet en son işletme merkezleri inşaa edilmiştir. Hatipoğlu'nun ormancılığa yaptığı en büyük katkı olarak da, ormanların korunmasında askerin kaldırılması ve yerine orman bakım memurlarının getirilmesidir.

Hatipoğlu'nun bakanlıktan ayrılmasından sonra 8.8.1946 tarihinde yerine gelen Faik Kurtoğlu, Orman Genel Müdürlüğü'ne ülkemizin ormancı olarak en önemli kişisi sayılan Ord. Prof. Mazhar Diker'i getirmiştir. Bu nedenle bu döneme de "Hoca Devri" denilmiştir. Bu devir de Diker'in yapmaya çalıştığı tasarruf önlemleriyle adından bahsettirmektedir.

122- Bilindiği gibi ormanların devlet tarafından işletilmeye başlandığı 1937 yılından itibaren 1945 yılına kadar taşrada oluşturulan ormancılık örgütü orman revir amirliği, orman çevirge müdürlüğü gibi isimlerle anılmıştır.

123- Hatipoğlu dönemi, 10.07.1942-7.8.1946 tarihleri arasında Tarım Bakanı olarak görev yapan Şevket Raşit Hatipoğlu dönemini içermektedir.

Resim 69.

Ord.Prof. Mazhar Diker

(http://orman.istanbul.edu.tr)

Orman işletmelerinin kurulmasında, daha önceki dönemdeki işletmecilik işini üstlenmiş bulunan özel şirketlerin yapılanmasının örnek alındığı daha önce de söylenmişti. Nitekim kurulmaya başlanan orman işletme müdürlükleri Zingal Şirketi örneğinde de olduğu gibi birer kampüs şeklindedir. Bu kampüslerde yerine göre değişmek üzere, idare binası, müdür evi, memur evleri, fidan üretimi ile ilgili tesisler, işçi pavyonu, garaj, fırın, kantin, lokanta, tavla, samanlık, arılık, demir ve sarıçhane, tavuk birimleri, misafırhane, bekçi kulübesi gibi tesisler inşa edilmiştir (Sungar, 1946). Orman işletmelerinin ahırları ve bu ahırlarda da manda ve boğaları vardır. Sürütme çalışmaları orman işletmesi çalışanları tarafından yapılmaktadır (Gümüş, 2015).

Tarım Bakanının beyanına göre (Kurdoğlu, 1938) 1938 yılı itibarıyla ülkemizin 500 bin m³ kereste, 100 bin m³ ambalaj, 30 bin m³ kağıtlık odun, 100 bin m³ de maden direği ihtiyacı söz konusu olup, çıkarılan orman yasası ve oluşturulan örgütsel yapı ile bu ihtiyacın karşılanması olanaklı olacağı düşünülmektedir.

Orman Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre (Pınar, 1943), 1938 yılında 24780m³ tomruk üretilmiştir. 1939 yılında Devlet orman işletmelerinin yaptığı üretim 71474 m³ tomruk ve 74820 kental odundan ibarettir. Bu üretim 1937-1938 yılları arasında kurulan 4 orman işletmesi tarafından yapılmıştır. 1939 yılında 7, 1940 yılında ise 3 işletme daha kurulmuştur. Böylece 1941 yılına gelindiğinde orman işletmesi sayısı 14'ü bulmuştur.

Tablo 9. Kurulan İlk Orman İşletmelerinin Üretimleri (Pınar, 1943)

Yıllar	Tomruk (m ³)	Yakacak Odun (Kental)	Maden Direği (m ³)
1938	24 780	-	-
1939	71 474	74 820	-
1940	164 832	811 916	42 837
1941	267 483	1 442 716	57 016
1942	145 091	1 988 239	112 212
Toplam	673 660	4 317 691	212 065

Bu ürünlerin satışından toplam 10.7 milyon lira gelir elde edilmiştir. Bunun yanında üretim işinde ve transport işlerinde çalışan köylü veya taşıyıcılara da 5.7 milyon lira ödeme yapılmıştır. Böylece Anadolu bir istihdam alanına kavuşmaya başlamıştır.

Orman işletmeleri bir taraftan kuruluş çalışmalarını tamamlarken diğer yandan da ülkenin ihtiyacı olan orman ürünlerini üretmektedir. Savaşın son yılı olan 1945 yılında toplam üretim şöyledir (Anonim, 1946):

Tablo 10. 1945 Yılı Türkiye Orman Ürünleri Üretimi			
Ürün Çeşidi	Miktarı (Bin m ³)	Ürün Çeşidi	Miktarı (Bin m ³)
Tomruk	690	Travers	266.4
Maden Direği	200	Tel Direği	50.0
Kavak Tomruğu	20		
Selüloz Odunu	75		
Köy Okulu Kerestesi	70		
TOPLAM	1 055		361.4

Görüldüğü gibi II. Dünya Savaşı'nın sona erdiği yılda toplam 1.4 milyon m³ civarında yapacak odun üretimi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 11. Orman İşletmeleri Savaş Sonrası Üretimleri (TBMM, 1954)

Yıllar	Tomruk (Bin m ³)*	Yakacak Odun (Bin kental)	Maden Direği (Bin m ³)	Çeşitli Ürünler** (Bin kental)	Odun Kömürü (BinKental)	Diğer*** (Adet)
1945****	881	27 248	285	337	1 465	
1947	695	10 181	172	144	49	
1948	888	40 619	-	71	10	10 143
1949	712	38 824	-	88	202	3 412
1950	719	36 797	-	91	262	
1951	901	32 549	-	9	300	
1952	1 016	37 573	-	42	419	

* 1948'den itibaren maden direği, travers, sanayi odunu, tarım aletleri, araba aksamı dahil

** Palamut, Çıra, Günlük, Bahur (Bohur), katran, kozalak, çam kabuğu, sığla yağı, defne yaprağı, çalı

*** kasnak, tarım aleti düğün ve kürek

**** 1945-1946 yıllarının 15 aylık toplam üretimi

Devlet ormanlarının devlet eliyle işletilmesine başlandığı 1937 yılından 1948 yılı sonuna kadar geçen süre içerisinde orman işletmeciliğinden toplam 42.2 milyon lira kar sağlanmıştır (TBMM, 1954).

Devlet Orman İşletmeciliği Tarihi Bir Adımdır

Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik zorluklar ile arkasından yaşanan büyük ekonomik kriz (1929) sonrasında orman işletmelerini kurmak çok da riskli bir adımdır. İşletmelerin başarılı olup olamayacağı belirsizdir. Bu nedenle önemli miktarları bulan finansal olanakların bu girişime aktarılması çok zor bir karar olsa gerek. Bununla birlikte, işletmeler kurulmaya başladıktan itibaren yaşanan gelişmeler devlet orman işletmelerinin kurulmasının çok isabetli bir karar olduğunu kuşkuyla yer vermeyecek bir şekilde ortaya koymuştur.

Orman işletmelerinin emekleme aşamasında, 1939 yılında orman işletmelerini ilgilendiren iki önemli gelişme yaşanmıştır. Bunlardan birisi Erzincan Depremi, diğeri de II. Dünya Savaşı'dır. Devletin içinde bulunduğu ekonomik zorluklar nedeniyle devlet orman işletmelerinin kurulması girişimine savaşın acımasızca devam ettiği 1941-1942 yıllarında ara verilmesine karşın devam eden yıllarda işletmelerin kurulmasına büyük bir hızla devam edilmiştir.

II. Dünya Savaşı

Devlet orman işletmelerinin kurulmaya başladığı 1937 yılı Dünya'da savaş rüzgarlarının estiği bir döneme rastlamaktadır.

Henüz 20 yaşını doldurmamış Türkiye Cumhuriyeti, ekonomik reformlarını gerçekleştiremeden İkinci Dünya Savaşı ile karşı karşıya kalmıştı. Çok çetin bir dış politika mücadelesine sahne olan bu dönem, uygulanan aktif tarafsızlık ve denge politikalarıyla dışarıda çoğu zaman başarılı görülen bir mücadele ile atlatılmış olmasına rağmen iç politikada ve özellikle ekonomi alanında büyük güçlüklerle karşılaşıldı. Tam bir ayakta kalma savaşı olarak adlandırabileceğimiz çalışmalar zaman zaman büyük eleştirilere maruz kalmıştır. Savaşa girmemesine rağmen Türkiye için hem siyasi hem de ekonomik açıdan son derece sıkıntılı bir dönem başlamıştır. Sürekli bir savaş riskiyle geçen yıllar çeşitli tedbirlerin alınmasına yol açmış ancak bu tedbirlerle birlikte ekonomik olarak sürekli bir geri gidiş söz konusu olmuştur. 1938-1945 yılları arasında gayri safi milli hâsılada sabit fiyatlarla % 27'lik bir gerileme yaşanmıştır. Sanayi sektöründe % 23'lük, tarım kesimindeki ise % 35'lik bir azalma olmuştur (Öztürk, 2013).

Bu dönemde bütün Avrupa'da olduğu gibi genç Türk Devleti de ekonomik kaynaklarının önemli bir bölümünü ulusal güvenliğe ayırmak zorunda kalmıştır. Bu esnada bütün sektörlerde küçülme ve daralmalar yaşanmaktayken, orman işletmelerinin kuruluşu büyük bir hızla devam etmiştir. Orman işletmelerinin kurulmasında yaşanan özellikle teknik personel sorunları, savaşın başlamasıyla

birlikte daha da yoğun hale gelmiştir. Çünkü teknik personelin önemli bir bölümü askere alınmıştır. Buna karşın orman işletmelerinin bu hızlı tırmanışı taktire şayandır.

Kanımızca orman işletmelerinin kuruluşu ve gelişmesinde savaş bir taraftan önemli bir engel gibi görünmesine karşın, aslında çok önemli bir fırsat olmuştur. Yaşanan ve aşağıda özetlenen gelişmeler savaş yıllarında devlet orman işletmelerinin umulmadık bir şekilde ön plana çıkmasına neden olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı, dünyanın büyük dengelerini altüst eden bir felaketti. Büyük devletler milyonlarca kişiden oluşan ordularıyla savaşa girmişti. Savaş, sadece savaşa giren ülkeleri değil, savaşa girmeyen diğer ülkelerin de her an bir savaşa girme olasılığı karşısında seferberlik uygulamasına gittikleri için tüm ülkeleri önemli ölçüde etkilemiştir. Dolayısıyla bütün ülkeler bir savaş ekonomisi pozisyonunu almışlardır.

Resim 70. II. Dünya savaşı gazetelerde

Resim 71. Orman mühendisleri askere alınmıştır.

Avrupa'da başlayan İkinci Dünya Savaşı ile birlikte, Türkiye'de birçok mal piyasadan çekilmiş ve fiyatlar alabildiğine yükselmiştir (Ertuğrul, 2009). Türkiye, savaş dışı kalarak, sıcak savaşın tahribatından ülkeyi korumayı başarmış, ancak savaşa katılan ülkelerle siyasi ve ekonomik ilişkiler içinde olması nedeniyle savaşın olumsuz etkisini, aldığı tüm önlemlere rağmen oldukça ciddi hissetmiştir (Karabulut, 2015).

Savaşın başında ülkemiz nüfusu 18 milyon iken, bunun tarım kesiminde olan kısmı ise 13.5 milyondur. Üstelik nüfusun yalnızca yüzde 24'ü okuma-yazma biliyordu. Ayrıca savaş koşullarında 4.5 milyon genç insanı silahaltında tutmak ekonomik üretimi neredeyse yarıya düşürmüştü (Bayer, 2012).

Orman işletmeleri kurulurken yukarıda da bahsedildiği gibi en büyük engellerden birisi teknik personel eksikliğidir. Savaş çıkınca ilan edilen seferberlik hükümleri gereği bu teknik personelin önemli bir bölümü de askere alınmıştır. Buna karşı askerin barınması ve çeşitli savunma hatlarına tahkimat yapmak için önemli miktarda kereste ve diğer orman ürünlerine ihtiyaç doğmuştur. Askeri açıdan Trakya, Boğazlar ve Başta İzmir olmak üzere birçok yörede özel savunma önlemleri alınmış bu yörelerde tahkimat artırılmıştır. İzmir ve çevresinde ve bazı Marmara limanlarında gıda depoları, cephane ve malzeme depoları ile nakliye kolaylığı için çeşitli iskeleler yapılmıştır.

İngiltere Başbakanı ve Savunma Bakanı Mr. Churchill'in 9 Aralık 1941 tarihinde orman idaresine yazdığı yazı, bu anlamda ilgi çekicidir. Anılan yazı şöyledir (Anonim, 1951):

“Orman Genel Müdürlüğüne,

Ağaçlarımızın en iyilerinin kesilmemesi ve memleketin manzarasının bozulmaması için ne gibi önlemler alıyorsunuz? Savaş ihtiyaçları için fazla kesim yapmak zorunda olduğumuzu biliyorum. Fakat ortada birkaç dikili ağaç bırakmamamız için bir neden yoktur. Kesilen yerleri ağaçlandırmak için neler yaptığınızı bir iki satırla bana bildirin. Kestiğiniz yetişkin her ağacın yerine herhalde iki üç fidan dikiyorsunuzdur.”

1940'lı yıllarının sonuna doğru Alman orduları Romanya'ya kadar gelmişlerdi. Ülkemizde ise Trakya'da savunma hazırlıkları yapılmakta olup bölgeyi bir baştan öbür başa tahkim eden bir savunma hattı (Çakmak Hattı) oluşturulmuştu. Aslında savaşın çıkacağı beklentisi ile Atatürk döneminde de gündeme gelmiş olan bu tesise, Atatürk sıcak bakmamış ancak Atatürk dönemi sonrasında savaş başlayınca Genel Kurmay Başkanı'nın adını taşıyan bu savunma tesisleri yapılmıştır (Özlü 2011). Önce Kırklareli - Gelibolu arasına inşa edilmiş, Almanların Yunanistan'ı işgal etmesi nedeniyle, esinlenerek yapıldığı Fransız Maginot Hattı ile aynı akıbete uğramış, anlamını yitirmiş ve daha sonra bu savunma hattı Çatalca'ya çekilmiştir.

Harita 12. Çakmak hattı

Çakmak Hattı inşaatı, çimento ve demir yetersizliğinden dolayı istenen hızda ilerleyememiştir. Ülkemizin yılda 380 bin ton çimento üretilme kapasitesi vardır. Bu çimento miktarı ile 2 milyon m³'ten fazla beton yapı inşa edildiği anlaşılmaktadır. Hattın yapımında binlerce metreküp kereste kullanılmıştır.

Orman işletmeleri savaş sırasında sadece doğrudan destekte bulunmamışlardır. Savaşın ikinci yılında kendisine gerekli maden direğini müteahhitlerden elde etmekte güçlükler çeken Zonguldak kömür havzası, ihtiyacı olan maden direğinin önemli bir kısmını da yine devlet orman işletmelerinden istemek zorunda kalmıştır. Böylece ülke ekonomisinde ve savunmasında önemli bir yeri olan maden kömürü üretiminin durmaması için Zonguldak kömür havzasının ihtiyacı olan maden direklerinin üretilmesi de bütün diğer ihtiyaçların karşılanmasına ek olarak orman işletmelerine yüklenmiştir. Devlet orman işletmeleri bu işte de diğer işlerde de olduğu gibi kendisinden beklenen başarıyı göstermiş ve savaşın üretimi azaltan bütün etkilerine karşın, üretimini artırarak 1939-1940 yıllarında 42 bin m³'lük maden direği üretimini 1941 yılında 57 bin m³'e, 1942 yılının 11 ayında da 112 bin m³'e çıkarmak suretiyle havzanın kömür üretimi faaliyetlerinin durmasını önlemiştir (Isca, 1943).

Resim 72. Çakmak hattında beton barınaklar

Bayar'ın (1937) da ifade ettiği gibi, orman işletmelerinin kurulması öncesinde maden direği yokluğu nedeniyle Zonguldak havzasında maden kömürü üretimi durma noktasındadır. Maden kömürü o yıllarda mevcut fabrikaların çalışması, elektrik üretimi ve trenlerin çalışması için hemen hemen tek enerji hammaddesidir. Bu nedenle madenciliğin sekteye uğraması, ekonominin ve özellikle savaş yılları dikkate alındığında ulusal savunmanın güç duruma düşmesi anlamına gelecektir. Orman işletmelerinin, daha doğrusu devlet orman işletmeciliğinin geliştirilmeye başlanması bu açıdan da tarihi bir adım olarak değerlendirilebilir.

1939 Büyük Erzincan Depremi

Avrupa'da savaş sürerken ülkemiz tedirginlikle savaşa hazırlanmaktadır. Ancak bu esnada beklenmeyen bir felaket ortaya çıkmıştır: Büyük Erzincan Depremi...

1939 Erzincan Depremi, 27 Aralık 1939 tarihinde Erzincan ve çevresinde etkili olan çok şiddetli yer sarsıntısıdır. Richter Ölçeği'ne göre büyüklüğü 7.2 olan deprem sonucunda toplam 32962 kişi hayatını kaybetmiş, yaklaşık 100 bin kişi de yaralanmış ve 116720 bina yıkılmıştır. Dünyanın büyük depremleri arasında sayılan bu deprem ülkemizde yaşanan en büyük doğal afetlerden birisi olarak tarihe geçmiştir. Can kaybının fazla olması, deprem şiddetinin büyük olması yanında zorlu kış şartlarından dolayı yardımların güç koşullar altında ve bölgeye geç ulaşmasıdır.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri kayıtlarına göre (Haçın, 2014) deprem sonrasında oluşturulan Sivas Transit Deposu'ndan Erzincan'a 65595 m³; Sivas'a da 75500 m³ olmak üzere toplam 141095 m³ kereste sevk edilmiştir. Samsun Transit deposundan ise 111237 m³ kereste gönderilmiştir. Yine Kızılay İstanbul Satış deposundan da 7 vagon kereste gönderilmiştir. Sonuç olarak Erzincan Depremine yapılan kereste sevkiyatı toplamda yaklaşık 300 bin m³ civarında olmuştur. Ormanların şirketlere ihale edilerek işletildiği 1937 öncesi dönemde şirketlerin ülke genelinde toplamda ortalama olarak 200-300 bin m³ kereste üretimi yapabildikleri dikkate alınacak olursa, bu işletmecilik düzeni ile silahlı kuvvetlerin ihtiyacı bir yana sadece Erzincan depremi sonrasındaki ihtiyacın bile karşılanması olanaklı olamayacaktı. Isca'nın (1943) bildirdiğine göre, 1939 yılı sonunda gerçekleşen Erzincan depremi sonucunda harap olan yörenin onarımı işinde Kızılay tarafından yapılacak barınaklar için gerekli kerestelerin sağlanması görevi devlet orman işletmelerine verilmiş ve imar işleri ancak devlet orman işletmeleri tarafından üretilen ve Kızılay'ın emrine tahsis edilen kerestelerle gerçekleştirilebilmiştir. Orman işletmeleri sadece kereste sağlamamış, Kızılay tarafından yürütülen barınak yapımı işlerine katılmak suretiyle bu önemli işin başarılmasında büyük katkılar yapmışlardır.

II. Dünya Savaşı öncesinde kurulan 4 Devlet orman işletmesi tarafından 1938-1939 yıllarında toplam 96 bin m³ (yapacak) odun üretimi gerçekleştirilmiştir. 1939 yılı savaş yılları olmasına karşın işletme sayısı 4'ten 11'e çıkmış, yapacak odun üretimi 165 bin m³'e, 1940'da ise işletme sayısı 14'e, odun üretimi ise 267 bin m³'e çıkmıştır (Kansu, 1947; Pınar, 1943). Bunun yanında aynı yıllarda özel işletmeler de faaliyetlerini sürdürmektedir. Ancak bu işletmeler çok az odun üretebilmektedir. Devlet orman işletmeleri de bütün çabalara karşın ülke ihtiyacını karşılayamamaktadır. Üretilen odun/kerestenin dağıtımında önceliğin deprem, savunma gibi daha acil/önemli görülen alanlara verilmesi de ülke genelinde kereste

yokluğu çekilmesine neden olmuştur (Isca, 1943). Bu durumun kereste fiyatlarını artırmış olması kaçınılmazdır. Kereste fiyatının artması zaten çok yoğun bir şekilde tahrip edilen ormanlar üzerinde ticari amaç için yapılan kaçak kesimlerin artmasına neden olacağı açıktır.

Öte yandan depremde yıkılan 116 binden fazla konutun tekrar inşaatı için özellikle ulaşım olanaklarından yoksun yerel halkın ormanlardan kaçak odun kesmek dışında bir çaresi de yoktur. Bu durum ormanların önemli ölçüde tahribiyle sonuçlanmıştır.

Kereste, barınma yerlerinin yapımında en önemli malzeme durumundadır. Bu amaçla Kızılay tarafından çeşitli kereste fabrikalarında kereste ürettirilmiştir. Bu süreçte Maliye Bakanlığı da bu fabrikalardan işlem vergisi alınmaması yönünde karar almıştır. Bu amaçla üretilen kerestenin sevk ve idaresinin koordinasyon görevi Kızılay tarafından yapılmıştır. Deprem sonrasında Romanya 2635 ton, Bulgaristan ise 36 vagon kereste göndermiştir.

Sonuç olarak, Erzincan Depremi sırasında ve savaş yıllarında 1937 yılında kurulan Karabük ve Büyükdere ile 1938 yılında kurulan Dursunbey ve Mihalıçcık orman işletmelerinin gece-gündüz çalıştıklarını ve ülkenin ihtiyacı olan kereste üretiminin büyük bir bölümünü gerçekleştirmeye çalıştıkları açıktır.

Bu arada deprem öncesinde, 1937 yılında Divriği-Erzincan, 1938 yılında da Erzincan-Erzurum demiryolu bağlantılarının hizmete girmiş olması da büyük bir şanstır. Bölgede karayolu bağlantısı çok kısıtlıdır. Olan yollar ise kar nedeniyle ulaşımına kapalıdır. Bu nedenle bölgeye kereste ve diğer yaşam malzemelerinin ulaştırılması açısından demiryolu bağlantısı tek seçenektir.

Resim 73. Erzincan Depremi Gazetelerde

Hem Büyük Erzincan depremi ve hem de II. Dünya Savaşı öncesi ve savaş sırasında alınan önlemler çerçevesinde, ülkemizin ihtiyaç duyduğu kerestenin üretilmesi konusunda gösterilen başarının bir başka boyutu da bu başarının az sayıda mühendis ile gerçekleşmiş olmasıdır. Çünkü savaşın başlaması ile birlikte askerlik çağındaki herkes seferberlik kapsamında askere alınmıştır. Bu çerçevede orman işletmelerinde görev yapan askerlik (seferberlik) çağındaki mühendislerin tamamı da askeredir.

Savaş, Devlet orman işletmelerini henüz emekleme evresinde yakalamıştır. Doğal olarak üretim koşul ve olanaklarını zora sokmuştur. Aslında zaten sayıca yetersiz olan teknik elemanların önemli bir bölümünün asker altına alınması orman işletmelerinin üretim yeteneklerini kısmış ve en alt koşullarda üretimi sürdürmek zorunda bırakmıştır. Savaş durumu sürekli olarak devlet kurumlarının orman ürünü ihtiyacını artırmakta ve olanakları sınırlı olan Milli Müdafaa Vekaleti (Milli Savunma Bakanlığı), yeni zorunluluklar karşısında miktarı yüzbinlerce metreküpü bulan kereste istemekte, diğer resmi kurumların özellikle Nafia ve Münakalat (Bayındırlık ve Ulaştırma) Bakanlıklarının ihtiyaçları artış göstermekteydi. Ormancılıkla uğraşan özel kişi ve şirketlerin savaş öncesi kadar üretim yapamamaları, ithalatın azalması ve hatta imkansız hale gelmesi, ihtiyaçlarını iç ve dış piyasalardan sağlayan birçok resmi kurum ve kuruluşlara gerekli olan ürünlerin piyasada bulunamaması, bu ihtiyaçlarını Devlet orman işletmelerinden istemek zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

Böylece Avrupa savaşının doğal bir sonucu ortaya çıkan bütün güçlük ve yokluklara karşın ülke ve ulusal güvenlik için gerekli olan orman ürünlerinin üretimi daha iki yıllık geçmişi olan orman işletmelerinin omuzlarına yüklenmişti.

Bütün bunlara ek olarak yukarıda da değinildiği gibi 1939 yılı sonunda meydana gelen Erzincan Depremi sonucunda harap olan yörenin imarı işinde Kızılay tarafından yapılacak inşaata gerekli kerestelerin sağlanması da devlet orman işletmelerine verilmiştir. İmar hareketi ancak devlet orman işletmelerince üretilen ve Kızılay emrine verilen kerestelerle başlatılabilmektedir. İşçi sağlamada yaşanan zorluklar, ulaştırma araçlarının bulunmaması veya yetersizliği, yağ, benzin, lastik, kamyon yedek parçası ve benzeri malzemelerin kıtlığı ve orman revir amirliğinde çalışan personelin askere alınmış olması devlet orman işletmelerinin etkinliklerinin artarak büyümesine ve üretimin artırılmasına engel olamamıştır. Sonuç olarak kurulan orman işletmeleri yurt savunması ve piyasa ihtiyaçlarının karşılanması konusunda kendilerine verilen görevleri başarı ile yerine getirmişlerdir (İsca, 1943).

Aydınlanma ve Sanayileşmenin Öncüsü: Orman İşletmeleri

Devlet orman işletmeleri Anadolu'da sanayileşmenin ve aydınlanmanın öncüsü olmuşlardır. Nitekim işletmeler bünyesinde bir marangoz atölyesi veya bazı müdürlüklerde kereste fabrikası sayılabilecek büyüklükte tesisler söz konusudur. Bu atölyeler/fabrikalar elektriğini büyük ölçüde talaşla, yani odun yakarak İtalya'dan alınan dinamolar vasıtasıyla üretmektedir. O yıllarda elektrik bunun dışında sadece aydınlatmada kullanılmaktadır. Orman işletmeleri kuruldukları beldelerin ya da kasaba niteliğindeki kentlerin akşamları 2-3 saat süreyle elektrik ihtiyacını da karşılamaktadır. Yine orman işletmeleri bu dönemde bazı kentlerde kurulan elektrik fabrikalarının odun ihtiyacını da karşılamaktadır.

Resim 74. Elektrik üreten bir dinamo (Sinop-Ayancık)

Aslında orman işletmeleri ekonomik anlamda ülke kalkınmasının fitilini ateşlemiştir. Basit bir kutuyu bile üretebilme olanağına sahip olmayan bir ülkenin, ekonomik anlamda üretim yapan ilk kurumları arasındadır. Orman işletmelerinin enerji üreterek yerleşim yerlerini aydınlatması bu anlamda büyük bir başarı olarak görülmelidir.

Orman işletmeleri 1937'den itibaren ülkemize son derece kısıtlı koşullarda çok önemli hizmetler yapmıştır. Odun, uzun yıllar boyunca sanayinin en önemli hammaddesi olmuştur.

Ormancıların o yıllarda karşılaştığı en önemli sorun ulaşım sorunudur. Orman işletmeleri, odunun ormandan çıkartılması ve işletme merkezine ulaşımı, ülkenin ihtiyaç olan diğer bölgelerine götürülebilmesi konusunda çok büyük güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu nedenle orman ürünleri daha çok yerel ihtiyaçların karşılanmasında işlev görmüştür. Bu ihtiyaçlar, başta odun ve odun kömürü ile kerestedir. Bunun dışında yerine göre maden direği, kibrit fabrikası ihtiyacı, dekovil hatları veya demiryolları için travers vb. gibidir.

1945 yılına kadar kurulan veya satın alınan kereste fabrikaları Dursunbey, Bartın-Ulupınar, Karabük-Eskipazar, Bolu-Karacasu, Eskişehir-Beylikhisar, Bafra (Eminbey), Düzce, Eğirdir, Mudurnu-Tokurcun, Ayancık, Gerede-Aktaş ve Kızılcahamam-Çamkoru'dur. Dursunbey, Adapazarı, Kızılca-hamam, Devrek, Eskişehir ve Ankara marangoz atölyeleri ve Antalya'da terebentin fabrikası da 1945 yılı itibariyle hizmette olan tesislerdir. Kurulan kereste fabrikalarının çoğu yukarıda da ifade edildiği gibi elektriğini kendileri odun yakarak üretmektedir.

Gerede'nin Aktaş bölgesinde kereste fabrikasıyla birlikte hidroelektrik santrali de yapılmıştır. Böylece orman işletmesi kereste fabrikasının ihtiyacı olan elektriği de bu santralden karşılamaya başlamıştır (Anonim, 1946). 1946 yılında yöreyi ziyaret eden bir gazeteci olan Sungar'ın (1946) konu ile ilgili değerlendirmeleri ilgi çekicidir:

“Çamkoru'daki fabrikanın talaşla çalıştırılmasına karşılık burada da, önceden faydasız bir şekilde akıp giden büyükçe bir derenin mecrasını değiştirerek bölgenin bulunduğu tepenin göğsüne çıkarmışlar ve buradan aşağı salıvererek oluşturulan 8-10 metrelik bir düşü ile çevrilen bir türbin ile bölgelerini aydınlatıyorlar. İşte bu sayededir ki, ömründe belki de bir tek kibrit ışığı görmeyen bu zümrüt tepeler bugün göğüslerinde bir pırlanta gibi parlayan elektrikleriyle bir kez daha cennetleşmiş bulunuyorlar.”

Kereste fabrikaları ve atölyeler orman işletmelerinin birer şubesi olarak çalıştırılmaktadırlar. Kadroları işletmelerin kadrolarıdır. 1947 yılı itibariyle orman işletmeleri bünyesindeki kereste fabrikası sayısı 12'dir. Bununla birlikte 1948-1949 yılları arasında bazıları karlı görülmeyerek kapatılmıştır. 1952 yılında Devrek ve Çoruh (Borçka Kereste Fabrikası) kurulmuş, bu yıl itibariyle kereste fabrikası sayısı 10 olmuştur (TBMM, 1954).

Resim 75. Çamkoru'daki Santralin Günümüzdeki Durumu

Ülke genelindeki işletme merkezleri ile bölgeler ve bakım memurlukları ile yangın gözetleme yerlerinin telefonla birbirine bağlanması çalışmaları çerçevesinde 1944 yılı sonunda 4031 km uzunluğunda bir şebeke oluşturulmuştur. Yine 1945 yılı sonuna kadar 150 km dekovil hattı yapılmış veya daha önce işletmecilik yapan kişi veya şirketlerden satın alınmıştır. Ayrıca 1945 yılı sonuna kadar 1731 km kamyon

yolu ve 1500 km'den fazla araba yolu yapılmıştır. 1945 yılına kadar tomruk taşımaya (tomruk transportu) uygun hale getirilen su yolu uzunluğu da 6627 km olmuştur (Anonim, 1946).

Aynı yıl bu kitapta birçok eserinden yararlanan Halil Kutluk'un orman işletme müdürü olarak görev yaptığı Kızılcahamam Orman İşletmesi'nde bir atölye kurulmuş ve bu atölyede yapılan 15000 adet döven, çevre il ve ilçe köylülerine ucuz fiyatla dağıtılmıştır.

Resim 76. Buğday harmanında döven

(eba.gov.tr)

Birçok yerde devlet orman işletmesi daha önceki dönemde işletmecilik yapan şirketlerin altyapılarını da kullanmıştır. Bartın Orman İşletmesi, 1942 yılında kamulaştırılan (Çağlar, 1979) kereste fabrikası dikkate alınarak kurulmuştur. Burada talaştan (odundan) elektrik üretilerek faaliyette bulunan bir kereste fabrikası vardır. Bartın Orman İşletmesi tarafından 1945 yılında bu fabrikada üretilen kerestelerin İstanbul'a sevki için 30'ar ton kapasiteli 8 adet gemi inşa edilmiştir. Bu gemiler Bartın Irmağı'ndan hareketle denize ulaşmakta ve oradan İstanbul'a kereste nakletmektedirler. Bartın Orman İşletmesi'nin bu başarısı ormancılık tarihimizde dikkate alınması gereken bir uygulama olarak görülmelidir.

Resim 77.
Gemi yapımı

(eba.gov.tr)

Ormandan üretim ve nakliyat yapabilmek için 1945 yılında Devrek Orman İşletmesi tarafından 20 km dekovil hattı 130 km de yol yapılabilmiş olması son derece önemlidir. Transport olanaklarının çok kısıtlı olması nedeniyle ormancılar tıraşlama yapmak zorunda kalmış, böylece bir taraftan ülke ihtiyacı fedakârca karşılanırken, diğer yandan da ormanlara zarar vermek zorunda kalmıştır.

Resim 78. Orman İçerisinde Dekovil Hattı İle Ürün Nakli

(eba.gov.tr)

Devlet orman işletmeleri bir taraftan da ağaçlandırma etkinliklerine başlamıştır. Bu çalışmalar 3116 sayılı yasa uyarınca 1937 yılından itibaren planlanmıştır. Zamanın Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 1945 yılında; “Yeşil ve güzel Türkiye’yi kurmakta olan genç mühendislerimiz ümit verici bir hevesle çalışmaktadırlar. Onları şimdi yeni dikmelerle orman varlığımızı artırmak ve ağaçsız köylerimizi ağaçlandırmak gibi büyük bir vazife bekliyor.” diyerek (Kayacık, 1945) aslında orman işletmelerinin başarısını vurguladığını ve ağaçlandırmayı da bir hedef olarak dikte ettiğini göstermektedir.

Ormanların korunması yanında, ülkenin odun ihtiyacının karşılanması amacıyla kurulmuş olan Devlet orman işletmelerinin asıl başarı ölçüsü de öncelikle ekonomik anlamda ürettiği değerler çerçevesinde ele alınmalıdır. Kurulan işletmelerin başarısında etkili olan faktörlerin başında ulaşım, yani transport olanakları gelmektedir. Bu nedenle kurulan ilk işletmeler (Karabük, Büyükdere, Dursunbey ve Mihalicık) demiryolu bağlantısı veya deniz ulaşımı dikkate alınarak kurulmuşlardır. Alevcan (1943) tarafından kaleme alınan bir makalede,

o dönem için işletmelerin gerçek başarısının üretilen yakacak ve yapacak odunun nakliyatı ile ihtiyaç yerlerine ulaştırabilmesiyle ölçülebileceğine işaret etmekte, odun transportu üzerinde 1943 itibarıyla etkili olan koşullarla ilgili şu ilginç değerlendirmeyi yapmaktadır:

“Transport konusunda en önemli rolü orman köylüleri oynamaktadır. Kendi araç ve donanımıyla transport yapmaya çalışan işletmeler bu anlamdaki donanımlarını ne kadar geliştirirse geliştirsın, transportta köylülerin oynadığı rolün ortadan kaldırılması olanaklı değildir.

Transport işinde etkili olan ikinci bir faktör de iklim koşullarıdır. Köylü, orman içi transport işinde gerek yönetim ve gerekse ekonomik bakımdan orman işletmesinin iyi bir yardımcısı olduğu gibi, üretimi az ve dağınık olan ormanlardan son depolara ve hatta bazı yerlerde tüketim yerine kadar yapılan transport işinde her zaman en önde gelmektedir.

Meteorolojik olaylar ise orman içi ve hatta şose nakliyatında kesin bir etkiye sahiptir. Bu çerçevede en etkili faktör sıcaklık ve yağıştır. Su nakliyatında ve orman içi nakliyatta sıcaklığın çok düşmesi, havanın yağışlı ve toprağın çamurlaşmış olması nakliyatı zorlaştırmakta ve hatta durdurmaktadır. Bazı yöreler ve özellikle Kuzey Anadolu ormanları ülkenin en yağmurlu yöreleri olduğu için ilkbaharda Mayıs sonuna kadar orman yolları kurumamaktadır. Sonbaharda da Ekimin ikinci yarısında devamlı yağmurlar transporta izin vermemektedir. Bu nedenle bu gibi yerlerde odun nakli dört buçuk ay kadar devam edebilir.

Resim 79. Hayvanlarla ürün nakliyatı

(eba.gov.tr)

Ülkemizin en yoğun ormanları yükseltisi 1500 metreyi geçmeyen dağlar üzerinde yer almaktadır. Bu yörelerde kışın nakliyat olanaklı olamamaktadır. Çoğunlukla dağınık, seyrek, çok sarp yamaçlar üzerinde bulunan Güney ormanlarında öteden beri nakil aracı olarak hayvandan ve sudan yararlanılmaktadır. ***Buralarda yol yapımı genel olarak ekonomik olmayacaktır. Su ile nakliyat ise sadece belirli mevsimlerde gerçekleştirilebilmektedir.***

Öte yandan araba (hayvanlarca çekilen) ile nakliyat yapan köylünün çalışma süresi de aynı zamanda sürdürülen tarımsal etkinliklere bağlıdır. Yüksek rakımlarda uzun süren kış dolayısıyla tarımsal etkinlikler için süre kısalır. Köylülerin aynı süre zarfında odun nakliyatında da çalışmaları güçlükler gösterir. Kuzeyde 4-5 ay süren nakliyat mevsiminde köylüler iki üç ayı tarımsal etkinliklere ayırmak zorundadır. Nakil işinde kendi hayvanlarıyla birlikte çalışan köylülerin tarımsal faaliyetlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Aşağı rakımlarda, çoğunlukla ovalık yörelerde yer alan köylülerin ***hayvanları alışkın olmadıkları için boş arabayı bile çekemez.***”

Resim 80. Mandalarla Tomruk Nakli (eba.gov.tr)

Orman işlerinde çeki hayvanı olarak özellikle öküz ve kuvvetli mandalar kullanılmaktadır. Akdeniz havzası ile doğudaki nakliye işlerinde de hörgüçlü deve kullanılmakta, eşek ve katırın da orman işlerinde büyük rol oynadıkları görülmektedir (Bernhard,1935).

Alevcan (1943) transportta yaşanan güçlükler nedeniyle bir an önce üretim yaparak ülke ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olan işletmecinin bakir ormanları

birakarak yollara ve sahillere yakın olan ve aslında uzun zamandan beri işletilmiş bu nedenle de verimsizleşmiş ormanlara el atmasına sebep olmamasını gerekliliğinden bahsederken, uzun yıllar boyunca ormancılık kesiminin yaptığı, yapmak zorunda kaldığı bu uygulamaya işaret etmiştir. Aynı husus Bernhard (1935) tarafından da *“Halkın kereste ve odun ihtiyacı ormanlardan karşılanır. Odun ve kereste üretiminin büyük bir kısmı istenildiği gibi gerçekleşmektedir. İşletme planına dayanmamaktadır. Parasızdır. Ülkede yolun (ulaşım olanaklarının) olmaması ve ormanların uzak ve ulaşılmaz alanlarda olması nedeniyle bu şekildeki odun ve kereste üretimi uzak alanlardan karşılanamamaktadır. Yapılan yararlanmalar ulaşım olanağı olmamasından dolayı hep aynı alan üzerinde tekrar edilmekte ve bu nedenle ormanlar çok zarar görmektedir. Bu tür yararlanmalar özellikle tarımsal alet ve edevat yapımı, gemi ve tekne yapımı ile yakacak odun sağlamak için gerçekleştirilmektedir.”* şeklinde ele alınmıştır.

Türkiye’de karayolları İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar önemli bir gelişme gösterememiştir. Buna paralel olarak orman yolları da yapılamamıştır. Kaldı ki, bu yıllarda yol yapımında insan gücü ön plandadır. Savaşın sonlarından itibaren bu konuda önemli mesafe alınmıştır. Bununla birlikte yol yapımı pahalıdır.

Orman işletmelerinin ne büyük başarılarla imza attığının anlaşılması bakımından sadece ulaşım ve transport olanaklarının incelenmesi yeterlidir. Çünkü 1950 yılına kadar ülkemizde kentler arasında bile karayolu ulaşımı sorunludur. Çağlar’ın “Orman İstatistik Albümü” kaynaklı bilgilerine göre (Çağlar, 1979) anılan yıla kadar yapılan orman yolu 2000 km bile değildir. Kaldı ki, Tarım Bakanı Ş. R. Hatipoğlu (1945)’nin ifadelerine göre, *“Araba ve kamyonla nakliyat, pahalıdır.”*

Resim 81. Hayvanla Nakliyatta Kullanılan Bir Araba

Bu nedenle 1970’li yıllara dek orman ürünü nakliyatında akarsular kullanılmıştır. 1970’li yıllarda bile akarsular birçok yerde bu anlamda önemli bir yere sahiptir. Artvin Hatila Vadisi’nde bir bölge şefliğinde 1970’li yıllarda yılda 100 bin m³ odun servetinin Hatila Deresi vasıtasıyla Çoruh Nehrine kadar ulaştığı bilinmektedir.

Harita 13. Hatila Deresi ile Çoruh Nehri’ne tomruk nakli

Kastamonu - Araç ormanlarından akarsu vasıtasıyla 80 km yol alan tomrukların Karabük Kereste Fabrikası’na kadar ulaştırılmasına da daha önce değinilmiştir.

Vezirköprü (Samsun) ile Osmancık (Çorum) arasında yer alan Kunduz ormanlarıyla İskilip’in (Çorum) ırmak kenarındaki ormanlarından Sinop ve Boyabat ormanlarının ırmakla ilişkili kısımlarından üretilen tomruklar, depo yerlerine (ırmak kıyısında olan depo yerlerine iskele denilmektedir) ve buralardan da sal oluşturularak 100-200 km boyunca Kızılırmak’ta sürütülerek Bafra kereste fabrikasına ulaştırılmıştır (Unan, 1945).

Harita 14. Kızılırmak tomruk nakli amacıyla düzenlenmiştir

1930’lu yıllardan beri uygulanmakta olan bu yöntemin 1970’lere kadar devam ettiği bilinmektedir. Hatta 1962 yılında yaşanan bir sel ile Bafra’daki tomruk barajı bozulmuş ve burada biriken tomruklar Karadeniz’e saçılmıştır. Künksatan (1949) 1945 yılında Karadeniz sahil işletmelerinden denize kaçan ürün miktarını 15 bin m³ olarak bildirmektedir. Bu nedenle bu tür nakliyatın ihale ile yaptırılması önerilmektedir. Kızılırmak ve Yeşilirmak’ın tomruk taşınması açısından uygun

hale getirilmesi amacıyla kayalık bölümlerinin temizlenmesi gibi çalışmalar da 1945'lerden itibaren gerçekleştirilen projeler arasındadır. Manavgat suyunda da bu anlamda çalışmalar yapılmıştır (Hatipoğlu, 1945).

Harita 15. Manavgat suyunda tomruk taşınmıştır

Bu yıllarda odun üretimiyle ilgili en büyük sorun nakliyattır. Yüzdürme yoluyla suda nakliyat bazı istisnalar dışında hemen bütün orman ürünleri (tomruk) için en uygun yoldur. Su nakliyatı en mükemmel karayoluna oranla dahi çok daha ucuzdur (Künkstan, 1949).

Bununla birlikte günlük ücret vererek veya birim fiyatla (Vahidi fiyat) işçi çalıştırılmasının da etkisiyle bu konuda İkinci Dünya Savaşı sonrasında karayolu yapımı ağırlık kazanmıştır. Bununla birlikte karayolu taşımacılığının maliyeti çok yüksektir. Bu nedenle odun fiyatı da yüksek olmaktadır. Yol yapımında insan gücü ağırlıklıdır ve yapım işi pahalıdır. Yolların standardı düşüktür. İthal edilen nakil vasıtaları da pahalıdır ve bu düşük standartlı yollarda çok sık arıza yapmaktadır. Arızaların giderilmesi, en azından kısa sürelerde giderilmesi için gerekli altyapı olmadığından uzun yıllar su taşımacılığı tercih edilmiştir (Gümüş, 2015).

Devlet orman işletmelerinin kurulması Türk Orman Devrimi öncülerinin en önemli tercihi olmuştur. Bu tercih, yani devlet orman işletmelerinin kurulmuş olması ve başarıları 1950'li yıllara gelindiğinde kendisini net bir biçimde göstermiştir. Uzun yıllar İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'nde görev yapan ve "*Ormancılık Coğrafyası ve Yakın Şark Ormancılığı*" kürsüsünü kuran ve bu kürsünün 1951-1955 yılları arasında müdürlüğünü yapan Ord. Prof. Dr. İng. Franz Von Lesimfeldt Heske (1951) konu ile ilgili şu değerlendirmeleri yapmıştır:

"Düzenli ormancılığın kurulmuş bulunduğu her yerde genç meşcerelerin yetiştirilmesinden yaşlı ağaçların kesilmesine kadar bütün işletme etkinlikleri iyi organize edilmiş özel bir orman idaresinin ve mesleki açıdan iyi yetiştirilmiş sağlam karakterli orman memurunun görevi olarak görülür. Bu amaçla hemen her ülkede yüksek orman okulları ve diğer öğretim kurumları oluşturulmuştur. Ormanların

kiraya verilmesi veya orman ürünlerinden yararlanma ayrıcalıklarının (imtiyaz) oluşturulması, ormancılığı henüz gelişmemiş veya başlangıç halindeki ülkelerde rastlanan bir durumdur. Bu yöntem ancak, ormanların bilimsel ve teknik bakımdan yönetilmesini ve işletilmesini üzerine alabilecek yetişkin personelin yeterli sayıda olmadığı durumda zorunlu bir ihtiyaç olarak uygulanabilir.

Ormanların mesleki bakımdan donanımlı elemanlar tarafından ve özel bir düzen içerisinde işletilmesi, devamlı ve entansif işletmeciliğin ilk koşuludur. Devlet ormanlarının iyi organize olmuş bir yönetim tarafından işletilmesinin devlet kapitalizmi veya otoriter iktisat teorileri ile herhangi bir ilişkisi söz konusu değildir. Bunun aksine, bu tür hareket tarzı, ormancılığın ve orman işletmeciliğinin içsel özellikleriyle ilişkili olan bir zorunluluktur. Bu nedenle orman işletmeciliğinin büyük gelişme gösterdiği bu yönünü, devlet şekli ve politik ideolojisi çok farklı olan ülkelerde de çok doğal bir olay olarak değerlendirilmelidir. Olgun ve ileri demokrasi, ülkenin doğal değerlerini, bilimsel yöntemlerin ışığı altında yönetmek isteyen ve bunu yapmasını bilen bir demokrasidir.

Türkiye ormancılığı iyi organize edilmiş Devlet Orman İdaresi ve mesleki bakımdan donanımlı personeli ile orman kaynaklarının yönetim ve işletmesini sevk ve idare edebilecek bir olgunluğa ulaşmış bulunmaktadır. Türkiye bu açıdan, ileri ormancılık yönünde büyük bir adım atmıştır. Bunun kuruluş ve gelişme bakımından tamamlanması Devlet orman idaresinin en güzel görevlerinden birisini oluşturacaktır.”

Heske tarafından yayınlanan bir başka eserde de (Görçelioğlu, 1993), ülkemizin 1948 yılı itibariyle var olan örgütlenme biçiminin yakın doğu ülkeleri için bir model olabileceği ifade edilmektedir.

Orman Bölge Müdürlüklerinin Kurulması (1951)

1950’li yılların başında işletme müdürlüklerinin sayıca artması sonucunda işletmelerle genel müdürlük arasında yeni bir örgütsel basamak oluşturulma ihtiyacı duyulmuş ve 1951 yılından itibaren, başlangıçta 15 ayrı bölgede kurulan “*Orman Başmüdürlükleri*” adıyla anılan ve 1980’lerde “*Orman Bölge Müdürlüğü*” adını alan yeni bir örgüt yapısı oluşturulmuştur.

Başmüdürlüklerin kurulmasının en önemli nedeni, öteden beri aşırı merkeziyetçiliğin ortaya çıkardığı aksaklıklar ve sakıncalar olmuştur. Gerçekten de yerel koşulların doğal kaynak yönetiminde ve ormancılıkta strateji oluşturma süreçlerinde önemli etkileri bulunmaktadır (Yurdakul Erol ve Topçu, 2011).

Resim 82.
Trabzon'da Bir
Cumhuriyet
Bayramı Töreni
(1951-1962 Arası)

Başlangıçtan itibaren Orman Genel Müdürleri hemen bütün yetkileri elinde toplamış, gerek fen heyeti ve gerekse şube müdürleri her zaman ikinci planda kalmıştır. Kendi sorumluluklarına verilen işlerde bile söz sahibi olamamışlardır. Ülkenin çeşitli yörelerinde yer alan Orman İşletme Müdürlüklerinde yetki bakımından adeta vesayet altındaymış gibi yerel koşullara göre çözümlenmesi gereken sorunların üzerine gidememiş, güçlükleri alt edememişlerdir. Bazen de işletmeler en küçük sorunların çözümünde bile genel müdürlükten bağımsız hareket edememiş, genel müdürlükten emir alarak sorunları çözmek bir gelenek haline gelmiş veya sorumluluktan kaçabilmek için bu şekilde bir kolaycılık yoluna gidilmiştir. Ülkenin en uzak bölgelerindeki sorunların böylece yöreyi ve koşulları bilmeden masa başında çözülmeye çalışılması çeşitli yanlışlıkların yapılmasına sebep olmuştur. Uzun uzun yazışmalar ve zaman kaybının yanında çoğu zaman durumu incelemek için merkezden teknik eleman gönderilmesi bu merkeziyetçiliğin başlıca sakıncaları arasındadır. Bunun yanında her yörenin özellikleri, ülkemizin iklimsel olarak çeşitliliğe sahip olması, yöre ve ulaşım olanakları yerinden yönetime gidilmesini gerekli kılmıştır. Bu çerçevede bölge müdürlüklerinin kurulmasıyla yerel gereksinimleri yerinde ve zamanında karşılamak ve işleri uzun yazışmalara gerek olmadan yürütebilmek amaçlanmıştır (TOD, 1951).

**Harita 16. Orman
Başmüdürlükleri
(1951)**

Orman Genel Müdürlüğü memurlarının görececek oldukları işlere ait tüzükte değişiklik yapılarak oluşturulan bölge müdürlük teşkilat yapısı ortaya çıkınca, bu tüzüğün ek maddelerinde teşkilat yapısındaki kavramlar yeniden ele alınmıştır.

1951 yılında oluşturulan Başmüdürlükler şunlardır:

Adana, Antalya, Muğla, İzmir, Balıkesir, Bursa, İstanbul, Eskişehir, Bolu, Kastamonu, Ankara, Amasya, Trabzon, Sarıkamış ve Elazığ.

Burada dikkati çeken önemli bir ayrıntı daha önce ve sonraki yıllarda örneği olmayan bir biçimde bir ilçe merkezi olarak Sarıkamış'ın bir başmüdürlük merkezi olarak seçilmiş olmasıdır. 1954 yılında başmüdürlük merkezi Erzurum'a alınmıştır.

Genel müdürlük bünyesinde yer alan şube müdürlüklerine paralel olarak bölge müdürlük merkezlerinde, bu şube müdürlükleriyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere şube şeflikleri oluşturulmuştur.

Bölge Müdürlüklerine Bağlı Şube Şeflikleri (TOD, 1951):

- Koruma, mücadele, avcılık işleri (Koruma Şefi)
- Ağaçlandırma, fidanlık, araştırma işleri (Ağaçlandırma Şefi)
- Amenajman, sınırlama, inşaat işleri (Amenajman Şefi)
- Personel işleri (Personel Şefi)
- Hesap işleri
- Sorumlu saymanlık

Bu yapı içerisinde başmüdürlüklere bağlı olarak **“Orman Yolları Grup Başkanlıkları”** ve orman işletmelerinde de **“Yol İnşaat Şeflikleri”** oluşturulmuştur.

Bu arada ülkemizde ağaçlandırma işleri de önemli gelişmeler göstermiştir. Orman fidanlıklarının kapasitesi 1950-1959 yılları arasında 12 milyondan 60 milyona çıkartılmıştır. Aynı dönemde 14 bin kilometre orman yolu yapılabilmektedir (Bayar, 1959).

1960'lı yılların sonuna kadar Türkiye kereste ve odun kaynaklı ürünler açısından ithalatçı bir ülkedir. 1950-1967 yılları arasında toplam 235 milyon USD dış ticaret açığı oluşmuştur (Osara ve ark, 1968). Ülke orman varlığı hakkında sağlıklı bilgi ve veriler yoktur. Var olan bilgilere göre ormanlarımızın 10 milyon hektar civarında olduğu zannedilmektedir. Mevcut ormanlar ise, ulaşım olanaklarının olduğu alanlara uzaktır (Gümüş, 2014^b).

Özellikle ulaşım koşullarının yetersiz oluşu nedeniyle ülkemizin dağlarında yer alan ormanlardan yeterli odun üretimi gerçekleştirilememiş ve 1960'lı yıllara kadar ülkemiz önemli miktarda dövizini odun dışalımına vermiştir.

Orman yollarının yapımında ilk kez 1957 yılında makine kullanılmaya başlanılmıştır. Bu yıl öncesinde tamamen; bu yıldan itibaren tedricen azalmakla birlikte yol yapımı tamamen insan gücüne dayalı olup, resimler incelendiğinde “*el arabası*” dışında bir teknoloji ürününe rastlanılmadığı görülmektedir.

Merkez örgütü olarak Orman Genel Müdürlüğü vardır. Taşrada ise 1951 yılında kurulan 15 orman bölge müdürlüğü ve bu bölge müdürlükleri bünyesinde yer alan orman işletmelerinde toplam 1600 orman mühendisi-orman mühendis muavini görev yapmaktadır. Kabaca 10 bin orman muhafaza memuru ormanların korunmasında ve diğer ormancılık iş ve işlemlerinde çalıştırılmaktadır. İstanbul’da orman fakültesi Ankara’da ise bir araştırma istasyonu vardır.

Resim 83. Trabzon-Erzurum Devlet Yolu Yapımı (1930-1940)
(W.Cramer)

1960 yılına gelindiğinde ülkemizde ormancılık örgütlenmesi şöyledir (Steiner, 1960):

1970’li yıllarda orman yolu yapımında makineler daha ağırlıklı olarak kullanılmaya başlanılmıştır. İthal edilen iş makineleri güç doğa koşullarında sürekli arıza yapmakta ve işler istenildiği gibi gitmemektedir. Sorunu çözmek amacıyla OGM, örgütsel yapıda yeni bir düzenleme yaparak 1957’den itibaren 1984 yılına kadar varlığını sürdüren ve 1984 yılında sayıları 16’ya ulaşan Orman Ana Tamirhane Müdürlüklerini kurmuştur.

Daha sonraki yıllarda işletme müdürlüklerinin sayıca artması sonucunda işletmelerle genel müdürlük arсында yeni bir örgütsel basamak oluşturulma ihtiyacı doğmuş ve 1951 yılından itibaren, başlangıçta 15 ayrı bölgede kurulan “*Orman Başmüdürlükleri*” adıyla anılan ve 1980’lerde “*Orman Bölge Müdürlüğü*” adını alan yeni bir örgüt yapısı oluşturulmuştur.

Çok Partili Düzenin Orman ve Ormancılık Üzerine Etkileri

Ülkede yaşanan orman kıyımının önlenmesi ve ormanlardan akılcı yararlanmak için yıllarca ümitle beklenen orman yasası (3116) çıkarılmış ve bu yasayı uygulayacak akılcı bir örgütlenme gerçekleştirilmiştir. Önce parasız ve sınırsız yararlanma hakları ortadan kaldırılmış, ormanlar devletleştirilmeye çalışılmış ve devlet orman işletmeciliğine geçilmiş, ormanların korunması için polisiye önlemler öncelikli yasal her türlü önlem alınmış ama istenen, beklenen sonuçlara ulaşılamamıştır. Ormanlar çok hızlı ve önlenemez bir kıyım yaşamaya devam etmişlerdir. Sorun ancak 1950’lerde net bir biçimde ortaya konulabilmiştir.

Ormanların korunması öyle bir karmaşık haldedir ki, kalan ormanların nasıl korunacağı konusunda endişeli bir bekleyiş söz konusudur. Ormanlar, odun insanımız için vazgeçilmez bir tüketim kaynağıdır. Alternatifi yoktur. Artan nüfus için yeni tarım alanları gerekmektedir. Bunun için de ormana saldırılmaktadır. Aral (1954), sorunun çözümü ve ormanların yok olmaktan kurtarılabilmesi için köyleri, köylüleri ormanların içerisinden veya yakınından hemen söküp dışarıya ve uzaklara atmak gereğine; bu defa da onları adeta göz göre göre açlığa, sefaletin kucağına teslim etmek gibi bir durumla karşı karşıya olunduğuna işaret etmektedir.

Türkiye’nin çok partili sisteme geçmesiyle birlikte yaşanan sorunlara ikinci bir boyut daha eklenmiştir. Birinci boyutta orman içerisinde ve bitişğinde yaşayan ormanla iç içe olan önemli bir nüfus miktarı söz konusudur. Bu nüfusun sahip olduğu ve sayıca 16.5 milyonu kıl keçi olmak üzere 20 milyondan fazla keçi varlığıdır (Aral, 1954). Bu yörede yerleşmiş insanlara ormanlara muhtaç olmadan yaşama olanağı gerekmektedir. Hayvanlara da daha fazla mera, otlak bulunmalıdır. Bu güçlüklerin kararlı ve rasyonel politikalarla çözülmesi gerekir.

Prof. Heske (1951) bu konuda bir ders niteliğinde şu görüşlere yer vermiştir:

“Ormandan yararlanma genel olarak ihtiyaç duyulan orman ürünlerinin elde edilmesi ve orman toprağının başka amaçlarla kullanılması şeklinde ve devamlılık/ sürdürülebilirlik ilkesi dikkate alınmadan başlar. Bu şekildeki düzensiz yararlanmalar nüfus artışının da etkisiyle her yerde ormanın tahrip edilmesine neden olur. Bunu çok acı veren sonuçları ile toprak erozyonları, geniş alanların kuraklaşması, su rejiminin bozulması gibi olaylar takip eder.

Bir yerde düzenli ormancılığın başlayabilmesi için çeşitli yararlanmaların ölçüsü olarak ihtiyaç ve ölçsüz

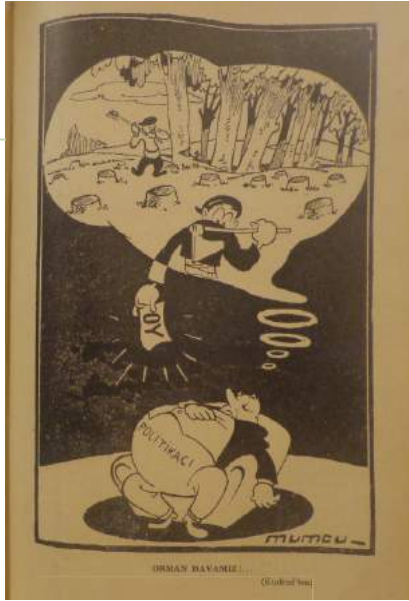
Resim 84. Prof.Heske (Uslu, 1963)

yararlanmalar değil, ormanın verim gücünün ve odun artımının dikkate alınması gerekir. Bu ilke ormancılık politikasının değişmez bir kuralı haline geldiği koşulda orada düzenli bir ormancılık söz konusu olabilir. Bu ilke Türkiye’de tanınmış ve hatta Türkiye ormancılık politikasının teorik bir ilkesi olarak da kabul edilmiş bulunmaktadır. Ancak temel bir özellik gösteren bu iş ne yazık ki uygulama alanında bugüne kadar istenen şekilde gerçekleştirilememiştir. Bunun içinde ki Türkiye ormanlarının büyük bir kısmı, geniş ölçüde tabrip edilmektedir.”

Sorunun ikinci boyutu ise ormancılık konusunun çok partili hayata geçişe paralel olarak sürekli bir biçimde bir iç politika aracı olarak kullanılmaya başlanmasıdır.

Resim 85. Orman davası
başlıklı karikatür

(Orman ve Av)

Prof. Heske (1955), bir başka makalesinde “Eğer bir ülkedeki hükümet doğrudan doğruya halk oylaması ile yönetime gelmiş ve bu ülkede ilkel yöntemlerle toprak işleniyor veya sömürülüyorsa, bu durumda, eski yöntemlerin birden bire değiştirilmesi büyük bir halk topluluğunun çıkarına dokunacağından dolayı hükümetin seçimi kaybederek idareyi rakip partiye bırakması kuvvetli bir olasılıktır. **Diğer taraftan rakip parti çok doğal olarak “yönetimi ele geçirmek için ormanların satılması” fikrini savunacaktır. Böylece ormanların idaresi ve ormancılık politikası da bir seçimden diğerine kadar devam eden ve doğal ve sosyal koşullardan çok politika aracı olan bir rekabet alanına dönüşecektir. Unutulmamalıdır ki, zamanından önce kemale ermiş demokrasi daima demogojiye eğilimli olup, bu koşullar altında toprağın değerlendirilmesi gibi ihtilalci bir hareketin uygulanmasını zorlaştırmaktadır.**” diyerek Türkiye’nin çok partili demokratik sisteme geçişte yaşadığı ormancılık sorunlarının nasıl bir boyuta doğru sürüklendiğine dikkatleri çekmiştir.

Gerçekten de 1950'ye gelindiğinde yaklaşan seçimlerin de ormancılık politikası üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Aynı yıl ormancılıkla ilgili iki düzenleme çıkarılmıştır.

Bunlardan birisi daha önce de ifade edildiği gibi 31.3.1950 tarihli 5658 sayılı yasadır. Bu yasa ile 1945 yılında çıkarılan ve ormanlarda mutlak devlet mülkiyetini sağlamayı amaçlayan 4785 sayılı kanun ile devletleştirilen ormanların sahiplerine iade edilmesiyle ilgilidir. Daha önce ayrıntılarına yer verilen bu düzenleme iç siyasi endişelerle çıkarılmış bir düzenleme olarak değerlendirilebilir.

Aynı yıl 3.4.1950 tarihinde çıkarılan 5653 sayılı yasa ile de o zaman yürürlükte olan 3116 sayılı yasanın birçok maddesinde yapılan değişikliktir. 5653 sayılı yasa ile yapılan en önemli değişiklik makiliklerin orman sayılmamasıdır. Anılan yasanın 1. maddesi ile 3116 sayılı yasa ile yapılan ve 1945 yılında da bir değişikliğe uğrayan orman tanımı şu hale getirilmiştir.

“Madde 1- Kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaçlıkların toplu halleri yerleriyle birlikte orman sayılır. Ancak;

Her çeşit dikenlikler,

Parklarla şehir, kasaba ve köy mezarlıklarındaki ağaçlıklar,

Sahipli her çeşit ziraat arazisi içinde emekle yetiştirilen ve tabii olarak ormanlarda yetişmeyen kavak, okaliptus, söğüt, akasya gibi ağaçlıklar,

Ormanların dışında sahipli arazide ve bunların kenarlarında bulunan, dağınık veya yüzölçümü 3 hektarı geçmeyen ve devlet ormanlarına mesafesi en az 3 km olan grup halinde her nevi ağaç ve ağaçlıklar,

Maki cinsinden her türlü ağaçlıklarla örtülü yerler, orman sayılmaz.

Bu kanunun 43. maddesi

¹ gereğince muhafaza ormanı mahiyeti taşıdığı veya devamlı orman hasılatı verdiği Tarım Bakanlığı'na fennen belirtilecek olan makilerle örtülü sahalar yukarıdaki (e) fıkrası hükmünün dışındadır. “

Görüldüğü gibi 5653 sayılı Orman Yasası'nın, 1. maddesi'nin 1. fıkrası itibarıyla, yani doğrudan orman tanımı ile daha önce yapılan orman tanımları arasında, daha önceki yasaların orman tanımlarının başında yer alan «Bu kanunun tatbikinde/ uygulamasında...» ifadesinin bulunmaması dışında bir fark bulunmamaktadır. Bu ifadenin ortadan kaldırılmasıyla herhangi bir alanın orman niteliğinin ortadan kaldırılması uygulamasına zaman aşımı yönünden artık yol verilmemiş olmaktadır. 5653 sayılı yasada bu ifadeye yer verilmemiş olması olumlu bir gelişme gibi

değerlendirilebilir. Bu durumda 4785 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği 13.7.1945 tarihinden sonra orman niteliği herhangi bir şekilde ortadan kaldırılmış olan alanlar da 5653 sayılı yasaya göre orman sayılmaktadır.

Birinci fıkrada yer alan bu değişiklik olumlu gibi görülmekle birlikte; 2. fıkranın incelenmesi ile değişikliğin ürkütücü boyutu ortaya çıkmaktadır. Nitekim 2. fıkra ile daha önceleri 3116 sayılı yasada yer almakta iken, ormanları daraltıcı, olumsuz yönleri bulunması nedeniyle 4785 sayılı yasa ile kaldırılan **“ormanlara bitişik olmayan beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaçlar ve ağaççıklar ormandan sayılmaz.”** ifadesine benzer bir hüküm yeniden getirilmiştir. Yeni getirilen hükme göre 3116 sayılı yasada yer alan 5 hektarlık alan büyüklüğü 3 hektara düşürülmüş, **“ormanlara bitişik olmama”** özelliği ise **“devlet ormanlarına mesafesi en az 3 km olma”** gibi yeni bir ölçüt getirilmiştir. Daha sonra da inceleneceği gibi, ne 3 hektar ya da 5 hektar kıstasının ve ne de devlet ormanlarına 3 km’den daha az veya çok uzaklıkta olmanın bir anlamı bulunmaktadır. Bilimsellikten ve nesnellikten uzak olan bu yaklaşımlar orman rejimini daraltmaktan başka bir işe yaramamıştır.

Yeni tanımın bir başka olumsuzluğu da, bir sonraki bölümde ayrıntılı incelenecek olan makiliklerin orman sayılmaması olmaktadır. Ormancılık tarihimizde ilk defa bu yasa ile makilikler, eğer muhafaza ormanı niteliği taşıyorlarsa ve aynı zamanda da devamlı orman hasılatı vermiyorlarsa orman rejimi dışına çıkartılmıştır. Bu yönüyle de yasa, makilerin ormansızlaşması sürecinin başlangıcını oluşturmaktadır.

Orman ve ormancılık konusu tüm toplum yaşamını kökten ilgilendirmektedir. Aslında orman ya da odun insan yaşamı için en temel kaynaktır. Yaşam hemen tamamen oduna, ormana bağlıdır. Bu nedenle 3116 sayılı orman yasası, özellikle de parasız yararlanma hakkının kaldırılması açısından büyük bir çatışmanın, uyuşmazlığın başlangıcını oluşturmuştur. Kanımca II. Dünya Savaşı ile ortaya çıkan ekonomik güçlüklerden bile daha önemli siyasal sonuçlara yol açmıştır. Parasız yararlanma hakkının kaldırılması Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)’nin 1950 seçimlerini kaybetmesinin belki de en önemli nedenidir. Seçimlerin hemen öncesinde çıkarılan ve devletleştirme yasasından taviz veren 5658 sayılı yasa ile makiliklerin orman rejimi dışına çıkarılmasına yönelik 5653 sayılı yasalarla orman konusu artık bir siyasal malzeme haline getirilmeye başlamıştır. Yasalar CHP döneminde çıkarılmış olmakla birlikte uygulama Demokrat Parti (DP) iktidarı döneminde başlamıştır. Orman konusunun siyasal malzeme yapılması konusunda DP’liler çok isteklidir. Orman ve ormancılık sorunlarını çözmek iddisıyla iktidara gelen DP de sorunu çözememiş, konunun siyasi malzeme olarak değerlendirilmesi hususunda daha da ileri adımlar atmıştır.

Gerçekten de Başbakan Adnan Menderes tarafından 29 Mayıs 1950 tarihinde yapılan 19. Cumhuriyet Hükümetinin (I. Menderes Hükümeti) Programını

sunuş konuşmasında (Neziroğlu ve Yılmaz, 2014), *“Devlet ormancılığının asıl ıstırabını yaşayanlar orman çevrelerindeki binler ve binlerce köylümüz, milyonlarca köylümüzdür. Fakat Devlet Orman İşletmelerinin yarattığı ıstırap bundan ibaret değildir. Her çeşit orman mahsullerinin fevkalade pahalı oluşu, bütün istihlal şubelerinde ve geniş halk kütleleri üzerinde kötü tesirler yapmaktadır. Orman meselesine gelince; derhal ve katiyetle söyleyelim ki, bugünkü sisteme behemehâl son vereceğiz. Çünkü bugünkü sistem ormanların muhafazası için büyük fedakârlıkları istilzam etmekte, öteden beri ormanla alâkalı milyonlarca vatandaşlarımızı mahrum ve meysus bir halde yaşatmakta ve bütün orman mahsullerinin çok pahalıya mal olması neticesini vermektedir. Diğer taraftan da bugünkü orman mevzuatı halkla hükümet arasında derin bir sevgisizlik yaratmakta çeşitli ahlaki zaaflara ve türlü kötülöklere zemin teşkil etmektedir.”*

DP bu iddialarla iktidara gelmiş olmakla birlikte, orman ve ormancılık sorunlarını çözebilecek bir yasayı uzun yıllar çıkaramamıştır. Altı yıl sonra 1956 yılında çıkarılan 6831 sayılı yasanın yol açtığı yeni sorunlara ise daha önce yer verilmişti.

Orman Suçlarının Affedilmesi

1950 seçimleriyle Türkiye’de bir iktidar değişimi olmuştur. Bu değişim ile birlikte öncelikli olarak orman suçlarına af çıkarmak konusunda bir süreç başlatılmıştır. Bu çerçevede 8 yıl içerisinde;

- 14.7. 1950 tarihinde 5677 sayılı yasa,
- 11.3.1954 tarihinde 6385 sayılı yasa,
- 8.9.1956 tarihinde 6831 sayılı yasanın geçici 5. maddesi,
- 23.6.1958 tarihinde de 7132 sayılı yasalarla dört defa af yasası çıkarılmıştır.

Ünlü Prof. Heske (1951) bu af yasalarının ilki çıktığında izlenen ormancılık politikası konusunda şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“Bir ülkenin ormancılık politikası ve özellikle de orman varlığının sürdürülebilirliği konusu, hiçbir zaman politik gereklerin veya parti politikalarının bir tartışma konusu olmamalıdır. Herhangi bir demokraside serbest seçim ilkesi, parti politikası endişesiyle gelecek seçimin hesaba katılmasına ve göz önünde tutulmasına neden olabilir. Olgun demokrasilerde hangi politik sorunların parti politikası tartışmalarının konusu olabileceği ve hangilerinin bu tartışmaların dışında kalabileceği açıkça belirtilmiştir. Bu ayrımın yapılabilmesi demokrasilerde keskin bir gelişmişlik göstergesidir. Orman varlığının sürdürülebilirliği konusunda takip

edilen ormancılık politikası, hangi koşullar altında olursa olsun kesinlikle parti politikaları dışında yer almak zorundadır. Çünkü ormanın uzun vadeli idare süresi ve gelecek nesillere de dolaylı yararlar sağlayan çeşitli toplumsal hizmetleriyle –tıpkı bir din gibi– kısa süreli günlük politikaların çok daha üstünde bir yeri vardır.

Nasıl ki ormanların tabir edilmesine politik yaklaşımların bir sonucu olarak demokrasinin ilk evrelerinde geçici bir oluşum olarak rastlanıyorsa, ormancılığın ve ormanların korunması olgusunun Devlet yönetimindeki gelişmişliğin bir göstergesi olarak politika dışında tutulmasına da ileri demokrasilerde rastlanmaktadır.

Sürdürülebilir ormancılık, içeriği itibariyle ekonominin diğer disiplinlerinden önemli farklılıklar gösterir. Bu farklılıkların ormancı olmayan bireyler tarafından anlaşılması oldukça zordur. Ekonomi alanında alınmış olan her türden önlemin en kesin ölçüsü, parasal (mali) başarıdır. Oysa ormancılıkta bu kıstas, orman varlığının devamlılığı, hammadde gereksiniminin devamlı olarak karşılanması ve ormanın toplumsal hizmetlerinin azalmaksızın devam etmesi gibi ihtiyaç ve zorunluluklardan daha sonra gelir. Bir maden ocağı içerdiği cevherin son zerresine kadar işletilir ve kullanılır. Cevherin artması veya çoğalması söz konusu olmadığı için devamlı bir işletme de söz konusu değildir. Bu yöntem doğal olarak en doğru yoldur. Oysa bir ülkenin ormanları artan ve yeniden çoğalabilen hammadde kaynaklarıdır. Bunlardan artım miktarı oranında yararlanıldığı zaman, bir varlık olarak sonsuza kadar kalabilirler.

Bundan farklı olarak ormanların ülkelerin sağlık ve selametleriyle ilgili olan dolaylı ve yararlı birçok yararları etkileri de vardır. Toplumsal hizmetler adı altında topladığımız bu etkilerin devam edebilmesi ancak, ormanların verimleri oranında yararlanmaya tabi tutulmasıyla olanaklıdır.

Bu temel zorunluluk Türkiye'deki bütün meslek mensupları tarafından tam olarak anlaşılmış bulunmaktadır. Ancak, demokratik bir ülkede hükümetin dayanmak zorunda olduğu temel yaklaşım çoğu zaman ormancılığın açıklanmaya çalışılan bu temel özelliğinin anlamını ve önemini henüz kavrayabilmiş değildir. Bu nedenle sorumluluk makamları bir taraftan meslek mensuplarını yetiştirme çabası içerisindeyken diğer taraftan da halkın Türkiye ormancılığı, bunun önemi ve özellikleri hakkında devamlı bir şekilde aydınlatılması işine de gerekli önemi vermemelidirler.”

Suçların sürekli olarak affedilmesi olağan bir şey değildir. Bir devletin “devlet olma niteliği”nin sorgulanması anlamını taşır. J.J.Rousseau (2017) bundan yıllarca önce 1762 yılında basılan Toplum Sözleşmesi adlı kitabında, “Bağışlamanın sıkışması, çok geçmeden suçların artık bağışlanmalarına bile gerek kalmayacağını gösterir ve bunun nereye varacağını da herkes bilir.” diyerek, suçların sıklıkla affedilmesinin devletin güvenilirliğinin sorgulanmasına yol açacağına işaret etmektedir.

6831 Sayılı Orman Kanunu (1956)

Yaşanmakta olan ormansızlaşma sürecinin olumsuzlukları saymakla bitmeyecek gibidir. Ormanlar insan yaşamının vazgeçilmez ve tek önemli varlığıdır. Ancak hızla azalmaktadır. Ülke artık yaşanılabilir bir özellikten hızla uzaklaşmaktadır. Ormanlar ortadan kalktıkça tarımsal üretim olanakları azalmakta, tüm yaşamı ormana bağlı olan halkın yaşamını sürdürmesi zorlaşmaktadır.

Yeni bir orman kanununa şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. Ormanlar 3116 sayılı orman yasasının polisiye önlemleri ön planda tutan hükümleriyle korunamamıştır. Ormanlılar gerçek görevlerinden çok koruma ile uğraşmaktadır. Yeni bir bakış açısı gerekmektedir.

“*Yangın*” adlı eseri ile 1985 yılında Yeditepe Şiir Ödülü’nü kazanan Cahit Külebi, yazdığı bu şiirin ilk iki kıtasında, bu dönemi ne de güzel özetlemiştir.

Yangın

Önce gelincikleri yolduk,
Nar ağaçlarını tuttuk kurşuna,
Ardından andızları devirdik
Aptallık, bilinçsizlik, bir hiç uğruna.

Sonra sıra ormanlara geldi,
Yüz binlerce dönüm ateş yaktık,
Sivas’a kadar gidip bulduk,
Dikili tek ağaç bırakmadık.

Çağdaş anlamda ilk orman yasası olarak değerlendirilen ve temel ilkeleri açısından günümüzdeki Türkiye ormancılığının da temelini oluşturan 3116 sayılı yasa çeşitli zorunlulukların da etkisiyle birçok soruna çare olamamıştır. Yasa ile öngörülen, özellikle de süre sınırlamasının getirildiği birçok iş ve işlem daha önce de ele alınan birçok nedenle yerine getirilememiştir. Öte yandan yasanın, ancak yürürlüğe girdiğinde anlaşılabilen birçok eksiklik ve yanlış değerlendirmelerin söz konusu olduğu yönleri de vardır. Bu nedenle 3116 sayılı yasa 1950 yılında kapsamlı bir değişikliğe uğramıştır. Bu yılda çıkarılan 5653 sayılı yasa ile gerçekleştirilen bu değişiklikler 13 yıllık (1937-1950) uygulamanın bir değerlendirilmesi şeklinde de yorumlanabilir. Daha önce çıkarılan 3444 ve 4785 sayılı yasalar ile de 3116 sayılı yasada değişiklikler olmuştu. Bununla birlikte 5653 sayılı yasa diğerlerinden çok daha kapsamlı değişiklikleri içermektedir. Böylece 1937 yılında yola çıkan kervanın rotasına, 1950 yılında bir ayar vermek gerekmiştir.

Uzun yıllar boyunca çıkarılması için değerlendirmelerin yapıldığı 6831 sayılı orman kanunu 31.08.1956 tarihinde kabul edilmiş ve 08.09.1956 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasanın belki de en büyük özelliği daha önceki bölümlerde de ele alınan ve “*iskân sorunu*” olarak görülen ormancılık sorununun çözümü için bir adım atmış olmasıdır.

Günümüzde de yürürlükte olan 6831 sayılı orman yasası temel ilkeleri itibariyle 3116 sayılı orman yasasının devamı niteliğindedir. Orman tanımında yapılan değişikliklerle ve 2. madde uygulamaları ile orman rejiminin daraltılması, anayasada yer alan kamu yararı kavramının sürekli kötü niyetle kullanımı, korunan alanların orman alanlarına yapılaşma yapmak amacıyla kullanılması gibi uygulamalar bu kitap kapsamında ele alınmamıştır. Bununla birlikte bütün bu uygulamalar da dahil olmak üzere ülkemizde 3116 sayılı yasa ile getirilen devlet orman mülkiyeti ve işletmeciliğinden vazgeçilmiş değildir.

Son Olarak

Osmanlı Devleti'nin finansal ihtiyaçları çerçevesinde oluşturduğu ormancılık düzeni, ormanların gelir amaçlı olarak yerli yabancı şirketler tarafından işletilmesi çerçevesinde ele alınan ve hiçbir sürdürülebilirlik ilkesi gözetilmeyen bir orman işletmeciliği olmuştur. Bu işletmecilik anlayışı ile ormanlar önemli ölçüde tahrip edilmiş ve Türkiye ormancılığı 1945 yılına kadar sürdürülmek zorunda kalan bu anlayıştan birçok bedeller ödeyerek vazgeçebilmiştir. İşletmecilik hakkını eline geçiren kişi veya şirketler sadece ekonomik çıkarları doğrultusunda ormanları sömürmüşlerdir (Ok, 2017, Erkmen, 1937, Ekizoğlu ve Erdönmez, 2009). Bu nedenle 1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı orman kanunu ve daha sonra 1961 ve 1982 anayasaları ile bu işletmecilik anlayışı terkedilmiş ve söz konusu düzenlemelerde *“devlet ormanlarının devlet tarafından yönetilip işletileceği”* hüküm altına alınmıştır (İnal, 1971).

Tüm eksik veya olumsuzluklarına karşın 3116 sayılı yasa Türk ormancılık tarihinin en önemli yazılı belgesidir. Bir dönüm noktasıdır. Gerçek anlamda bir dönüşüm anlayışı ile ele alınmıştır. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün son devrimidir.

Bu yasa ile cibal-i mübaha anlayışı gibi *“Bireysel Orman Yıkımları”* ile müteahhitlere verilen imtiyazlarla gerçekleştirilen *“Kurumsal Orman Yıkımları”*nın önlenmesini amaçlayan bir yasadır. Bu uğurda büyük bir mücadele verilmiştir. Yanlışlar da yapılmıştır. Ama Türk ormancısı büyük bir deneyim de kazanmıştır.

Resim 86.Türk Orman Devrimi'nin öncüleri (Atatürk ve İnönü), 1935

(eba.gov.tr)

Yasa büyük bir idealin ürünüdür. Bilimsel ve teknik ormancılığın miladıdır (Erdönmez, 2016). Türk ormancısının yıllardır süren özlemini gidermiş, çağdaş ormancılıkla kucaklaşmasını sağlamıştır. Ne büyük bir ideal ile hazırlanmış olduğunu sadece yasanın 96. maddesi bile anlatmaya yetecektir:

“Madde 96 – Bütün orman mühendis, fen memuru, idare, koruma memurları, vazifeye başlamazdan evvel bulundukları kaza ve vilayet merkezlerindeki sulh hakimleri tarafından yemin ettirilerek buna dair kendilerine bir vesika verilir.

Yemin: Vazifemi ifa ederken Cumhuriyet kanunlarının hükümlerinden ayrılmayacağıma, doğruluk ve namuskarlık icaplarına riayet edeceğime ant içerim, şeklinde olur.”

Bu yasaı 1956 yılında yürürlükten kaldıran ve halen yürürlükte olan 6831 sayılı orman yasası bu kitap kapsamında kısmen ele alınmıştır.

Gerçekten de son 50 yılda dünyada çok önemli ekonomik, sosyal, demografik ve politik değişiklikler meydana gelmiştir. 1950-1970 yılları arasında dünya ekonomisi sürekli ve hızlı bir biçimde büyümüştür (Özden ve Atmış, 2010). Buna paralel olarak ülkemizde de önemli değişiklikler ortaya çıkmıştır. Ormancılık dışında yaşanan sosyo-ekonomik gelişmelerin çok önemli bir bölümü ormanların lehine olmuştur.

Ülkemiz ormanları uzun yıllar ekonomik ihtiyaçlar çerçevesinde yönetilmiştir. Devletin ormanlara ilgisi ya da müdahalesi konusunda uzun yıllar eskilerin ifadesi ile istismar politikası güdülmüştür veya güdülmek zorunda kalınmıştır. Bu durumu geri kalmışlığın doğal bir sonucu olarak görmek gerekir. İlkel tarıma dayalı ekonomik durum ve nüfus artışı nedeniyle ormanlar uzun yıllar boyunca tahrip edilmiştir. Devletin ormanları çağdaş ilkeler çerçevesinde yönetebilmesi konusunda 1937 yılına kadar bir adım atmak olanaklı olamamıştır.

Alman uzmanların ve özellikle de Prof. Bernhard'ın da etkisiyle 1937 yılında ormanları korumak ve çağdaş anlamda yararlanabilmek amacıyla 3116 sayılı orman kanunu çıkarılmıştır. Bu çerçevede ormancılıkta köklü değişiklikler yapılmış ve başta parasız yararlanma hakkının kaldırılması gibi cesur adımlar atılmıştır. Ormanların devletleştirilmesi, devlet ormanlarının da devlet tarafından işletilmesi gibi politika değişiklikleri de bunlar arasındadır. İlk çağdaş orman yasası olarak isimlendirilen 3116 sayılı yasa 1956 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

Kanaatimce 1937 yılında devlet orman işletmeciliğine geçilmesi politik bir tercih olmaktan çok ekonomik bir zorunluluktur. Çünkü Devlet ormanlarının şirketler ya da özel kişiler tarafından işletilmesi ile ülke ihtiyacının karşılanması olanakları ortadan kalkmıştır. Mevcut ormancılık düzeni ile başta kereste olmak üzere maden direği, travers ve kutuluk kereste (gök nar) ihtiyacı karşılanamamaktadır. Bu nedenle devletin müdahalesi bir zorunluluk haline gelmiştir.

Kırsal alanda yaşanan hızlı nüfus artışı ve ekonomik sorunlar ve ülkenin orman ürünü ihtiyaçlarının ormanların verim gücünün çok üstünde olmasından dolayı çok büyük ümitlerle çıkarılan bu yasadaki istenen sonuçların alınmasını engellemiştir. Birçok bilim insanı ve uygulayıcı yaşanan sorunların çözümü için bir *“İskân Politikası”* uygulanması ve ormana zararı dokunan köylerin taşınmasını istemiştir. Bu arada 1950 yılından itibaren serbest seçimlerle çok partili döneme geçilmesi sebebiyle ormancılığın yeni bir sorunu daha ortaya çıkmıştır. Artık, zaten

sosyo-ekonomik koşullar yüzünden çözümsüz durumda olan ormancılık sorunları arasına, ormanların siyasi partilerin seçimleri kazanmak için kullandıkları bir araç konumuna dönüşmesi de girmiştir.

Ülkemizde özellikle sıtma ile mücadelede sağlanan başarı sonucunda kıyılarda yer alan ovalarda verimli tarım alanlarının ortaya çıkması ve özellikle de 1970’li yıllardan itibaren kırsal alanlarla kentsel alanlarda farklılaşan yaşam standartlarının bir sonucu olarak kentlere doğru yoğun bir göç yaşanmaya başlamıştır. Ormancılık kesiminin özellikle serbest yararlanmanın engellenmesi ve keçiye yönelik baskıları da bu olgu üzerinde etkili olmuştur. Öte yandan 1980’lerden itibaren izlenen sanayileşme ve turizm politikalarıyla göç olgusunun daha da hızlandığı görülmüştür. Bu durumun doğal bir sonucu olarak kırsal alanda ve özellikle de orman köylerinde her ne kadar resmi kayıtlarda 7.3 milyon olarak bildirilmesine karşın (Coşgun vd.,2008), nüfus 3-5 milyonlar düzeyine düşmüştür. Nüfusa bağlı olarak hayvancılık da gerilemiş, özellikle *“Karabela”* olarak adlandırılan kılkeçi sayısı çok düşük düzeylere inmiştir. Bu arada yine 1980’li yıllardan itibaren izlenen enerji politikalarının bir yansıması olarak kentsel alanda da yakıt olarak doğal gaz kullanılmaya başlanmıştır. Doğal gaz kullanımından önce kentsel alanlarda toplu konut alanı görünümündeki kent merkezlerinde ısınmak amaçlı yakıt malzemesi olarak çoğunlukla kömür kullanılmaktaydı. Kent çevresinde yaşayan Anadolu’dan göç etmiş fakir kesim ise daha ucuz olan ve kolay sağlanan odunu tercih etmekteydi. Oysa günümüzde, yukarıda özetlenen gelişmelerin sonucunda bu tercihler tamamen değişmiş, odunun artık kentsel yaşamda en azından yakacak odun olarak kullanılması son bulmuştur.

Resim 87. Odun tüm bir toplum yaşamının vazgeçilmez hammadresi

(Fotoğraf: R. Tekdemir)

Yine özellikle 1980’li yıllardan itibaren gelişme gösteren petrol türevi maddeler ise odunun yerini almış ve her türden sanayinin en önemli hammaddesi, insan yaşamının vazgeçilmez ögesi olan odun kullanımı iyice azalmıştır.

Atatürk, ölümünden bir yıl önce son devrimini yani orman yasasının çıkarılmasını sağlamıştır. Çıkarılan yasa yukarıda da değinildiği gibi çok büyük ideallerin bir ürünüdür. Ülke ormanlarının korunmasını ve sürdürülebilir yararlanmayı öngörmektedir.

Bu amaçla;

- İlk kez yasal bir orman tanımı yapılarak ormancılık faaliyetlerinin yürütüleceği alan net bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır,
- Devlet ormanı dışındaki ormanların korunması sağlanmış ve bu ormanlar üzerinde devlet denetimi getirilmiştir,
- Ormanların kısa bir süre içerisinde sınırlarının çizilmesi ve kadastro işlemlerinin yapılması istenmiştir,
- Ağaçlandırma çalışmaları bu yasa ile başlatılmıştır,
- Bazı ormanların koruma ormanı olarak ayrılması konusunda ciddi bir adım atılmıştır,
- Ormanların amenajman planları çerçevesinde işletilmesine başlanılmıştır,
- Ormanların etkin bir şekilde korunması amacıyla devletleştirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır,
- Bütün bir toplum yaşantısını derinden etkileyen parasız yararlanma hakkı ortadan kaldırılmıştır,
- Müteahhit işletmeciliğine son verilerek devlet ormanlarının devlet tarafından işletilmesine başlanılmıştır.

Çağdaş bir anlayışla hazırlanan bu yasa yukarıda açıklandığı gibi birçok alanda yenilikler getirmiştir. Özellikle de devlet orman mülkiyeti ve işletmeciliği ile parasız yararlanma hakkının ortadan kaldırılması yönlerinden yasa tam bir devrim niteliği taşımaktadır. 3116 sayılı yasa Türkiye ormancılığının en önemli gelişmesidir. Öncesi ve sonrası ile ele alınan bu yasa halen uygulanmakta olan ormancılık düzeninin de temelini oluşturmaktadır. Daha önce de ifade edildiği gibi bu yasa 1956 yılında çıkarılan ve halen de yürürlükte olan 6831 sayılı orman yasası ile yürürlükten kaldırılmıştır. Buna karşın 3116 sayılı orman yasası ile getirilmiş temel ormancılık politikası anlayışı, yürürlükte olan anayasaya aykırı uygulamalar dışında en azından temel çerçeve olarak değiştirilmemiştir.

Kaynaklar

- Abbasoğlu, Ş., 1960: Ormanlarımız Bir Bütündür, Parçalanmamalı, Orman ve Av, Mayıs- Haziran 1960, Sayfa 40-41, Ankara.
- Acatay, A., 1974: İ.Ü. Orman Fakültesi Öğretim Üyelerinden 1973 Yılında Emekliye Ayrılanlar (Prof.Dr.Şeref Nuri İlkmen, Prof.Dr.Abdulgaaffur Acatay, Prof.Dr.Selahattin İnal) İçin Düzenlenen Törende Yapılan Konuşmalar, s 36-38, Sermet Matbaası, İstanbul.
- Acatay, A., Gülen, İ., Baş, R., 1978: Türkiye’de Kıl Keçi ve Orman İlişkileri, TÜBİTAK Yayını no: 382, , 87s., Ankara.
- A.Cevat, 1930. Düşünce ve Endişelerimiz, Orman ve Av, Sayı 23, Yıl 2, Sayfa 21-22
- Açıkgöz, Ö., Özkan, B., 2009: 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve Türkiye Ekonomisine Etkileri, Mevzuat Dergisi, Yıl 12, Sayı 136, Nisan 2009: <http://www.mevzuatdergisi.com/2009/04a/01.htm>
- Adalı, F., 1943: Köy Ağaçlandırması II, Orman ve Av, Yıl 15, Sayı 11, s.384-398
- Akesen, A., 1984: Doğal Su Kaynaklarımızın Korunmasına Yönelik Ormancılık Etkinlikleri, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 34, Sayı 2, Sayfa 80-85, İstanbul.
- A.Mithat, 1929: Ormanlarımız Elde Ettiğimiz Hasılat ve Mevcut Teşkilat, Orman ve Av, Sayı 18, Yıl 2, sayfa 1-7, Hilal Matbaası, İstanbul.
- Alevcan, C., 1943: Devlet Orman İşletmesinde Nakliyat Meselesi, Orman ve Av, Yıl 16, Sayı 9, Eylül 1944, Sayfa 321-325.
- Anbar, A., 2009. Osmanlı İmparatorluğu’nun Avrupa’yla Finansal Entegrasyon: 1800-1914, Maliye Finans Yazıları, Yıl: 23 Sayı:84 Temmuz 2009 17-37
- Anıl, Y., 1974. Orman Köylerinin Oluşumuna Tarihsel Açıdan Bakış, Ormancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi, Yıl: 1974, Cilt: 20, Sayı: 2, Ankara, Türkiye.
- Anonim, 1937: TBMM Orman Kanunu Layihası Muvakkat Encümeni Mazbatası, esas no: 294, Karar no 1.
- Anonim, 1946: 1945 Yılında Ormancılık Faaliyeti, Orman ve Av, Yıl 18, sayı 1, Sayfa 8-13
- Anonim, 1951: Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine Dair İlmi Görüşler, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, 48 s.

- Anonim, 1993: Mustafa Kemal, Eskişehir-İzmit Konuşmalar, Kaynak Yayınları, 408 s., İstanbul.
- Anonim, 2008: Seramik ve Cam Teknolojisi – Camın Kimyasal Yapısı, Milli Eğitim Bakanlığı – MEGEP, 63 s., Ankara.
- Aral, N., Z., 1954: Orman Davası, Orman ve Av, Haziran 1954, Cilt 26, s. 209-210
- Ardıç, K., 1986: Ormancılık Tarihimize Kısa Bir Bakış, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 36, Sayı 1, S. 98-114, İstanbul.
- Ardıç, K., 1987: Prof. Robert Bernhard, Orman ve Av Dergisi, s.15, yıl 63, s. 10-11-12, Ankara.
- Asan, Ü., 2017: Türkiye Orman Kaynakları Planlamasının 100 Yıllık Gelişimi ve Yeni Hedefleri, Türkiye Orman Kaynakları Planlamasının Yüz Yılı ve Hedefler Paneli, 6 Mayıs 2017, Orman Mühendisleri Odası, Bildiriler Kitabı, S.12-43.
- Ateş, E., 2007: Türkiye Ekonomisinde Tartışılan Konular, Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi (e-dergi), ISSN:1305-7979, Yıl:3, Sayı:2, 2007.
- Atmış, E., Gencay, G., 2014: Cumhuriyetin İlk Yıllarındaki Ormancılık Politikalarının, Yerel Yansımaları (Bartın Gazetesi Örneği), İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi (2004), 64 (2), S.7-15, İstanbul.
- Atmış, E., Günşen, H.B., 2016: Kentleşmenin Türkiye Ormancılığı'nın Dönüşümüne Etkisi (1990-2010 Dönemi), İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 66(1) Sayfa 16-29, İstanbul.
- Ayanoğlu, S., 1987: 3116 Sayılı Orman Kanunu ve Sonrası, Cumhuriyet Dönemi Ormancılığımızda 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası Sempozyumu, 7 Şubat 1987, Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği yayın no: 10, s. 21-33.
- Ayanoğlu, S., 1995: Hukuksal Açıdan Muhafaza Ormanı ve Milli Park Kavramları, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 45, Sayı 3-4, sayfa 29-41.
- Ayaz, H., 1998: Orman Sınırı Dışına Çıkarma Uygulamasının Yasal Boyutu ve Sosyo-ekonomik Nedenleri Üzerine Bir Araştırma (Ordu İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, 120 s., KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ayaz, H., Gümüş, C., 2016: Türkiye’de Orman Mülkiyeti, Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, KTÜ – Karadeniz Araştırmaları Dergisi, C 2, Sayı 2, Sayfa 212-234, Trabzon.
- Aydın, A., 1999: Türkiye’de Ormanlardan Yararlanmanın Yasal Esasları, İ.Ü.Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, Cilt 49, Sayı 1, S. 83-109.

- Aydın, A., 2017: Orman Amenajman Planlarının Hukuksal Esasları ve Planların Hukuki Niteliği, TMMOB Orman Mühendisleri Odası, Türkiye Orman Kaynakları Planlamasının Yüz Yılı ve Hedefler Paneli, s.84-105, Ankara.
- Aydoğan, B., Şahin, C., 2017: Orman Kaynaklarının Planlanmasında Orman Genel Müdürlüğü ve Amenajman Heyetleri, TMMOB Orman Mühendisleri Odası, Türkiye Orman Kaynakları Planlamasının Yüz Yılı ve Hedefler Paneli, s.131-152, Ankara.
- Aydoğan, M., 2005: Türkiye Üzerine Notlar 1923-2005, Umay Yayınevi, İzmir, 245 s.
- Baade, F., 1947: FAO Mediterranean Development Project. Turkey. A Country Study.), T.C. Ziraat Bakanlığı yüzüncü yıldönümü yayını, Ankara.
- Badem, C. 2010: The Ottoman Crimian War (1853-1856), Brill Co.Press, TheNetherlands.
- Balkır, M., 1957: 100. Yıl Vesilesiyle Eski Orman İşletme İmtiyaz Mukavelelerine Kısa Bir Bakış, Türk Ormancılığı 100.Tedris Yılına Girerken 1857-1957, Ormancılar Cemiyeti Yayını, Sayı 7, S. 122-127, Ankara.
- Bayar, C.,1937: Orman Kanunu Layihası Muvakkat Encümeni Zabıtları, 1-16, TBMM Matbaası, Ankara.
- Bayar, C., 1959: Reisicumhur Celal Bayar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisinin Onbirinci, Döneminin Üçüncü Toplantı Yılına Açış Nutukları, Resmi Gazete, 2 Kasım 1959.
- Bayer, Y., 2012: 2. Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Hali., Hürriyet Gazetesi, 15 Eylül 2012.
- Bernhard, R., 1929 (Çeviri: Doç.Dr.Selahattin İnal): Prof.Bernhard'tan Atatürk'e Mektup, Orman ve Av, Ağustos 1950, Sayı 8, Sayfa 174-177.
- Bernhard, R., 1931. Anadolu Çamları, Orman ve Av, Yıl 4, Sayı 43, Sayfa 1-22, Çeviren: Ahmet.
- Bernhard, R., 1932. Türkiye'nin Orman Ahvalı (Çeviren: Recep), Orman ve Av, Yıl 4, Sayı 44, Birinci Teşrin 1931, Sayfa 1-23.
- Bernhard, R., 1935: Türkiye Ormancılığının Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri, Çeviren (Nihat Basri Somel), Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayını, Sayı 15, 178 s., Ankara.
- Bingöl, İ., 1990: Geçmişten Günümüze Ormanlarımız ve Ormancılığımız, Cilt I, Ormancılık Eğitim ve Kültür Vakfı, Matbaa Teknisyenleri Basımevi, 144 s., İstanbul.

- Birben, Ü., 2008: Türkiye’de 1937 Yılından Sonra Ormancılık Mevzuatında Yaşanan Gelişmeler ve Toplumsal Yaşamla Etkileşimler, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Cilt 58, Sayı 1, Sayfa 1-16, İstanbul.
- Birben, Ü., Özden, S., 2016: Türkiye’de Ormancılığa İlişkin Anayasal Düzenlemelerin Tarihsel Gelişimi, Yeni Anayasa’da Orman, TOD, Sayfa 71-82, Ankara.
- Bricogne, A., 1940: Türkiye’de Ormancılık Heyeti, Çeviren Fahri Bük, Ziraat Vekaleti, Orman Umum Müdürlüğü yayını, 136 s., Ankara.
- Bük, F., 1937: Yeni Orman Kanununda Mülkiyet İşleri, Orman ve Av, Yıl 10, Sayı 3, Sayfa 84-84.
- Cin, H., 1978: Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması, Kültür Bakanlığı Yayını, 552 s. Ankara.
- Coşgun, U., Bekiroğlu, S., Telek, A., 2008: Orman Köylerindeki tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Etkinlik Düzeylerinin İrdelenmesi (Antalya İli Örneği), Çevre ve Orman Bakanlığı Yayını, no: 37579 s., Antalya.
- Çağlar, Y., 1979: Türkiye’de Ormancılık Politikası (Dün), Çağ Matbası, 463 s. Ankara.
- Çağlar, Y. 1988: Türkiye’de Devlet Orman İşletmeciliği ve Özelleştirme, Çevre ve Ormancılık Dergisi Yayını, Ankara.
- Çağlar, Y., 1998: Baltalar Kafamızda, 248 s., Ankara.
- Çağlar, Y., 2012: Türkiye Ormancılık Tarihi, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayını, 368 s., Ankara.
- Daşdemir, İ., 1999: Çağdaş Ormancılık Anlayışı ve Örgüt Yapısı, ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi Sayı 2, Ocak-Haziran 1999, s.25-47.
- Dedegil, H., 1947: Türkiye’nin Kalkınma İmkanları ve Yolları, Yurt Kalkınmasında Ormancılığın Vazifeleri, Aysan Basımevi, 178 s., Bursa.
- Defne, M., 1955: Türkiye’de Otlak ve Otlatma İşlerini Tanzim Yolu İle Ormanların Korunması Problemi Üzerine Araştırmalar, Ziraat Vekaleti – Orman Umum Müdürlüğü Yayını Sıra no: 167, Seri no 14, 124 s., Ankara.
- Diker, M., 1947: Türkiye’de Ormancılık (Dün-Bugün-Yarın), Tarım Bakanlığı Yayını, Sayı 61, Akın Matbaası, 133 s., Ankara.
- Doğruel, F. ve Doğruel, A. S., 2000: Osmanlı’dan Günümüze Tekel, Tekel-Tarih Vakfı. 398 s., İstanbul.

- Dölarslan, E.Ş., Ok, K., 2006: Conflicts Between Traditional Knowledge and Official Applications on Sustaniable Forest Management: A Case From Turkey, Cultural Heritage and Sustainable Forest Management: The Role of Traditional Knowledge, Firenze 8-10 Yune 2006.
- Ekici, D., (2005). Orientalism, Expressionism, Imperialism: Bruno Taut's Competition Design for the "House of Frenship" in Istanbul, Germany and the Imagined East, Edited by Lee M.Roberts, Cambridge Scholars Press, Sayfa 96-112.
- Ekizoğlu, A., Erdönmez, C., 2009. Devlet Ormanlarının Mukavele Yoluyla ve Dikili Satışlar ile İşletilmesinin Ormancılık Tarihi Açısından İrdelenmesi, I. Ulusal Batı Karadeniz Ormancılık Kongresi Bildiriler Kitabı, Bartın Orman Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, ISSN:1302-0943, Cilt I, ss.1-8. Bartın.).
- Ekizoğlu, A., Kuvan, Y., Özden, S., Erdönmez, C., 2010: Ormancılıkla İlgili Diğer Politikalar, Ormancılık Politikası (Ed.Aytuğ Akesen ve Abdi Ekizoğlu), Türkiye Ormancılar Derneği yayın no: 6, Sayfa 148-205, Ankara.
- Engin, V. 1994: Osmanlı'dan Bugüne Demiryollarımız. *Tarih ve Medeniyet*. Sayı 8. Cilt - sf 35-41.
- Eraslan, İ., 1989: Türkiye'de Ormancılık Öğretim ve Eğitim Kurumlarının Tarihsel Gelişimi, Ormancılık Eğitim ve Kültür Vakfı, Yayın no: 1, 157 s., İstanbul.
- Erdem, G., 2010: İlanından Yüz Elli Yıl Sonra Avrupa Birliği Müzakereleri Bağlamında Islahât Fermânı'na Yeniden Bir Bakış, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 51:1(2010), ss. 327-348.
- Erdem, A.R., 2012: Atatürk'ün Liderliğinde Üniversite Reformu: Yükseköğretim ve Bilim Tarihimizde Dönüm Noktası, *Belgi Dergisi*, Sayı 4 (Yaz 2012/II), Sayfa 376-388.
- Eren, E., 2008: Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı ve Mısır Meselesi, Y.Lisans Tezi, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 114 s., Eskişehir.
- Erdönmez, C., Atmış, E., Özden, S., 2010. Türkiye'de Ormancılık Politikası, Ormancılık Politikası (Ed.Aytuğ Akesen ve Abdi Ekizoğlu), Türkiye Ormancılar Derneği yayın no: 6, Sayfa 102-146. Ankara.
- Erdönmez, C., 2016: Anayasa'da Ormancılık Nasıl Ele Alınmalıdır?, Yeni Anayasa'da Orman, TOD, Sayfa 103-110, Ankara.
- Erkmen, M., 1937: Orman Kanununun Müzakereleri Münasebetile Ziraat Vekilinin Kamutaydaki Beyanatı, Orman ve Av Fevkalade Sayısı, Yıl 10, mart 1937, sayı 3. S. 59-63.

- Eroğlu, H., 1981: Türk Devrim Tarihi, Beşinci Baskı, Sanem Matbaası, 455 s., Ankara.
- Ertuğrul, N.İ., 2009: 1923-2008 Cumhuriyet Tarihi El Kitabı, ODTÜ Yayınları, 67 s. Ankara.
- Eryılmaz, A.Y., 1981: Ağaçlandırma Çalışmaları ve İzlenmekte Olan Politikalar, KTÜ Orman Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, Sayfa220-234, Trabzon.
- Eryılmaz, A.Y., 1985: Ormancılık Politikası Ders Notları, Karadeniz Üniversitesi Orman Fakültesi Ders Notları Yayın no: 96, Trabzon.
- Eryılmaz, A.Y., 1986: Ormancılık Politikası Ders Notları, Karadeniz Üniversitesi Orman Fakültesi Ders Notları Yayın no: 96, Trabzon.
- Eryılmaz, A.Y., 2008: Tarihsel Gelişim Süreci İçerisinde Ormancılık Öğretimi, 3.Ulusal Ormancılık Kongresi Kongresi (150. Yılında Türkiye’de Ormancılık Eğitimi), 20-22 Mart 2008, Türkiye Ormancılar Derneği,s.31-44, Ankara.
- Eryılmaz, A.Y., Tolunay, A., 2015: Ormancılık Politikası, Fakülte Kitabevi Yayınlar 165, Ormancılık Dizisi 1, 264 s., Isparta.
- Eşiyok, B.A. (2010). Osmanlı İmparatorluğu’nun Dünya Ekonomisine Eklemlenmesinde Bir Dönüm Noktası: 1838 Serbest Ticaret Anlaşması, Mülkiye Dergisi, Cilt: 34 Sayı:266, Sayfa 67-108,Ankara.
- Falay, N., 1989: Maliye Tarihi, Filiz Kitabevi, 80 s. İstanbul,
- Fındıkoğlu, Z.F., 1961: Karabük’de Sanayileşmenin İktisadi ve İçtimai Tesirleri, Sosyoloji Konferansları Dergisi (İstanbul Journal of Sociological Studies), Sayı 2, 37 s., İstanbul.
- Girgin, E., 2016: Yüksek Ziraat Enstitüsü İçinde Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Dergisi, Yıl 53, Sayı 6-7-8, Sayfa 22-25.
- Giordani, P., 2015: The German Colonial Empire: Its Beginning and Ending (Classic Reprint), Fb&c Limited, 174 p.
- Görcelioğlu, E., 1993. Ord.Prof.Dr.Ing.Franz Heske’nin Gözüyle 45 Yıl Önceki Türkiye Ormancılığının Ulusal ve Uluslararası Bakımdan Görünüşü, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi Seri B., Cilt 43, Sayı 3-4, s. 1-13.
- Gümüş, C., 1992: Amasya Orman Bölge Müdürlüğünde Orman Suçlarının Nedenleri, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 231 s., Trabzon.
- Gümüş, C., 2000: 39 Sayılı Baltalık Yasası, KTÜ Orman Fakültesi 1999-2000 Eğitim-Öğretim Yılı Semineri.

- Gümüş, C., 2004: Ormancılık Politikası, I. Cilt, 444 s., KTÜ Orman Fakültesi yayın no.34, Trabzon.
- Gümüş, C., Kurdoğlu, O., 2011: Türkiye Ormancılık Politikası Açısından Sazlık ve Bataklıklar, I. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu, 26-28 Ekim 2011, Kahramanmaraş.
- Gümüş, C., 2012: Türkiye’de Ormancılık Eğitiminin Tarihsel Gelişimi, 5531 Sayılı Kanunun Yüksek Öğretim ve Eğitime Yansımalarının İrdelenmesi ve Hedefler Kongresi, 23-24 Kasım 2012, Kastamonu, TMMOB Orman Mühendisleri Odası Bildiriler Kitabı, s. 31-46.
- Gümüş, C., Ayaz, H., 2012: Yeni Anayasa Hazırlık Çalışmaları Çerçevesinde Ormancılıkla İlgili Hükümler, Orman Mühendisliği Dergisi, Yıl 49, Sayı 4-5-6, Sayfa 10-18, Ankara.
- Gümüş, C., 2013: Türkiye’de Ormancılık Etkinliklerinin Örgütlenmesi ve Güncel Sorunlar, Geçmişten Günümüze Ormancılıkta Yapılanma ve Personel Politikası Paneli, Türkiye Ormancılar derneği, 20 Mart 2013, Ankara.
- Gümüş, C., 2014^a: How to Adjust Forestry Education in Accordance With The Forest Policy Process/Changes: Experience From Turkey, Sub-Regional Workshop on “Forest Policy and Institutions Development in Central Asia”, 4-7 February 2014, Trabzon, Turkey.
- Gümüş 2014^b : Osmanlıdan Günümüze Ormancılık Politikalarının Ormancılık Örgütlenmesi Üzerine Etkileri ve Güncel Sorunlar, II. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu, 22-24 Ekim 2014 – Isparta, Bildiriler Kitabı, s. 477-489.
- Gümüş, C., 2015: Tarihsel Süreçte Ulaşım ve Transport Olanakları İle Ormancılık Politikası Etkileşimleri, Üretim İşlerinde Hassas Ormancılık Sempozyumu, 4-6 Haziran 2015, Kastamonu, Bildiriler Kitabı, s.266-176.
- Gümüş, 2017: Devlet Orman İşletmeciliğine Geçiş Sürecinde Karadere Serüveni, Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, Dönmez Ofset, 123 s., Ankara.
- Gündüz, A.Y., 2012. Osmanlı Devletinin Ekonomi ve Dış Borç Politikası (the Ottoman Empire’s Economy And External Debt Policy), Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2/ Cilt: 2/ Sayı: 3/ Bahar 2012 , sayfa 1-18.
- Günen, K., 1946: Yeşil Bir Şafak Söküyor, Kenan Matbaası, 80 s., İstanbul.
- Güneş, Y. ve Elvan, O.D., 2005: Illegal Logging Activities in Turkey, Environmental Management, Cilt 36, S. 220-229, <https://doi.org/10.1007/>

s00267-003-0107-1

- H.A., 1943: Orman Sınırlama İşlerimiz, Orman ve Av, Yıl 15, Sayı 2, Sayfa 44-52
- Haçın, İ., 2014: 1939 Büyük Erzincan Depremi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyol Bilimler Dergisi, Sayı 88, S.37-69.
- Hatipoğlu, Ş.R., 1945: T. B. M. Meclisinde 1945 Yılı Bütçe Müzakerelerinde Orman Genel Müdürlüğü Bütçe Konuşmaları, Orman ve Av, Haziran, 1945, Yıl 17, S.6, Sayfa 198-204, Ankara.
- Heske, F., 1951: Türkiye Ormancılığı Hakkında Bazı Prensipiyel Mülahazalar, Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine İlişkin İlmi Görüşler, TOK, s.7-10, Çeviren: Doç.Dr.Selahattin İnal.
- Heske, F., 1952: Türkiye’de Orman ve Ormancılık, Çeviren: S.İnal, Coğrafya Enstitüsü Yayını no: 14, Ankara.
- Heske, F., 1955: Akdeniz Mıntıkası ile Yakın Şarktaki Memleketler Bakımından Orman Politikası, FAO Ormancılık Politikası Semineri, İstanbul, 13-25 Eylül 1954, Tebliğler II, Sayfa 5-9, Yenilik Basımevi, İstanbul.
- Irmak, A., 1951: Orman ve Ziraat Topraklarından Rasyonel Bir Şekilde Faydalanmalıyız, Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine İlişkin İlmi Görüşler, s.46-48, Türkiye Ormancılar Derneği, Ankara.
- Isca, Ş., 1943: Devlet Orman İşletmeleri, Orman ve Av, Yıl 15, Sayı 1, Sayfa 13-17.
- İlkmen, Ş.N., 1937^a: Orman Kanunu Layihasına Bir Bakış, Orman ve Av dergisi, Yıl 10., Ocak 1937, Sayı 1, s.3-7, İstanbul.
- İlkmen, Ş.N., 1937^b: Orman Kanunu Layihamıza Bir Bakış, Orman ve Av dergisi, Yıl 10., Şubat 1937 Sayı 2, s.29-40, İstanbul.
- İlkmen, Ş.N., 1949: Orman İşletmeciliğinde Devletçilik Problemi ve Ormancılık Politikamızın Ana Davaları I, Orman ve Av, Şubat 1949, Yıl 21, sayı 2, 3,4,5.
- İlkmen, Ş.N., 1951: Orman İşletmeciliğinde Devletçilik Problemi ve Ormancılık Politikamızın Ana Davaları, Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine İlişkin İlmi Görüşler TOC, 1951, s.11-28. Anakar
- İlkmen, Ş.N., 1955: Türkiye Orman Kanunundaki Orman ve Muhafaza Ormanı Mevhumlarının Tarifi Meselesi, FAO Ormancılık Politikası Semineri, 13-25 Eylül 1954, Tebliğler II Kitabı, Sayfa 53-69, Yenilik Basımevi, İstanbul.
- İlkmen, Ş.N., 1974: İ.Ü. Orman Fakültesi Öğretim Üyelerinden 1973 Yılında Emekliye Ayrılanlar (Prof.Dr. Şeref Nuri İLKMEN, Prof.Dr. Abdulgaffar

- ACATAY, Prof.Dr.Selahattin İNAL) İçin Düzenlenen Törende yapılan Konuşmalar, s.19-35) Sermet Matbaası, İstanbul.
- İnal, S., 1946: Uğuldayan Orman ve Gelişen Ormancılığımız, S.Süreyya Bükey Basımevi, 40 s., İstanbul.
- İnal, S., 1949: Tabiatı Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız, Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, Özel Sayı 84, Osmanbey Matbaası, 88 s., İstanbul.
- İnal, 1957., Türkiye’de Orman ve Ormancılık Meseleleri, Orman ve Av Dergisi, sayı 9-12, Sayfa 12-20.
- İnal, S., 1967: Türkiye’de Ormanların Tahdit ve Kadastrosu Problemi, Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayını, sıra no 469, Sayı no: 25, 104 s., Ankara.
- İnal, S., 1971: Türkiye’de Anayasa - Ormancılık İlişkileri, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İ.Ü.Yayın no: 1647, O.F. Yayın no: 171, Kurtulmuş Matbaası, 176 s., İstanbul.
- İnalcık, H., 1998: Osmanlıda Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım, Editörler Çağlar Keyder, Faruk Tabak, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 232 s. İstanbul.
- İnce, Y., Tolunay, A., 1999: Orman Köylülerinin Orman Kaynaklarından Yapacak Odun Yararlanma Haklarının Ekonomik Boyutu (Isparta İli Orman Köyleri Örneği), II. Ormancılıkta Sosyo-ekonomik Sorunlar Kongresi, 19-21 Şubat 2009, Bildiriler Kitabı, Sayfa 206-215, Isparta.
- İnönü, İ. (2006), Hatıralar, Bilgi Yayınevi, s.359-360, Ankara,
- İpek, N., 2006: İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler, Serander Yayınevi, I.Baskı, 418 s., Trabzon.
- İstanbulu, T., 1978: Türkiye’de Devletten Başkasına Ait Ormanların İdare ve İşletilmesi Üzerine Araştırmalar, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İ.Ü. Yayın no: 2485, Orman Fakültesi Yayın no: 263, İstanbul.
- İstanbulu, T., 1979: Türkiye’de Orman Rejimi, İ.Ü.Orman Fakültesi Yayın no: 271, 36 s., İstanbul.
- Kansu, E., 1947: Ormanlarımız ve Ormancılığımız İçin Yazdıklarım, T.C. Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü yayınlarından yayın no: Özel sayı 62, Ankara.
- Karabulut, P.S., 2015: İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Milli Korunma Kanunu ve Ege Kırsalında etkiler, Tarih Okulu Dergisi (TOD), Haziran 2015, Yıl 8, Sayı XXII, s.371-398.

- Karal, E. Z., 2011, Osmanlı Tarihi 6. Cilt / Islahat Fermanı Devri 1856-1861, Türk Tarih Kurumu Yayını, 321 s., Ankara.
- Karpat, K.H., 2003: Osmanlı Nüfusu (1803-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri, Çev. Bahar Tırnakçı, Tarih Vakfı yayını, İstanbul.
- Kayacık, H., 1945: Yurdumuzda Planlı Ağaçlandırmalara Başlarken, Orman ve Av, Nisan 1945, Yıl 17, Sayı 4, Sayfa 109-112.
- Kenanoğlu, M.M., 2006: 1858 Arazi kanunnamesi ve Uygulaması, Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları, Sayı 1, 107 s.,
- Kılıç, E., Ok, K., 2018: Kazım Karabekir Paşa: Kurtuluş Savaşı'nı ormanlar sayesinde kazandık, Ormancılık Araştırma Dergisi Turkish Journal of Forestry Research, 2018, 5:2, DOI: <https://doi.org/10.17568/ogmoad.424009>.
- Kocaoğlu, M., 1995: Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı (1831-1841), Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı 6, Sayfa 195-210.
- Koç, B. (1999). Osmanlı Devleti'ndeki Orman ve Koruların Tasarruf Yöntemleri ve İdarelerine İlişkin Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, OTAM sayı 10, ss.139-158.
- Koç, B., 2005: 1870 Orman Nizamnamesi'nin Osmanlı Ormancılığına Katkısı Üzerine Bazı Notlar (Some Notes on 1870 Forest Nizamname's (Regulation) contrubition to the Otoman Forestry), Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi Cilt: 24 Sayı: 37 , ss.231-257, Ankara.
- Kopar, M., Yolun, M., 2012: 18. ve 19. Yüzyıllarda Osmanlı Borçlar Tarihine Bir Bakış, History Studies, International Journal of History,, Volume 4/1, s.335-358.
- Korkmaz, M., Alkan, H., Akyol, A., 2016: Yeni Anayasa Hazırlık Çalışmaları Kapsamında Ormanlar ve Ormancılık, Yeni Anayasa'da Orman, TOD, Sayfa 59-70, Ankara.
- Kozak, F., 1937: Ormanlarımızda Devlet İşletmesi, Orman ve Av Dergisi, Orman ve Av, Yıl 10, Sayı 3, s. 101-106.
- Kozak, F., Kutluk, H., 1937, Ormancılığımızın tarihçesine dair, Orman ve Av Dergisi, Sayı 7-8-9, s. 114-121, İstanbul.
- Kozak, F., 1938: Devlet İşletmesi Başlarken, Orman ve Av Dergisi, Ocak 1938, Sayfa 1-4, İstanbul.
- Kozak, 1941: Orman Kanununun Tatbikatı ve Orman Teşkilatının Hizmet ve

- Vazifeleri, Orman ve Av, Yıl 13, Haziran 1941, sayı 6-12.
- Köprülü, B., 1950: 11 Şevval H. 1286 Tarihli Orman Nizamnamesinin Getirdiği Yenilikler, İ.Ü. Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 16, Sayı 1-2, S.237-271.
- Köse, M., 2017: Examination of the implementations of taking out of forest boundaries in Istanbul in terms of forestry policy. Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University 67(2): 157-184.
- Köse, S., 2017: Türkiye’de Planlı Dönemden MİLENYUMA Orman Amenajmanının Gelişimi, TMMOB Orman Mühendisleri Odası, Türkiye Orman Kaynakları Planlamasının Yüz Yılı ve Hedefler Paneli, s.44-83, Ankara.
- Kurdoğlu, F., 1938: TBMM Zabıt Ceridesi, 13.06.1938, Devre 5, Cilt 26, İctima 5. Ankara.
- Kutluk, H., 1940: Tarihte İstanbul’un Mahrukat Meselesi (Hicri 939 (1578) den 1258 (1869) Yılına Kadar), Orman ve Av Dergisi, Yıl 12, sayı. 10-11-12 s. 330-345
- Kutluk, H., 1942: Ormancılıkta Kanunlaştırma Hareketi, Orman ve Av, Yıl 14, Sayı 6-7-8, Sayfa 129-146.
- Kutluk, H., 1943: Türkiye’de Yabancı Orman Müttehassısları: I Tassy, Orman ve Av, Yıl 15, Sayı 6, Sayfa 151-156.
- Kutluk, H., 1948: Türkiye Ormancılığı İle İlgili Tarihi Vesikalar 893-1339(1487-1923), Osmanbey Matbaası, İstanbul.
- Kutluk, H., 1954: İstanbul’da Tarih Boyunca Su, Kereste, Yakacak, Ağaçlama ve Kontrol İşleri, Orman ve Av Dergisi, Yıl 26, Mayıs 1954, Sayı 5, Sayfa 167-176
- Kutluk, H., 1957^a: Fransız Ormancıları Nasıl getirildi? Orman Mektebi Kimlerin İsteği ve Ne Suretle Açıldı?, Türk Ormancılığı 100.Tedris Yılına Girerken 1857-1957, Ormancılar Cemiyeti Yayını, Sayı 7, S.18-21, Ankara.
- Kutluk, H., 1957^b: Türkiye’de Yabancı Ormancılar, Türk Ormancılığı Yüzüncü Tedris Yılına Girerken (1857-1957), Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, Sayı 7, Doğu Matbaası, Sayfa 181-198, Ankara.
- Kutluk, 1965: Prof.Bernhard’ın 38 yıl önce vermiş olduğu konferans, OGM Teknik Haberler Bülteni, Yıl 4, Sayı 16, s.181-193, Ongun Kardeşler Matbaası, Ankara.
- Kutluk, H., 1967: Türkiye Ormancılığı İle İlgili Tarihi Vesikalar 102-1341(1787-1925), Ongun Kardeşler Matbaası, Ankara.

- Kuvan, Y., Erol, S.Y., Yıldırım, H.T., 2011: Forest Managers' Perceptions of the Foremost Forestry Issues and Functions in Turkey, Polish J. of Environ. Stud. Vol. 20, No. 2 (2011), 393-403
- Kuvan, Y., Erol, S.Y., Yıldırım, H.T., 2016: Türkiye'de ve Dünyada Anayasa ve Ormancılık İlişkileri: Yeni Anayasaya Yönelik Öneriler, Yeni Anayasa'da Orman, TOD, Sayfa 59-70, Ankara.
- Küçükcalay, A.,M., 1999: Osmanlı Toprak Sistemi - Miri Rejim- , Osmanlı Ansiklopedisi, Cilt 3., s.54, Ankara.
- Künksatan, A., 1949: Bugünkü Orman Davamız, Yeşilgireson Matbaası, 107 s., Giresun.
- Maloney, A. P. (1959). The Berlin-Baghdad Railway as a Cause of World War I, New York University, 1959. p.23.
- M.A. Salih, 1931^a: Orman İşletmesinde Devlet ve İhale Usulleri (1), Orman ve Av Dergisi, Yıl 4, Sayı 38, Sayfa 10-16, İstanbul.
- M.A. Salih, 1931^b, İktisadi Program Karşısında, Orman ve Av, Yıl 3, sayı 34, sayfa 9-12
- M.Fahrettin, 1930: Orman Kanunu, Orman ve Av Dergisi, Yıl 2, sayı 13, s.4-5, İstanbul.
- McCarty, J., 2014: Ölüm ve Sürgün - Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı 1821-1922 – Çev. Bilge Umar, II. Baskı, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Metin, A., 1954: Orman ve Tarih, Orman ve Av, Şubat, 1954, Cilt 26, s.63-64.
- Meydan, S., 2011: Atatürk'ün Cumhuriyet Mucizesinin Bilançosu, <http://sinanmeydan.com.tr/>
- Miraboğlu, M., 1957: Türkiye'de Devlet Orman İşletmelerinin Kuruluş Tarihçesi, Türk Ormancılığı Yüzüncü Tedris Yılına Girerken (1857-1957), Türkiye Ormancılar Cemiyeti Yayın no: 7, Sayfa 90-97, Doğu Matbaası, Ankara.
- Neziroğlu, İ., Yılmaz, T., 2014: Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları Cilt 4 (Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi), TBMM Yayınları, 894 s., Ankara.
- OGM, 1973: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayını Sıra no: 187, Seri no: 145, 510 s., Ankara.
- OGM, 1988: Orman Koruma ve Yangınla İlgili İstatistik Değerlendirmeler, Orman Koruma ve Yangınla Mücadele Daire Başkanlığı Yayını, Ankara.

- OGM, 1986: Türkiye’de Orman Köylüleri Tarafından Tüketilen Yakacak Odun Anketi ve Sonuçları, OGM- Araştırma Planlama ve Koordinasyon Daire Başkanlığı Yayını no.1, Ankara.
- Ok, K., 2017: Türkiye’de Ormancılığın Yapısı ve Sosyal Hayata Yansımaları, Ormancılık Politikaları ve Orman Köylülerinin Durumu, Sayfa 69-152, 29-30 Aralık 2016, Bodrum/Muğla.
- Ortaylı, İ., 2007: Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi, Cedit Neşriyat, 592 s., İstanbul.
- Ortaylı, İ., 2014: Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Nüfuzu, Timaş Yayınları, 240 s., İstanbul.
- Orman ve Av, 1929^a: İzmir’de Sanayi Kuruluşları, Sayı 8, Yıl 2, Ağustos 1929, s.18, İstanbul.
- Orman ve Av, 1929^b: Prof.Bernhard’tan Atatürk’e Mektup, (Çeviri: Doç. Dr.Selahattin İnal), Ağustos 1950, Sayı 8, Sayfa 174-177.
- Orman ve Av, 1937^a: Türkiye’de Ağaçlandırma Esasları Hakkında Rapor, Nisan-1937, Yıl 10, sayı 4., Sayfa 196-204, Ankara.
- Orman ve Av, 1937^b: Prof.Bernhard’ın ormancılığımız hakkındaki kitabı, Orman ve Av, Orman ve Av dergisi, Yıl 10., Şubat 1937 Sayı 2, s.54-55, İstanbul.
- Orman ve Av, 1937^c: Başbakanımız Ormancılık Politikamızda Yeni Bir Çığır Açıyor, yıl 10, sayı 2, sayfa 1.
- Özcan, B: 1998: Kırım Harbi Sırasında Bazı Avrupalı Devlet Adamlarının Osmanlı Ülkesini Ziyaretleri (1854-1855), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi (OTAM), Cilt. 9, Sayfa 287-322.
- Özdemir, B., 2009: Osmanlı Devleti Dış Borçları, Ankara Ticaret Odası yayını, Desen Ofset, 172 s., Ankara.
- Özdemir, M., 2001: Mütareke ve Kurtuluş Savaşı Başlangıç Dönemlerinde Türk Demir Yolları / Yapısal ve Ekonomik Sorunlar /1918-1920), Kültür Bakanlığı Yayınları 2620, Ankara.
- Özden, S., Atmış, E., 2010: Dünya Ormanları ve Ormancılığı, Ormancılık Politikası (Editör Aytuğ Akesen ve Abdi Ekizoğlu), S. 226-254. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, Ankara.
- Özdönmez, M., 1965: Türkiye’de Orman Suçları neveleri, Sebepleri ve Önlenmesi Çareleri Üzerine Araştırmalar, Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayını, Sıra no 422, Seri no 21, 156 s., Dizerkonca Matbaası, İstanbul.

- Özdönmez, M., 1971: Türkiye'nin Ağaçlandırma Problemleri Üzerinde Ormancılık Politikası Yönünden Araştırmalar, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayın no: 178, 152 s. İstanbul.
- Özdönmez, M., 1973: Devlet Ormanlarından Köylülerin Faydalanma hakları, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 23, Sayı 2, Sayfa 62-77, İstanbul.
- Özdönmez, M., 1974: Doç.Dr.Metin Özdönmezi'nin Konuşması, İ.Ü. Orman Fakültesi Öğretim Üyelerinden 1973 Yılında Emekliye Ayrılanlar (Prof. Dr.Şeref Nuri İlkmen, Prof.Dr.Abdulgafor Acatay, Prof.Dr.Selahattin İnal) İçin Düzenlenen Törende Yapılan Konuşmalar, s 13-18, Sermet Matbaası, İstanbul.
- Özdönmez, M., Şad, H.C., 1983: Türkiye'de Koruma Ormanları - Yönetim ve Amenajman Esasları -, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını no 348, 43 s., İstanbul.
- Özdönmez, M., İstanbullu, T., Akesen, 1989: Ormancılık Politikası, Taş Matbaası, İstanbul.
- Özdönmez, M., Ekizoğlu, A., 1993: Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemleri Ormancılığında Katkıları Olan Yabancı Uzmanlar, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 43, Sayı 3-4, s. 57-68, İstanbul.
- Özdönmez, M., İstanbullu, T., Akesen, A., Ekizoğlu, A., 1996: Ormancılık Politikası, İ.Ü. Basımevi ve Film Merkezi, İstanbul.
- Özlü, H., 2011, Arşiv Belgelerine göre, İkinci Dünya Savaşında İzmir ve Trakya'nın savunmasına Yönelik Türk-İngiliz Heyetlerinin Görüşmeleri ve Alınan Önlemler, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD), X/23, s. 73-91.
- Öztunalı, İ., 1959: Orman ve İskan Davası, Orman ve Ay, Mayıs 1959, Sayı 5, Sayfa 7.
- Öztürk, M.İ., 2013: İkinci Dünya Savaşı Türkiye'sinde olağanüstü ekonomik kararlar: Milli Korunma Kanunu ve Varlık Vergisi, tarih Araştırmaları Dergisi, A.Ü. DTCE.Cilt: 32 Sayı: 54 Sayfa: 135-166, Ankara.
- Öztürk, M.Y., Keskin,N.E., 2013: Tütün Sektöründe YabancıYatırım: Reji Deneyimi Işığında Bugünü Anlamak, DİSK Birleşik Metal İş Sendikası Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi, 2013/2, Sayfa 91-118.
- Palabıyık, M.S., 2014: The Emergence of The Idea of "International Law" in The Ottoman Empire Before The Treaty of Paris, International Journal of Middle Eastern Studies, Volume 50, Issue 2.
- Pamuk, Ş., 1988: 100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914, Gerçek Yayınevi, 240 s., İstanbul.

- Pınar, R., 1943: Devlet Orman İşletmeleri ve İşletmenin Başarıları, Orman ve Av, Yıl 15, Sayı 10, Sayfa 176-184.
- Pınar, R., 1957: Devlet Orman İşletmeciliğine Başlarken, Türk Ormancılığı Yüzüncü Tedris Yılına Girerken (1857-1957), Türkiye Ormancılar Cemiyeti Yayın no: 7, Sayfa 86-89, Doğu Matbaası, Ankara.
- Renda, M.A., 1937: Orman Kanunu Layihası Muvakkat Encümeni Zabıtları, 1-16, TBMM Matbaası, Ankara.
- Rousseau, J. J., 2017: Toplum Sözleşmesi (çev. Vedat Günyol), Türkiye İş Bankası, Kültür Yayını, no: 1103, 136 s., İstanbul,
- Saatçioğlu, F., 1951: Memleketimizde Ziraatle Orman Arasındaki Mücadele ve İç İskan Zarureti, Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine İlişkin İlmi Görüşler, TOC, 1951, Sayfa 34-45.
- Sarc, Ö.C., 1970: 50 Yıllık Cumhuriyet Döneminde Ekonomik ve Sosyal Bünyedeki Başlıca Değişmeler, İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt 30, Sayı 1-4, s. 1-26, İstanbul.
- Sarı, M., 2011: Atatürk Dönemi'nin İskan Politikasında İç İskana Yönelik Çalışmalar (1923-1938), CTAD, Yıl 7, Sayı 14, S. 87-113.
- Slade, A, 2012: Turkey and Crimian War, Cambridge Uni. Press, 452 s.
- Somel, S. A., 2007: Kırım Savaşı, ıslahat fermanı ve Osmanlı eğitim düzeninde dönüşümler, 150.Yıldönümünde Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması (1853-1856), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, 61-84, İstanbul.
- Soylu, P.Ü., 2015: Osmanlı Borçlarının Çözüm Süreci Üzerine İktisadi Politik Bir Değerlendirme (1928-1933), Tarih Okulu Dergisi (TOD), Mart 2015, Yıl 8, Sayı XXI, Sayfa 237-262.
- Steiner, H., 1960: Degrade Olmuş Tabiata Karşı Ormancılık, Tercüme eden: Kemal Günen, Orman ve Av, Nisan 1960, Sayfa 15-17.
- Sungar, Ş., 1946: Orman İşletmelerinde Neler Gördüm?, Sesışık Basımevi, 118 s., Eskişehir.
- Şeker, M., 2007: Osmanlı Devletinde Mali Bunalım ve İlk Dış Borçlanma, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 8, Sayı 2, Sayfa 115-134.
- Şimşek, S., 2011: Türk Hukukunda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı, Maliye Bakanlığı Strateji geliştirme Daire başkanlığı, Yayın no: 2011/413, 1085 s., Ankara.

- Şimşir, B., 1985: Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu, Bulgaristan Türk varlığı, TTK Basımevi, 53 s., Ankara.
- Tanyel, E., 1987: Türkiye Ormancılar Derneği Genel Başkanı Ekrem Tanyel'in Açış Konuşması, Cumhuriyet Dönemi Ormancılığımızda 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası Sempozyumu, 7 Şubat 1987, Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği yayın no: 10, s. 5-9.
- TBMM, 1934: TBMM Zabıtları, Ankara
- TBMM, 1936: TBMM Zabıtları, 19.12.1936 Cumartesi, Ankara.
- TBMM, 1937: TBMM Zabıtları, 27.01.1937, İ. 29, C.1, Ankara
- TBMM, 1954: Orman Umum Müdürlüğünün 1952 Bütçe Yılı Hesabı Katisine Ait Mutabakat Beyannamesinin Sunulduğuna Dair Divanı Muhasebat Tesisliği Tezkeresi ile Orman Umum Müdürlüğü 1952 Mali Yılı Hesabı Kati Kanunu Layihası ve Divanı Muhasebat Tezkeresi 83/119, 1/102).
- TBMM, 1956: TBMM Zabıtları, 24 Ağustos 1956 Cuma, Ankara.
- Tekeli, E., 1945: Ormancılığımızda Yeni Adımlar, Ulus Gazetesi, 23.6.1945, Ankara.
- TOD, 1945: Devletleşen Ormanlarımız, Orman ve Av, Yıl 17, Sayı 8, Ağustos 1945, s. 245.
- TOD (Türkiye Ormancılar Derneği), 1951: Orman Baş Müdürlükleri, Orman ve Av, Yıl 23, Sayı 3, Sayfa 76-79.
- Toksoy, D., 1999: Türkiye'de Orman Mülkiyeti ve Ormancılık Sorunları Üzerine Etkileri, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Kadastro ve Mülkiyet Sorunları Sempozyumu, 11-12 Ekim 1999 Trabzon, Bildiriler Kitabı s. 100-110, Trabzon.
- Tolunay, A., 1988: Çal İlçesi Özel Ağaçlandırmaları Nasıl Ortaya Çıktı?, Orman Mühendisliği Dergisi, Ocak 1988, Yıl 25, Sayı 1, Sayfa 16-18, Ankara.
- Tolunay, A., Korkmaz, M., 2005: Orman Köylülerinin Orman Kaynaklarından Yararlanma Haklarının Tarihsel Gelişimi, I.Çevre ve Ormancılık Şurası, 22-24 Mart 2005, s.1559-1566, Antalya.
- Tongul, N., 2004: Türk Harf İnkılabı, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S 33-34, Mayıs-Kasım 2004, s. 103-130.
- Topçuoğlu, A., 1954: Ormanların Muhafazası, Orman ve av, Aralık 1954, Cilt 26, S.402-404
- Türenç, T., (2010: Atatürk'ten İsmet Paşa'ya, <http://www.hurriyet.com.tr/ataturk-ten-ismet-pasa-ya-16277650>

- Türker, M.F., 1992: Maçka Devlet Orman İşletme Müdürlüğü ormanlarından odun hammaddesinin yakacak odun amacıyla tüketilmesinin sosyo-ekonomik analizi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, 130 s., Trabzon.
- Türkmen, Z., 2016: Devlet Merkezine Gönderilen Raporlara Göre Batı Anadolu'da Yunan Mezalimi, Berikan Yayınları, 206 s., İstanbul.
- Ulus Gazetesi, 1945: Araç'tan Karabük'e Tomruklar Su İle Gönderiliyor, 13.5.1945, Ankara.
- Unan, H., 1945: Bafra Kereste Fabrikası'na Kızılırmak'tan Kereste Nakli, Orman ve Av, Nisan 1945, Yıl 17, Sayı 4, Sayfa 125-132.
- URL, 2012: İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Resmi WEB Sitesi.
- Uslu, S., 1963: Ord.Prof.Dr.İng. Franz Von Lesimfeldt Heske (1892-1963), İ.Ü.Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt VIII, Sayı 1, Sayfa 123-128, İstanbul.
- Usluoğlu, H.A., 1987: Ormanı Yasal Tanımında Arama Ormana Yararlı Olmadı, Cumhuriyet Dönemi Ormancılığımızda 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası Sempozyumu, Türkiye Ormancılar Derneği Yayın no. 10, s. 12-20.
- Yaş, M., 1980: Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1980, Akbank Kültür yayını, Apa Ofset Basımevi, 741 s., İstanbul.
- Yeniçeri, Ö. (2002), "Kırım Savaşı, Islahat Fermanı ve Paris Antlaşması", *Türkler*, (Editörler: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca), Cilt: 12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Yerasimos, S. (2007) *Az gelişmişlik sürecinde Türkiye -2 Tanzimattan 1. Dünya Savaşına* (Çevirmen Babür Kuzucu), Belge Yayınları, 520 s. İstanbul.
- Yıldız, B., 2006: *Emigrations From the Russian Empire to the Ottoman Empire: An Analysis in the Light of the New Archival Materials*, Master's Thesis, Bilkent University, Ankara.
- Yılmaz, C., 2012: *Sanayide Yer Seçimi ve Küreselleşme: Ayancık-Zingal Örneği (Sinop)*, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM), DTCTF (18-19 Ekim 2012), VII. Coğrafya Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Sayfa 297-309, Ankara.
- Yiğitoğlu, A.K., 1934: Türkiye'de Orman Ameliyat Mektepleri, Orman ve Av Dergisi, Sayı 57, Yıl 7., Fevkelade Nüsha, Sayfa 6-9.
- Yiğitoğlu, A.K., 1937: Ormancılığımız ve Yeni Orman Kanunu, Orman ve Av, Yıl 10, Sayı 3, s. 68-83.

- Yiğitoğlu, A.K., 1945: TBMM'DE 1945 Yılı Bütçe Müzakerelerinde OUM Bütçe Konuşmaları, Orman ve Av, Yıl 17, Sayı 6., s. 198-201.
- Yomralıoğlu, Ş., 1987: Ormanı Yasal Tanımında Arama Ormana Yararlı Olmadı, Cumhuriyet Dönemi Ormancılığımızda 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Türkiye Ormancılar Derneği Yayın no: 10, s. 12-20, Ankara.
- Yumurtacı, M. (1999) Ormancılığımız Nereden Nereye, Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, Ankara.
- Yund, K., 1957: Orman Mevzuatı Tedvin Edilirken, Orman ve Av, Ocak 1957, Sayı 1., Sayfa 5-6, Ankara.
- Yund, K., 1969: Türkiye Orman Umum Müdürleri Albumü, Hüsniyatıat Matbaası, 107 s., İstanbul.
- Yund, K., 1970: Orman Nizamnamesinin 100.Yıl Dönümü Dolayısıyla, Orman ve Av, Mart 1970, Sayfa 10-12.
- Yurdakul Erol, S., Topçu, İ., 2011: An Integrated Decision aid for Identifying and Prioritizing Strategies in Forest Management, Environmental Engineering & Management Journal (EEMJ). May2011, Vol. 10 Issue 5, p683-695.
- Yurdakul Erol, S, Yıldırım, H . (2017). Investigation of relations between forest functions and some socioeconomic variables: The case of Turkey. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 67 (2), 123-135.

Ekler

Ek 1: 1870 Tarihli Orman Nizamnamesi (1285)

(Bab Evvel)

(Ormanların Aksamı Beyanındadır)

Memaliki mahrusai şahanede kâin ormanlar dört kısma mnkasimdir. Birincisi doğrudan doğruya devlete ait olan ve ikincisi evkafa merbut olan ormanlar ve üçüncüsü kasabat ve kuraya mahsus baltalıklar ve dördüncüsü eşhas uhdesinde bulunan korulardır. Dördüncü kısmın ahkâm ve muamelatı tarifıyesi ve ahvali sairesi arazi kanunnamei hümayununun mevadı muhtelifesinde muharrer olduğundan işbu nizamname andan bahs etmeyip yalnız miriye ve evkaf ve kuraya mahsus olan ormanlar ve baltalıkları şamildir.

(Kısmı Evvel Devlete Ait Ormanlara Aittir)

Memaliki Devleti Aliyede ne kadar miri orman var ise tayin ve tehdit olunacak ve mevadı atiyenin ahkâmı tayin ve tahdit ile tahtı muhafazaya alınan ormanlar hakkında cari olacaktır.

İşbu nizamname ahkâmına muhalif olarak miri ormanlardan eşcar kat'ı caiz olmayacaktır.

Gerek miri ormanlardan ve gerek vakıf ormanları ile eşhas uhdelerinde bulunan korulardan tersane ve tophane idarelerine muktazi kerestelik eşcarın kat ve naklini işbu nizamnameye merbut olan nizamı mahsus ile tayin kılınmıştır.

Ahalii kariye sakinleri ile anbar ve ağıl misillu muhtac oldukları ebniyeyi tamir veya müceddeden inşa etmek ve araba ve edevat ziraat imal eylemek ve ihtiyacatı beytiyeleri mertebesinde kömür yapmak, odun almak için miri ormanlardan meccanen kereste ve eşcar kesecek ve fakat ticaret için katedecekleri kerestenin idare tarafından tayin olunan kıymet ve esmanını itaya ve tüccar gibi işbu nizamname ahkâmına ittibaa mecbur olacakları misillu gerek bizzat ve gerek bilvasıta aher mahalle nakil ve fruht edecekleri hatebi ve kömür için miri ormanlarından kesilecek eşcarın idare tarafından tayin olunacak kıymeti ita eyleyeceklerdir. Her karyenin mensup olduğı pazar yerine ahalinin kendi araba ve hayvanları ile nakil ve fruht ettikleri hatep ve kömür bu hükümden müstesnadır ve bunlar hakkında cereyan edecek muamelat mahsusunda beyan kılınacaktır.

Miri ormanlardan beher sene kat'a şayan kerestelik eşcar miri çekici namı ile bir aleti mahsusa ile nişanlanacak ve işbu nişanlanan eşcarın cinsi ve miktarı orman memurları tarafından tesbiti defter olunacaktır.

Esnayı şitada yapraklarını döken ağaçlar yalnız teşrinievvelin onbeşinden nisanın onbeşine kadar yani ağaçların suları çekildiği mevsimde katolunacak ve fakat meşe ağaçlarının kabukları soyulmak için ruhsatı mahsusa üzerine sair vakitlerde dahi kat'ı caiz olacaktır ve yaprağını dökmeyen eşcar her mevsimde kesilecektir.

Ormanlardan kerestelik ağaç kat'ı ve katolunan kerestelik ağaçların yerine kaldırılıp nakli memurları tarafından ruhsat ilmühaberi itasına menuttur.

Ruhsatı haveri yedinde olmadıkça hiç kimsenin kerestelik ağaç katı ve nakletmesi caiz olmayacaktır.

Miri ormanlarından ihraç olunacak keresteler orman memurları tarafından alameti mahsusa ile nişanlanacak ve bu nişan eşcarın nereden çıkarıldığını mübeyyin şehadetname yerini tutacaktır.

Miri ormanlardan tahtı mukavelede olarak kat eşcara mezun olanlardan teahhüdatı vakıalarının icrasını ve kendileriyle amele haklarında hükmolunması muhtemel olan cezainaktileri eda edeceklerini temin için kefalet akçesi alınacak ve icabı maslahata göre kefilî muteber ahzı dahi caiz olabilecektir.

Miri ormanlarından bir kıt'ayı muayenede bulunan ağaçların mukavelei mahsusa ile taliplerine kat ettirilmesi caiz olacak ve her ne suretle olursa olsun miri ormanlarından müşterilerinin katedecekleri eşcarın tayin ve kat nakilleri talimatı mahsusa ahkâmına tevfiğ olunacaktır.

Beher sene her kariyenin muhtarı ol karye ahalisinin miri ormanında ray ettirmek isteyecekleri hayvanatın cins ve miktarını mübeyyin orman memurlarına bir defter verecektir.

13. cü madde mücibince muhtaran tarafından verilecek defterleri orman memurları badel mütalea hayvanatın ormanda duracakları mevsim ve müddet ve sureti raylerini tahdit ve tayin edeceklerdir.

Hayvanatın esnayı rayde gösterilen hududu tecavüz etmemeleri için her karyenin hayvanatına ol karye tarafından mahsus bir çoban tayin olunacaktır.

Hariçten gelen ve tüccar malı olan hayvanat sürülerinin eshabı hayvanlarını bir miri ormanında tevkif ve ray ettirmek murat eylediklerinde orman memurları tarafından ruhsat istihsal etmeleri iktiza edecek ve o misillü sürülerin tevakkuf edecekleri mahaller memurlar tarafından tayini irae edilip bunlardan nizamât ve muamelatı sabıkasına tevfiğ resim alınacaktır.

Kura ahalisi kendi arazisi dahilinde vaki miri ormanlarından tabiatı ile yıkılıp yer üzerinde kalmış olan aēaēları orman memurlarının izni ile hiēbir gna resim ita etmeksizin toplayabileceklerdir.

Miri ormanlarından bila ruhsat taş ve toprak ve taze ve kuru yaprak ve madeniyat ve bunlara mümasil şeylerin ahz ve ihracı memnudur. Bu bapta alınacak ruhsatın müstenit olacaēı muamelet talimatı mahsusa hükmünce tatbik olunacaktır.

(Kısmı Sani – Evkafa Merbut Olan Ormanlar Hakkındadır)

Arazii kanunnamei hümayunun dördüncü maddesinde tarif olunduēu üzere tahsisat kabilinden olan arazii mevkufenin menafii hasılası vakfın meşrutu lehlerine masruf olduēu misillu bu muamele o makule evkafa merbut olan ormanların tasarruf ve idarelerine dahi şamildir.

Mnhasıran evkafı mazbut dahilinde bulunan ormanlar tahtı muhafazaya alınarak eşcarının suretikat ve fruhtu vesair muamelatı mteferriasi işbu nizamnamenin kısmı evvelinde miri ormanları iēin ittihaz edilen usule ve bundan böyle vazolunacak orman nizamatına tatbik olunacak ve vakıf ormanlarından tersane ve tophane idarelerine muktezi aēaēların sureti kat ve istihsali ve bedelatının tesviyesi nizamnamei mahsusa dairesinde cereyan edecektir.

(Kısmı Salis – Kasabat ve Kura Baltalıkları Beyanındadır)

Kasabat ve kura baltalıkları kadimden bir karye yahut bir kasabaya ihtitaba ve intifa tahsisi edilmiş olan kuru ve ormanlardır.

Her kasaba ve karyenin baltalıēı evvela kasaba ve karyenin ahalisine mahsus olup bunların eşcarını katetmek hususunda ve ahvali saire i intifaiyesinde arazi kanunnamei hümayunun

doksanbirinci ve doksanikinci maddelerinin hükmü mucibince her kasaba ve karye ahalisinin muayyen olan selahiyetine ve diēer karye ve kasaba halkının müdahalesi memnudur.

Kasaba ve kura baltalıklarının gerek araziye ve gerek yalnız eşcar itibariyle şahsı mahsus tarafından tasarrufu memnuniyeti kanuniye tahtındadır.

Minelkadim ahaliye tahsis ve terk olunmuş olan kuru ve ormanlara müteallik davalarda arazi kanunun 102.ci maddesi mucibince müruru zaman itibar olunmaz.

Her kasaba ve karye ahalisinin hey'eti mecmuası kendi kasaba ve karyelerine mahsus olan baltalıktan müştereken ve münferiden istifade ederler. Şu kadar ki baltalıklardan ticaret için katolunan keresteden muamelat mer'iyesine tevfikan kemaken öşür alınacaktır.

Her kasaba ve karye ahalisi kendi baltalıklarından gerek odun ve kömür olmağa salih olan ağaçları ve gerek kerestelik eşcarı aherkasaba ve karye ahalisine kestirmeğe ve kömür imal olunacak mahalleri tayin ile ormanı harabiden vikaye etmeğe mecbur ve zabıta memurlarıyla muhtarlar bu muhafazayı icra ettirmeğe memurdurlar. Muhafazanın sureti icrası talimatı mahsusa ile tayin kılınacaktır.

(Babı Sani – Muhakemat ve Mücazat Beyanındadır)

(Faşlı Evvel – Muhakemata Dairdir)

Tahtı muhafazaya alınan miri ve vakıf ormanlarıda hilafinizam vukubulan töhmetlerin bidayete ve istinaf mahkemesi mehakim nizamiyede rüiyet olunur.

Ceraim vakıa zahire çıktıkta bilatehir orman memurları tarafından batakrir erayı kazaya işar kılınacaktır.

İşbu takrirler müttehimlerin isim ve şöhetini ve san'at ve meskenlerini ve töhmetlerinin nevi ile ormanın kangı tarafında ve mümkün ise ne vakit vukubulmuş idüğünü mübeyyin olacaktır.

Ruhsatsız olarak orman içinde rayoluna hayvan sahibinin hakkında vaki olan davanın ledelrüiye bi esas olduğu tebeyyün ederse kırk altıncı madde hükmünce kablelmürafaa karye muhtarının yedine teslim etmiş olacağı emanet akçası kendisine redolunur. Ve bilarusat orman içinde bulunup ta devlete ait olmak üzere satılacak hayvanatın esmanı icap eden cezayı nakti miktarından az olsa bile hayvanat sahibinden başka bir sey mütalebe olunamayacaktır.

Ormanlara müteallik olup nizami tazminat talebi ve ahzını icap eden hareket hakkında ikame olunacak davaya evvel hareketin vukuu tarihinden itibaren üç mah zarfında mübaşeret olunmak meşruttur ve badelmuhakeme lahik olan üç ay zarfında icrası lazım gelip bu müddetin inkazasından sonra hüküm münfesih olacaktır ve deavinin tehirine badi olan memurlar ceza kanunnamei-hümayun mucibinde mücazat olunacaktır.

Orman memurlarının takriri üzerine rüiyet olunan muhakematın karar ve neticesi re'sikazadan orman müfettişlerine bildirilecektir.

(Faslı Sani – Mücazat Hakkındadır)

Miri ormanlarından bila ruhsat ağaç kat ve ihraç edenlerden katettikleri ağacın devresi bir ziradan akel ise beher dabe yüküne mukabil dört beşlik ve beher demet veya adem yükü itibariyle iki beşlik ve bir ziradan iki ziraa kadar olduğu halde sekiz beşlik ve iki ziradan üç zira kadar ise on beşlik ve üç ziradan yukarı olduğu taktirde yirmi beşlik cezainakti alınır ve bilaruhsat kesilen eşcar meşe ağacı olurise cezayı naktisi iki misli olarak istifa kılınır. Katolunmuş olan ağacın devresi zeminden iki zira yukarisından ölçülür ve eğer andan aşığı katolunmuş ise maktından ölçülür.

Eşcarın kabuklarını soyanlar veyahut diğer suretle sakatlıyanlar bunları kökünden katetmiş gibi mücazat olunur.

38 ci madde mucibince miri ormanlarından bile ruhsat ihracı memnu olan şeyleri çıkarırlar , ihraç ettikleri şeylerin beher araba yükü için onbeşlik ve beher hayvan yükü için beş beşlik ve beher adem yükü için iki beşlik cezai nakti ahz olunur.

Mevadi sabıkada muharrer , cezai naktilerden başka ahzolunan ağaç vesaire istirdat ve bilmuhakeme hilafı memnuiyet hareketten dolayı zarar ve ziyan tebellür eyler ise tazmin ettirilir ve bu crmde kullanılan bıçkı balta ve alatı saire dahi zaptedilir. Alatı mezkureyi ahz ve zapta orman memurları mezun olup fakat res kazada bulunan mülkiye memuruna derhal teslim etmeleri lazım gelecektir.

9 cu maddede beyan olunduğu veçhile orman memurları tarafından tahriren izin verilmezden mukaddem ağaç katına şr edenler 33 c madde mucibince ruhsatsız ağaç katı hakkında muayyen olan ceza ile mücazat olunurlar ve böyle bila ruhsat eşcar katedenler ele geçmediği taktirde lazım gelen cezayı nakti ormanın mteahhidinden veya bilimtiyaz katına mezun olandan tahsil edilir.

9 cu madde mucibince orman memurları tarafından ruhsat verilmezden evvel eşcarı maktuayı yerinden kaldıranlar haklarında ve anlar ele geçmez ise ormanın müteahhidi veya sahibi imtiyazı hakkında ruhsatsız ağaç katına mahsus ceza icra kılınır.

Katına ruhsat verilmiş olan eşcardan fazla olarak ağaç katedenler haklarında 18 ci maddede tasrih olunan cezanın iki katı icra kılındıktan başka kesilen ağaçlar istirdat ve tazminatı lazime istifa kılınır ve eğer bizzat kat edenler ele geçmezse bu ceza orman müteahhidi veya sahibi imtiyaz hakkında icra edilir.

Katolunmak üzere nişan edilmiş olan ağacın badelkat kökündeki çekiş nişanı imha ve izale olunduğu halde bunun mahv ve izalesi bir arızai gayri ihtiyariden neşet eylediği isbat olunmadıkça hilafı nizam kat olunmuş hükmünde tutulacaktır.

Bir müddeti muayene zarfında kaldırılmak üzere orman memuru tarafından katına ruhsat verilen eşcar badelkat müddeti mahdutsi içinde kaldırılmaz ise ahz ve zapt akçası devlete ait olmak üzere fûruht olunacaktır.

İşbu fasılda beyan olunan mevattan başka idare tarafından neşrolunacak talimat ve tenbihat ve vazedilecek şeraite mugayir hareket eden orman müteahhitlerinden veya sahibi imtiyazından icap eden tazminattan başka on beşlikten yirmi beşliğe kadar ceza alınır.

Miri ormanların memnu olan yerlerinde ruhsatsız hayvan ray ettirenlerden beher resi hayvan için birer kuruş cezai nakti ahz olunur ve cezainaktiden dun olmamak üzere zarar ve ziyan tazmini dahi hükmedilir.

Ruhsatsız olarak miri ormanlarına salıverilen hayvanlar kangı karyenin sürüsüne ait ise hüküm nizam ol sürünün çobanı hakkında icra kılınır.

Ruhsatsız olarak miri ormanlarına salıverilen hayvanat karye ehalisine ait olmadığı taktirde tutulup karye muhtarına teslim olunduktan sonra icap eden cezai nakti ve tazminat yekununa müsavi olmak üzere sahibi tarafından muhtara bir meblağ teslim olunmaz ise hayvanın adedi yirmiden ziyade olmadığı halde içinden yalnız bir resi ve yirmibir ile kırk adet arasında olduğu taktirde iki res ve kırkbir ile altmış adedi arasında olduğu halde üç res ve bunlardan ilerisi için kıyas icabı miktarı fûruht ile akçası mal sandığına teslim olunacaktır.

Bir ormanın memurları tarafından tayin edilmiş olan mahalleri haricinde kömür yapıldığı halde müteahhit veyahut sahibi imtiyazından yirmi beşlik cezai nakti alınır.

Herkim amden ormanı ihrak ederse ceza kanunnamei hümayunun 164. cü maddesince mücazat olunur.

Miri çekicine takliden sahte çekiç istimal edenler hakkında ceza kanunnamei hümayunun yüzellaltıncı maddesi hükmünce ceza tertip olunur.

Ormanlara müteallik cünhadan dolayı eşhası müteaddiden muahezesi icap ederse ceza kanunnamesinin kırkaltıncı maddesi hükmünce haklarında hükmolunacak cezainaktiler için cümlesi yekdiğerine kefilülbimal adolunacaktır.

Bir sürünün çobanı hakkında hükmolunan cezainakti hayvan eshabı tarafından ahz ve tahsil olunur ve bu veçhile tahsil edilecek cezai naktileri çobandan iddiaya hayvan eshabının selahiyetleri vardır.

Ormanların müteahhitleri ve sahibi imtiyazı ormanlarda işlettikleri amele tarafından hilafi nizam vukubulacak kafei harekattan mes'ul olarak bunlardan lazım gelen cezai naktiler kendilerinden tahsil olunacaktır.

Haklarında hükmolunacak cezai naktiyi tediyyeden ve kefil iraesinden aciz olanlar hükmolunan cezai naktinin yekununda kaç beşlik var ise her iki beşlik için bir gün hapis olunacaktır.

(Hateme)

İdarei mahsusası tarafından tensip olunacak mahallerde işbu nizamnamenin icrasına memurları tarafından resmen vukubulacak ilandan  mah sonra mübaşeret olunacak ve orman memurlarının vezaifi ve işbu nizamın icrasına müteallik olan kaffei tedabir idarei mahsusası tarafından talimatı mahsusa ile tayin kılınacaktır.

(Suret Buyuruldu)

İşbu nizamnamenin icrayı ahkamına iradei seniyei hazreti padişahı müteallik şerefsdar buyurulmuş olmakla mucibince ifayı muktezasına ise nezareti celilesi canibinden himmet buyurulmak.

(Fill 11 şevval 1286, Fı 1 Knnusani 1285)

Ek 2: Prof.Robert Bernhard'ın Atatürk'e Yazdığı Mektup

“Ekselans;

Gazete haberlerine göre Türk Devleti memleketin su hazinelerini milli ekonomiye büyük ölçüde faydalar sağlamak amacıyla planlamalara başlamıştır. Bununla devlet, tarımı geliştirmeye doğru götüren ve Türkiye'nin en başta gelen ekonomi şubesinin ve dolayısıyla Türk milletinin ana geçim kaynağının hasılatını artırmaya yönelik bir yola girmiş bulunuyor. Eğer akarsuların düzenlenmesiyle ülke yararına bir başarı elde edilmek isteniyorsa bu taktirde nehir yataklarının yukarı kısımlarda da yani memba yörelerinde de kontrol altında tutulmaları gerekmektedir. Akarsu yataklarının sadece aşağı ve orta kısımlarda yapay tesislerle donatılması, nehir akışlarının düzenlenmesinden beklenen tam başarıyı garanti edemez. Türkiye nehirlerinin yukarı kısımlarında pahalı yapay tesisler yapılması söz konusu değildir. Buralarda yapılacak olan iş sadece henüz var olan orman kalıntılarının korunmasından ibarettir. Zaten düzenli bir su ekonomisinin gerçek değeri anlaşıldığı andan itibaren, bu ormanların tahribine izin verilmez. Nehir yataklarının aşağı ve yukarı kısımlarında yapay tesisler yapılması ile yine bu nehirlerin memba kısımlarına rastlayan ormanların korunması sorunu, bütün ülkelerde ve daima elele yürümek zorundadır. Aslında orman bir ülkenin yağmurunu ne yaratır ne de çoğaltır. Fakat buna karşılık, yağmur halinde orman toprağına ulaşmış olan suyun, dere yataklarına geçişini her türlü arazide uygun bir şekilde tanzim eder. Bakımlı orman toprağı gevşek ve humusça zengin olduğu için diğer bütün toprak çeşitlerine göre kendisine kadar ulaşan yağmur sularının büyük bir kısmını emecek ve bünyesinde tutabilecek bir durumdadır. Orman toprağı ziraat veya tamamen çıplak olan kayalık arazi toprağı gibi, yağmur ve kar sularını kısa bir zamanda ve birdenbire bırakmaz. Suyu gayet yavaş olarak alır, bünyesinde toplar ve yine yavaş olarak kaynaklara ve dere yataklarına hareket ettirir. Ormanın kuru yaprak tabakası ve ağaçların tepe çatısı kurak zamanlarda toprak suyunun buharlaşma ile havaya karışmasına, kurak rüzgarların toprağına girmesine ve güneş ışınlarıyla toprağıın kuvvetlice ısınmasına engel olur. Orman alanlarından doğan dereler, kaynakları çıplak dağlara rastlayan derelere oranla bütün yıl boyunca veya hiç olmazsa yılın büyük kısmında daha fazla su içerirler. Stebin kurak yörelerindeki bitkilerin yaşamı, nemli yörelerde olduğu gibi hararet azlığından değil, bunun aksine olarak nem eksikliğinden dolayı sona erer. Bitki için gerekli olan nemin 14-30 gün süreyle daha fazla toprakta kalmasının ya da step yöresindeki akarsuların yaz aylarında bugüne oranla yine 14-30 gün süreyle varlıklarını koruyabilmeleri, Türkiyenin bu yapıdaki bölgelerinin tarımı için büyük bir önem taşır. Mevcut toprak suyunun vejetasyon dönemi süresince uzunca süre

korunmuş olması, hububatın daha iyi gelişmesi ve olgunlaşmasını sağlar. Bu yola tarımsal verim artar. Türkiye’de toprak suyunun korunması sorunu halen dere yataklarında yapay tesisler yapımı yoluyla sağlanmak istenmektedir. Oysa bu alandaki çalışmalar ancak derelerin memba yataklarında halen var olan ormanların bütün varlıklarıyla ve iyi bir şekilde korunması halinde tam bir başarı gösterebilir. Fakat bu durum, henüz gözönünde tutulmamaktadır.

Türkiye’nin hemen her tarafında ormanların müteahhitler tarafından işletilmesi için imtiyazlar verilmiştir. Bu türlü işletmelerin orman için olan kötü sonuçlarını en iyi bir şekilde Bozüyük ormanlarında görmek olanaklıdır. Buradaki durum kısaca “orman tahribi” sözcükleriyle ifade edilebilir. Yerli Türk şirketleri bu şekilde hareket ederlerse, Türk ormanlarının korunması konusunda yabancı şirketlerden ne beklenebilir? Zira bunlar için tek amaç orman işletmesinden olabildiğince fazla para kazanmak ve bu amaçla ormanda var olan ve kıymtlendirilmesi olanaklı olan odunu, hemen ve en kısa sürede hızara indirmekten ibarettir. Hiç kimse, hatta bir kısım Türk ormancıları bile düşünmüyorlar ki, bazı yaşlı ağaçların daima ormanda kalması gerekir. Eğer ormanların korunması ve ekonomik olarak yaşaması isteniyorsa bu taktirde mukaveleli şirketlerin yaptıkları gibi, ormandan değerlendirilmesi olanaklı olan bütün ağaç varlığının kısa bir zamanda ve bir defada çıkarılmasına izin vermemek gerekmektedir. Durum, başka yönden değerlendirildiğinde, ormanın odun üreten bir fabrika olmadığı görülür. Orman toprağı tek başına odun üretemez. Toprak ancak orman ağaçlarıyla bir arada ve beraberce odun üretebilir. Bir orman ancak yaşlı (hemen yararlanılabilen), genç (henüz yararlanılamayan), orta yaşlı (tamamından yararlanılamayan) ağaçları içerdiği ve bu ağaç varlıkları belirli bir oranda birbiriyle karışık bulunduğu ve orman alanına uygun bir şekilde yayılmış olduğu durumda sürekli ve tamamen yararlanılabilir ve kesime olgun odun verebilir. Türkiye’nin bakir ormanları, bu yapıdaki normal işletme ormanları niteliğinde değildir. Bu ormanlarda, Avrupa’nın işletme ormanlarına karşılık genç ve orta yaşlı ağaçlar yoktur. Oysa bunlar, toprağın su ve besin maddelerinden hava ve ışığın yardımıyla öncelikle odun üretmek görevinden sorumludurlar. Bu ağaçlar , odun üreten bir çeşit makine durumundadırlar. Bakir Türk ormanları, genellikle sadece yaşlı ve hemen yararlanılabilen ağaçlardan oluşmaktadır. Bunun içindir ki, yaşlı ağaçlar Avrupa işletme ormanlarındaki genç ağaçların görevlerini hiç polmazsa bakir orman, normal işletme ormanı şekline sokuluncaya kadar üzerlerine almak zorundadırlar. Bu nedenle, yaşlı ağaçların kesim çağına ve bir defada çıkarılmaya uygun görünmelerine karşın, bir defada ve toptan çıkarılmaları doğru değildir.

Mukaveleli şirketlerin genel olarak talep ettikleri gibi bu ağaçların hızla ormandan çıkarılmaları hiç bir şekilde kabul edilemez. Çünkü bu şirketlerin transport ve odun işleme tesisleri için yatırdıkları büyük sermayeyi mümkün olan hızla amortize ve para sahiplerine iade etmek istemeleri gayet doğaldır. Bununla

birlikte çoğu zaman şirketlerin istekleri yerine getirilmekte ve kesime olgun bütün ağaçların kısa zamanda ve nakliyat giderlerini azaltmak amacıyla belirli alanlardan ve imkanlar oranında aynı zaman süresince çıkarılmalarına izin verilmektedir.

Bu yolla sadece münferit –genellikle kötü ve işe yaramaz- tohum ağaçlarının yer yer gözüktüğü geniş çıplaklıklar ortaya çıkmaktadır. Kesimler sırasında yaş ve çap kademeleriyle ağaç sayısı arasında normal bir oran sağlanmadığı gibi ağaçların orman alanlarına dağılımında da herhangi bir denge dikkate alınmamaktadır. Ormanın hasılatı ile beraber odun üreten makineleri de birlikte çıkarılmaktadır.

Sonuç iyi giderse çıkartılan ve değerce yüksek ağacın yerini ilk önce az çok aynı yaşata ve fakat kıymetsiz bir gençlik alır. Ancak sonuç genel olarak iyi olmaz. Çoğu zaman kesime olgunluk çağındaki yaşlı ağaçların ormandan çıkarılması o derece hızlı olur ki, doğa gençleştirmeye yani yeni kuşağın oluşturulmasıyla bu hareketi takip edemez. Ağacı kesilmiş olan alanlar çıplak kalırlar. Bu yolla da orman tamamen tahrip edilmiş olur.

İklim ilişkileri, yaz kuraklığı, hızlı kuruma ve ormancılık için zararlı olan ilex, prunus lauroverasus, rhododendron, azelea gibi bazı bitkilerin toprağı hızla kaplaması gibi nedenlerdir ki Türkiye’de yapay gençleştirmeyi olanaksız kılmaktadır. Ya da yapay gençleştirme işleri o derece büyük giderlere bağlıdır ki, kural olarak bu işin para ile gerçekleştirilmesi de doğru değildir.

Romanya’da Bulgaristan’da, Yugoslavya’da ve Amerika’nın bir çok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de taahhüt yoluyla büyük orman satışları hemen hemen her zaman orman tahribiyle sonuçlanmıştır. Türkiye’de iyi ormanlar, ancak orman istismarının şimdiye kadar karlı olmadığı, ulaşılması zor, arızalı dere içlerinde ve yamaçlarda kalmıştır. Derelerin memba yöreleri de buralara rastlamaktadır. Bu kısımlarda ormanın tahrip edilmesi toprağın büyük ölçüde suyu emmesi ve herhangi bir kayba uğramaksızın koruması ve bu suyu yavaş yavaş kaynaklara ve akarsulara aktarması yeteneğini azaltacaktır. Bu yetenek zaten ormanın niteliğinin bozulmasıyla düşürülmüş olur. O halde doğrudan doğruya ormanın durumu ve kalitesiyle ilgilidir. Ormanı tahrip edilmiş ve açılmış olan bir alanda yağmur halinde toprağa düşen sular, büyük kütleler halinde hızla ve ani olarak akarlar. Orman artık toprağı mekanik bir şekilde de koruyamaz. Vadiye doğru akan seller, ormanı tahrip edilmiş olan çıplak arazinin taş ve molozlarını sökerek beraber sürüklerler. Tepelerin alt kısımlarındaki düzlüklerde, akarsu yataklarında veya çevredeki tarım alanları üzerinde ve bu arazinin tarımsal verimin azaltacak şekilde yağarlar. Ormandan ayrılan arazinin ince toprağı, yağmur sularıyla yıkanarak akarsu yataklarına taşınır. Akarsu hızının azalması halinde nehir mansaplarında toplanır. Bu suretle akarsuların denizlere döküldüğü yerler bataklık haline gelir. Akarsu mansapları sığlaşmış bulunan denizlerde liman ilişkileri de bozulur. Memba yöresi ormansızlaşmış olan nehirlerin suları, bazen çok miktarda, bazen

de oldukça az olur. Hatta bazı durumlarda hiç suları bulunmaz. Buna karşılık memba yöresi ormanla kaplı olan akarsuların suları daha dengeli olur. Akarsuların taşkın olduğu mevsimle en az bulunduğu mevsim arasındaki su miktarı farkı daha küçüktür.

Eğer Türkiye Hükümeti girişmiş bulunduğu su politikası ile milli ekonomi için tam bir başarı sağlamak istiyorsa bu taktirde sadece akarsu boylarınca bazı düzenleyici tesisler yapması amaç için yeterli değildir. Bunun dışında olarak, nehirlerin memba kısımlarındaki ormanları herhangi azaltma söz konusu olmadan, iyi bir durumda korumak zorundadır. Bu amaçla orman politikasını da değiştirmek zorundadır. Türkiye bir tarım ülkesidir. Tarım, gerek ürünün elde edilmesi ve gerekse bu alanlardan gelir elde edenlerin ve geçimini bu alanlardan sağlayanların sayısıyla diğer bütün ekonomik sektörlerin en başında gelmektedir. Bu nedenledir ki, her yönden sektörün geliştirilmesine çalışmak gerekmektedir. Tarım, ormanların korunmasıyla geliştirilebilir. Çünkü ormanların korunması ülkenin su varlığı üzerinde olumlu etki bırakır. Bunun için ormancılık her ne şekilde olursa olsun ormanların korunmasını en başta ve en yüksek amaç olarak kabul etmek zorundadır. Türkiye ormanlarının işletilmesinde sağlayabilecekleri bu günkü mali gelir olanakları bir ölçü olamaz. Bu ancak ikinci evrede bahse konu olabilir. Ormancılık gelirlerindeki para bakımından meydana gelecek eksiklik, -bu ynn her ne kadar sayılarla kanıt ve ifade edilmesi kolaylıkla olanaklı değilse de- tarım alanındaki fazla gelirle tamamen dengelenecektir.

Türkiye’de ormanların korunması gereği ve zorunluluğu üzerinde, 1856 yılından 1876 yılına kadar Fransız ormancılık uzmanları, daha sonra Avusturyalı ormancılar ve nihayet 1926 yılından beri de bizzat ben ısrarla ve fakat hiç bir sonuç almaksızın durmuş bulunmaktayız. Nitekim taleplerimin gerçekleşmesi için büyük çabalar sarf eden şimdiki Orman Genel Müdürü Cafer Bey de bu konuda hiç bir yardım ve himaye görmemiştir. Çıplak yörelerin ağaçlandırılması, ülkenin genel ıkırı için gerçekleştirilmesi gereken bir dava olamaz. Bu dava, ülkenin iklim koşulları ve çıplak arazinin toprak durumu ile ilgili olarak Türkiye’ye herhangi bir başarı vadetmekten hemen tamamen uzaktır. Zaten bu işin parasal güçlüklerle karşılaşacağı açıktır. Böyle bir girişimi, dünyada Birleşik Amerika Devletleri’nden başka hiçbir devlet gerçekleştirecek durumda değildir. Anadolu’da geniş ölçüde yapay bir geleştirmenin olanaklı olamayacağı gerçeği karşısında, Türk Devleti özellikle harekete geçerek bütün araç ve kuvvetleriyle ormanların son artıklarını kesinlikle korumaya ve ormanın ülkeye sağladığı yukarda açıkladığımız toplumsal hizmetlerini garanti altına almak zorundadır.

Türkiye’de ormanların korunması konusunda şimdiye kadar yapmış olduğum bütün girişimler sonuçsuz kaldığı içindir ki, bu gün doğrudan doğruya zatı devletlerine başvurmaya cesaret ediyorum. Türkiye’nin mevcut su kuvvetlerini

ülke ekonomisine daha yararlı kılmak amacıyla bütün olanak ve yolları aramakta olduğu şu an, akarsuların düzenlenmesinde memba yörelerindeki ormanların korunması konusunun en iyi araç olduğuna işaret etmek için özellikle uygun görülmüştür.

Türkiye'yi tamamen terk etmeden önce, devlet tarafından bana verilmiş olan ve yerine getirilmesi sorumluluğumda olan bütün görevleri eksiksiz olarak yapmış olmak endişesiyledir ki, ormanların bu günkü sınırları içinde ve iyi bir durumda korunmaları amacıyla kişisel olarak zatı devletleri nezdinde de teşebbüste bulunmak istedim. Tarafımdan hazırlanan ve Türkiye ormancılığının görevleri şeklinde nitelendirilen orman kanunu tasarısı da aynı amaçları gütmektedir. İki yıldan beri Büyük Millet Meclisine sevk edilmek üzere bekleyen bu tasarı her tarafta özel mukavelelerle karşılaşmaktadır. Eğer bütün Türkiye ormanları istismara terkedilecekse bu taktirde Türk Devletinin herhangi bir orman kanununa da ihtiyacı yoktur. Buna göre akarsuların memba kısımlarındaki ormanlar da tahrip olunabilirler. Ancak halen büyük ölçüde planlamalara konu olan su tesislerinin olumlu başarılar sağlamak için gerekli olan ilke ve olanakları da ortadan kaldırılmış olur.

Ek 3: 3116 Sayılı Orman Kanunu

Kabul tarihi : 8/2/1997

Neşri tarihi : 18/9/1997

Birinci Kısım

Umumi Hükümler

BİRİNCİ FASIL

Ormanın Tarifi, Taksim, Murakabesi

Madde 1- Bu kanunun tatbikında kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleri ile beraber orman sayılır.

Sazlıklar ve muhitin tabiatı itibarile koru ve baltalık yapılamayan veya step florasile örtülü yerler her çeşit dikenlik ve fundalıklarla parklar ve ormanlara bitişik olmayan beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaçlar ve ağaççıklar ormandan sayılmaz.

Madde 2 – Bulundukları mevki ve vaziyet ve haiz oldukları hususiyet noktasından halkın, memleketin sıhhat, selamet, ve menfaatine yarayacak olup da birinci madde şmlne giremeyecek olan muayyen ağaçlı sahalar İcra Vekilleri Heyeti kararile belli edilerek buralarda ki ağaç kat'iyati orman idaresinin iznine tabi tutulabilir.

Madde 3- Ormanlar dörde ayrılmıştır:

Devlet ormanları:

Umuma mahsus ormanlar. (köy, belediye ve idari hususiyeler gibi hükmi haiz amme müesseselerine aid ormanlar)

Vakıf ormanlar

Hususi ormanlar

Madde 4- Devletten başkasına aid olan bütün ormanlar da bu kanunun hükümleri dairesinde Devletin murakıbesi altında olup Devletin namına bu murakabe orman idaresi tarafından yapılır.

İkinci Kısım

Devlet Ormanları

BİRİNCİ FASIL

Ormanların Sınırlanması

Madde 5- Devlet ormanlarının ve bu ormanların içinde ve bitişiğindeki otlak, yaylak, kışlak, sulak ve diğer ormanlar ve her nevi arazi ile sınırları tesbit olunarak sınırlanması işini aşağıdaki komisyonlar yapar.

Bu komisyonlar, Ziraat Vekaletince tayin edilecek bir orman başmühendisi veya mühendisinin başkanlığı altında yüksek orman tahsili görmüş bir orman memuru ve Adliye Vekaletince hukuk mezunları arasından tayin edilecek bir hukukçu ve vukuf erbabından olarak beldelerde belediye encümenleri, köylerde ihtiyar heyetleri tarafından seçilecek ikişer zattan teşekkül eder. Bu komisyonlara lüzumu kadar katib verilebilir.

Askeri memnu mıntıklaradaki ormanların sınırları tesbit olunurken Milli Müdafaanın da bir mümessili bu komisyonlara iştirak eder.

Komisyonların işe başlayacakları gün mahallin en büyük müikiye memuru tarafından ilişiği olan kaza ve nahiyelerde bir ay evvel ilan olunur.

Madde 6- Komisyonlar , yaptıkları tahdid işlerini bir defter üzerinde tesbit ederler. Başlanan istikamette gelen bir komşu için defterin sağ sayfasına bir madde açılır. Buraya hudud, zaviye ve komşu arazi olan münasebetler yazılır. Sol sayfaya da kroki tersimati yapılır. Her maddenin altı komisyon ve gelmiş ise komşu tarafından zabıt halinde imzalanır.

Madde 7 – Komisyonların tahdit mezbatalarının hulasaları Resmi Gazete ilan edilir. Hududu gösteren kroki de dahil olduğu halde bunların birer sureti alakalı belde ve köylerin münasib yerlerine talik olunur. Asılma tarihi beldelerde belediye encümenlerinin, köylerde ihtiyar heyetlerinin tasdik edecekleri bir vesika ile teşvik olunur. Bu talik şahsen tebliğ hükmündedir. Zabıt münderecatına razı olmayanalar, talik tarihinden itibaren üç ay içinde manalli mahkemelerine müracaatla itiraz edilebilir. Bu müddet içinde itiraz vuku bulmazsa komisyon kararı kat'ileşir. Komisyonların alâkadar ile birlikte yaptığı uzlaşma mazbatalarındaki hükümler kat'i olup imza edenin buna itiraza hakkı yoktur.

Madde 8- Tahdit edilecek ormanların bitişiğinde veya içinde mülkü veya toprağı olanlar tahdit gününde bizzat kendileri veya vekilleri hazır bulunur ve mülklerinin hududlarını gösterirler ve bu husustaki vesikalarını ibraz ederler.

İlan olunduğu halde alâkası olanların tahdidde bulunmamaları komisyonun tahdid

işlerini durduramaz.

Madde 9- Sınır işaretleri, zaviyelerde ve uzun tuller istikametinde hendekler, yontma taşlar ve kuru duvarlarda tasbit olunur. Bunların her türlü masrafı Devlete aiddir.

Madde 10- Tahdid komisyonlarının, kanunun tatbikından itibaren her yıl en az 250 bin hektar orman üzerinde çalışmaları ve sınırlama ve ayırma işinin nihayet beş senede ikmalı mecburidir.

Madde 11- Tahdit komisyonları müretteb adedin yarısından bir fazlasile toplanabilir ve mevcudun ekseriyetle karar verebilir. Reyle müsavi çıkarsa, reisin bulunduğu taraf ekseriyet kazanmış sayılır.

Madde 12- Tahdit komisyonlarına tayin edilecek olan reis ve azalar memur değillerse, bunların her birine ayda 100 liradan 200 liraya kadar ücret verilir.

Belediye ve köy ihtiyaşı heyetleri tarafından ahli vukuf olarak seileceklerle 100 kuruştan 150 kuruşa kadar yevmiye, ktiblere ayda 75 lirayı geçmemek şartile münasib ücret verilir.

Ehli vukuf ile ktiblere vazifeye gidecekleri yerlere kadar kilometre başına 30 kuruşu geçmemek üzere mutad vekil nakil vasıtaları ücretli olarak sarfedecekleri hakiki miktar derecesinden nakil vasıtası creti verilip başkaca harcırah verilmez. Memur olsun, ücretli reis ve azalara dahi aynı şekilde nakil vasıtası creti verilmekle beraber vazife başında geçirecekleri her gün için 150 kuruş yevmiye verilip başkaca harcırah verilmez.

Tahdid koomisyonlarındaki gerek memur ve gerekse memur olmayan reis ve azalarla ktiblerin maaşı, ücret, yevmiye venakil vasıtası paraları ve sair masrafları her yıl hesap edilerek bütçeye konur.

Madde 13 – tahdidi yapılmış ve kat’ileşmiş olan ormanlar tapuca hiçbir harç ve resim alınmaksızın Hazine namına tescil olunur.

İKİNCİ FASIL

İstimlk ve mübadele

Madde 14 – Devlet ormanlarının ağaçlı ve yahut ormandan açılmış çıplak yerlerindeki yaylak, kışlak, otlak ve sulama gibi her nevi haklarla binalar ve hızarlar her nevi mallar istimlk olunabilir veya bunlar mukabilinde bunların sahiplerine rızalarile değerince arazi ve imlk verilebilir.

Binalar ve hızarlar gibi mallarını söküp götürmek isteyenlere müsaade olunur.

Madde 15- Sınırlanmış Devlet ormanları içinde veya dışında bulunan köylerin ve dağınık evlerin ve açılmış tarların ormanlara ziyarı dokunduğu anlaşılır veya halkın, memleketin sıhhat, selâmet ve menfaati icabı orman olmayan muayyen bir sahada orman yetiştirmek icab ederse, burada oturanlar Vekiller Heyeti kararıyle başka yerlere kaldırılabilir. Bunların bıraktıkları gayrimenkullar orman mefhumuna girer.

Bu suretle orman mefhumuna giren bu malların bedellerinin sahiplerine ödenmesi ve bu yerlerde oturanların nakilleri ve yerleştirilmeleri 2510 numaralı İskân Kanunu hükümlerine göre yapılır.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Devlet ormanlarının satılması ve bunlar üzerinde irtifak hakkı tesisi ve bu ormanlara civar köylerin hakları

Madde 16- Devlet ormanların toprağı ile birlikte şahıslara veya müesseselere devir ve temlik bir kanun ile izin alınmasına ve bunlar üzerinde her hangi bir şekilde irtifak hakkı tesisi Vekiller Heyetince karar verilmesine bağıdır.

Madde 17- Parasız intifa hakkı kaldırılmıştır. Türkiye'ye yeniden gelecek ve İskân Kanunnuna göre göre memleket içinde bir yerden diğeri bir yere nakledilecek ve topluca köy kuracak göçmenlerle yer sarsıntısı, yangın ve sel gibi sebeble felâkete uğramış veya bu kanun mucibince ormanlara zararı olduğu için ormanların içinde veya dışında oturanlardan veya oturdukları yerlerde yeniden orman yetiştirileceği için başka tarafa nakledilmiş olan köylülerden ihtiyaçları tahakkuk edenlere, yapacakları ev, ahır ve samanlık için bir defaya mahsus olmak üzere orman idaresinin göstereceği ormanlardan İcra vekilleri Heyeti kararıyle parasız olarak kerestelik ağaç veya tomruk veya kereste verilebilir ve bunlar mümkün mertebe en yakın ormanlardan temin olunur.

Madde 18 - Ormanların içinde veya orman sınırlarının köy ortasından ufki hattı müstakim üzerinde beş kilometre uzaklığa kadar bulunan köylülere zati ihtiyaçları için dikili ağaçlara aid tarife bedelinin dörtte birini ve ayrıca kesme ve taşıma masraflarını ödemek şartile ormanların istif edilmiş yerlerinden veya orman memurunun göstereceği mahallerden kerestelik tomruk ve mahrukat verilir.

Aynı mesafe dahilinde bulunup da ötedenberi geçimleri kendi vasıtaları ile iç pazarlara getirip sattıkları kereste, odun ve kömüre bağı olan köylülerin iştirak edeceği ufak partiler arttırmaya çıkarılır.

Bu artırımlara, bu köylülerden başkaları iştirak edemez.

Zati ihtiyaçları için tenzilatlı tarife ile verilen malların başkasına satılması yasaktır.

Madde 19- Ormanların bulundukları kaza ve bu ormanlara bitişik kazalar dahilindeki muhtaç köylülere ev, samanlık, ahır gibi zati ihtiyaçları için kesme, taşıma masrafları ile tarife bedeli ödenmek şartile ve bu mıntıka dahilindeki köylülerin cami , mekteb ve köy yollarındaki köprülerinin yapılması ve tarifi için yalnız kesme ve taşıma masrafları alındıktan sonra lüzumu derecesinde ormanların istif edilmiş yerlerinden veya orman memurlarının göstereceği mahallerden kerestelik tomruk verilir.

Madde 20- Ormanlardan çıkarılan kerestelik ve mahrukattan başka diğer her nevi orman mahsülleri de artırmaya çıkarabileceği gibi geçimleri ötedenberi bu mahsulleri toplayıp satmaya bağılı olan 18 inci maddede gösterilen mesafe dahilindeki köylülere tarife bedelini ödemek şartile, gösterilecek mıntıkada tayin edilecek müddetler içinde toplayıp çıkarmak üzere izin verilebilir.

Bu nevi mahsullerden salep, yer mantarı, kitre, çelik, soğan, kocayemiş, alıç gibi toprak mahsulâtı ile meyveleri ve ağaçlı yerlerdeki otları toplayacaklardan (18 inci maddede gösterilenlerden başkaları olsa dahil) para alınmaz.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Ormanların Kadastro

Madde 21- Devlet ormanların kadastro su orman idaresi tarafından yapılır. Kadastro işleri, biri sahanın tavsifatını gösteren yazı işlerinden diğeri de haritadan ibaret olmak üzere iki gruba ayrılır.

Orman kadastro suna esas teşkil edecek olan haritaların alınması işine bu kanunun mer'iyeti tarihinde başlanarak 10 sene içinde ikmal edilir.

Madde 22- Kadastro, tahdidi yapılmış ve haritası alınmış yerlerden başlar ve kaza taksimatına göre ayrı ayrı olarak tesbit olunur.

Orman kadastro işleriyle mülkiyet ve tasarruflardaki her türlü değışiklikleri ve bilâhare yapılacak tashihâtı, sair mütenevvi işler, vilâyetlerdeki orman başmühendisleri idare eder.

BEŞİNCİ FASIL

Ormanların Korunması

Madde 23- Ormanlardan kaim kuru ağaç, kuru, kök kesmek veya çıkarmak, kuru ağaçlardan kabuk ve çıra almak, salep, yer mantarı, kitre, soğan kocayemiş, alıç gibi toprak mahsulâtı ile meyvaları, kuru yaprakları, toplayıp götürmek ve

her çeşit artık ve yerde yatık kuru ağaç, toprak, kum, çakıltaşı ve taş çıkarmak ve mazi, kozalak ve sair orman tohumları toplamak, ormanlarda avlanmak, orman idaresinden izin almağa ve bu idarenin tayin edeceği şart ve müddetlere bağlıdır.

Madde 24- Devlet ormanlarının sınırları içinde maden araştırmak Ziraat Vekâletinden, taş ocakları araştırmak için de orman idaresinden izin almak şarttır. Gerek evvelden ve gerekse yeniden ruhsat alan arayıcılar araştırmaya başlamadan evvel arıyacağı yeri Ziraat Vekâletine veya orman idaresine haber vermeğe ve izin almağa ve ormanlara zarar gelecek hallerde orman idaresinin göstereceği tedbirleri kabul tedbirleri kabul etmeğe ve yapmağa mecburdurlar.

Taşocağı işletmek için Ziraat Vekâletinden ve maden işletmek için İcra Vekilleri Heyetinden karar alınmak şarttır. Bu kararlar verilirken herhangi taşocağı veya madenin işletilmesinin ormana vereceği zarar göz önünde tutulur.

Madde 25- Devlet ormanları içinde yeniden yerleşilmesi ve ormanların Devlet tarafından işletilmesine ve muhafazasına müteallik yapılacaklardan başka her çeşit binalar ve ağıl inşası ve hayvanların barınmasına mahsus yerler yapılması ve yeniden tarla açılması yasaktır.

Ormanlarda umumi sıhhat ve emniyet ve menfaat icabı yapılacak her nevi bina ve tesisat ile orman hasılatı işliyeceklerin yapacakları bina ve tesisat için Ziraat Vekâletinden izin almak lâzımdır.

Madde 26- Ormanların sınırlarından dört kilometreye kadar uzaklıkta olan yerlerde yeniden her çeşit fabrika yapmak dahi Ziraat Vekâletinin iznine bağlıdır. Ormanlara yakın müessese ve fabrikalardan çıkıp ormanlara zararı dokunan gazların zararını fenne göre azaltmağa ve gidermeğe sahipleri mecburdur.

Madde 27- Ormanlar içinde bulunan devlet ve köy yollarile köylerin su yollarının tamirinde başlanırken mahalli orman idaresine haber verilir.

Madde 28- Orman sınırları dışında ve bu sınırlardan 500 metre mesafeye kadar olan yerlerde yapılacak kireç, kömür, katran, trebentin be daha başka buna benzer ocakların yapılması orman idaresinin iznine bağlıdır.

Madde 29- Orman sınırları dışında ve bu sınırlardan 100 metre mesafeye kadar olan yerlerdeki hızarlar istimlâk olunabilir.

Sahipleri bunları söküp götürmek isterlerse onlara müsaade olunur.

Madde 30- Doğrudan doğruya orman mahsulatını işletmek üzere yeniden kurulacak her nevi fabrikaların açılmışı Ziraat Vekâletinin iznine bağlıdır. Vekâlet bu izni verirken kurulacak fabrikaların kuvvetini, ormanların işletilmesindeki fenni tehammülü ve mevcut fabrikaların sayısını göz önünde tutar.

ALTINCI FASIL

Devlet ormanlarının işletilmesi ve amenajmanı

Madde 31- Devlet ormanları, devlet tarafından işletilir.

Madde 32- Orman işleri ve her türlü işletmeler Ziraat Vekâletine bağlı hükmi şahsiyeti haiz ve mülhak bütçe ile idare olunan Orman Umum Müdürlüğü tarafından yapılır.

Bu müdürlüğün teşkilatı ve vazifelerini ifa tarzı ayrı bir kanun ile tesbit olunur.

Madde 33- Kesilecek ağaçlar koru ormanlarında numaralanır ve dipleri Devlet çekici ile damgalanır. Numara ve damga dip kütükde kalacak surette kesilir. Dip kütüğün yüksekliği dip kutrunun yarısını geçemez. Baltalıklarda ise kesilmeyerek kalacak olan ağaçlar iyice belli olacak şekilde işaretlenir.

Madde 34- Devlet orman çekici modeli yapılacak nizamnamede gösterilir.

Çekiğin ait olduğu memurlardan gayrisi tarafından kullanılması yasaktır.

Madde 35- Her tomruk tam ortasından kabuksuz olarak haçvari pergel ile ölçülür. Numarası, kalınlığı, boyu, nev'i deftere yazılır. Mahrukat odunu kabuklu olarak ster üzerinden kaydolunur.

Madde 36- Parası verilmeden ve nakliye tezkeresi alınmadan, istif yerlerinden nakliyat yapılamaz. Nakliyat orman idaresinin göstereceği yollardan yapılır. Nakliye tezkereleri daima nâkillerin üzerinden bulunup talep vukuunda gösterilir.

Madde 37- Ormandan çıkan kerestelik hasılatın bedel tarifeleri mıntıkalar itibarile ve piyasaya rayıçlerine göre Orman Umum Müdürlüğü tarafından tanzim edilerek Ziraat Vekâletince tasdik olunur.

Diğer nevi orman hasılatının bedel tarifeleri her kazada mahalli piyasalar göz önünde tutulmak şartıyla orman idaresinin o kazadaki en büyük memurunun iştirakile idare heyetleri tarafından tanzim edilerek Orman Umum Müdürlüğü tarafından tasdik olunur.

Madde 38- Ormanlar, baltalık ve koru usüllerine göre tanzim ve Orman İşleri Umum Müdürlüğü tarafından tasdik olunacak amenajman plânlarına tevfikân işletilir.

Madde 39- Devlet ormanlarındaki kat'iyet ve istif her revire göre hazırlanan amenajman plânlarına müsteniden orman idaresinden tarafından yapılır.

Her tomruk kesildiği mahalden numaralandıktan ve orman çekiçi ile damgalandıktan sonra istif mahallerine sevk olunur. Damgasız tomrukların

taşınması yasaktır.

Tomruk istihsalinden sonra ormanda bakiye kalan enkazın toplanıp çıkarılması için orman idaresi köylülere müsaade vermekte muhtardır. Bu kısmın istif olunması şart olmadığı gibi mukabilinde bir bedel alınmaz.

Madde 40- Büyük mikyasta ve mühim tesisatı icap ettirecek olan ormanlar İcra Vekilleri Heyeti tarafından karar verilmek şartile orman idaresile milli sermayeli Türk şirketleri veya milli bankalar tarafından müştereken işletilebilir.

YEDİNCİ FASIL

Otlak ve Mer'a İşleri

Madde 41- Devlet ormanlarının ağaçlı yahut ormandan açılmış çıplak yerlerinde yaylak, kışlak, otlak ve sulama gibi hakları olanlar bu haklarının taallük ettiği kısımlar ormanların içinde bulunuyorsa orman idaresi tarafından gösterilecek yollardan girip çıkmağa ve ağaçlara fidanlara zarar yapılmaması için idare tarafından alınacak diğer nevi tedbirlere riayete mecburdurlar. Bu hak sahipleri tiftik keçisi, kara keçi ve deve hayvanlarının bu yerlere sokamazlar.

Madde 42- Devlet ormanlarındaki otlaklara hayvan sokulup otlatılmasına orman mühendisleri tarafından tanzim ve mafevk orman başmühendislerince tasdik olunacak plânlara göre Orman Umum Müdürlüğünün izni ile müsaade olunur.

Plânda, otlatılacak hayvanların cins ve nevileri gösterilir.

Yanmış olan orman yerlerine hiç bir suretle hayvan sokulamaz.

Plânlar, otlak zamanından evvel tanzim ve tasdik olunur.

Kuraklık gibi fevkaledede ahvalde Ziraat Vekâletinin izni muvakkat olarak Devlet ormanlarının zarar vermeyecek yerlerinde hayvan otlatılabilir.

SEKİZİNCİ FASIL

Muhafaza Ormanları

Madde 43- Ormansızlık yüzünden arazi kayma ve yağmurlarla yıkanma tehlikesine maruz olan yerlerdeki ormanlarla meskûn mahallerin havasını, demiryollarını şösalarını , ziraat edilen mahalleri ciğsel gibi zararlardan koruyan ve buraları toz fırtınalarına karşı muhafaza eden, nehir dolmalarının önüne geçen memleket müdafası için muhafazası zaruri olan ormanlar İcra Vekilleri Heyeti kararile muhafaza ormanı ayrılabilirler.

Madde 44- Mülkiyet Devletten başkasına aid olan ormanların muhafaza ormanı olarak ayrılması icabederse bu ormanlarla alelumum muhafaza ormanlarının tamamlanması için bunlara eklenmesi lâzım gelen yerler İcra Vekilleri Heyeti kararile istimlâk olunur.

Madde 45- Muhafazaya ayrılan ormanlar belli olacak surette münasip işaretlerle sınırlanır.

Madde 46- Muhafaza ormanlarının korunması bunlardan ne dereceye kadar kat'iyat yapılabileceği ve ne suretle istifade edilebileceği Orman Umum Müdürlüğü tarafından tayin edilip Ziraat Vekilligince tasdik olunacak hususi usul ve şartlara bağlıdır.

Üçüncü Kısım

Umuma Mahsusu Ormanlar

BİRİNCİ FASIL

Sınırlama ve Harita

Madde 47- Köy, Belediye , İdare hususiye gibi âmmе müesseselerine aid umuma mahsus ormanların sınırlanması işini dahi beşinci madde de yazılı tahdid komisyonları yapar. Komisyonların masrafı Devlete, sınırlama işleri ve masrafları alâkadar müesseselere aiddir.

Madde 48- Umuma mahsus ormanların içinde veya ormandan açılmış çıplak yerlerindeki otlak, yaylak, kışlak ve sulama gibi haklar, açılmış tarlalar ve her nevi malların ormana ziyani dokunduğu anlaşılırsa Orman Umum Müdürlüğünün muvafakatile alâkalıları bunları istimlâk edebilir.

Madde 49- Umuma mahsus ormanların komisyonlarca tahdid olunacak sınırlarını alâkadarları tahdid tarihinden itibaren itibaren iki sene içinde hendek açmak, kuru duvar yapmak, sabit kayalar üzerinde işaretler hakketmek veya yeniden sabit işaretler dikmek suretile belli etmeğe mecburdurlar.

Madde 50- Umuma mahsus ormanların haritalarını, orman idaresi yapar. Bu iş için dahi müesseselerden masraf istenmez.

İKİNCİ FASIL

Umuma mahsus ormanların idaresi ve korunması

Madde 51- Umuma mahsus ormanların idaresi ve korunması bu kanun hükümlerine göre bunlara sahip olan müesseselerine aiddir.

Madde 52- Umuma mahsus ormanların korunması bu müesseseler tarafından seçilip orman idaresince kabul olunan bekçiler marifetile temin olunur. Vüs'atı 1000 hektara kadar olan ormanlar için bir bekçi tayini mecburidir. Daha geniş ormanlarda her bin hektar ve kusuru için birer bekçi ilâve ve beş bekçiye bir bekçibaşı ve 5000 hektara varan saha için ayrıca bir mühendis veya fen memuru tayin olunur. Mühendis veya fen memurunun tayini Orman Umum Müdürlüğüne aiddir. Bunların ücret ve maaşlarını orman sahipleri öder.

Madde 53- Devlet ormanlarına aid 24,25,26,28,33,35,36,41 ve 42 inci maddeler hükmü umumi ormanlarda da tatbik olunur.

Madde 54- Umumi ormanlarda Devlet ormanlarına ait 23 üncü maddede yazılı şekilde istifade edeceklere izin verme selâhiyeti memurlarına aittir. Ancak müesseseler Orman Umum Müdürlüğünün bu ormanlara zarar gelmemesi bakımından nu nevi istifadelerin tahdidi veya tanzimi yolunda göstereceği tedbirlere riayete mecburdurlar.

Madde 55- Umumi orman sahipleri icab ederse bedel tarifesini kendileri yaparlar.

ÜÇÜNCÜ FASIL

İşletme ve İmar İşleri

Madde 56- Umumi ormanları ya sahipleri işletilir veya işletmeyi başkasına verebilirler. Ancak bunlar orman idaresi tarafından parasız olarak tanzim edilecek amenajman planlarına göre işletilir. Bu plânlara göre işletilir. Bu plânlara riayeti idare kontrol eser.

Madde 57- Umumi orman sahipleri orman idaresinin nezaretli altında ve göstereceği şekilde ormanlar imar etmek , vasıflarını yükseltmek ve ormanlar içinde mevcut yaylak, kışlak ve mer'a haklarının istimaline hâlel vermemek şartile orman sınırları içindeki açık ve yangın görmüş ve seyrekleşmiş kısımları ağaçlandırmak vazifesiyle mükelleftirler.

Madde 58- Bilûmum masrafları varidatından mahsup edilmek ve varidat fazlaları kendilerine verilmek üzere sahiplerinin teklif ve rızaları üzerine bu kabil ormanların korunmaları, fenni idareleri ve işletilmeleri orman idaresince deruhde olunabilir.

Madde 59- Umumi ormanların toprağı ile birlikte şahıslara veya müesseselere devir ve temlik İcra Vekilleri Heyetince izin almağı bağıdır.

Dördüncü Kısım

Vakıf Ormanlar

BİRİNCİ FASIL

Vakıf ormanların idareleri ve tabi olacağı hükümler

Madde 60- Evkafı sahiha ormanlarile hukuku tasarrufları mevkufl olan ormanlar hususi orman hükmüne tabi olup bunların idare, muhafaza ve işletilmeleri mütevellilerine veya Evkaf Umum Müdürlüğüne aittir.

Madde61- Yalnız aşar ve rüsumatı mevkufl olan ormanlar devletin olup bunlar Devlet ormanları hakkındaki hükümlere tâbidir.

Madde62- Evkat'ı mazbuteden olan vakıf ormanlarının bilumum masrafları varidatından mahsub edilmek ve varidat fazlalatı evkafa verilmek üzere fenni idareleri, korunmaları ve işletilmeleri hususunun orman idaresine verilmesine İcra Vekilleri Heyetince karar verilebilir.

Beşinci Kısım

Hususi Ormanlar

BİRİNCİ FASIL

Sınırlama ve Harita

Madde 63- Hususi orman sahipleri bu kanunun mer'iyeti tarihinden itibaren iki sene içinde ormanlarının sınırlarını tahdid ederek bu sınırları hendek açmak, kuru duvar yapmak, sabit kayalar üzerine hakketmek veya yeniden sabit işaretler dikmek suretile belli etmeğe mecburdurlar.

Madde 64- Hususi orman sahipleri nizamname ile tesbit olunacak zaman ve şekilde ormanlarının haritalarını yapıp orman idaresine vermeğe mecburdurlar. Bu müddet içinde yaptırıp vermedikleri takdirde bu ormanların haritalarını orman idaresi tarafından yaptırılır ve masrafları sahiplerinden alınır.

İKİNCİ FASIL

İdare ve Korunma

Madde 65- Hususi ormanların idareleri korunmaları ve işletilmeleri bu kanun hükümlerine göre sahiplerine aittir.

Madde 66- Hususi orman sahipleri 52 nci maddede gösterilen nisbet ve genişliğe göre tutacakları bekçi, bekçibaşı, mühendis veya Fen memuru ile ormanlarını muhafaza ve idareye mecburdurlar. Bunların nizamnamede gösterilecek şerait ve evsafi haiz olmaları ve orman idaresince kabul edilmiş bulunmaları lâzımdır. Koruma işini orman sahipleri yapmadığı takdirde bu iş orman idaresince deruhde olunur ve masrafı sahiplerinden alınır.

ÜÇÜNCÜ FASIL

İşletme ve İmar işleri

Madde 67- Hususi ormanlar sahipleri tarafından yaptırılıp orman idaresince tasdik olunacak amenajman plânlarına göre işletilir. Bu plana riayeti idare kontrol eder. Tayin olunacak müddet içinde bu plânları yaptırıp tasdik ettirmiyenlerin amenajman plânları orman idaresince yapılır ve masraf kendilerinden alınır.

Madde 68- Devlet ormanları hakkındaki 24,26,28,33,35,41 inci maddelerle parası verilmeden kaydı müstesna olmak üzere 36 ıncı maddesi ve son fıkrası hükmü müstesna olmak üzere 42 inci madde hükümleri hususi ormanlarda da tatbik olunur.

Madde 69- Hususi ormanların sahipleri isterlerse bilûumum masrafları varidatından mahsup edilmek ve varidatı fazlaları kendilerine verilmek üzere bu ormanların fenni idareleri, korunmaları ve işletilmeleri orman idaresince deruhde olunabilir.

Madde 70- Hususi ormanların ruhsatname ve nakliye tezkereleri hususi olarak diğer ormanlarınkinden ayırt edilecek bir şekilde yapılır.

Madde 71- Sahipli kuru ormanları bin ve baltalıklarda iki yüz hektardan küçük parçalar teşkil edecek şekilde ne parçalanıp satılabilir ve ne de mirasçılar arasında taksim olunabilirler.

Madde 72- Sahipli ormanların satışları ve intikalleri tapu memurluklarınca aid oldukları mahalli orman idaresine bildirilir.

Madde 73- Hususi orman sahipleri orman idaresinin vereceği plân dairesinde ormanlarının kat'iyat veya yangın sebebiyle seyrekleşmiş kısımlarını ağaçlandıрмаğa ve mevcut ağaçların muhafazası için lâzım gelen imarları yapmağa mecburdurlar.

Madde 74- 71 inci maddede yazılı veya daha fazla miktarda olan sahipli ormanların sahipleri müteaddit olursa bunlar içlerinden birini veya bir başkasını orman idaresine karşı mes'ul bir müdür olarak göstermek mecburiyetindedirler. Göstermedikleri takdirde orman idaresinin şeriklerden birisini mes'ul müdür seçmeğe hakkı vardır.

Madde 75- Sahipli ormanlarda bunların sahipleri orman mühendisleri tarafından verilen raporlarla tespit edilecek emraz ve haşeratın tedavi ve imhasını ve her türlü tathirat icrasını temine mecburdurlar. Tayin edilecek müddet içinde orman sahipleri bunları yapmazlarsa bu işler orman idaresince yapılır ve masrafı kendilerinden alınır.

Madde 76 -Vakıf ve şahıslara ait ormanlardan, amenajman planlarında senelik tahammül olarak tespit bulunan kerestelik ve mahrukat miktarından ormanın bulunduğu mıntaka Devlet kaim ağaç tarifesinin dörtte birini ormanın işletilip işletilmemesine bakılmaksızın her mali sene için maktuan orman hasılat resmi olarak iki taksitte alınır. Taksidin bir mali yılbaşında, diğeri altı ay sonra alınır. Gününde bu resmi vermeyenler hakkında Tahsili Emval Kanunu tatbik olunur.

Altıncı Kısım

Müşterek hükümler

BİRİNCİ FASIL

Ağaçlandırma ve imar işleri

Madde 77- Orman Umum Müdürlüğü Devlet ormanlarının vasıflarını yükseltmek ve mevcut yaylak, kışlak ve mer'a haklarının istimaline hâlel vermemek şartı ile orman sınırları içindeki açık yangın görmüş ve seyrekleşmiş kısımları ağaçlandırmak vazifesile mükelleftir.

Madde 78- Orman mefhumu dışında kalan yerlerde Devletin herhangi bir dairesi tarafından herhangi bir orman yetiştirilmesine lüzum gösterilirse buna Vekiller Heyetince karar verdikten sonra istimlak ve tesis masrafları alakalı daireye ait olmak üzere Orman umum Müdürlüğünce hazırlanacak ve Ziraat Vekaletince tasdik edilecek ağaçlandırma planlarına göre o yerler orman idaresi tarafından ağaçlandırılır ve buralar orman siciline alınarak hasılatı bakım masrafına karşılık olmak üzere orman idaresine bırakılır.

Madde 79- Devlet ormanlarının sınırları içindeki ırmak ve çay kenarlarını ve bunların kaynaklarını tanzim etmek, sellerin husulüne ve yer kaynaklarına mani olacak her türlü tahkimat ve imalatı yapmak orman idaresinin vazifesidir. Ancak

Devlet ormanı içinden geçen şimendifer hattının, şosaların ve her nevi tesisatın tahkimi ve tamiri orman idaresine malumat verilerek alâkadar daire veya bunların sahipleri tarafından yapılır.

Madde 80- Muayyen bir ormanı olmiyan ve muhiti itibari ile ağaçsız olan mıntıkalaradaki köy ve belediyeler kendi hudutları içinde en az beş hektar vüsatinde bir orman yetiştirmekle mükelleftirler. Bu mükellefiyete tabi olacak köy ve belediyeler ve bunların yetiştireceği ormanın cinsi ve yeri orman idaresinin en büyük memurunun iştiraki ile vilayet ve kaza idare heyetlerince belli edilir.

Bu suretle orman yetiştirecek yerlerde, bu işe elverişli, Devlete ait arazi mevcut ise bu arazi ,menşei ne olursa olsun köy veya belediye şahsiyeti hükmiyesi namına meccanen terk ve temlik olunur. Verilecek arazi miktarının ihtiyaca göre mahallî idare heyetleri tayin eder . Böylece arazi temin edemiyenler intifai umuma aid yerlerle köyün ve belediyenin gelir kaynağı olan yerlerden fazlasını kısmen veya tamamen köylerde ihtiyar heyetleri, belediyelerle belediye meclisleri kararı ve en büyük mülkiye memurunun tasdiki ile bu işe tahsis edebilirler.

Bu yollardan birisile arazi temin edemiyen köy veya belediyeler, bu iş için icab edecek araziye köy ve belediyelerin istimlak kanunlarına göre istimlak kanunlarına göre ve istimlak suretile tedarike mecburdurlar.

Madde 81- Orman idaresi, orman yetiştirecek olan köy ve belediyelerin fidan ihtiyaçlarını karşılamak üzere fıntaka ormak fidanlıkları tesisine mecburdur, Fidanlıkların tesisine bu kabil köy ve belediyelerle yakınlığı ve fidanların cins ve nev'ini tayinde muhite uygunluğu gözetilir. Fidanlar, alâkalılara fidanlıkta bedelsiz tevzi olunur.

Madde 82 – Orman yapılacak olan bu sahalar, orman memurunun, bu memurun bulunmadığı yerlerde ziraat memurunun daimi murakabesi altındadır.

Ancak ,ağaçlandırılacak yerlerin ,ağaçlandırılması korunması ve yetiştirilmesi ve bunlara aid masrafların köy ve belediye betçelerine konma tarzı Dahiliye ve Ziraat Vekâletlerince müştereken hazırlanacak talimatname ile tesbit ve tanzim olunur.

Madde 83 – Şimendifer idareleri, Devlet, Vilayet , belediye ve köyler yeniden yapacakları demiryolları ve şoselerin kenarlarına fidan dikmek , bunları yetiştirmek ve korumakla mükelleftirler.

Şimdiye kadar yapılmış olan demiryolları ve şose kenarlarını da böylece tedricen ağaçlandırmaya mecburdurlar.

Madde 84- Ağaç sevgisini körpe ve genç dimağlara kuvvetle aşılama için bütün ilk ve orta mekteb talebelerile askerlere ağaçların faydalarını zihinlere

yerleştirecek dersler okutturulması, bahçeleri müsaid ise mekteb ve kışlalarla her yıl ağaç diktilmesi ve bunların korunması için Ziraat Vekāleti ile birlikte Milli Müdafaa ve Maarif Vekāletleri bir program hazırlayıp tatbik ederler.

Madde 85- Her Vilāyetle valiler senenin muayyen mevsiminde ağaç bayramı tertib etmekle mükelleftirler. Bu bayramlarda her vatandaş avlusuna ,yol kenarlarına ,boş yerlere ağaç dikmeye ve bunları koruyup yetiştirmeğe davet olunur .Fazla ağaç yetiştirenlere mkāfatlar verilir . Bayramın ne zaman başlıyacağı, kaç gün devam edeceği ve ağaç yetiştirenlerden kimlere ne mikdar mkāfat verileceği vilāyet idare heyetlerince tesbit ve ilan edilir. Hususi idareler belediyeler, köy ihtiyar heyetleri bu bayramlar için lüzumu olacak fidanları ve verilecek mkāfatı temin ve tedarik ederler. Ziraat Vekaletin fidanlıklardan da mümkün mertebe istifade olunur.

Madde 86 – En ufak parçası yarım hektardan ve parçaları yeknu bir hektardan aşağı olmamak şartile yeni ağaçlandırılan arazi sahibi, teşcirden itibaren yirmi sene için bu sahalara aid bütün vergilerden muaf tutulur.

Bu sahaları orman halinde muhafaza etmiyenlerden vergi muafiyeti kaldırılır.

Hali arazide ağaçlandırma yapmak istiyenler vali veya kaymakama müracaat ederler. Bu yerlerin hali araziden olduğu anlaşıldıktan sonra orman memurları tarafından yapılacak ağaçlandırma planına göre ağaçlandırma işine vilayet veya kaza idare heyetlerince izin verilir.

Orman teřkilātı bulunmıyan vilāyetlerde ağaçlandırma planını ziraat memurları yapar Planlar meccanen yapılır.

Ağalandırılan saha ; ağalandırılmasını takib eden beşinci senenin sonunda idare heyetleri kararile ağalıyana temlik edilir.Ağalanan sahayı orman halinde muhafaza etmiyenlerden temlik edilen yer geri alınır .

Madde 87 –Orman sınırları dışında olup da yeniden orman yetiştirilmesine Vekiller Heyetince karar verilecek olan yerler Orman Umum Müdürlüğünce hazırlanıp Ziraat Vekilliğince tasdik edilecek ağaçlandırma planlarına göre orman idaresi tarafından ağaçlandırılır.

İKİNCİ FASIL

Orman Yangınlarının Söndürülmesi

Madde 88- Ormanların içinde ve yakınında ateş veya yangın alāimi görenler bunu derhal orman idaresine veya en yakın muhtar, Jandarma daireleri veya mülkiye āmirlerine haber vermeğe mecburdur.

Madde 89- Ormanlarda yangın olduğunda yangına yakın köy ve beldelerin 18 yaşını bitirip elli yaşını doldurmamış bütün erkek nüfusu beraberlerinde mevcut balta, kürek, kazma, testere gibi yangın söndürmeğe yarıyacak aletleri ile yangın yerine gitmeğe ve yangını söndürmeğe mecburdurlar.

Bu gelenler yangını söndürmeğe kâfi gelmezse daha ilerideki köy ve belde halkından mükellef olanlar da yangın yerine gönderilirler. Aynı şekilde vali, kaymakam, nahiye müdürü ve köy muhtarları ve civarındaki asker ve jandarma kıt'a kumandanları yangın mahalline yardımcı göndermeğe ve icabında bizzat gitmeğe mecburdurlar.

Madde 90- Yangın söndürülmesinde çalışanların bu yüzden hasara uğriyan malları Devlet ormanlarında orman idaresi; diğer ormanlarda alâkalıları tazmine mecburdurlar.

Madde 91- Ormanlarda yangın söndürülmesi için gidecekleri muayyen tarifeli vasıta ile hareket ettikleri takdirde ücretli orman idaresi tarafından ödeneceği gibi müstacel zamanlarda salâhiyetli memurların görecekları lüzum üzerine bunlar kamyon, araba gibi vasıtalarla da giderilebilir. Bunların ücreti de orman idaresi tarafından ödenir.

Bunlara söndürme işinde çalıştıkları müddetçe Devlet ormanlarında orman idaresi, diğer ormanlarda alâkalılar tarafından parasız ekmek verilip başkaca ücret verilmez.

Madde 92- Yangın söndürülürken sakatlananlara sakatlık derecesine göre ve ölenlerin ailesine, polis ve jandarma efradına verilen tazminat kadar Devletçe para verilir. Yaralananlar en yakın hastaneye sevk edilir. Bütün hastaneler bu gibi sakatlananları hemen kabule mecburdur. Devlet ve âmm müessesesi hastanelerinde bunlar parasız bakılır. Hususi hastanelerde bakma parasını orman idaresi öder.

Madde 93- Orman yangınları için çekilen telgrafları, telgrafhane, demiryolu istasyon memurları parasız ve acele çekmeğe ve telgrafi alan memurlar da bunu hemen mahalline göndermeğe mecburdurlar.

Madde 94- Mahalli Hükümetin veya orman memurlarının sevk kağıdı üzerine istasyon memurları yangını söndürmek üzere gidecek olanları asker tarifesiyle ve mahsubu bilâhara yapılmak üzere yangına civar olan mahalde indirmek şartile yolcu veya marşandiz katarile göndermeğe mecburdurlar.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Ormanlardaki artıkların temizlenmesi

Madde 95- Bütün ormanlarda yapılacak kesimlerden kalacak ve zarar verecek olan artıkların ya ormanın boş mahallinde toplatılması veyahut orman haricine çıkarılması mecburidir.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Orman memurlarının tabliyi ve silah taşıma hakları

Madde96- Bütün orman mühendis, fen memuru, idare, koruma memurları vazifeye başlamazdan evvel bulundukları kaza ve vilâyet merkezlerindeki sulh hakimleri tarafından yemin ettirilerek buna dair kendilerine bir vesika verilir.

YEMİN : Vazifemi ifa ederken Cumhuriyet kanunlarının hükümlerinden ayrılmayacağıma, doğruluk ve namuskârlık icablarına riayet edeceğime ant içerim: Şeklinde olur.

Madde 97- Bütün ormanlarda vazife gören memur ve müstahler memuriyet derecesine göre şekilleri nizamname ile tesbit edilecek elbise giyeceklerdir.

Bunların her birisi Orman Umum Müdürlüğünce verilmiş bir hüviyet cüzdanı taşıyacaklardır.

Madde 98- Orman mühendis ve fen memurlarile idarece münasib görülecek diğer memurlar, bekçibaşılar ve bekçiler Hükümetin seçeceği bir silah ile teçhiz olunurlar.

Orman bekçileri ve bekçibaşları orman suçlarına aid delilleri bir zabıt varakasile tesbit, müsaderesi icabeden malları zabıt ve icabında suç faillerini yakalamak vazifesile mükelleftirler.

Orman bekçileri ve bekçibaşları kendi mıntıklarında dahilinde her nevi suç faillerinde yakalamakta zabıtanın taleb edeceği muaveneti yapmaya da mecburdurlar.

Madde 99- Her sınıf orman bekçi ve bekçibaşları muvazzaf oldukları orman mıntakalarında av tezkeresi olmıyanların ve orman idaresinden izin almamış olanların avlanmalarını meneder ve zabıtai saydiye nizamnamesi hükmüne göre bu gibilerin av silahların dahi müsadereye salâhiyetlidirler.

Madde 100- 98 inci maddeye göre silah taşımaya salâhiyetli olan orman memurları kendilerine verilen silah ve levazımını temiz tutmağa mecburdurlar.

Bunların hiçbir sebep ve bahane ile başkalarına veremez ve satamazlar. Aksi harekette bulunanlar inzibati cihetten 2049 numaralı kanun hükümlerine ve cezai cihetten de Türk Ceza Kanunu hükümlerine tâbi tutulurlar.

Madde 101- Silah taşımaya salâhiyetli olan orman memurları ancak Türk Ceza Kanunun 49 uncu maddesinde yazılı hallerde silahlarını kullanabilirler.

Madde 102-Umuma mahsus ormanlarla hususi ormanlardaki bekçi ve bekçibaşları dahi Devlet ormanlarındaki bekçi ve bekçibaşlarının vazife ve salâhiyetlerini haizdirler.

BEŞİNCİ FASIL

Cezai Hükümler

Madde 103- Bu kanunun ikinci maddesine göre ağaç kat'iyatı orman idaresinin iznine tâbi tutulan mıntıkalarındaki ağaçları bu idareden izin almadan kesenler, sökenler veya bu ağaçların kurumasını icab ettirir işleri yapanlar Ceza Kanununun 516 ıncı maddesinin 1 inci fıkrasında yazılı ceza ile cezalandırılır. Eğer bunları ağaçların sahipleri yaparlarsa bir aya kadar hafif hapis veya 20 liradan 100 liraya kadar hafif para cezasına mahkûm edilirler.

Madde 104- 17,18 ve 19 uncu madde hükümlerine göre zati ihtiyaçları kendilerine verilen kerestelik ağaç veya mahrukâtı başkasına satanlar, satılan şeyin miktarı nazarı itibara alınarak 100 liraya kadar hafif para cezasile cezalandırılır.

Madde 105- Ormanlardaki yaş ağaçların kabuğu soyanlar ve bu ağaçları yaralıyanlar, boğanlar, tepelerini veya tekmiil dallarını koparanlar veya kesenler bunlardan çıra ve yalamuk çıkaranlar, burç alanlar, orman örtüsünü kaldıranlar, orman toprağını kuvvetlendirmek için dikilen her çeşit nebatları zedeleyenler veya koparanlarla ruhsatsız ağaç kesenler yapılan zararın ehemmiyeti nazarı itibara alınarak bir haftadan altı aya kadar hapis ve beş liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır. Ağaç kesmeden gayrı hallerde yapılan zarar çok hafif olursa yalnız para cezası hükmedilir. Bu suretle çıkarılan ağaç ve mahsullerin musaderesine de karar verilir. Taleb halinde ayrıca tazminata da hükmolunur. Bu tazminat Devlet ormanları için yapılan mıntika tarifesinde gösterilen bedeldir.

Madde 106- Geçen maddede yazılan işleri orman sahipleri yaparsa yapılan zararın miktarına göre bir haftadan üç aya kadar hapis veya beş liradan beş yüz liraya kadar ağır cezaı nakdi ile cezalandırılırlar.

Madde 107- İzin almadan 23 üncü maddede yazılı işleri yapanlarla bu işleri yapması için orman idaresince tayin olunacak şartlara riayet etmeyenler bir aya

kadar hafif hapis veya 30 liraya kadar hafif para cezasile cezalandırılır ve bu suretle çıkarılan mahsullerin müsaderesine de karar verilir.

Madde108- 24 üncü maddeye göre izin almadan ormanlarda maden veya taşocakları açanlar elli liradan iki yüz liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılırlar ve açtıkları ocaklar kapatılır başkaca zarar gelmiş ise tazmin ettirilir. İzinle bu nevi ocakları açanlar tayin olunacak tedbirlere riayet etmezlerse bu cezanın yarısı hükmolunmakla beraber bu tedbirlere riayet edilinceye kadar ocakları idarece işlemekten menolunur.

Madde 109- 25 inci maddede yasak olduğu yazılı işleri yapanlarla bu maddede yapılması izne bağlı işleri izinsiz yapanlar 15 günden bir seneye kadar hapisle cezalandırılır ve talep halinde zarar varsa tazminatta da hükmolunur.

Madde 110- İzin almadan 26 ıncı maddede yazılı yerlerde fabrika yapanlar 100 liradan 500 liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılır ve fabrikanın işlemesi men edilir. Bu yerlerde izinle yapılan fabrikalardan çıkan zararlı gazları orman idaresince tayin olunacak müddet içinde izale etmeyenlerden 50 liradan 200 liraya kadar hafif para cezası alınır ve zarar izale edilinceye kadar idarece fabrika işlemekten menolunur.

Madde 111- 28 inci maddede yazılı işleri izin almadan yapanlar Türk Ceza Kanununun 526 ıncı maddesinin 1 inci fıkrasındaki ceza ile cezalandırılır ve açılmış olan ocak kapatılır.

Madde 112- Devlet çekicile damgalanan ağaçları keserken bu damgayı 34 üncü maddede yazılı şekilde dip kütükte bırakmayan veya yüksek kesenlerde nakliye tezkeresi almaksızın ormandan ağaç çıkaranlar ruhsatsız ağaç kesenlere verilecek ceza ile cezalandırılır. Nakliye tezkeresiz çıkarılan ağaçların müsaderesine de karar verilir.

Madde 113- Ormanda kesilen ağaçlardan yapılacak tomrukları damgasız olarak istif mahalline veya başka tarafa götürenlerle her nevi ormanlarda 41 inci madde hükmüne muhalif hareket edenler 5 liradan 25 liraya kadar hafif para cezasile cezalandırılır. Damgasız nakledilen tomrukların müsaderesine de karar verilir.

Madde 114- 42 inci maddeye göre izin almaksızın her nevi ormanlara kasden hayvan sokanlar sokulan hayvan adedi nazarı itibara alınarak bir aya kadar hafif hapis ve elli liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılır. Kayıtsızlık ve teseyyüb eserile hayvan girmiş ise veya mezkur maddede yazılı surette gösterilecek şart ve tedbirlere riayet edilmemişse yalnız para cezası hükmolunur.

Madde 115- Ormanların içinde veya yakınında ateş veya yangın lâîmi görüp de bunu 88 inci maddede yazılı yerlere haber vermiyenler veya söndürülmesi

mümkün olup da bunu söndürmeyenler 50 liraya kadar hafif para cezasile cezalandırılır.

Madde 116- 89 uncu maddeye göre ormanlarda vukuua gelecek yangınları söndürmek için salâhiyetli memurlar tarafından yangın mahaline gitmeleri emrolunduğu halde gitmeyenlerle gidip de çalışmıyanlardan kaymakam veya valinin kararıle 5 liradan 10 liraya kadar hafif para cezası alınır. Bu kararlar kat'idir. Mezkur maddede yazılı memurlardan yangın yerlerine yardımcı gönderiyenlerle alakâ göstermeyenler Türk Ceza Kanununun 230 uncu maddesinin 2 inci fıkrasına göre cezalandırılır.

Madde 117- Muhafazaya ayrılmış ormanlarda ormanlara müteallik suçları işliyenlerin müstehak olacakları ceza üçte birden yarıya kadar artırılarak hükmolunur.

Madde 118- 63 üncü maddede yazılı müddet içinde ormanlarının sınırlarını muayyen işaretlerle belli etmeyen orman sahiplerinin 20 liradan 200 liraya kadar hafif para cezası alınır. Bu cezanın infazından sonra altı ay içinde yine bu mükellefiyeti ifa etmezlerse verilecek ceza 50 liradan eksik olmaz.

Madde 119- Hususi orman sahiplerinin 73 üncü madde hükmüne göre mükellef oldukları ağaçlandırma ve imar işlerini tayin olunacak müddet içinde verilecek plân dairesinde yapamadıkları ve 95 inci madde hükmüne göre temizleme mükellefiyetini yine tayin edilecek müddet içinde ifa etmedikleri takdirde kendilerinden 10 liradan 200 liraya kadar hafif para cezası alınır. Bu cezanın infazından sonra kendilerine yeniden verilecek münasip mühlet içinde yine yapmazlarsa bu işler orman idaresi tarafından yapılır ve masrafı kendilerinden alınır.

Madde 120- 105, 106, 107,112 ve 113 üncü maddelere göre müsaderesine karar verilecek olan malları bunları kanunsuz olarak kesildiğini , nakledildiğini veya toplandığını bildiği halde satın alanlar, taşıyanlar,işliyenler, kabul edenler veya gizliyenler bu malların miktarına göre beş liradan 200 liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılır ve malların bunların elinden müsaderesine karar verilir. Müsadere olunacak malları taşıyan vasıtalar dahi suçtan medhali olmıyan kimselere aid olmamak şartile zabt ve müsadere olunur.

Madde 121- Ormanlardan verilen ağaç ve sair mahsulâtı tayin edilen müddetler içinde makbul mazereti olmaksızın çıkarmıyanların bu malları orman idaresince ya istif mahalline veyahut da münasip bir mahalle naklettirilir ve masrafı kendilerinden alınır. Keyfiyet mal sahibine yazı ile bildirilir. İhbardan sonra vukubulan her türlü zarar ve ziyandan Devlet mes'ul olmaz.

Madde 122- Ağaçlara vurulan resmi damga ve numaraları bozanlar ve orman sınırlarındaki taksimat ve saireye mahsus işaretleri ve levhaları kaldıranlar, belirsiz edenler, yerlerini değiştirenler bir aya kadar hafif hapis ve 50 liraya kadar hafif para cezasile cezalandırılır.

Madde 123- Orman içinde kimlerin ne gibi ahvalde ateş yakacaklarını ve bu gibilerin ne gibi tedbirlerle riayet edeceklerine dair nizamnamede gösterilecek şart ve ihtiyati tedbirlere riayet etmiyerek ateş yakanlar ve ormanlar içine sönmemiş sigara atanlar Türk ceza kanunun 566 ncı maddesinin birinci fıkrasına göre cezalandırılır.

Madde 124- Orman mühendislerinin gösterecekleri lüzum üzerine mahallin en büyük mülkiye memuru kuraklık veya yangın olup da henüz söndürülmemiş fakat sirayet ihtimalleri tamamen bertaraf edilmemiş olmak gibi fevkalâde zamanlarda muayyen bir müddet için ormanlara girmegi men ve oralardaki işleme ameliyatının tadilini emredebilirler. Bunlara riayet etmiyenlerden 50 liraya kadar hafif para cezası alınır.

ALTINCI FASIL

Suçların Takibi

Madde 125- Orman bekçileri ve bekçibaşları orman suçlarına aid tutacakları zabıt varakalarını zaptedeceklerini alâti cürmiye ve nakil vasıtaları ile derhal bağlı olduğu âmire gönderirler. Âmir de vakit geçirmeksizin bunları Cumhuriyet müddeiumumisine tevdi eder. Hüviyeti anlaşılmayan suçluları en yakın zabıta merkezine götürmeğe salahiyetlidirler.

Madde 126- Bu kanunda cezaları tayin edilen orman suçlarına müteallik davalar sulh bâkimleri tarafından görülür.

Orman suçlarına aid davalar mahkemelerce acele mevaddan sayılır.

Madde 127- Orman suçlarından dolayı tutulan ağaç, tomruk, kereste, mahrukat vesair mahsulat ile nakil vasıtaları bekçi ve bekçibaşılar tarafından zaptedilerek muhafaza edilmek üzere en yakın belediyeye veya köy muktarına veya muktarın vekiline bu da bulunmazsa ihtiyar heyeti azasından birine makbuz mukabilinde teslim olunur . Bunlardan çürüyecek ve bozulacak olanlarla muhafazası müşkül bulunanlar sulh mahkemesi kararı ile en yakın Pazar mahaline götürülerek idarenin satış komisyonu marifetile ve açık artırma ile satılır. Masraflar çıktıktan son a geri kalan para emanet olarak bankaya yatırılır. Mahkemece bunların iadesine karar verilirse mevcut olan aynen satılanların bedelleri iade olunur ve nakil masraflarından başka hiç bir masraf alınmaz.

Madde 128- Orman içinde kim tarafından kesildiği veya hazırlandığı belli olmıyan ağaçları ve sair orman mahsullerini orman idaresi usulen satar. Bunların bedeli irad kaydolunur.

Madde 129- Orman bekçi ve bekçibaşları ormanlar içinde hüviyeti anlaşılamayan ve hal vaziyetleri şüphe uyandıran kimseleri en yakın köy muhtarına veya ihtiyar heyetine veya zabıta merkezine götürüp teslim salahiyetlidir.

Muhtar veya ihtiyar heyetlerinde hüviyetlerini tesbit edemedikleri bu gibileri zabıtaya teslim ile mükelleftirler.

Madde 130- Ormanlarda başı boş görülen hayvanlar en yakın köy muhtarına veya belediyelere makbuz karşılığı teslim olunur. Hayvan sahibi zuhur edip zabıt varakasını imza ederse hayvan kendisine verilir. Muhtara veya belediyeye tesliminden itibaren 15 gün içinde sahibi bulunmıyan hayvanlar idarece usulen satılarak bedeli bankaya yatırılır. Bankaya yatırıldıktan sonra bir sene içinde sahibi zuhur ederse bu bedel orman idaresince irad kaydolunur.

Hayvan sahibi bakma masraflarını ödemeğe mecburdur.

Madde 131- Orman suçlularından mütevellid aranmayı icap ettiren haller. Ceza Muhakemeleri Usulü kanununun 97 ncı Maddesinde yazılı tehirinde mazarrat umulan hallerden sayılır ve bu aramaları, orman bekçi ve bekçibaşları mezkûr 97 ncı madde hükmüne tevfikan yaparlar.

Madde 132- Bu kanunda cezalıları tayin olunan orman suçluları için dava müruru zamanı bir sene ve ceza müruru zamanı iki senedir.

Muvakkat hükümler

Muvakkat madde 1- Mülkiyeti Devletten başkasına aid ve bu kanunun mer'iyeti tarihinde mevcut olan ormanlardan :

A – Devlet ormanlarına bitişik olanlar ;köylülerin şahsı mülkiyetinde olupda sahaları miktarı elli hektarı geçmeyen hariç olmak üzere miktarları ne olursa olsun.

B – Devlet ormanlarına bitişik olmıyanlar; sahaları miktarı bin hektarı geçenler Devletçe istimlak olunur.

Köy ve belediye orta malı ormanlarla mazbut vakıflardan olan ormanlar bu hükümden müstesnadır.

Bu istimlak muameleleri kanunun mer'iyeti tarihinden itibaren nihayet iki sene içinde ikmal olunur.

Muvakkat madde 2 - Birinci muvakkat madde mucibinde istimlak edilecek olan ormanların istimlak bedeli 1936 mali yılındaki arazi vergisine esas olan kıymettir.

İstimlak edilecek ormanın 1936 mali yılında arazi vergisine matrak olacak kıymeti bulunmadığı takdirde bu kıymet 2901 numaralı Arazi Tahrir Kanununda yazılı tahrir komisyonları marifetile 1331 yılı rayicine göre takdir edilerek usulü dairesinde kat'iyet iktisap ettikten sonra bunun 6 misli istimlak bedeli addolunur.

Muvakkat madde 3 – İstimlak edilecek ormanlar Ziraat vekaletince muhallinin en büyük mülkiye memuruna bildirilir . Bunlar tayin olunan kıymeti gösterir ihbarname ile bir ay içinde ferağ muamelesinin icrası lüzumunun usulü dairesinde sahibine tebliğ ederler. Bir ay içinde ferağ muamelesi icra etmiyenlerin rıza ve muvafakatlarına bakılmıyarak istimlak bedeli Ziraat Bankasına tevdi edildikten sonra bu ormanlar Hazine namına bir gna harç ve resim alınmaksızın tapuda tescil edilirler.

Muvakkat madde 4 – Ormanların Devlet tarafından işletilmesi bütün ormanlar için def'aten tatbik edilmeyip Vilâyetler üzerinde tedricen tatbik olunur ve nihayet on sene içinde ikmal edilir.

Muvakkat madde 5 – Bu kanun mer'iyet mevkiine girdiği tarihten evvel mukavele ile işletmeleri hakiki veya hükmi şahıslara verilmiş olan Devlet ormanlarının işletmeleri eğer mukavelelerindeki müddetler daha evvel hitam bulmıyorsa nihayet on seneyi geçmemek üzere İcra Vekilleri Heyeti kararıle bu şahıslar uhdesinde bırakılır.

Bu hükümlere göre mukaveleleri feshedilecek olanlara verilecek tazminat bu işletme için orada yaptıkları lüzumlu tesisat ve inşaatın mukavelenin feshedildiği

zamanki bunların mukavele şartlarına göre Devlete intikal edip etmiyecekleri de nazaran alınarak takdir edilecek Kıymetlerinden ibaret olacaktır.

Muvakkat madde 6- Devlet işletmesinin henüz teessüs etmediği yerlerde memleketin umumi veya mahallî kereste veya mahrukat ihtiyacı göz önünde tutularak tahammülleri müsait olan ormanlardan muvakkat plân ve raporlarla ve kısa müddetli mukavelelerle kerestelik veya mahrukat ağaçları satışa çıkarılır.

Bunlardan başka maden ocaklarında kullanılacak direklerle resmî dairelerin telefon ve telgraf direkleri, travers ve köprü ve tünel ihtiyaçları için tahammülleri müsaid olan ormanlardan tarife bedelile ağaç verilir.

Muvakkat madde 7 – Devlet işletmesi henüz teessüs etmiyen yerlerde (18) inci maddenin 1 inci fıkrası ile (19)uncu maddede yazılı kimselere ihtiyaçları için o maddelerde gösterilen bedel ile kerestelik veya mahrukat için ağaç verilir.

(18) inci maddenin 2inci fıkrasında yazılı geçimleri ötedenberi kendi vasıtaları ile iç pazarlara getirilip sattıkları kereste, odun ve kömüre bağlı olan köylülerin iştirak edebileceği miktarda kerestelik veya mahrukat için ağaçlar satışa çıkarılır.

Muvakkat madde 8 – Plânları yapılp tasdik edilinceye kadar vakıf ve hususi ormanlardan 76 ıncı madde mucibince alınacak hasılat resmî yerine katedecekleri kerestelik ve mahrukat için Devlet ormanları kaim ağaç tarifesinin nısfı orman hasılat resmi olarak tahsil olunur.

Son maddeler

Madde 133- Bu kanun tatbik suretini gösterir bir nizamname yapılır.

Madde 134- 1Kânunusani 1285 tarihli Orman Nizamnamesi ve zeyilleri ve tersane ve tophane idarelerine muktazi kerestenin tedarik ve itasına dair 1Kânunusani 1285 tarihli nizamname ve devairi resmiyeye lüzumu olan ve fıkara ahaliye tevzi edilecek mahrukat ile ciheti askeriyyeye lüzumu olan telgraf ve telefon direkleri ve mahrukatın bilmüzayede tarife bedeli üzerinden resmi alınarak ita edilmesine dair 109 numaralı kanun ve meccanen kereste kat'ına müsaade itasına dair 239 numaralı kanun ve Devlet ormanlarından köylülerin intifa hakkına dair 484 numaralı kanun ile zeyli ve bilumum ormanların fennî usul dairesinde idare ve işletmeleri hakkındaki 504 numaralı kanun ile zeyli ve 2510 numaralı İskan Kanunun ormanlara taallük eden hükümlere bu kanuna muhalif bilumum ahkâm mülğadır.

Madde 135- Bu kanun hükümleri 1 haziran 1937 tarihinden itibaren yürümeğe başlar.

Madde 136- Bu kanun hükümlerini 'İcra Vekilleri Heyeti yerine getirir.

Orman Kanuna ek Kanun

Kanun No: 3444

Kabul tarihi : 13/6/1938

Neşri tarihi : 25/6/1938

Madde 1 – 3116 sayılı kanunun 18 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ormanların içinde veya orman sınırları köy ortasında ufki hattı müstakim üzerinde 10 kilometre uzaklığa kadar bulunan köylülere zati ihtiyaçları için dikili ağaçlara ait tarife bedelinin onda birini ve ayrıca kesme ve taşıma masraflarını ödemek şartıyla ormanların istif edilmiş yerlerinden veya orman memurunun göstereceği mahallelerden , kerestelik , kaplık tomruk ve mahrukat verilir bu hudut dahilinde bulunan ve nufusu iki binden az olan kaza merkezleriyle diğer kasabalar sakinleri dahil bu hükümden istifade eder .

Aynı mesafe dahilinde bulunup da geçimleri, öteden beri, kendi vasıtalarıle pazarlara getirip sattıkları kereste, odun kaplık ve kömüre bağlı olan köylülere tam tarife bedeli alınarak izin verilebilir.

Bu iznin ne hadlar dahilinde ve ne şartlarla verileceği talimatname ile tespit olunur. Ziraat Vekaleti, bu iznini, bu vaziyetteki köylülerin refah ve kalkınmalarına istihdaf eder tarzda yapacağı planlara uymaları ve aralarında bir veya müteaddid birlikler kurmaları ve işleme yerlerini ve çalışma tarzlarını göstereceği şekillerde islah etmeleri şartına bağliyalabilir.

Madde 2 – Aynı kanun 36ncı maddesi sonuna aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

Orman idaresi nakliye tezkerelerine müsteniden müruriye tezkeresi verir. Orman malları aded, cins, nevi itibarı ile ibraz olunan nakliye veya müruriye tezkeresine tevafuk ettiği ve damgalı olduğu takdirde, heyeti umumiyesi üzerinden hacmen % 10 ve vezren %de 15 e kadar zuhur edecek fazlalık, nakliye veya müruriye tezkeresinde yazılı satış bedeli üzerinden orman resmi alınarak serbest bırakılır.

Yukarı hadleri aşan miktar, bütün fazlalığa şamil olmak üzere kaçak addile müsadere olunur. Nakliye veya müruriye tezkeresine muvafık olup da damgasız olan emvalden cezaen ayrıca iki kat satış bedeli alınır.

Orman sayılmayan manallardan nakiller, ihtiyar heyetlerinden hiçbir resim ve resim ve ücrete tabi tutulmaksızın verilecek mazbatalarla yapılır.

Madde 3- 37 nci madde aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

Ormandan çıkan hasılatın bedel tarifeleri, mıntakalar itibariyle ve piyasa icaplarına göre Orman Umum Müdürlüğü tarafından tanzim edilerek Ziraat Vekaletince tasdik olunur.

Madde 4- 39 uncu madde sonuna aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

Aynı şartla ve keza bir bedel tesviyesine tabi tutmaksızın Ziraat Vekaleti ormanlarındaki kuru dal, kuru çalı çırpıların, orman tahrib etmeyecek tarzda toplanıp ormandan dışarı çıkarılması için köylülere izin verilebilir.

Madde 5- 127nci madde aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

Orman suçlularından dolayı tutulan ağaç tomruk, kereste mahrukat ve sair mahsulat ile nakil vasıtaları bekçi ve bekçibaşılar tarafından zaptedilerek muhafaza edilmek üzere en yakın belediyeye veya köy muhtarına veya muhtarın vekiline, buda bulunmazsa ihtiyar heyeti azasından birine makbuz mukabilinde teslim olunur. Bunlardan çürüyecek veya bozulacak olanlarla muhafazası herhangi yüzden mümkünsüz veya müşkül veya masraflı olanlar sulh hakimi izniyle en yakın Pazar mahaline götürülerek idarenin satış komisyonu marifeti ile ve açık arttırma ile satılır. Masraflar çıktıktan sonra geri kalan para, emanet olarak bankaya yatırılır. Suçlu lehine karar halinde müsadere edilmiş mallar mevcutsa, derhal satılmışsa bedeli iade olunur ve nakil masraflarından başka hiçbir şey alınmaz. Karar suçlu

aleyhine olduğu takdirde ise müsadere edilmiş maddeler satılmamış ile satılarak, satılmışsa bedeli hazineye irad kaydolunur.

Madde 6 – Ziraat Vekaleti , lüzum göreceği ahval ve mıntakalarda İcra Vekilleri Heyetince de tasdik edilecek esaslar dahilinde , fabrika sahibi orman imalatçılarına aşağıdaki şartların tamamı veya bir kısmı mukabilinde tayin edeceği bedellerle , artırımsız ağaç , tomruk ve ormanda kereste imalinden kalmış ve kalacak parçaları verebilir.

İmalatçı tarafından Vekaletin tesbit ettiği imalat planının tatbik ve takibinin taahhüt edilmiş olması,

Maliyet ve işletme şartlarının Vekalete kontrol edilmesinin kabul edilmiş olması,

Vekalete tayin edilecek esas ve hadde uygun satış fiyatının stok tesisi ve sevk planının kabul edilmiş olması ,

alışan ormanda mevcut veya tahassül edecek enkaz ve parçaların kıymetlendirme ve sevk şartlarının kabul ve taahhüd edilmiş olması,

Bir veya müteaddid birlik teşkil şartının kabul edilmesi.

Madde 7 – Doğrudan doğruya Devlet tarafından işletilecek ormanla millet sermayeli Türk şirketleri veya milli bankalarla müştereken işletilecek ormanlar ve Devlet orman işletmesi mütedavil sermayesine ait muameleler Muhasebei Umumiye , Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunları hükümlerine tabi olmayıp İcra Vekilleri Heyetince tanzim olunacak kararnamelere ve hususi ticaret icaplarına göre yapılır.

Bu işletmelere ait hesap devresi İkteşrin bidayetinden ,Eylül sonuna kadar devam eder.

Bilançolar İkteşrin bidayetinden itibaren dört ay içinde Divanı Muhasebata tevdi olunur. Divanı Muhasebat, bu bilançolar bu idarenin mevzuatına ve ticari işletmenin icaplarına göre tetkik ve muhakeme eder

Madde 8 – Bu kanun neşri tarihinden muteberdir

Madde 9- Bu kanunun tatbikına İcra Vekilleri Heyeti memurur.

TÜRK ORMAN DEVRİMİ

Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ

Türkiye Ormancılar Derneği
The Foresters' Association of Turkey

1924'ten beri Türkiye Ormancılığında...

TOD - Türkiye Ormancılar Derneği
Tuna Cad. No:5/8 Kızılay Çankaya (06410) - ANKARA
Tel: 0312.433 84 13 • Faks: 0312.433 26 64
www.ormancilarderneği.org

ISBN: 978-605-68977-0-2